

КИХАРУ НАКАМУРА СПОМЕНИТЕ НА ЕДНА ГЕЙША

Превод от немски: Ваня Пенева, 2000

chitanka.info

ЗАЩО НАПИСАХ ТАЗИ КНИГА

Ню Йорк, лятната ваканция на 1982 година. Както всяко лято, към края на юли ме посетиха много млади японци, синове, дъщери, племеннички и племенници на приятелите ми. Някои от тях вече трета година идваха при мен само с раниците на гърба си.

Двустайното ми жилище се превърна в нещо като летен лагер, всички спяха един до друг на татамите.

— Струпали сте се като риби тон на сергия — смеех се аз. Но тъй като децата се забавляваха чудесно, и аз бях доволна.

Между младите ми гости беше и Юмико, едно особено красиво момиче. Тя идваше всяка година. Завърши двегодишно съкратено следване и сега работеше.

— Приятелят ми идва в Ню Йорк — обясни ми милата Юмико. — Той е илюстратор. Тъй като му казах, че заминавам за Ню Йорк, а той отива в Европа, разбрахме се на връщане да наминем за пет дни.

Така приятелят на Юмико дойде в Ню Йорк. Наистина работеше като илюстратор, но беше още много млад и нямаше почти никакви пари. Много мил младеж. Още не беше намерил хотел, затова го отведох в жилището си, нахраних го и след като взе душ, тръгнахме да търсим свободна стая.

— Няма смисъл да търсим повече. Можеш да нощуваш при мен — предложих аз. Юмико и аз се настанихме в предната стая, а приятелят й Хироши в задната, която всъщност беше моята спалня.

След пет дни в Ню Йорк пристигна по-големият брат на Хироши, който работеше в голямо издателство. За разлика от Хироши той имаше предварително запазена хотелска стая. Фирмата се бе погрижила за това, но незнайно защо бяха избрали най-евтината стая в най-лошия квартал. Отидохме там и ни стана страшно. Веднага тръгнахме да търсим друг подслон, но не намерихме нищо.

Като типичната добра леля от приказките аз си казах, че няма разлика дали в жилището ми ще нощуват двама, или трима души

повече, и поканих големия брат на Хироши да се настани в задната стая.

Господин Уемура, братът на Хироши, беше дошъл в Ню Йорк по поръчение на издателството. Трябваше да води разговори с местните писатели и от сутрин до вечер беше навън. Когато се връщаха вечер, Хироши, брат му и Юмико разказваха интересни неща. Ала господин Уемура прояви професионален интерес към историите, които чу от мен.

— Вие разказвате много живописно. Няма ли да напишете нещо? Какво ще кажете? Сигурен съм, че книгата ще има голям успех — извика въодушевено той.

— О, не! — отказах почти уплашено аз. — Мога да се почеша по гърба и главата със собствените си пръсти, но не умея да се чеша с перо за писане...

— Защо да не ми напишете няколко писма, по две-три страници всяко? Нали умеете да пишете писма?

— Да, разбира се, умея да пиша писма, макар че не съм особено добра съчинителка. Никога не се замислям какво пиша — отвърнах аз.

— Добре тогава. Когато имате време и желание, просто ми напишете едно-две писма.

Юмико и Хироши заминаха за Токио преди г-н Уемура, който трябваше да довърши работата си.

Тъй като постоянно бях заета, забравих напълно за обещаните писма.

Една вечер се върнах вкъщи към шест и половина и телефонът иззвъня. Художникът г-н Шиндо изглеждаше много развълнуван. Непременно трябвало да си запазя следващата събота свободна. Останах доста учудена. По-редно беше приятелят ми да ме запита дали имам време, а той едва ли не ми заповяда да си осигуря свободна събота. След това предаде слушалката на жена си.

Най-после ми обясниха, и то много подробно, че отдавна били близки с директора на една от известните нийоркски печатници. Той и жена му били познавачи на Япония. Имали ценна сбирка от японски картини, керамики и лакирани украшения, с която и аз имах възможност да се запозная по-късно. Наскоро си построили къща в японски стил в едно от предградията на Ню Йорк. За татамите,

плъзгащите се врати и резбите поръчали специално дърводелци и други занаятчии от Япония.

Къщата била завършена и семейството искало да организира осветяване по японски. Мак, секретарят на домакина, вече влязъл във връзка с един от известните японски ресторанти. Обслужващият персонал щял да носи кимона, но домакинята желала и японски развлечения.

Мак познавал една японка, която свирела на кото, и смятал да я ангажира.

— Как беше името на онзи дългия инструмент с многото струни? — казала домакинята. — Виждала съм го във филми, чувала съм прекрасните му звуци, но никога не съм гледала на живо изпълнение на шамисен. Освен това много ми се иска да видя оригинални японски танци. Дали има някого, който би могъл да свири на шамисен, да танцува и да обяснява ставащото на английски? — заинтересувала се тя.

— Имам приятелка, която е била истинска гейша в Шимбаши — отговорил г-н Шиндо. — Тя може да дава обяснения на английски и да отговаря на въпросите, които вероятно ще й задават гостите. Струва ми се, че е подходяща за вас.

Още на следващия ден секретарят Мак представил на семейството изпълнителката на кото. Тя поискала доста висок хонорар и обещала да свири два пъти в течение на вечерта. Когато всичко било решено, попитала (на японски) дали ще има и други артисти освен нея.

— Да, имаме намерение да поканим приятелката ни Кихару от Шимбаши, която е била истинска гейша — отговорил г-н Шиндо.

— Би ми било крайно неприятно да седя редом с една проститутка. Откажете се от услугите ѝ — поискала изпълнителката на кото.

— Вие очевидно нямате представа какво означава гейша от Шимбаши. Откъде идвате? Няма да позволя на една провинциалистка да обижда най-добрата ни приятелка! — ядосал се г-н Шиндо.

— Според мен една японка, която презира други японци, не е достоен човек — заявил домакинята, когато му обяснили за какво е спорът. Така се отказали от услугите на музикантката. Именно по тази причина моето участие стана наложително и г-н Шиндо си позволи да ми говори така настойчиво.

Когато отидох да се представя на семейството, занесох и шамисена си. Този инструмент е дошъл първоначално от Египет, минал е през Индия и Китай и оттам преминал в Окинава във вида на шамисен от змийска кожа. Преди около 300 години се разпространил в цяла Япония. За американците, които предпочитат котките като домашни животни, сигурно ще прозвучи неприятно, но не мога да не спомена, че късните шамисени са били произвеждани от специално обработени котешки кожи. Изпълних две инструментални произведения, които музикантите обикновено свирят между танците — „Такинагаши“ и „Чикумагава“ от „Книга на даренията“ и „Танц пред изложбата на цветя“. По желание на домакините изпълних и нещо от първо действие на „Мадам Бъттерфлай“. Публиката беше възхитена. След вечеря се преоблякох и изпълних танц с ветрило, известен под името „Радостите и страданията на пролетта“, при който г-н Шиндо пое ролята на разказвача. Гостите останаха доволни, защото отговорих на всичките им въпроси, аз също се забавлявах добре.

По-късно обаче се замислих. Не можех да забравя забележката на онази музикантка, че не желае да седи редом с проститутка. Ако се бяхме срещали поне веднъж, ако аз или поведението ми ѝ бяха направили неприятно впечатление, щях да я разбера. Но ние изобщо не се познавахме! Въпреки това тя ме бе нарекла проститутка само защото съм била гейша. Трябваше да защитя честта на гейшите от Шимбаши. Вярно е, че тя беше само една проста провинциалистка, но твърде много японци и американци мислят като нея, защото изобщо нямат представа какво значи да си гейша.

Реших непременно да напиша книга и да обясня на публиката какво представляват гейшите от Шимбаши. Не можех да допусна идващите поколения да се отнасят към тях с презрение. Заради по-възрастните си колежки и заради по-младите гейши, които идват след нас, трябваше да обясня на читателите си същността на професията гейша. Започнах да пиша на г-н Уемура обещаните писма от по две-три страници. Той ги събра и направи от тях книгата „Спомените на една гейша“, която намери много добър прием в Япония. След това написах втората част, посветена на по-късните години от живота ми.

Много се зарадвах, когато миналата година NHK направи по книгата ми телевизионен филм и изпълнителката на главната роля

Огиноме Кейко получи награда. Тя изигра отлично ролята на Кихару между шестнадесетата и двадесет и първата ѝ година.

Стана и нещо по-добро. На 5 юни 1985 г. се състоя първото представление на моята история в театъра на Шимбаши. Огиноме Кейко отново изигра Кихару с душа и сърце. Заедно с Мицутани Йоши и Намино Курико тя трогваше зрителите наистина до сълзи.

Възрастните ми колежки от Шимбаши се появиха в пълен състав. „Тя прилича досущ на младата Кихару“ или „Някога и Кихару беше така безстрашна и невинна“ — коментираха те. Списанията и вестниците се надпреварваха да ни снимат една до друга.

Макар че дотогава не се бях замисляла да разкажа историята си, благодарение на изпълнителката на която за първи път в живота си изпитах желание да пиша. Човек никога не знае на какво е способен.

Защо буржоазните съпруги приемат гейшите като закleti неприятелки? Според мен е странно, че много японци — както в Япония, така и в Америка — се отнасяха зле с мен само защото някога съм била гейша.

— Ако научат, че майка ми е била гейша, това ще навреди на бъдещето ми. Хората около мен няма да ме оставят на мира — твърди синът ми. Явно, за да получи висок държавен пост, мъжът трябва да се отрече от майка си. Тъй като аз, бившата гейша, възпрепятствам кариерата на сина си, снаха ми също се чувства обидена, страни от мен и това ме прави нещастна. След като опознах непринудеността и липсата на предразсъдъци у американците (Там ме приеха съвсем различно!), преувеличеното значение на училищното образование и презрението към бившите гейши станаха напълно неразбираеми за мен.

В Америка признават жената като личност въз основа на постиженията ѝ и не се интересуват дали по-рано е била гейша, или нещо друго. Докога японците ще влачат старите си предразсъдъци? Младите хора в Япония вече проявяват много по-голямо разбиране. Ще бъда много щастлива, ако повече хора, след като прочетат книгата ми, се отърват от дълбоко вкоренените си предразсъдъци спрямо гейшите.

ПЪРВА ЧАСТ

ЕДНА СУТРИН В ЛИЦЕНЗИРАНИЯ КВАРТАЛ

Всяка сутрин домакинът на пансиона за гейши „Ханамасуя“, облечен в подплатен халат на райета, поливаше растенията си, подредени в големи саксии от двете страни на входната алея.

Обикновено „бащите“ на домовете за гейши обичат да си поспиват до късно. Но този излизаше навън точно в седем и половина и аз го виждах всяка сутрин на път за училище. През лятото носеше късо кимоно и ленен панталон или само препаска на слабините, а на раменете му висеше влажна кърпа. В студено време се увиваше в споменатия подплатен халат или в нощно кимоно с дълъг елек отгоре.

От време на време домакинът собственоръчно премиташе улицата с метла от клонки, макар че със сигурност разполагаше с дузини домашни прислужници и учивако. Учивако наричаха камериерките, които помагаша на гейшите да се обличат.

Бонзаите бяха голямата му страст. Ако ранната пролетна утрин беше слънчева и ведра, той гордо подреждаше саксиите покрай оградата и намазваше всяко листенце на дръвчетата с четчица, потопена в отвара от тютюневи листа. Нищо, че някои листенца не бяха по-големи от оризови зърна.

Тогава, в началото на епохата Шова^[1], още нямаше ДДТ. Тютюневата отвара беше обичайното средство за борба с вредителите по бонзаите.

Нашият квартал носеше името Киокачи — лицензиран квартал, което означаваше, че там беше позволено да се откриват чайни и домове за гейши. Лицензирани квартали тогава бяха Ямаширо-чо, Хачикан-чо, Шигараки-джинмичи и Компару-шинмичи — имена, които често се срещат в романите на Изуми Киоко или Нагаи Кафу. Днес това съответства приблизително на кварталите източно и западно от Гинза — комплексите с номера 6, 7 и 8. Тогава те образуваха самостоятелен квартал.

По течението на река Санджикенбори гъмжеше от плаващи ресторанти, наредени гъсто един до друг, които съществуваха още от

епохата Едо (1600–1868). Недалече от тях, около театъра на Шимбаши и храма Хонган в Цукиджи, бяха построени просторни ресторанти, в които се организираха големи приеми за стотици гости.

Пътят към училище ме водеше покрай безброй гъсто стълпени домове за гейши, пиащи за рикши, бани и един салон, който беше известен с японските си фризури. Уличките гъмжаха от магазинчета за тоалетни принадлежности, от които гейшите си купуваха украшения за коса, бяла пудра, червило и портмонета. Имаше специализиран магазин за гета — особените чадъри за слънце и дъжд, които носеха гейшите. На ъгъла на Осма улица беше административната сграда, където се помещаваше обединението на собствениците на домове за гейши — така наречения съюз „Гейша“.

В седем и половина сутринта кварталът още спеше. Пълната тишина се нарушаваше само от тракането на колите, които разнасяха млякото. Ако през нощта беше валил дъжд, по оградите окачваха високи черни гета да съхнат, а под издадения покрив се сушаха таби и яки за кимона.

Тогава бях седемнадесетгодишна, носех моряшки костюмчета и дълги плитки. Обикновено бързах по пътя си със сведена глава. Но винаги, когато минавах покрай „Ханамасуя“, поглеждах крадешком към домакина.

Очевидно му се струвах някак си позната, но той не се замисляше много, а продължаваше работата си — премиташе улицата или преглеждаше внимателно растенията си. Сигурно изобщо не му идваше на ум, че младото момиче със скромни плитки е гейшата Кихару, с която често си бърбеше непринудено по стълбите на административната сграда.

В седми квартал на Западна Гинза, горе-долу зад днешната сграда „Кейкинзоку“, беше издателството на „Народен вестник“. Точно срещу него беше банята Компару-джу. Там работеше един сансукке, който много приличаше на артиста Такада Кокичи.

Доколкото знам, в другите квартали сансукките триеха само гърбовете на клиентите, но в квартала на гейшите те помагаша усърдно при измиването на косите и бръсненето на тила. Много млади гейши отиваха в тази баня само заради красивия сансукке. Приятелката ми

Томока ходеше при него всеки втори ден и кожата на главата ѝ се възпали от честото миене.

Вляво от банята беше магазинчето за саке на Нишимура. Освен саке, там се продаваха дървени въглища и дърва за горене. В младостта си госпожа Нишимура беше работила като учибакo в големия дом за гейши „Каватасунака“. Наблизо се намираха още четири или пет домове за гейши, а малко по-нататък от дясната страна на улицата се издигаше чудесен ресторант, чийто специалитет беше пържени сардини. Тъй като в миналото собственикът беше работил като репортер за големия всекидневник „Асахи Шимбун“, ресторантът се радваше на голяма популярност сред журналисти, артисти и литератори.

Ресторантът съществува и днес. Доколкото знам, сега го ръководи синът Киген.

Ние живеехме точно срещу магазина за саке на Нишимура. Всяка сутрин отивах пеша до гара Шимбаши, а после с влака до Оханомизу. Оттам вече не беше далече до „Първото езиково училище“ в Хонго Кинсуке. Винаги, когато слизах на гара Оханомизу, срещу мен потичаше пълноводният поток на отиващите на работа. Всяка сутрин виждах едни и същи лица и с времето свикнах да поздравявам някои от минаващите, които срещах на перона, бариерата или пред гарата.

Един от тях беше Ота Сабуру от външното министерство. Той имаше по-голям брат, Ота Иширо, който също работеше във външното министерство, доколкото си спомням, в азиатския департамент.

Двамата често идваха на приемите, давани от министерството. Освен това със Сабуру се виждахме всяка сутрин. Но аз винаги свеждах глава и минавах бързо покрай него, за да избегна размяната на погледи.

Миналата вечер се бяхме срещнали на прием в Ямагучи, на който присъстваха само млади хора. Всички ние — и гостите, и гейшите — се забавлявахме много добре.

На следващата сутрин едва не се сблъскахме на бариерата и той ме погледна изненадано. Очевидно и той, като домакина на „Ханамасуя“, усети, че ме познава отнякъде. Нищо чудно, защото миналата вечер бяхме разговаряли дълго и той непрестанно се шегуваше.

— Малка Кихару, ти си още съвсем млада, а вече печелиш добре. Присъстваш на всеки прием. Сигурно имаш огромни спестявания.

— Точно така. Щом спестя достатъчно, ще имам добра зестра и ще се омъжа.

— Това е прекрасно! Ожени се за мен!

— Наистина ли? Искате ли ме за жена? Ще дойда при вас с цялата си зестра.

— Виж, предпочитам да взема само зестрата. Да получа и теб — това е твърде висока чест, която не заслужавам.

Приятелката ми Котойо беше много ядосана.

— Какво безсрамие! Как смее да се измъква така?

Много се смяхме. А следващата сутрин на гарата Ота се обърна няколко пъти след мен и в погледа му имаше объркване.

Някоя от следващите вечери със сигурност щяхме да се срещнем отново на един от приемите в Шинкираку или при Ямагучи. А на сутринта...

Изкисках се безмълвно и продължих към училището.

Когато имахме ангажимент, влизахме в чайните само с официалната прическа шимада и дълго до пода официално кимоно, украсено с герб. Ако някоя гейша дойдеше в просто кимоно с шарки или от крепсатен, икономката или собственичката начаса я отпращаха да се преоблече.

Тези ангажименти траеха от 18 до 21 ч. и се поръчваха седмица предварително. В 21 ч. идваха хакоя, слугите в дома, за да донесат на гейшите дрехи за смяна. След този час ни разрешаваха по-къси, шарени и копринени кимона, обите също можеха да бъдат завързани по-небрежно, което значи, че след 21 ч. на гейшите беше разрешено да посещават нови забавления в неформално облекло.

Най-големите и изискани приеми обикновено се организираха между 18 и 21 ч. По време на приема се предлагаха различни развлечения за гостите: разказвачи на ракуго^[2], комици, илюзионисти, вариететни артисти. Накрая, по желание на гостите, гейшите изпълняваха традиционни танци.

По онова време няколко шлагерни изпълнители тъкмо бяха издали с голям успех първите си плочи и аз можех почти всяка вечер да се наслаждавам на прекрасните им гласове. Най-много ме впечатли

красивата Ичимару. Харесвах всичко в нея, от избора на кимоното до прическата.

Разказвачът на ракуго Мимасуя Кокацу беше минал осемдесетте и обикновено представяше само кратки епизоди за начало на забавленията. Той беше ужасен бърборко и клюкар. В присъствието на Кобаяши Ихизо, който притежаваше ревю-театъра Такаразука, заявяваше високо и без да му мигне окото:

— Този Кобаяши, или как му беше името, е голям негодник. Нарещда момичетата в една редица, кара ги да размахват крака и даже получава за това пари. Нечувано!

На един прием, организиран от голямата фирма за захар „Тайван“, отбеляза подигравателно:

— Аха, събрали са се най-големите захарни фабриканти! Не е чудно, че виждам само захаросани физиономии.

Пред гостите на друг прием, даден от японската ски федерация, Кокацу извика пренебрежително:

— Каква безсмислица! Възрастни хора, които се пързаят по снега с огромни закачалки за дрехи на краката! Явно не са наред с главите!

При тези думи всички се чувствахме неловко, но гостите не се сърдеха. Хапливите му изпълнения винаги имаха успех и фирмите продължаваха да го ангажират.

Този свадлив старец избягваше възрастните гейши — вероятно защото ги познаваше много добре и му бяха втръснали. Предпочиташе да общува с младите.

— Нямам вкус към лелките — дразнеше ги той.

Искам да опиша и нашия хакобея, нещо като гардеробна, която едновременно с това служеше и за обща чакалня. Големината на помещението беше колкото петдесет татами и вътре не можеше да влиза никой освен гейшите и артистите.

В хакобея бяха поставени десет или повече хибачи — мангали с дървени въглища с диаметър около метър и половина. Обикновено мангалите се правеха от дървото пауловниен и бяха или изстъргани и гладко полирани, или украсени с лакови орнаменти.

Съвсем естествено около всеки мангал се събираха хора на една възраст. Само в окръг Шимбаши тогава имаше 1200 гейши, от

дванадесет-тринадесетгодишни ученички до възрастни дами около шестдесетте.

Понякога гостите закъсняваха и ние чакахме в хакобея. Тогава към нас се присъединяваха и мъжете артисти.

За някои от тях си спомням с голямо удоволствие, например за разказвачите на ракуго Санджитей Кимба и Янагия Микимацу. Представленията на Кимба бяха великолепни, но в хакобея той признаваше само една тема за разговор — риболова. За разлика от него Микимацу се славеше като върл женкар, при което изобщо не се съобразяваше с възрастта на избраниците си. И в хакобея беше постоянно в търсене на подходящата плячка.

Помня и жонгльора Маруичи Косен. Той изпълняваше номер с чадъри, върху които танцуваха обръчи. При друг номер обръчите се завъртаха на брадичката му и бавно се изкачваха към върха на истински меч.

Не бива да забравям и китайския вариететен артист Рисаи. На сцената говореше завален японски, но в хакобея бърбеше непринудено като кореняк токиец.

Жена му беше японка, а синът им, малкият Рисаи, жонглираше със стомна, пълна с вода, която по някакъв загадъчен начин се изпразваше и отвътре изскачаше живо зайче. Гейшите се възхищаваха от този номер даже повече от гостите.

Любимци ми бяха изпълнителите на панаирджийски песни Ошима Хикаку, Такари Бакин и Тейзан Ичириусаи. Жената и дъщерята на чичо Хикаку работеха като гейши в Шимбаши и аз често изпитвах завист към единното артистично семейство, когато членовете му с достойнство се качваха в колата, управлявана от менажера им Мураками.

Често идваха и кабаретните артисти Енкацу и Ахако от Канзай^[3]. Грубичкото им изкуство беше известно под името Микава-кабаре. Артистите носеха кепета като бога на щастие Дайкоку и редяха звучни рими, като отмерваха ритъма с традиционния барабан с пясъчен часовник. Трупата идваше от Микава за Новата година, минаваше от врата на врата и пожелаваше на хората щастие и благополучие.

Енкацу и Ахако бяха променили напълно старата форма на така наречения манзай. Даже писменият знак се промени. (По-рано манзай

се пишеше със значението на „десет хиляди години“, а сега се пише като „шеги“) Те завладяха триумфално всички квартали на Токио, от Асакуза до Маруноучи, играха дори в няколко филма. В противоречие с досегашното малко сковано кабаре двамата караха зрителите да се смеят така, че по бузите им се стичаха сълзи.

Танцърки, музиканти и една превъзходна интерпретаторка на народни балади допълваха програмата.

Така почти всяка вечер имах възможност да се наслаждавам на първокласни изпълнения и да се запозная с най-добрите артисти по онова време. В края на седмицата ходех на театър или на кино и мозъкът ми жадно попиваше чутото и видяното.

Учителката ми по музика и танц се чудеше колко бързо схващам и как добре разбирах всичко. В един момент обаче сякаш застанах пред непробиваема стена. Причината за това бяха чуждестранните гости, които идваха все по-често в Шимбаши по покана на външното министерство, комитета за връзки с чужбина, вестниците и големите фирми.

Опитът ми показва, че повечето чужденци — макар да бяха научили още в родината си думи като „Фуджияма“ и „гейша“ — нямаха представа за истинската същност на нашата професия. Защото занаятът на гейшите не съществува никъде другаде освен в Япония.

Много ми се искаше чуждите гости да разберат какво означава да си гейша в Шимбаши. За съжаление гейшите, които сядаха при тях, можеха само да им се усмихват и да им наливат. Дори най-дръзките гейши, с които никой японец не скучаеше, не знаеха как да забавляват гостите от чужбина. Обикновено с тях идваше и преводач. Всички служители във външното министерство говореха английски и когато ни превеждаха, всичко беше наред. За съжаление преводачите се правеха на много важни, дрънкаха цялата вечер на английски и се стараеха да ни изключат напълно от разговорите. Един път най-несимпатичният екземпляр от преводаческото котило си позволи да ни представи накратко като „Japanese Dancers“^[4], а после най-спокойно се напи, без да го е грижа за гостите.

Когато Маричио и Кокуни излязоха да танцуват във великолепните си кимона, аз се обърнах да видя какво прави

преводачът. Бях убедена, че дървеният като него няма никаква представа от японските балади и песнопения.

Как беше възможно такава нещo? Той не знаеше как да предаде съдържанието на песните, а и изобщо не се стараше да внуши на гостите поне малко разбиране към нашето изкуство. Даже да знаеше перфектно английски, това не можеше да компенсира невежеството му по отношение на собственото му народно изкуство. Доколкото можех да преценя, никой от преводачите нямаше понятие от традиционните японски изкуства.

Така ме завладя мисълта да науча английски. Да овладее поне най-важните понятия, за да мога да обяснявам танците на колежките си.

Желанието ми ставаше все по-настойчиво. Горях от нетърпение и нервност. Къде да потърся съвет?

Защо да не поговоря с някого от външното министерство? Чудесна идея! Служителите във външното министерство и комитета за връзки с чужбина ни бяха постоянни клиенти. Най-добре да се обърна към г-н Ден.

От всички служители в комитета за връзки с чужбина Ден Макото беше най-подходящият за такава молба. Той непременно щеше да намери начин да ми помогне. Когато му обясних, че искам да уча английски, първо ми препоръча да вземам частни уроци.

— Предпочитам да отида в езиково училище — отговорих.

— Как така в училище? Няма ли вече да работиш като гейша?

— Ще работя, разбира се. Но ангажиментите ми са само вечер. Уроците по пеене и танци ще преместя следобед, а сутрин ще ходя на училище.

— Какво? Искаш сутрин да ходиш на училище, следобед на уроци по пеене, а вечер да печелиш пари? Смяташ ли, че ще се справиш? Не бива да се претоварваш...

— Няма проблеми. Аз не знам що е умора. Достатъчни са ми пет часа сън. Знаете ли, приятелите ме наричат „женският Наполеон от Шимбаши“.

— Много си честолюбива. Знаеш ли, че трябва да учиш най-малко три години? Ако спреш наред пътя, нищо няма да научиш.

— Няма да спра, даже да рухна от умора. Ще издържа, кълна ви се. Кълна се в Христос, Канон и Фудо.

На това място г-н Ден избухна в смях.

— Добре, добре. Ще ти избира подходящо училище.

Обещах, че облеклото и поведението ми няма да се отличават по нищо от тези на другите момичета, за да не ме разпознаят като гейша, че ще пиша редовно домашните си и никога няма да отсъствам от училище, все едно колко съм изтощена.

Наистина не ми струваше нищо да минавам с по четири часа сън в денонощието (като Наполеон) и съм запазила този навик и до днес. Даже сега, вече възрастна жена, не знам що е умора. По всяко време и навсякъде заспивам бързо и спя спокойно и дълбоко четири или пет часа. След това съм напълно отпочинала и готова за нови подвизи.

Но да се върнем към училището. Всяка сутрин трябваше да ставам в шест и половина. Мама и баба ми правеха компания, докато закусвах.

Отивах на училище и най-сериозно зубрех английски. Започнахме с азбуката и всеки ден ни даваха големи домашни. Не беше толкова просто, колкото си го представях. Часовете свършваха в дванадесет и половина и трябваше да бързам, за да стигна навреме в Нихомбаши при г-н Йошизуми, който ми преподаваше пеене и изпълнение на шамисен.

Ако веднага след училище отидех в съюза на гейшите, както си бях в матроската рокличка, всички щяха да разберат с какво се занимавам и хубавият ми план щеше да се спуска като сапунен мехур. По тази причина отивах чак в Нихомбаши при г-н Йошизуми, където никой не ме познаваше. Майстор Йошизуми и жена му Хироко бяха верни приятели и не казваха никому, че момичето в моряшко костюмче е гейшата Кихару от Шимбаши. За щастие нито една от другите им ученички не идваше от домовете за гейши. Тъй като бях честолюбива и мечтаех да стана най-добрата изпълнителка на шамисен и също така добра певица, никога не занемарявах уроците си. След това се връщах тичешком къщи, пишех си домашните, учех думи и вземах душ. После се гримирах и се обличах с помощта на домашния прислужник Хан-чан и в пет и половина бях готова.

С перуката шимада, с дълго до земята кимоно, пристегнато с оби, ученичката се превъплъщаваше в гейша. Идваше един кули с рикша, баба удряше кариби^[5] за мен и потеглях на работа. До 18 ч.

всички участници трябваше да се съберат на мястото, където щеше да се състои приемът.

За голям прием в чайната три малки зали бързо се превръщаха в една голяма чрез отстраняване на преградните стени. Гостите сядаха тържествено от двете страни на залата, за да бъдат едни срещу други.

След като всеки гост заемеше мястото си, в залата се възцаряваше тишина.

Ето: плъзгащата се врата се отваря безшумно и в залата една по една влизат гейшите. Всяка носи лакирана масичка за хранене и като шумоли меко с коприненото си кимоно, поставя масичката пред съответния гост на почетния подиум.

Тогава не беше обичайно всички гости да се хранят на една маса. Това се правеше само в малки, интимни компании или след официален банкет, когато част от гостите продължаваха празненството в тесен кръг.

Първа влизаше гейшата с най-висок ранг и поставяше масичката си пред почетния гост на приема. След нея идваха другите гейши, които също така тържествено поставяха масичките си пред гостите. Начинът, по който носеха чернолакираните масички с наредени на тях купички за саке и пръчици за храна на височината на лицата си и се плъзгаха със ситни стъпки върху татамите, увити в дълги до земята разноцветни кимона, омагьосваше зрителите. Гледката беше наистина възхитителна.

Когато всички масички бяха по местата си пред гостите, домакинът и след него някой от поканените произнасяха кратки приветствия и празненството започваше. Всяка гейша поемаше грижата за един гост и го обслужваше с възможно най-голямото внимание. Церемониалното наливане на саке се нарича ошаку. Тъй като домакините обикновено са постоянни клиенти, гейшите предпочитат да седят при тях. Ала добрият домакин желае всичките му гости да бъдат обслужени както трябва.

Най-важната задача на гейшата е още от самото начало на приема да посвети вниманието си на гостите. Както се казва, тя им принадлежи изцяло. Когато на приема присъстваха гости от Киушу, Хокайдо или Манджурия, трябваше да им оказваме специално внимание.

Гостите, които не познаваха гейшите, се чувстваха несигурни, поне в началото. Гейшите от Шимбаши се славят като дръзки и самоуверени дами. Твърди се, че обслужват само високопоставени личности. За да оборя този предразсъдък, аз се отнасях особено внимателно към гостите от провинцията и бързах да поведе разговор с тях, за да им вдъхна чувството, че са стари и добре познати клиенти.

На следващите приеми или по други поводи те ме викаха отново, тъй като бях разчупила леда и ме бяха оценили като интересна партньорка за разговор.

Тези ангажменти ми доставяха огромно удоволствие и когато здравето ми не беше особено добро, участието в поредното празненство беше най-доброто лекарство.

Тъй като изпълнявах задълженията си с искрено въодушевление, аз печелех парите си без усилие, а за моя радост и редовното посещение на езиковото училище започна да дава първите си плодове. Когато около мен говореха на английски, вече разбирах доста думи и изрази.

В началото се обяснявах повече с ръце, всъщност не само с ръце, а и с крака, но постепенно, макар и само с по няколко думи, започнах да водя разговори с чуждестранните ни гости.

Обикновено домашната ни се състоеше от две напечатани с дребен шрифт страници с упражнения и аз ги носех в деколтето на официалното си кимоно. След разговор с някого от чуждите гости обикновено го молах да ми помогне и двамата заедно попълвахме отговорите. Така винаги получавах отлични бележки, защото домашните ми все едно бяха написани от самия учител.

По времето, когато още не говорех добре английски, на приемиите ни се появиха чужденци, които оставиха у мен незабравими впечатления. Една вечер през 1934 година голям вестникарски магнат бе поканил група американци, само мъже. Единият от тях, набит, със силни рамене и дебел нос, се смееше толкова сърдечно, че веднага ми стана симпатичен. Това беше известният бейзболист Бейб Рут. С един висок, мършав мъж на име Фокс, също бейзболист, играхме на „камъчета, ножици и хартия“ и се забавлявахме чудесно.

Същата година ни гостуваха дребен, изключително учтив джентълмен с бяла коса и гордата му червенокоса съпруга — известният Чарли Чаплин и Полет Годар, които бяха на сватбено

пътешествие. Всяка вечер външното министерство и различните вестници канеха прочутата двойка в луксозен ресторант. Полет Годар беше много млада и се държеше надменно, докато г-н Чаплин беше винаги спокоен и поведението му беше на културен и мъдър човек. Аз го познавах само от филма „Треска за злато“, където, както всички знаят, изяжда старите си обувки и върши куп други лудории. Затова бях много изненадана колко се различаваше от ролята си на екрана, колко нежен, уязвим и изискан изглеждаше.

Друга личност от Холивуд, която ми направи силно впечатление, беше една много красива американка, която гостуваше в Япония със съпруга си (италиански барон). Макар че имаше огромни блестящосини очи, тя беше напълно сляпа. Толкова ми беше жал за нея, че едва се сдържах да не избухна в плач. Това беше артистката Пърл Уайт, играла главни роли в няколко филма. Беше красиво и трогателно да наблюдавам как съпругът ѝ ѝ помагаше във всяка дреболия.

Посетиха ни и американският крал на издателите Уилям Хърст и съпругата му, придружени от Такаиши Шингоро, журналист от токийския вестник „Ничиничи“. С госпожа Хърст си сменихме дрехите — тя облече празничното ми връхно кимоно, а аз се премених с великолепното ѝ кожено палто. Така се появи една много оригинална снимка. Преди доста години внучката им Патриша Хърст беше в центъра на вълнуваща история с отвличане.

Английският ми се подобряваше бързо. Бях винаги в приповдигнато настроение. Доставяше ми огромно удоволствие да изпробвам новите думи, които бях научила сутринта, още същата вечер в разговорите с чуждестранните гости.

Старата ми учителка Мери Янагава, която беше родена в Лондон, ме харесваше много. Непрестанно хвалеше произношението ми и твърдеше, че съм най-добрата ученичка в класа.

В моя клас бяхме 28 ученици, от тях само две момичета, аз и китайката Чо Пинши. Тя беше много по-голяма от мен, с късо отрязана коса и лунички. Освен това винаги ходеше в тесни панталони, с които приличаше на кули.

Чо почти не говореше японски. С английския също беше зле, но незнайно по каква причина ме бе избрала за доверено лице и

привилегирована събеседничка. Вместо да учи английски, тя учеше японски от мен.

Една сутрин, когато отворих чина си, намерих любовно писмо, написано на тромав английски. Веднага разбрах, че е от пъпчивия Морита. Баща му имаше магазин за електроуреди в Шитая и момчето беше доста нахално.

От същия калибър беше и дундестият Адачи, който носеше дебели очила. Имаше млечнобяла кожа като на момиче и трапчинки на ръцете. Той ми подари шест подострени молива, вързани с розова панделка.

Морита и Адачи си оспорваха благоволенията ми — като в пиеса от театър кабуки.

Когато искаха адреса ми, аз винаги отговарях, че родителите ми са починали и живея при роднини. Нито тези две момчета, нито другите ученици, нито учителката ми, предполагаха, че съм гейша от Шимбаши. От друга страна, нито една от колежките ми, дори най-добрите ми приятелки Котойо, Маней и Коейрио, не знаеха, че ходя на училище.

Доверих се само на един човек и това беше домашният ни прислужник Хан-чан. Той беше абсолютно надежден и никога не би ме издал на прием или в другите домове за гейши. Винаги можех да разчитам на него.

Всеки дом за гейши имаше свои домашни прислужници или хакоя. Думата хакоя, която буквално означава „мъжът със сандъчето“, идва от времето, когато прислужниците са носели след гейшите продълговати сандъчета от дървото пауловниен, в което съхранявали шамисена.

Много офорти на Утамаро изобразяват гейши, следвани от хакоя. Сандъчето с шамисена било толкова голямо и тежко, че гейшите в никакъв случай не можели да го носят сами до мястото на ангажимента си.

Днешният шамисен се разглобява на три части и се прибира в куфарче. То не е тежко и гейшата го носи сама, когато отива на уроци или трябва да изпълни на приема танца азума. Само до преди няколко години обаче прислужниците са го носели след гейшите в цялата му дължина в специално сандъче.

Тези хакоя получаваха съвсем малки заплати от съюза на гейшите, но си живееха доста добре с бакшишите, които им даваха собственичките на домовете и почти всички гейши.

Беше ми много неловко, когато нашият хакоя се обаждаше в училище, за да ме повика, но имахме и дневни ангажименти и не можех да ги пропусна.

Дневните ангажименти, например голямо градинско увеселение или излет с лодки, се поръчваха около месец предварително и всички гейши знаеха точния ден и час. Това означаваше, че можех навреме да се освободя от училище под някакъв благовиден предлог. Ала ако някой гост пристигнеше внезапно и щеше да остане в Токио само два или три дни, трябваше веднага да измисля някакво извинение, за да приема извънплановия ангажимент.

В такива дни се прибирах тичешком вкъщи, вдигах плитките си с кордела, обличах красиво скромно кимоно, понякога с рисунки на стрели. Друг път избирах кимоно от бяла и синя коприна, пристегнато с изискано изрисуван оби, но трябваше да нося над него хаори с герб. Хакоя наричаха това „иди както си“, което означаваше, че не се изисква официално облекло.

В случай на дневен ангажимент нашият хакоя Хан-чан се обаждаше първо на училищния домакин. Йонеда, така се казваше той, нахлузваше джапанките си, дотъртяше се до класната ни стая, надничаше през прозореца и щом ме видеше, се ухилваше широко. Запомнила съм го като добродушен и любезен дядо.

Г-н Йонеда влизаше в класната стая и тихичко обясняваше нещо на учителя ни. След това учителят извикваше на английски:

— Мис Накамура, някой от близките ви внезапно се е разболял. Моля, идете си веднага вкъщи.

Предчувствието не ме беше излъгало! Събирах нещата си, като се преструвах на уплашена, покланях се на учителя и излизах от стаята.

Г-н Йонеда ме следваше загрижено.

— Да не би положението на баба ви отново да се е влошило?

— Моля ви, не се тревожете — отговарях и бързах да си намеря свободно такси.

Всеки път, когато трябваше да поема дневен ангажимент, измисляхме нов претекст: баба ми се е разболяла, заболял ме е корем,

някой от роднините е починал.

---

[1] Шова — Японското летоброене следва управлението на императорите. Това означава, че първата година на новия период започва с възкачването на престола. Епохата Шова съответства на управлението на император Хирохито и продължава от 1926 до 1989 година. Обозначението „Шова“ означава „просветлен мир“ и е избрано за управленски девиз при заемането на престола от император Хирохито. ↑

[2] ракуго — Вж. в речника. ↑

[3] Канзай — Околностите на Осака и Киото. ↑

[4] „Japanese Dancers“ — Японски танцьорки — англ. ↑

[5] Кариби означава да се получат искри с помощта на камък и метално парче, които се съхраняват на домашния олтар. Смята се, че тези искри прогонват нещастията и прочистват тялото, преди човек да отиде на работа. Ако някой напусне къщата, изпрацат тези искри подире му. ↑

РОМАНСИ В ХАКОБЕЯ

От само себе си се разбира, че между гейшите и артистите, които седяха около мангалите в хакобея и чакаха гостите, се разиграваха романтични истории.

Почетните гости често закъсняваха и през това време между колегите, насядали около топлите мангали, се водеха оживени разговори.

По-старите гейши, вече около петдесетте, говореха главно за това колко шумни и многознаещи са младите гейши и че някаква си дебютантка само три дни след провъзгласяването ѝ за пълноправна гейша си намерила дяволски богат благодетел и го отвела в провинцията. Ние, младите, бързахме развълнувано за мъжете, по които се бяхме увлекли.

— Той учи в университета Кейо, а това значи, че някой ден със сигурност ще стане министър. Смятам да работя колкото се може повече, но щом обучението приключи, непременно ще се омъжа. Засега го срещам само на връщане от уроците в Мон ами...

Или:

— Аз го обичам до полуда, а той не знае нищо за мен. Заклех се в Хакан-сама (храмът Хакан съществува и днес, изграден от бетон) да се откажа от мандарини и сладолед, за да отговори на чувствата ми — въздишаше друга.

— Той има голямо бъдеще. Затова му подарих възглавница за сядане с герб хийоки — обясняваше възбудено една съвсем млада гейша.

Това е нов герб, съставен от собствения и този на любимия. Гербът на приятелката ми Сузуме се състоеше от цвете с листенца във форма на каро, докато в герба на любимия ѝ се развяваха няколко ветрила. В новия герб средното ветрило беше заменено с цвете във форма на каро...

Гербът на една от другите гейши беше с портокал и портокалови цветчета, а на любимия ѝ във форма на решетка. Тя направи комбинацията с голям ентузиазъм и пресъздаде герба на основателя на

сектата „Ничирен“^[1]. Това объркване предизвика у всички ни буйно веселие. По онова време беше много модно младите гейши да приемат гербовете на любимите си. Ако двамата нямаха любовна връзка и отношенията им бяха чисто платонични, комбинирането на гербовете представляваше обяснение в любов. По този начин и най-младите гейши можеха да дават израз на мечтанията си.

Докато седяха около мангалите, дванадесетгодишните ученички говореха за сладкия боб на Вакамацу и че там дават по-големи порции, отколкото при Тацутано. В тази възраст човек се интересува повече от яденето, отколкото от любовта.

По онова време още нямаше закони за защита на децата и гейшите започваха да се обучават на дванадесет години. Малките ученички бяха наистина очарователни.

Всичко това показва, че отделните групи посвещаваха вниманието си на различни теми и връстниците сядаха винаги заедно.

Ако разговорът се насочеше към децата, деловодителката Омицу бързаше да се намеси:

— Престанете да говорите за деца, когато имате ангажимент. Бузите ви порозовяват и заприличвате на селянки — кореше ни тя. И до днес се е запазила представата за прелестното лице на гейшата, непомрачено от ежедневните грижи. От тази представа е дошла и забраната да ядем пред гостите. Даже да умира от глад или гостът настойчиво да я подканя да се храни, гейшата проявява сдържаност и не слага в устата си нито хапчица.

Когато гостът налее на гейшата питие, тя има право да го приеме. В никакъв случай обаче не ѝ е позволено да помоли за една глътчица или да покаже по някакъв начин, че е жадна. Това се смята за неприлично и е забранено.

По онова време имаше и гейши, известни като пияниците на квартала, които често се надпиваха с постоянните си клиенти, но те бяха редки изключения. През дългата си кариера на гейша съм виждала подобни „състезания“ само два или три пъти, и то в много интимен кръг.

След години започнаха да ме канят в първокласни барове или нощни клубове на Гинза и бях много изненадана, като видях как хостесите си хапваха пред гостите ядки и плодове и обръщаха чашите

с коктейли. При нас обичаите бяха други... Е, хостесите са длъжни да ядат и пият, за да увеличат оборота на заведението, в което работят.

Друго табу за гейшите са личните разговори в присъствие на гостите. От момента, в който влиза на приема, гейшата посвещава цялото си внимание на гостите. Строго ѝ е забранено да бърбри с колежките си. След години случайно дочух в един нощен клуб за какво си приказваха хостесите.

— Къде беше снощи?

— Поканиха ме на суши в Кикuzuши. Трябваше и ти да дойдеш.

— Не очаквах, че онзи мъж е толкова щедър...

Този разговор отново ми даде да разбера колко различно е обучението на хостесите от традицията на гейшите в Шимбаши.

Но да се върнем в хакобея.

Често се случва млада гейша и артист да се харесат и да пожелаят да се срещнат насаме. Постепенно връзката им се задълбочава и накрая стават двойка.

Разбира се, имаше и известни женкари като Янагия Микимацу, който редовно и безразборно опитваше късмета си при всяка гейша.

— Искаш ли да те покана на обед, Хикару? Смятам да ти отнема девствеността — заявяваше безсрамно той.

Изразът „да ти отнема девствеността“ беше станал крилат и когато приятелката ми Мицуриу стисваше ръката ми и произнасяше задъхано: „Искам да ти отнема девствеността“, всички примирахме от смях. Майстор Микимацу използваше това изречение и на сцената. Еротичните му игри с думи бяха любими на публиката. Ето една от импровизациите му: „Искам да ти отнема девствеността!“, а после с възмутен, грачещ женски глас: „Махни се от мен, глупако!“

— Майсторе, тази вечер ние ще ти отнемем девствеността! — нахвърляха се върху него младите гейши. Номерът имаше огромен успех. Сигурно много гейши са излизали на обед с Микимацу...

По онова време наричахме артистите „сенсей“ — майстор, но Микимацу се сърдеше.

— Глупаво е да ме наричате „сенсей“!

Само към изпълнителите на панаирджийски песни Тейзан и Бакин се обръщахме съвсем сериозно със „сенсей“, вероятно защото бяхме дълбоко впечатлени от историите за смели и страшни герои, които разказваха.

По-късно наричахме „сенсей“ и слепия масажист, и готвача, изобщо всички. Но в миналото много от обикновените хора се засягаха от обръщението „сенсей“.

Някога всички преподаватели в университетите, училищата и детските градини бяха „сенсей“. Към лекарите и адвокатите също се обръщахме със „сенсей“.

Собственичките на чайните бяха оками-сан — господарка. Жена, която не идваше от горния град, в никакъв случай не биваше да бъде наричана „господарка“. Само жените на лекарите и на учителите, дори да идваха от долния град, бяха „господарки“, докато към търговките на зеленчуци и риба никой не използваше това обръщение. Оками-сан си оставаше „господарка“, все едно колко голям беше ресторантът или пансионът ѝ — риокан.

Веднъж трябваше да изпратим в Йокохама един гост, който заминаваше за чужбина, и към нас се присъедини една от прислужничките в чайната „Юкимура“ (името означава „снежно село“).

— Само замествам господарката си, която е възпрепятствана да дойде — извини се тя и Мацуи Суисей, който също беше с нас, се ядоса не на шега.

— Я виж ти, оками-сан на заведение в Цукиджи се е издигнала до господарка! Докъде ли ще стигнем така?

По-късно започнаха да наричат всички жени „господарке“, даже онези, които правеха макарони и тофу^[2], но в моята младост японският език беше много по-богат на нюанси, отколкото сега.

Впрочем този Мацуи Суисей отиде в Холивуд. Първоначално работеше като говорител в немите филми. Винаги когато идваха американски вариетета, да речем „Маркърс-шоу“, той водеше програмата на японски и английски. Помня участието му в „Маркърс-шоу“ заедно с Дани Кей, който тогава беше в началото на кариерата си.

Сега искам да разкажа за най-добрата си приятелка Коейрио. Тя произхождаше от голям дом за гейши в Шимбаши и беше известна с изпълнението си на танца на куклите.

Когато някоя злобна гейша си позволяваше да ме нагрубви, можех да бъда сто процента сигурна, че Коейрио ще ми се притече на помощ. Тя съскаше като сърдита змия срещу другите гейши и ме пазеше като квачка пиленцето си. Когато веднъж бях вдигнала косата си и бях

облякла виолетово кимоно с природни мотиви, една гейша се изсмя подигравателно:

— Приличаш на дъщеря от високопоставено семейство, изобщо нямаш вид на гейша. Каква си се издокарала!

Дискретно кимоно, вдигната коса, изобщо изискан външен вид — това беше вкусът на баба ми.

Винаги, когато Коейрио влизаше в помещението, от сърцето ми падаше камък. Тя беше родена за гейша и притежаваше изключително остър ум. Когато кипях от гняв и бях готова да избухна в сълзи, тя не се свенеше като мен, а отговаряше на нахалничките, като казваше на глас всичко, което аз не смеех да произнеса.

И тъкмо тя, най-добрата ми приятелка, трябваше да стане съпруга на майстор Янагия Кингоро.

Всичко започна край мангала в хакобея. Коейрио имаше изключителен талант на имитатор и при всеки удобен случай подражаваше на майстор Кингоро. Така се зароди една голяма любов, която я накара да се откаже от професията си и да се омъжи. Родиха им се три деца — две дъщери и един син, който стана певец на рокабили. Кингоро, който до края на живота си не се отказа да тича по жените, причини много страдания на приятелката ми в продължение на цели четиридесет години.

Друга добра приятелка беше Ичисуцу, „Камбанката“. Тя имаше дълга връзка с известния режисьор Озу Ясужиро, но двамата не можаха да се оженят, тъй като майка му беше против обвързването на сина си с гейша.

От време на време до ушите ми достигаха интересни истории за любовните връзки на гейшите. Особено ме впечатли случилото се с Чийоме, която беше много по-голяма от мен и се самоуби от любов. Тя се прости с този свят, облечена във великолепното си танцувално кимоно, заедно с гениалния пианист Кондо Хакужиро, след като беше изпълнила на сцената танца азума. Двете тела бяха свързани с червен копринен колан, за да не се разделят и в смъртта, и спяха спокойно вечния си сън. Тогава смъртта от любов ми изглеждаше като осъществяване на всички копнежи и непрекъснато обяснявах, че най-голямото ми желание е да умра от любов.

— Това момиче говори страхотии — смееха ми се всички.

Като си мислех за Чийоми, сърцето ми примираше, възбудено от красотата на самоубийството от любов. Много пъти се питах дали в живота ми ще се появи човек, когото ще обичам с цялата сила на сърцето си.

Младите гейши често се влюбват във филмови артисти, певци, бейзболисти, изпълнители на кабуки, певци на балади или майстори на танца. Те се срещат с любимите си на връщане от уроците в кафенетата на Гинза — „Сембикия“, „Шисейдо“, и „Мон ами“. Младите влюбени почти нямат пари, а даже и да имат, не смеят да отидат в някоя известна чайна, за да не ги видят.

Младите гейши отиваха със студентите от Кейо да ядат сладък боб при Вакамацу, сядаха на някоя странична маса и се гледаха мълчаливо.

Като се замисля за онова време, виждам колко наивни са били младите гейши от „света на цветята и върбите“, израсли като в оранжерия, чужди на големия свят.

---

[1] „Ничирен“ — Школа на японския будизъм, наречена на основателя ѝ Ничирен (1222–1282), чиято главна цел е да се създаде будистко царство на земята. Има особена комичност във факта, че една млада гейша, която дарява съвсем друг вид земно щастие, носи герба му. ↑

[2] тофу — Соево сирене. ↑

ИЗЛЕТ С ЛОДКИ

Когато дойдеше месец май, гейшите започваха да приготвят кимоната си за излетите с лодки. Дрехите, изработени от крепсатен и златни нишки, се разваляха бързо от соления въздух и ставаха лепкави, затова при излет с лодки предпочитахме въздушната органза.

Шарките с цветя не се препоръчваха, докато мострите с вълни или плетени кошове, с решетки, морски мотиви и фини райета излъчваха хладина и бяха много популярни. Цветовите комбинации бяха прости — черно и бяло, виолетово и бяло, индиго и бяло.

На голяма популярност се радваха и юката. На яките им бяха нарисувани големи гербове, а шарките на бял фон бяха съвсем дискретни. През лятото се отказвахме напълно от долното кимоно. Розовата якичка на долната риза обикновено се подаваше навън. В комбинация с висока фризура младите гейши носеха долни ризи с червени якички.

За колани ни служеха неподплатени хаката-оби и оби от воал или органза. Тъй като не им слагахме колосани подложки, коланите бяха съвсем леки и не ни притесняваха.

Вечер към шест лодките потегляха от кейовете пред крайбрежните ресторанти в Цукиджи и се насочваха към река Сумида. Издадените покриви на лодките къщи бяха украсени с лампиони и всички бяхме в приповдигнато настроение. Друг път потегляхме от кея за лодки пред висшето търговско училище в посока Кототои. Гледката от лодката към парка Сумида през лятото, когато цъфтяха черешовите дървета, и през зимата, когато бе паднал сняг, беше омагьосваща.

За да опиша един от летните ни излети, ще започна с хладния полъх на крайбрежния бриз.

Имахме определена цел в Кототои, а именно кототойските данго, известните сладки оризови топки.

Всички обичахме тези данго, а по-възрастните гейши поръчваха цели кутии като подаръци за останалите у дома камериерки и

прислужници. На сбогуване жената на лодкаря винаги ни придружаваше до лодката.

— Надявам се скоро пак да ме почетете с посещението си.

Махащата сладкарка бързо изчезна от погледите ни в падащия здрач. Скоро запалиха светлините. Когато минавахме през Янагибаши, много обичахме да наблюдаваме празненствата в ресторантите Риукутей и Камесей. Веднъж в голямата зала на първия етаж бяха организирали разкошен банкет и можахме да видим танцуващите гейши. Друг път разпознахме четирима или петима гости, които бяха наседали около ниската масичка в малко странично помещение и се смееха весело. До тях седяха три млади гейши и им наливаха бира.

След това пътят ни продължи покрай обикновени жилищни квартали. Родителите и децата се бяха събрали за традиционната обща вечеря. Една млада домакиня тъкмо събираше от терасата на покрива изсъхналите бебешки пелени. Тогава всички къщи имаха покривни тераси, където окачваха прането. Когато минавахме покрай музикалния театър на Шимбаши, отраженията на блещукащите неонов светлини във водата ни настроиха празнично.

Продължихме надолу по реката към Шинагава. Тъй като тогава обикновено гребяха на ръка, равномерното вдигане и спускане на греблата издаваше красив, дълбок шум. Някога лодкарите носеха кимоно-жакети с имената на гейшите от Анагибаши и Шимбаши и бели ленти със сини капки на челата.

Лодката спря в близост до крепостта Шинагава и гостите поканиха лодкарите:

— Изпийте по едно с нас!

Мъжете свалиха превръзките от челата си и приеха с благодарност предложените им чаши. Гейшите наредиха в малки чинийки вкусни хапки и ги поканиха да опитат. Повяваше хладен бриз, някой от гостите запя въодушевено народна песен, възрастните гейши се усамотиха в тъмните ъгълчета с постоянните си клиенти.

Тогава в околностите на Омори растяха нори, ядливи водорасли. Така че през лятото ухаеше не само на море, а и на нори. Луната се издигаше бавно над морето. С изключение на тихо плискащите се в корпуса на лодката вълни, цареше пълна тишина. Лека-полека всички се предадоха на чувството, че се намират в друг свят.

В тази атмосфера сърцата на присъстващите се изпълваха с невинност и чистота.

Когато на борда бяха майсторите Йошида Зейфу и Фукуда Рандо, те се вдъхновяваха от лунната светлина и изпълняваха импровизации на шакунахи.

Да слушам затрогващото свирене на двамата артисти, докато лунните лъчи се пречупваха в тихо плискащите се вълни — за мен това беше най-висше блаженство. И до днес чувам онези прелестни звуци. Гостите, гейшите, лодкарите — всички слушаха жадно, без да смеят да се помръднат.

Така ми се иска да предам поне частица от това настроение на днешните млади хора!

В Шимбаши работеха много гейши с разностранни, яркоизявени таланти.

Джика беше майсторка на шамисен утазава. Освен това беше поетеса и вече бе издала няколко томчета с хайку-поезия. Котоки пееше балади и също пишеше хайку-стихове. Не бива да забравям и майсторката на танца азума Маричийо. С резкия си, доста мъжки стил тя приличаше досущ на артиста от кабуки Кикугоро IV. Или двете чувствени, неземно красиви и много женствени гейши Кокуни и Сомефуку. Кошиме пък беше майсторка на играта го.

Изпитвам дълбока благодарност, че можах да видя толкова красиви неща в тази възприемчива възраст.

Сутрин ходех на училище, вечер посещавах приеми и всеки ден научавах по нещо ново. Така например, в големите чайни имаше ниши, токонома, в които висяха навиващи се картини, които не можеха да се видят никъде другаде. За Новата година в една ниша на ресторанта Шинкираку бяха окачили великолепна картина в оранжево-червено и златно, която изобразяваше планината Фуджи, и аз, макар да не разбирах нищо от живопис, едва не се разплаках от възхищение. Оками-сан ми обясни, че картината е сътворена от майстор Йокояма Тайкан. В друга чайна ни отведоха в едно помещение, където видях навиваща се картина на Чикуден, използвана специално при чайните церемонии. Следващия път се възхитих на елегантен пейзаж от Мушанокои. А на едно място сякаш случайно бяха окачили стенен чадър от Комуру Суиум.

За банкетите използваха само избрани прибори и лакирани купички, украсени със златен прах. Макар че никой не ми преподаваше тези неща, аз гледах и слушах, и автоматично придобивах всички необходими знания за съдовете и керамиките.

По-късно, когато станах възрастна, често обяснявах на клиентите си, че дъщерите от добрите семейства биха имали по-голяма полза, ако пороботят три месеца като гейши в Шимбаши, отколкото да посещават модните тогава училища, които ги подготвяха за женитбата и съпружеските задължения.

По онова време списанието „Приятел на домакинята“ издаваше специална притурка „Нови четива за годеницата“ от Кикучи Кан. В една от тях Кикучи написа:

„Отскоро в Шимбаши се говори много за една млада гейша на име Кихару. На приемите тя не танцува, нито пее, но независимо от младостта си разполага с предостатъчно теми за разговор и човек може да беседва с нея по най-приятен начин. Най-голямото ми желание е всички съвременни млади жени да станат като Кихару.“

Няколко литератори ме бяха избрали за своя особена любимка. Тогава не ги наричаха писатели, а романисти или най-общо литератори.

Най-красив от всички беше Осарачи Джиро. Обикновено идваше при нас, облечен в спортно яке от домашнотъкан плат, в което изглеждаше много елегантен. Понякога много ми се искаше да изляза на разходка с него по Гинза и да ме срещнат всичките ми познати.

Осарачи често идваше заедно с Ивата Сентаро, който имаше прекрасни чувствени очи с дълги мигли. Нито една жена не можеше да му устои. Приятелката ми Котойо беше толкова влюбена в него, че всяка сутрин чакаше пред портата на дома му, за да го види на излизане, и това я правеше щастлива през целия ден. Толкова наивна беше. Според мен господата Осарачи и Ивата, всеки по своя си начин, принадлежаха към типа на атрактивния мъж. Понякога двамата довеждаха със себе си и Шимура Тацуми, който беше съвсем млад и поради това малко плах, но иначе очарователен.

Кикучи Кан беше много взискателен. Никога не съм го виждала другаде, освен в Йонедая в Кобикичо. Нищо чудно, че тамошната оками-сан беше във възторг от симпатичния млад мъж със

забележителен ум. Мийоши и аз бяхме любимите му гейши. Носеше се слух, че Мийоши му е любовница, но аз не го вярвам и до днес.

Кикучи изпитваше голямо удоволствие да бъде обслужван от момиче, което харесва, и да разговаря оживено с него. Носеха се слухове за любовните му афери с разни сервитьорки, но при нас в Шимбаши той беше от клиентите, които предпочитаха безобидните забавления. Кикучи беше едър и силен, с мило лице на лъв, очите зад дебелия поглед гледаха дружелюбно. В пълно противоречие с вида си той говореше с тих, често пресекаващ глас.

Освен това беше страстен пушач. Едва изпушил една цигара докрай, вече палеше следващата. На всичкото отгоре ръсеше пепелта навсякъде и аз не можех да го гледам, толкова мъчно ми беше за чудесния му ошима-ансамбъл (това означава, че кимоното и хаори са от един и същ плат), постоянно омазан с пепел. Накрая не можех да се удържа и му казах:

— Сенсей, следващия път непременно ще ви завържа на шията една купичка, за да не се цапате непрестанно!

По-късно Кикучи се оплака с хленчещ глас на господата Куме и Йошикава:

— Кихару е ужасна. Искаше да ми окачи на врата купичка, за да събира пепелта... Тя е зло девойче.

На което г-н Куме отговори:

— Тя е едно малко дяволче и заслужава да я напляскаш по дупето. — И други подобни, но аз бях сигурна, че Кикучи изобщо не ми се сърди.

Разделяхме гостите на две категории. Едните идваха, за да бъдат в женска компания, другите искаха секс.

Първите изпитваха голямо удоволствие да са заобиколени от хубави момичета, но никога не отиваха по-далеч. Те бяха безопасни.

Другите нямаха интерес да разговарят с момичетата, а искаха веднага да минат към същественото. По-късно към тази група се присъединиха много от така наречените писатели...

Разбира се, ние предпочитахме гостите, които разговаряха почтително с нас и се държаха дружелюбно, без да ни досаждат.

Кикучи имаше добро сърце и беше много мил с младите гейши, които още нямаха благодетел. Всеки път ги питаше дали не са гладни и имат ли нужда от още джобни пари.

Един ден Кикучи доведе със себе си едър мъж със сериозен вид.

— Това е г-н Ишикава. Тази година получи наградата „Акутагава“. Това означава, че е написал най-добрия разказ в Япония за годината — представи го той.

Новодошлият беше Ишикава Тадзуо и наградата му беше дадена за романа „Народът“. Даже когато го обслужвахме особено старателно и се опитвахме да го въвлечем в разговор, той оставаше мълчалив и недостъпен.

Веднъж с тях дойде и един господин, облечен в синьо-бял ансамбъл с хакама, японски панталон.

— Леле, колко е елегантен! — шепнеха си въодушевено младите гейши. Новодошлият наистина беше съвършеното възплъщение на красивия мъж. Представиха ни го като Нива Фумио, известен романист. По онова време живееше с една собственичка на нощен клуб. Чувахме интересни неща за любовните му приключения, за известно време спрягаха и мен като поредната любовница. В „Бялата книга на литературните кръгове“ от Тогаери Хаджиме прочетохме, че Нива Фумио и Кихару от Шимбаши са любовна двойка. Бях много поласкана и до днес обичам да си спомням как се гордеех с това.

Също така красив, макар и по съвсем друг начин, беше Уно Коджи. Той обичаше да разказва за морските си пътешествия в Югоизточна Азия. Харесах го веднага, защото умееше да описва затрогващо всяка дървеница и да си представя вътрешния ѝ живот, та чак до израза на лицето ѝ.

Сатоми Тон често канеше на суши собственичката на Йонедая. Макар че беше в напреднала възраст, той носеше стоманеносиньо копринено кимоно с кафяв оби от коприна хаката, а на краката сини таби и сандали от говежда кожа. Когато изваждаше лулата си от кесийката, изработена от мека дивечова кожа, имаше вид на истински светски човек. Хоригучи Дайгаку също изглеждаше превъзходно в кимоно и винаги беше много елегантен. Той и Сайджо Язо често ме водеха в Йошивара.

Посещението в Йошивара съвсем не означава отиване в публичен дом, както предполагат повечето хора. Празненствата в тамошните чайни винаги ми доставяха огромно удоволствие.

Ние предпочитахме Каноя. Собственичката беше мила и грижовна жена. Освен това там работеше гейшата Ейко, която ме

приемаше извънредно дружелюбно, макар че идвах от Шимбаши и в известен смисъл ѝ бях съперница. Гейшите от Йошивара задължително получаваха музикално образование, защото за другите развлечения имаше предостатъчно млади жени, които разполагаха с природни таланти...

Клиентите, които посещаваха чайните, бяха ценители на изкуствата и се наслаждаваха на специфичната атмосфера. Ще се опитам да опиша по-подробно този единствен по рода си дух в стария Йошивара.

За да влезем в квартала, трябваше да минем през голямата чернолакирана порта. От двете страни на улицата се редяха чайни. В средата растяха върби и черешови дървета, между тях бяха издигнати огромни каменни стълбове, на които висяха фенери. Също като в храма Касуга.

Предполагам, че обозначението Кариукай^[1], „светът на цветята и върбите“, е произлязло именно оттук. По-късно се появи песен, в която се говореше за „майката от квартала на цветята“, но според мен това е по-нов японски. Ние често използвахме понятието „квартала на цветята и върбите“, но никога не споменавахме „квартала на цветята“. Е, времето се мени и понятията също се менят...

Веднъж влезли в Йошивара, отивахме право в „Каноя“ и се качвахме на първия етаж. Помещението не беше така елегантно, както в първокласните чайни на Шимбаши, а приличаше по-скоро на обикновено жилище. Веднага поднасяха саке и гейшите от Йошивара ни развличаха с музикалните си умения. Музикалната част на забавлението е известна с името озацуки. Тя представлява изпълнение на шамисен, голям и малък барабан и флейта. Мелодиите са весели, обещават щастливи мигове, настроението е приповдигнато и игриво.

След това отивахме в някой от големите публични домове, например в „Кадоеби“, „дома на стридите“.

Големите публични домове съществуват от епохата Едо. Както в миналото, куртизанките носят сложни прически и разкошни кимона. Артистите, които играят роли на куртизанки в театъра, са облечени по същия начин. Господата Сайджо и Харигучи си избираха куртизанки, които им правеха компания, но вечерта се връщаха с нас в Шимбаши. Истинската цел на посещенията им не беше сексът, те търсеха по-

скоро да се потопят в специфичната традиционна атмосфера, която цареше в „Дома на стридите“. По тази причина водеха и нас.

Куртизанките седят на големи дебели възглавници — това е забранено даже на гейшите с най-висок ранг. Символичното значение на тези възглавници е, че куртизанката, макар и за една вечер, заема мястото на съпругата, което е недопустимо за гейшата.

Затова бях много учудена, когато една вечер (май 1983) видях по телевизията гейша, разположила се удобно на голяма възглавница. Ноктите ѝ бяха лакирани, по ръцете ѝ святкаха пръстени, носеше даже часовник — и при това свиреше на шамисен! По мое време тези неща бяха абсолютно недопустими!

По-рано много млади момичета от бедните слоеве в Североизточна Япония били продавани в Йошивара и клиентите се смайвали, когато прекрасни куртизанки с кукленски лица отваряли уста и заговаряли на най-широкия североизточен диалект. За разлика от днешното време, когато стандартният японски се разпространява по цялата страна благодарение на телевизията, някога хората от североизток говореха на чист диалект сузу и Оцужи Широ ни размиваше до сълзи, като им подражаваше умело. Колкото по-красиво е едно момиче, толкова по-странно изглежда, когато заговори на ужасния диалект сузу.

Всяка куртизанка разполагаше със собствено помещение, в което бяха наредени три ракли от дърво пауловниен, витрина за чайните сервиси, продълговат хибачи и огледало — много уютно и функционално. Веднъж имах възможността да разгледам стаята на Санае, една от любимките на господата Сайджо и Хоригучи.

Щом клиентът поиска, да речем, Санае, Усугумо или Мийуки, куртизанката е изцяло на негово разположение. Ако следващия път същият клиент поиска друга куртизанка, това е против правилата на квартала. Тъй като ходех често там, аз се сприятелих с някои куртизанки и си разменихме снимки и писма.

Но да се върнем към празничната суетня в „Кадоеби“. Накрая господата даваха бакшиш на гейшите, които бяха пели и танцували, и се връщахме заедно в Шимбаши.

Когато напускахме квартала, задължително минавахме покрай „върбата на сбогуването“, която се намира до голямата порта. След

като са се сбогували, на това място клиентите се обръщат и поглеждат още веднъж към своите дами.

Понякога куртизанките придружават гостите си до самата порта и им махат за довиждане от прага. Преди да завием, всички като по команда се обръщаме назад, за да видим още веднъж Йошивара. Друга особеност на квартала беше склонът Емон, който се спуска меко към реката. По-рано клиентите отивали в Йошивара с носилка, като минавали по крайбрежната дига на Сумида, и когато слизали от носилката, оправяли емона си. Така се нарича мястото, на което се прихлупват двете части на кимоното. Жестът е привичен за мъжете — все едно че оправят вратовръзката си.

Във всеки случай забавленията ни в квартала на радостта съвсем не бяха толкова едностранчиви, колкото си представят днешните хора.

В определени празнични дни на ноември, наречени петльови дни, всички, даже жените и децата, получават позволение да минат през голямата порта и да влязат в квартала на радостта.

Тези празници съществуват и днес. След посещение на храма Отори, следвайки стария обичай, всеки купува голямо, богато украсено гребло, за да си осигури финансов успех за бъдещето. Йошивара се препълва с хора, праметнали през раменете си гребла.

Обикновено греблото е декорирано с червенобуза маска на Окаме, който носи щастие. Тъй като петльов ден има на всеки дванадесет дни, в някои години пазарът на гребла се организира по три пъти месечно. Тогава хората говорят за първи, втори и трети пазар. Маските на Окаме се продават според хубостта си, затова грозните жени, които са изостанали, подобно на некрасивите гребла, са наречени „онези, дето са останали да пазят дюкяна и след третия петльов пазар“.

Г-н Того и жена му се бяха привързали към мен и аз ги посещавах често в бялата им къща сред зеленината на Кугаяма. Красивата, дребничка и извънредно мила госпожа Того след години ми идваше на гости в къщата ми в Западна Гинза. Като дъщеря на вицеадмирал, тя беше израснала изолирана от външния свят, възпитанието ѝ беше много строго — вероятно затова атмосферата в квартала на гейшите я привличаше неустойимо. Баба я ценеше високо и често казваше:

— В цяло Токио няма нито една дама, която може да се мери с г-жа Того. Никоя не е така красива, изискана и мила като нея.

Г-н Того беше извънредно хаплив и грубичките му шеги първо ме ядосваха, но после избухвах в смях.

Точно тогава на мода бяха кадифените палта. Когато за първи път се разходих по Гинза в новото си палто от зелено кадифе, много горда със себе си, случайно срещнах г-н Того.

— Тъкмо се питах коя е дамичката в кадифен калъф. Едва те познах, Кихару — засмя се той.

Веднъж придружихме на Токийската гара гост, който заминаваше за Осака. Тогава още нямаше шинкансен, нито самолети. Между Токио и Осака се движеше бързият влак „Лястовицата“, който тръгваше в девет сутринта.

За случая носех наметка от сребърни лисици и имах вид на почтена буржоазна съпруга. Наметката ми беше подарък от един обожател, донесена чак от Ванкувър, и по различни причини имаше голямо значение за мен.

Срещнах г-н Того на перона. И той беше дошъл да изпрати някого.

— Здравей, Кихару, какво правиш тук? — приветства ме с усмивка той. — Да мъкнеш това малко дете от ранна сутрин е същинско мъчение, нали?

Не разбрах нито дума. Когато на път за вкъщи минах покрай голямо огледало, видях, че главата на сребърната лисица е точно на рамото ми и наистина изглежда като глава на малко дете, вързано на гърба ми. „Този човек е ужасен“, помислих си, но в същото време не можех да не призная колко уместна беше забележката му.

Друг път приятелката ми Шигено се появи гордо с нова фризура, която тогава наричаха „Помпадур“. Цялата коса беше сресана гладко назад, от двете страни навита на рула, които се събираха високо на темето.

— Божичко, за момент си помислих, че влиза испанска гейша! — провикна се г-н Того. Оттогава всички започнаха да наричат Шигено „испанската гейша“.

Много исках да му се обадя при следващото си посещение в Япония. Очаквах с нетърпение отровните му забележки, но когато му позвъних, се оказа, че е починал... последният му дяволски номер!

---

[1] Кариукай, поетично обозначение за света на чайните и гейшите. ↑

ОТНЕМАНЕ НА ДЕВСТВЕНОСТТА

— Кихару, оками-сан има да обсъди с теб деликатен въпрос — обяви Окацу, деловодителката на „Томбо“. Аз тъкмо се бях върнала от един прием и се преобличах с помощта на домашния прислужник Ханчан.

— Но аз имам още един ангажимент.

— Къде?

— В Шинкираку — отговорих.

— О, това е наблизно, значи работата може да се нареди. Спокойно можеш да закъснееш малко. Непременно иди да поговориш с господарката. Тя те очаква.

Оказа се, че имам два ангажимента, а в „Томбо“ срещнах един познат, който също ме покани да присъствам на банкет. След около час дойде Окацу и ме повика.

Когато влязох в стаята на оками-сан, великолепен аромат на запалени благовония ме удари право в носа и ме замая.

— Трябва да поговорим за твоето бъдеще — посрещна ме тя. — Отвори си добре ушите и чуй какво имам да ти кажа.

Дори за най-добре обучената гейша било много важно какъв мъж ще я направи жена, обясни многозначително тя. Ако съм искала да стана известна и уважавана гейша, първият мъж в живота ми трябвало да бъде министър или едър индустриалец. С малко повече късмет той можел да ми стане и благодетел. Ако пък не, щяла съм да се утешавам с мисълта, че съм станала жена благодарение на министър еди-кой си.

Ако си позволя да загубя добродетелта си от някой нищо незначещ мъж, от мен нямало да излезе нищо добро. Оками-сан търпеливо ми обясни колко важно е да отдам невинността си на важна и влиятелна личност.

— Вярно е, ти си в по-различно положение от другите ученички, защото нямаш дългове и можеш да се държиш достойно пред работодателите си. Въпреки това, ако държиш да станеш добра гейша, трябва да се подчиниш на общото правило и да избереш наистина високопоставен мъж. Той ще ти отвори много врати.

При този разговор за първи път осъзнах, че изразът „отнемане на девствеността“, който ми беше отдавна познат, ме засяга пряко.

Господарката обясни, че железопътният министър Мицучи Чузо е проявил интерес към мен и би се съгласил да ме направи жена.

— Кихару-чан, ти си нямаш благодетел. Възрастните гейши от дома са на мнение, че изобщо не се замисляш за това. Аз смятам, че тази извънредно важна стъпка в живота ти непосредствено предстои и трябва да избереш най-влиятелната личност.

Тогава всички бяха убедени, че няма по-велики личности от министрите. Не всеки може да стане лекар или министър, както се пее в популярния шлагер „Накрая доктор или министър“. Бях участвала в много банкети, но колкото и да се стараех, не можех да си спомня лицето на министъра на железниците. По онова време беше немислимо един четиридесетгодишен мъж да стане министър, всички политици отдавна бяха минали петдесетте. Все едно дали бяха от буржоазната, или от народната партия, за мен всички политици без изключение бяха дядовци. Нито един министър не беше оставил трайни впечатления в сърцето ми.

— Разбираш какво искам да ти кажа, нали? — попита настойчиво оками-сан и макар че онази вечер кимнах в знак на съгласие и напуснах стаята ѝ с послушно изражение на лицето, в действителност съвсем не бях убедена в особеното значение или необходимостта да се лиша от девствеността си с помощта на някакъв си министър. Кариерата ми на професионална гейша можеше да мине и без министерско участие.

На следващата вечер в голямата зала на „Томбо“ се състоя прием с много гости. Всички минаваха тържествено пред министъра, който беше заел почетното място пред токонома, и вдигаха чашите си за поздрав:

— За ваше здраве, г-н министър.

Едва тогава разбрах кой беше министърът на железниците Мицучи Чузо. Любопитството ми се събуди. Непременно трябваше да го разгледам отблизо.

— Седни при мен, Кихару — усмихна се любезно министърът и ми посочи мястото до себе си.

„И дума не може да става“ — искаше ми се да му отговоря. Може и да беше важна птица, но не беше и година по-млад от собствения ми

дядо. Освен това лицето му беше направо гротескно: челото и бузите бяха изпъстрени с тъмновиолетови, вероятно старчески петна. „Това не може да бъде“ — помислих си. Министърът ме гледаше благосклонно.

— Ти не пиеш, нали? Много хубаво, не бива да пиеш. Аз ще си наливам и за теб.

Той се държеше извънредно любезно, но аз бях напълно сразена. Г-н Мицучи може и да беше високопоставена личност, но аз не можех да отдам тялото си на един толкова стар и грозен мъж... Това не беше шега. Не бях в състояние да му се отдам и толкова. Щом трябваше да бъде дядо, не можеха ли да ми намерят поне някой по-красив?

Не! Не! Не! Гордостта ми се разбунтува.

Когато оживлението достигна връхната си точка, министърът се изправи и незабелязано изчезна. Празненството стана още по-буйно, гостите от железопътното министерство се забавляваха като луди. Като че ли никой не забелязваше, че министърът се е оттеглил.

Икономката Окацу влезе и ме повика.

— Ела с мен, Кихару. — Тя тръгна напред и аз я последвах.

Тъй като почти всяка вечер работех на приемите в Томбо, мислех, че познавам всички помещения на заведението. Ала стаята, в която ме отведе Окацу, беше до задната стълба и до нея се стигаше по коридор, за чието съществуване не бях подозирала. „Боже, аз не знаех, че и отзад има стълба“ — повтарях си аз, докато изкачвах стъпалата. В края на стълбата ме очакваше красива малка стая.

— Пристигнахме.

Окацу блъсна плъзгащата се врата и аз се озовах в необичайна с размерите си стая — само шест татами. Досега бях сигурна, че домът разполага само с големи зали за приеми. Бях поразена, когато се озовах в това мъничко помещение.

Погледът ми падна върху развиващата се картина, обичайна за чайните церемонии. Под нея имаше кошница с бели камелии. Ароматът, който ме бе замаял миналата вечер в стаята на оками-сан, изпълваше и това помещение. До малката масичка, облечен в подплатено домашно кимоно, седеше изчезналият министър.

Окацу ме бутна в стаята и каза:

— Пожелавам ви приятно прекарване. — После затвори вратата и се отдалечи безшумно.

Никога не съм имала трудности да бърбля доверчиво дори с непознати гости, но онази вечер езикът отказваше да ми служи. Не можех да произнеса нито дума.

— Ти не пиеш, нали? — Министърът си наля още една чашка.

Аз треперех и едва сдържах вълнението си. Гласът на господарката отекваше в ушите ми: „За да станеш известна гейша, трябва да се отдадеш на високопоставена личност.“

„Е, добре, ще се наложи да му замая главата с поток от думи.“ Това беше най-доброто решение. Седнах мълчаливо срещу него и постепенно в главата ми настъпи пълно спокойствие.

Министърът стана и отвори плъзгащата се врата към съседното помещение. Погледът ми се устреми към червената покривка с шарки на пчелни пити, осветена от бледата светлина на хартиената лампа.

— Хайде, ела при мен.

Министърът се разположи удобно на футона.

— Трябва да ви кажа нещо. — Устните ми трепереха толкова силно, че не можех да говоря разбираемо.

— Какво има? Какво трябва да ми кажеш?

Коленичих пред министъра и послушно прибрах ръце до тялото си.

— Аз вече не съм дете и знам за какво става дума тази вечер — започнах сериозно.

— Не се тревожи. Бъди съвсем спокойна и се съблечи. — Той започна невъзмутимо да развързва колана на кимоното си.

— Почакайте. Ако ми причините това зло, аз ще ви мразя цял живот. Та аз изобщо не ви познавам.

От очите ми потекоха сълзи.

— Хайде, хайде, не ставай глупава. Има толкова много уредени бракове. Хиляди мъже и жени, които никога не са се виждали, стават съпруг и съпруга и живеят заедно цял живот.

Е, поне не беше глупав и недодялан. Улови нежно ръката ми и аз не я издърпах.

— Когато ви опозная по-добре и се убедя, че сте добър човек, сама ще дойда при вас и ще ви помоля да ме направите жена. Но в момента не мога да ви се отдам, наистина... — И се разплаках сърцераздирателно. — Ще ви намразя за цял живот, а това няма да е добре и за вас... Аз не съм като другите гейши. Според мен не е чест

да загубя девствеността си от един министър. Ще се отвращавам от вас през целия си живот и никога няма да победя отвращението си — обяснявах през сълзи.

— Толкова ли е лошо?

— Да, лошо е, дори повече от лошо. За вас би било ужасно да знаете, че някой ще ви мрази до края на живота си. Представете си: на света ще има един човек, който ще ви мрази от дъното на душата си! Това е страшно — убеждавах го възбудено.

Той ме слушаше внимателно, гледаше ме в очите и бавно завързваше колана на кимоното си.

— Добре, добре, щом не искаш, няма да го направя. Права си, момичето ми. Нямам никакво намерение да си създам враг за цял живот. Глупавият Мицучи Чузо трябваше да изслуша тази премъдра лекция, за да се научи да не отнема девствеността на младите гейши против желанието им. Съжалявам, съжалявам. Извинявай.

Вдигнах очи към петнистото лице на министъра и открих добротата в очите му. „Всъщност той съвсем не е лош човек“ — помислих си. Тогава разбрах, че хората се държат така, както се отнасяш към тях — добре или лошо.

— Хайде, престани да плачеш. Ако слезеш долу още сега, собственичката на дома и Окацу ще се учудят и може да ти се карат. Затова остани при мен и ме позабавлявай.

Допреди минута изпитвах ужас от него, а сега на сърцето ми беше леко и се чувствах почти щастлива. Избърсах сълзите си и започнах да му говоря, каквото ми дойде на ума. Разказах му за живота си: как всяка сутрин уча английски в училище и колко много домашни ни дават, как вечер, по време на банкетите, чуждестранните гости ми помагат да се подготвя и съм най-добрата в класа; колко ми е неловко, когато икономът на дома се обажда в училище, за да ми съобщи, че имам дневен ангажимент, и трябва да се извинявам с болест или смърт в семейството си.

Министърът слушаше и кимаше развеселено. Разказах му още, че си спестявам пари за пишеща машина, тъй като след третия семестър искам да уча машинопис при учителката си Мери Янагава, японка, родена в Лондон.

Колкото повече говорех, толкова по-внимателни ставаха очите му. От време на време ми се усмихваше и изръмжаваше нещо

одобрително.

— Утре пак трябва да станеш рано за училище, нали? Върви сега, но не казвай нищо на Окацу, която със сигурност ще почне да те разпитва. Аз ще уредя всичко. — Той извади от портмонето си банкнота от 100 йени. (Днес това са около 200 000 йени.) — Ето, вземи това и го скрий в спестовната касичка за машината. — Той мушна банкнотата в деколтето на кимоното ми. Явно искреността ми беше намерила път към сърцето му. Добре направих, че му разказах как живея.

Когато слязох долу, Окацу се втурна към мен.

— Е, как мина? Доволен ли остана министърът? — Въпросите й валяха като дъжд.

Искаше ми се да ѝ кажа, че министърът е останал доволен, макар и в друг смисъл, но си спомних, че той ме бе помолил да си мълча. Затова само кимнах с глава, повиках една рикша и побързах да се прибера вкъщи.

През нощта не можах да затворя очи. Може би след случилото се с мен министърът щеше да се стресне и никога вече да не върши неща, които можеха да му навлекат отвращението и омразата на едно младо момиче. Дано беше разбрал, че е много страшно да бъде мразен до края на живота си.

На следващия ден баба ми и една възрастна гейша от дома посетиха оками-сан на Томбо и ѝ връчиха бон за пазаруване в универсалния магазин — така да се каже, като обезщетение. Освен това ѝ поднесоха извиненията си.

Винаги когато срещях министъра на приемите, той ме викаше при себе си:

— Ела и седни до мен. — Даже когато присъстваха гейши с по-висок ранг, той ми нареждаше да седна точно до него и невъзмутимо обясняваше на гостите: — Това мило момиче ме отблъсна.

Ако тогава бях проявила слабост и бях отстъпила, макар и със сълзи, щях да се чувствам завинаги омърсена... Наистина имах късмет. Разбира се, трябва да благодаря за щастливия изход и на великодушието и разбирането на министъра. Запомнила съм го с добро и го споменавам с благодарност и днес, след толкова много години.

СПОМЕНИ ОТ ДЕТСТВОТО

Мисля, че е време да разкажа някои неща за детството си.

Дядо ми е ръководил болница в корейския град Инчон. Баща ми го последвал там. По-късно довел няколко млади корейци в Япония и им помогнал да получат добро образование.

Тогавашната колониална политика на Япония беше много жестока, но дядо и татко не споделяха широко разпространените предрасъдъци по отношение на корейците. Бях само на една година, когато в дома ни се появи корейският студент Чон. Срещу храна и легло той помагаше в домакинството. Тъй като бях единствена дъщеря на родителите си, те не смееха да ме поверят на грижите на домашна прислужница или болнична сестра, но изобщо не се тревожеха, когато оставах по цял ден сама с младия Чон. Аз нямам спомени от онова време, но така са ми разказвали.

Когато изгубех Чон от поглед, дори само за миг, избухвах в плач и тръгвах да го търся. Където и да отидеше той, и аз бях с него. Не знам защо, но го наричах „Чон-чама“^[1]. „Чон, ти си единственият в къщата, към когото се обръщат със «сама»“ — завиждаха му другите.

Чон не само се грижеше за мен, той беше и първият ми домашен учител, следователно най-важната личност в живота ми. Помня смътно лицето му, но съм сигурна, че беше със светла кожа и тесни очи.

Скоро Чон се ожени за една японка, която учеше за медицинска сестра в нашата болница, и замина с нея в родния си Инчон. Мисля, че тогава тръгнах на детска градина.

Тъй като винаги вдигах голям шум и пицях неудържимо, когато той изчезваше дори за малко, той се възползва от отиването ми в детската градина, за да напусне дома ни. Какво ли е станало с него?

Бях много доверчиво и гостоприемно дете. Когато вкъщи имахме дърводелци или зидари, веднага бързах да ги обслужа с лули и кибрит. Много обичах да прислужвам на масата и дядо често казваше, че съм родената гейша.

Входът на къщата ни беше до портата за болницата. От кухнята се излизаше в тясна уличка, отляво се издигаше черна ограда, която

беше цялата в дупки. От другата страна живееше учител по танци. Майстор Нишикава имаше танцова школа и обучаваше хората от квартала.

Една от дупките отговаряше съвсем точно на големината ми и често се промушвах през оградата. Заставах в някое скрито ъгълче и следях уроците по танци. Мисля, че започнах да се занимавам с това на около три и половина години. Като си припомням сцените, които виждах тогава, разбирам, че младите хора от квартала вероятно са упражнявали „фукагава“, който се танцува с кърпа в ръка. Спомням си, че грабнах една кърпа от кухнята, за да мога да подражавам на танцьорите.

След време реших, че не мога да се задоволявам повече с всекидневните наблюдения отдалече, и помолих баба да ме запише ученичка при съседа.

Ала майсторът беше на мнение, че децата на три и половина години са още малки за танци. По правило уроците започваха на шест години точно на шести юни.

— Вашето момиче е твърде малко. Моето училище не е детска градина — отказа ни той. Тъй като продължи да говори пренебрежително за възрастта и уменията ми, аз получих пристъп на ярост, хвърлих се на пода и се разревах така, че той се принуди да ме приеме за ученичка.

— Чувал съм, че има жени, които сами избират мъжете си, но доколкото знам, тя е първата, която си е избрала учител — казваше покъсно той.

Баба ми беше дъщеря на лекар и когато се омъжила за дядо ми, семейството ѝ го осиновило^[2].

Мама също е единствено дете и баща ми беше осиновен син на семейството ѝ.

Баба беше получила обичайното образование за жените в началото на епохата Мейджи (1868–1912), което значи, че можеше да чете, да пише, да смята със сметало, да шие и бродира, да реди цветя, да провежда чайна церемония и да пее. За разлика от нея мама беше посещавала известното училище за момичета Жисен. Педагожката Шимода Утако, която ръководела това училище, била много популярна личност по онова време. След това мама продължила образованието си

във висше училище. По онова време стандартът бил малко по-висок, отколкото в днешните женски университети.

Мама беше прогресивна жена и се възхищаваше от Хирацука Раичи^[3]. Когато съпругата на един приятел на баща ми, очен лекар (моят баща беше хирург), избяга с един тенор, а една поетеса напусна мъжа си, индустриалец от Киушу, за да заживее с един беден младеж, мама беше много въодушевена. Обикновено тя не показваше чувствата си, но когато говорехме за смелите и напредничави жени, се вълнуваше като младо момиче. Четеше Шекспир в оригинал и сама се наричаше интелектуалка.

Не обичах майка си. Предпочитах да бъда с баба, която наистина не беше получила толкова добро образование, но беше човечна и великодушна. Тя посвещаваше много време на бедните и болните и помагаше на всички нуждаещи се. В сърцето ѝ нямаше и капчица злоба. Стигна дори дотам, че доброволно уши на метресата на дядо ми летни дрехи за празника обон, а на Нова година ѝ подари официално кимоно. Накрая даже ѝ благодари, че се грижи добре за дядо ми. Обичах тези черти в характера на баба. Тя е личността, която ми е повлияла най-силно.

Много гейши, собственички на чайни, прислужници в чайните, хакоя и водачи на рикши бяха пациенти на баща ми. След като се запознах с някои от гейшите, приятелки на дядо (той със сигурност имаше любовни връзки с тях), копнежът ми да стана гейша се усили още повече. Още от най-ранното си детство упорито твърдях, че един ден ще работя като гейша.

Когато банята ни се повреди, за мен настана чудно време. Ходехме в обществената баня и гейшите, които я посещавах, ме гримираха в бяло. Една след друга ме прегръщаха и ме отнасяха в басейна. Ухаеха чудесно и аз не престанах да съжалявам, че си имаме баня вкъщи.

Мама беше категорично против професията, която си бях избрала, но дядо ме окуражаваше.

— Щом искаш да станеш гейша, трябва да бъдеш най-добрата в занаята. Не можеш да си позволиш да си една от многото.

Един ден желанието ми стана действителност. Позволиха ми да започна обучението си в един от домовете за гейши, който дядо ми познаваше добре.

Ходех на училище вече две и половина години, когато една сутрин стана следното.

Бях на път за училище. Пред „Ханамасуя“ имаше строеж. Няколко работници къртеха калдъръма с остри колове. Наблизо беше спрял камион с емблемата на Токио и няколко мъже се бяха навели над някакъв чертеж. Не ми остана нищо друго, освен да мина съвсем близо до входа на „Ханамасуя“.

Както обикновено, домакинът се грижеше за бонзаите си. Може би трябваше да заобиколя, но нямах никакво време.

Постарах се да се промъкна незабелязано покрай него. Ала, точно както се бях опасявала, „бащата на дома“ се обърна и ме видя. Нямах къде да бягам. Поклоних се учтиво и му пожелах добро утро. Той ме зяпна смаяно, после се усмихна зарадвано.

— Ти ли си това, Кихару? Отдавна се чудя защо тази мила ученичка ми се струва позната.

Обясних му накратко, че в последно време непрекъснато имаме чуждестранни гости и съм решила да посещавам езиково училище, за да науча английски. Допълних, че всяка вечер упражнявам знанията си на приемите, напредвам бързо и учителите често ме хвалят.

— Браво на теб. Смело момиче си ти, Кихару. И много напористо — похвали ме той.

Подозирах, че скоро всички важни личности в управлението ще узнаят за двойния ми живот на ученичка и гейша. Така и стана, и то още на следващата сутрин.

Когато влязох в училището, атмосферата ми се стори необичайна. Учениците (повечето момчета) минаваха покрай мен и ме зяпаха любопитно. Някои ми се усмихваха, макар че почти не се познавахме. Питях се защо се мотаят по коридора и непрекъснато надничат в класната ни стая.

Когато отидох в тоалетната, те образуваха шпалир и ме разглеждаха внимателно. Накрая един ми подаде тетрадката си и молив.

— Би ли ми дала автограф?

Нищо не разбихах. Най-после съученикът ми Кубота се смили над мен и ми разказа, че в „Токио Ничиничи“ е публикувана голяма статия за мен.

Едно друго момче дотича с вестника в ръка. Към статията имаше снимка, на която бях в дълго до земята празнично кимоно и с полуотворено ветрило.

По пътя от ъгъла на Оваричо в посока Михарабаши имаше магазин за картички. Витрината представляваше пъстра смесица от снимки на гейши и филмови звезди.

На най-горната редица бяха артистките. Под тях бяха снимките на гейшите. Мисля, че една картичка струваше десет сен. По време на китайско-японската война картичките се продаваха много добре, защото близките ги слагаха в колетите за войниците на фронта. Снимката, публикувана във вестника, беше една от тези в магазина. И беше направо огромна.

„Сутрин ученичка, вечер гейша“ беше заглавието на статията, която беше на осем шпалти и много подробна.

Даже когато часовете започнаха, учениците продължиха да влизат в класната ни стая и да ме зяпат. Чувствах се ужасно неловко.

По-късно узнах, че един роднина на домакина от „Ханамасуя“ работел в „Ничиничи“ и нашият баща решил да се похвали пред него с тази невероятна история. Гостите също научиха какво правя сутрин и шегите заваляха:

— Гръм и мълния! Училище и банкети! Толкова младо момиче, а води двойнствен живот!

През 1936 година в Япония пристигна немският филмов режисьор Арнолд Фанк.

Запознах се с него на банкета, даден в чест на пристигането му. Той говореше английски със силен немски акцент.

Един от постоянните ми клиенти, г-н Огасавара, за когото сега предполагам, че е бил нещо като продуцент, ми каза:

— Кихару, имам отлична идея: един чужденец спира рикша, в която седи гейша с японска фризура. Гейшата слиза и го заговаря на безупречен английски. Сцената ще стане наистина чудесна. Имаш ли желание да изиграеш тази роля? — Филмовият критик, който седеше до нас, го подкрепи и също ме посъветва да се съглася.

Аз се запалих от идеята за филма, но им казах, че първо трябва да получа позволение от обединението на гейшите. Господин Огасавара отиде да поговори с главния отговорник. Той беше домакин

на голям дом за гейши и работеше денонощно. Допринесе много за успеха на Шимбаши и всички сме му благодарни.

Скоро след това ме повикаха в управлението.

— Гейшата, която иска да стане филмова артистка, престава да работи като гейша. Ако желаете да си останете гейша, не можем да ви разрешим да участвате в този филм.

Тъй като предпочитях да си остана гейша, вместо да играя във филм, отказах на продуцента. По-късно имах възможност да гледам филма „Дъщерята на самурая“, режисиран от Фанк, с Косуги Изаму и Хара Сецуко в главните роли, и бях много впечатлена от сцените, в които щях да се появя.

След войната една бивша артистка, която бе станала гейша в Шимбаши, безсрамно се възползва от известността си на артистка, за да си направи реклама, и публикува снимките си в много вестници и списания. Направи ми впечатление, че онова, което по-рано беше забранено, сега допринесе съществено за успеха ѝ. Представите и моралните норми се промениха много бързо.

---

[1] „Чон-чама“ — Умалително име за учтивото обръщение „сама“; сравни чан в речника. ↑

[2] В Япония е обичайно семействата, които имат само дъщери, да осиновят своя зет, за да осигурят запазването на семейното име. ↑

[3] Хирацука Раичи (1886–1971), писателка и една от първите интелектуалки в Япония. Съоснователка на списание „Син чорап“ и пионер на японското женско движение. ↑

ГЕЙШАТА КИХАРУ

Първите ми ангажименти бяха главно банкети, организирани от външното министерство в чайните Ямагучи, Шинкираку и Хориу. Тогава се запознах с важни личности, пред които ми беше трудно да преодолеем плахостта си.

Първият мъж, по когото се увлякох, не беше особено висок, но изглеждаше наистина добре, освен това се изразяваше много изискано както на японски, така и на английски. Макар че го бях виждала вече четири пъти, имах право да го наблюдавам с копнеж само отдалече, тъй като бях съвсем млада ученичка. Той беше постоянно заобиколен от по-възрастни гейши и дори не помисляше да ме заговори. Докато разговарях оживено с младите служители в министерството, заели крайните места в залата, аз наблюдавах скришом любимия си и сърцето ми биеше лудо от вълнение.

Накрая се обърнах към Цучия Джун, който по-късно стана генерален консул в Ню Йорк и посланик в Гърция. Джун-чан беше приятел и можех да му се доверя.

— Прекрасен мъж. Не ми е позволено да сядам до него, но много го харесвам.

— Това е посланикът Сайто. Много популярна личност сред американските журналисти, в индустриалните кръгове и сред всички чужди дипломати — обясни с усмивка той и ме отведе при обожавания от мен мъж.

— Това е Кихару. Сериозно момиче, в момента учи прилежно английски — представи ме той. Заля ме гореща вълна, последвана от студена. Имах чувството, че ще се случи нещо непоправимо.

— Аха — промърмори небрежно посланикът и отново се обърна към другите гейши. Според мен те бяха твърдо решени да му попречат да ми обърне внимание. Посланик Сайто нямаше време да се занимава с едно пиленце с жълто около устата, каквото според тях бях аз.

Веднага след тази среща посланик Сайто се върна в Америка и през 1939 година почина във Вашингтон. Макар че го срещнах само

четири пъти и не разменихме нито дума, щеше да бъде прекрасно, ако... Но той имаше очи само за гейшите с висок ранг.

„Аз се казвам Кихару и ви обожавам. Вие сте мъжът на мечтите ми“ — това исках да му кажа.

Тогава се организираха много срещи на бившите японски абсолвенти от Принстън и Кеймбридж. Някогашните състуденти от английските и американските университети обичаха да се събират по най-различни поводи и да празнуват. Около половината гости бяха чужденци: служители в американското и английското посолство, кореспонденти на вестници, делови люде. Срещите винаги започваха с изпълнение на университетския химн.

По онова време много малко млади хора имаха възможност да учат в чужбина. Синовете на добрите семейства си спомняха с копнеж за буйните студентски години и по време на тези срещи се чувстваха отново като студенти и се забавляваха като луди. И ние, младите гейши, се отпускахме, танцувахме и играехме с гостите.

Тогава още нямаше танци гоу-гоу и други подобни. Танцуваха се само стандартни танци като валс, фокстрот, танго и т.н. Всички големи чайни разполагаха с танцова зала, снабдена с грамофон и плочи с американски джаз и френски шансони. Тъй като бях съвсем лекичка, аз танцувах добре. Всички ме хвалеха и непрекъснато ме канеха да танцувам.

Един от гостите ни беше единственият млад мъж в Япония, който притежаваше моторна лодка — Домио Шимбей. Той беше младият наследник на традиционна кумихимо-манифактура, която съществува и до днес в Шитая и произвежда плетените кордели за самурайските мечове още от епохата Генроку (1688–1704). Освен това фирмата е придворен доставчик за императорския дом в Киото и произвежда корделите за украшенията, които благородниците слагат на главите си. Днес производството е културна ценност и корделите за оби, които се продават в магазина, струват най-малко по десет хиляди йени. Произведенията на тази манифактура са олицетворение на традиционната японска сдържаност.

Споменатият Домио-чан и младият г-н Цуцуми Токузо, син на едър търговец на захар от Шимбаши — Шигагучи, бяха закупили първата моторна лодка в Япония. Когато идваха в Шимбаши, двамата

млади господа винаги ангажираха по-младите гейши. Играехме различни игри и разговаряхме за филми. Те бяха едни от най-забавните ни гости.

— Имате ли желание да се повозите на моторна лодка? — попитаха ни те.

— За кои лодки говорите? Сигурно за онези в езерцето на парка Инокашира?

Не подозирахме какво ни очаква.

— Не, не, нашата лодка се движи с мотор, който прави бръм-бръм, и е много бърза. Знаете ли колко е весело!

Бяхме излизали с големите гребни лодки по река Сумида, чак до крепостта Шинагава, но нямахме представа какво значи да се носиш като вихър по водата с моторна лодка.

— В никакъв случай. Страх ме е. Лодката може да се обърне, а аз не умея да плувам... Всички се колебаеха. Аз бях единствената, която извика:

— Ще дойда, ще дойда! — Можех да плувам малко, някак си успях да се задържа над водата. Бях сигурна, че ще бъде страотно да се нося с бясна скорост по водата и моторът да издава своето ритмично бръм-бръм-бръм...

Уговорихме се за следващата неделя. Излязох с пуловер и пола. Предстоящото пътуване с моторната лодка не ме плашеше ни най-малко. И наистина изпитах невероятно удоволствие.

След това се нахранихме в китайски ресторант в Йокохама и господата ме изпратиха до вкъщи. При излетите в Йокохама често се хранехме в елегантния ресторант „Хакуда“ в квартала Изецаки. Йокохама ми харесваше много, възприемах я като западен град. Докато стоях на терасата на „Ню Гранд Хотел“ в парка Ямашита и наблюдавах пристигането на ослепително белите чуждестранни кораби, огрени от оранжевите лъчи на залязващото слънце, намирах, че Йокохама е прекрасна.

Господин Тамба, постоянен клиент на Коейрио и мен, често посещаваше чайната „Кочия“ в Кобикичо. Той беше ръководител на отдел във вестник „Асахи“ в Йокохама.

В неговото бюро често седеше мрачният господин Хосокава Риуген. Освен това там работеше един млад журналист на име Фуджи

Хейго, който по-късно стана заместник на представителя на фирмата „Шинитецу“.

Папа Тамба (Коейрио и аз го наричахме „папа“) беше постоянен клиент на един бордей в Хонмоку, специализиран за чужденци. Зад грижливо поддържаната, лакирана в бяло врата започваше виеща се стълба. В голямата зала покрай стените бяха наредени дивани, на които се бяха разположили красиви като картинки европейки в дълги, въздушни рокли от жоржет и елегантни японки в розови кимона, затворени наляво, като корделите на долния колан висяха отпред. Те се различаваха много от куртизанките в Йошивара, изглеждаха модерни и свежи. Там се чувствахме много добре. Всички бяха очарователни, а папа Тамба създаваше добро настроение, защото много обичаше да кани чужденките и японките на вечеря.

Към девет вечерта пристигаха на тълпи чуждестранни моряци.

— Би било неприятно, ако ви сметнат за проститутки, затова е по-добре да си вървим — решаваше папа Тамба. Премествахме се в „Ню Гранд Хотел“ и веселието и танците продължаваха. В сравнение с вътрешния град Токио Йокохама имаше предимството, че беше много далече и не срещнахме никакви познати. Там идваше често артистът от театър кабуки Миносукэ, който по-късно почина от лошо приготвена риба фугу, Кавагучи Мацутаро танцуваше с госпожица Ханаяги Когикю и много други двойки се научиха да им подражават.

Госпожица Кавагучи беше шпионка и по-късно загина трагично. Тя беше известна с навика си да ходи винаги в мъжко облекло. Виждала съм я в бежов костюм, в който изглеждаше мъжествена, но в същото време силно възбуждаща.

— Я виж, Кавашима Йошико също е тук — извиках.

— Постави се в положението на хората, които си мислят, че тук никой не ги познава. Не е редно да ги зяпаш така — укори ме папа Тамба.

Реших, че ако някога имам любим, ще идвам с него само тук, в „Ню Гранд Хотел“. Когато след три години наистина се влюбих, първата ми молба към любимия беше да отидем в „Ню Гранд“ в Йокохама.

— Защо? — попита той.

— Искам да видя корабите, а после да танцуваме.

Атмосферата в публичния дом в Хонмоку беше европейска, в нея нямаше нищо от мрака и сладострастието на традиционните публични домове. Всички дами бяха красиви и умееха да танцуват. След края на танците всяка вземаше партньора си под ръка и го повеждаше нагоре по стълбата.

Веднъж ми позволиха да разгледам стаята на Чери от хотел „Кийо“ (може би е имало два или три хотела с това име, но аз помня само един). Много ми хареса — покривката на леглото беше с разкошни рюшове, освен това имаше голяма бяла тоалетна масичка с три огледала.

В това заведение Чери беше номер едно за чуждестранните гости. В Йошивара биха я нарекли „най-добрия кон в обора“. Макар че професията беше същата и всички правеха едно и също, Хонмоку и Йошивара бяха напълно различни, като се почне с лицата и облеклото на дамите и се свърши с атмосферата в заведенията.

Във връзка с първото ми пътуване с моторна лодка се сещам и за самолетите. По онова време от Германия пристигна Цепелин и известно време всички говореха за него. Стигна се дотам, че една от бисквитките с форма на риба, която продаваха по улиците, получи името „Цепелинова вафла“ и се търсеше извънредно много.

Както всички млади хора по онова време, аз също се увличах по самолетите и си бях вгълпила, че трябва да стана пилотка. Започнах да вземам уроци по летене в Токорозава. Учителката ми се казваше Сузуки Шиме (по-късно загина при обиколка със самолет) и ме предпочиташе, тъй като бях единственото момиче.

Спомням си, че малката машина бумтеше заплашително, но аз бях въодушевена, че съм се издигнала над земята и се нося свободно по небето. (И днес обичам да летя. В самолета, даже когато е препълнен, се чувствам отлично, ям с голям апетит и спя дълго.)

Пропелерът на машината, с която се упражнявахме в Токорозава, трябваше да се задвижва на ръка и обикновено това се правеше от учениците.

— Тръгвай! — извикваше учителката и пускаше машината.

Тъй като беше съвсем малък, самолетът изминаваше само няколко метра по земята и веднага се вдигаше във въздуха. Учителката седеше отпред, аз отзад и двете стискахме здраво лоста за управление.

Всеки път изпитвах възхищение от лекотата, с която се носехме по облаците.

След около 38 летателни часа можех да положа изпит и ако го издържа, да стана пилот трета класа. Бях направо вманиачена от идеята да се науча да летя и забравих всичко друго.

Разбира се, трябваше да пазя заниманията си в тайна от мама и баба. Ако беше чула, че внучката ѝ се носи по небето със самолет, баба сигурно щеше да припадне от ужас. За нещастие обаче веднъж ни снимаха на летището и любезните ми съученици побързаха да предадат снимките вкъщи, докато ме нямаше...

Баба веднага отишла да разпита господата от летателното училище и когато се върнах от поредния ангажимент, направо ми проглуши ушите с плачовете си. Цяла нощ не престана да ме обвинява в какво ли не...

Докато хълцаше сърцераздирателно, тя ми обясняваше, че трябвало само да изчакам да умре, после можело да си летя колкото си искам.

В продължение на три месеца бях вземала уроци тайно, но сега трябваше да се откажа. Така погребях мечтата си да стана пилотка.

Известно време филипинският президент Куезон беше мой постоянен клиент и ме ангажираше за всички приеми, на които беше поканен.

В началото се страхувах, но след няколко срещи разбрах, че той е наистина очарователен човек. По-късно почина от тежка болест.

Спомням си още за младата филипинска репортерка Мира, която дойде при мен по препоръка на Ашида Хитоши от „Джапан Таймс“, за да проведе едно от журналистическите си разследвания. Тъй като бяхме горе-долу на една възраст, станахме добри приятелки. Баба също я хареса и винаги когато я канех на гости, приготвяше любимите ѝ палачинки със зеленчуци.

Мира имаше мило кръгло лице. Снимахме я в едно от моите кимона, а аз се снимах облечена във филипинска национална носия (дълга рокля от органза с буфан-ръкави). Мира каза, че според нея е чудесно да работя като гейша, не на последно място и защото всяка вечер мога да водя доверителни разговори с президента Куезон. Можех само да се съглася с нея.

Един ден пристигна нов гост на външното министерство и комитета за връзки с чужбина — около четиридесетгодишен дребен европеец с дружелюбно лице. Приличаше досущ на учителя по токивацу (акомпанимент на шамисен при изпълнение на народни песни) майстор Шикиса — така да се каже, негова европейска версия. Приликата проличаваше най-вече в гласа и движенията. Това беше известният цигулар Яша Хайфец.

По онова време имахме и друг известен гост от чужбина, който остави в мен трайни, незабравими впечатления: Жан Кокто.

Посещението му в Япония беше през 1936 година. Остана при нас само за кратко, но се срещрахме всяка вечер, а понякога и през деня на приемите, които външното министерство и вестниците даваха в негова чест.

Мосю Кокто говореше много лошо английски. Имах голямо желание да говоря с него, но нали не знаех френски...

Затова започнах да уча всеки ден по няколко френски думи, но тъй като размяната на мисли с ръце и крака, английският на Кокто и моят френски не водеха до нищо, непрекъснато прибягвахме до г-н Хоригучи като към спасителна котва. След четири или пет дни се научих да казвам: „Je suis enchantee.“ Кокто беше въодушевен и започна да ме нарича Happy Spring^[1] (английското значение на Кихару).

В деня преди връщането си в Париж той ми подари лампион със загадъчна картина, кратко стихотворение и името ми. Аз му подарих ръчно огледало от лак, посипано със златен пращец. Знаем, че дълго време го е съхранявал на почетно място в парижкото си жилище. За съжаление моят скъпоценен лампион изгоря при едно въздушно нападение. Много съжалявам за загубата. И до днес не мога да мисля за нея, без да се разплача.

Мосю Кокто никога не се е чувствал привлечен от женските ми прелести. Вероятно беше затрогнат от жадното за знания младо момиче, което беше твърдо решено да научи френски само за няколко дни. По-късно узнах, че харесвал мъжете и живеел с Жан Маре... Но в Япония се говореше само за двойката „Жан Кокто и Кихару от Шимбаши“ и списанията непрекъснато пишеха за нас.

Когато се върна в Париж, Кокто написа стихотворения за три японски особености — сумо, кабуки и гейшите — които бяха публикувани в „Paris Soir“. В стихотворението за сумо се говореше за бореца Таманишики, стихотворението за театър кабуки беше посветено на Кикугоро IV („Танц на лъва пред огледалото“, който покъсно беше преработен във филма „Красавицата и звяра“), а стихотворението за гейшите беше посветено на мен, Кихару. То се появи в една книга, преведена на японски от г-н Хоригучи. Ще се опитам да предам съдържанието му:

„Дойдох в Япония с представата за гейшите от «Укиоя» на Утамаро. В една прекрасна лунна нощ до прозореца на ресторанта видях много гейши с бялогримириани лица като маски. Само Нарру Spring не беше гримирала лицето си в бяло. По някое време се превърнах в рибар.

Когато изтеглих мрежата си на брега, в нея имаше много риба. Само една мъничка рибка се опитваше да се промуши през бримките. «Мосю Кокто, мосю Кокто», викаше ме рибката. Другите риби дори не се помръдваха, само малката рибка викаше тъжно: «Мосю Кокто, мосю Кокто!» Рибката се казваше Нарру Spring и не искаше да остане в мрежата.

«Мосю Кокто, мосю Кокто» Но аз не можех да направя нищо. Ако я хванех с ръце, тя щеше да умре.

«Мосю Кокто, мосю Кокто!»

Чувах гласа на рибката и не можех да сторя нищо. Хвърлих мрежата обратно в морето.

«Мосю Кокто, мосю Кокто!»

Тъжният глас на Нарру Spring се отдалечи. Затворих очи и си тръгнах...“

По онова време много хора бяха прочели стихотворението и на приемите често ме питаха:

— Вие ли сте Кихару на Кокто?

Това ме докарваше почти до отчаяние и се опитвах да обясня:

— Между нас нямаше нищо.

Хайаши Кен ме успокои.

— Не се тревожи. Ние знаем истината. Кокто не се интересува от жени... Не се измъчвай.

Едва казал това, другите продължаваха да ме дразнят.

— И Миямото Мусаши се е биел с два меча.

Това означаваше да се любиш и с мъже, и с жени.

— Престанете — плачех аз.

Развеселените ми приятели не спираха да се шегуват с мен. Беше истинско мъчение. В много от масовите вестници като „Кинг“ и „Модерна Япония“ излизаха сензационни статии и повечето хора със сигурност вярваха, че между мен и Кокто е имало любовна връзка.

Докато Кокто беше в Токио, почти всеки ден се срещаме в Канетанака, Томбо и Шинкираку. Кокто се радваше, когато се упражнявах усърдно да говоря френски, и хвалеше напредъка ми. Спомням си как господин Хоригучи, който винаги седеше с нас, каза:

— Когато Кихару бърбори нещо неразбираемо на заваления си френски, Кокто се усмихва насърчително.

След много години, когато вече живеех в Америка, узнах, че мога да стигна със самолет в Париж само за шест часа, и реших да посетя мосю Кокто. Скоро след това пристигна новината за смъртта му.

Бях му обещала, че при следващата ни среща ще говоря добър френски и няма да става нужда да молим господин Хоригучи да ни превежда всяка дреболия. Жалко, много жалко.

---

[1] Happy Spring — Щастлива пролет. ↑

ГРАДИНСКО УВЕСЕЛЕНИЕ С МНОГО ПОСЛЕДИЦИ

Лятото беше сезонът на излетите с лодки и градинските увеселения в частните резиденции на заможните ни клиенти.

Когато гостът пожелаеше да организира градинско увеселение в собствения си дом, поканата се наричаше ояшикуйуки — „излет във вила“. Домакинът нареждаше да издигнат в градината му сцена, на която изпълняваха танци. Чайните церемонии също се осъществяваха под открито небе. Вилите имаха поетични имена като „Склонът на камелиите“ или „Градината на голямото просветление“. През април цъфтяха черешите, през юли градините бяха пълни с кремове, азалии, рози и глицинии. Октомври беше месецът на хризантемите, през ноември листата на дърветата се оцветяваха в червено и златно. Грижливо поддържаните и изкусно подредени градини бяха прекрасна гледка за чуждестранните гости.

Мисля, че беше през юни 1936 година. Бях ангажирана на прием в Текигайс, „Тръстиковата вила“, която принадлежеше на бъдещия министър-председател Коное Фумимаро. При такива случаи не беше обичайно клиентите да ангажират гейшите лично, това ставаше с посредничеството на чайните. Така например, заведението „Шинкираку“ организираше целия прием, което значи, че определяше броя на гейшите, готвача, менюто и развлеченията, например илюзионисти и танцьори. На градинските увеселения гейшите носеха по-къси кимона с разнообразни шарки, но когато церемонията беше официална, бяхме задължени да носим строго кимоно с бяла якичка и герб.

Във вилата на г-н Коное гостуваше руският певец Шаляпин. За мен той беше типичен руснак — едър, тежък мъж с червено лице. По време на краткото му пребиваване в Токио всеки ден давах прием в негова чест и аз бях постоянно ангажирана. Дали в Янагибаши, в Акасака, в Йоши-чо или в Койокан в Шiba, аз зарязвах всичките си ангажименти и се отзовавах на повикването му.

Когато разказах това на Кен и г-н Янагисава, те избухнаха в луд смях.

— Значи старецът си е върнал младостта в Япония!

Те не преставаха да ме дразнят и с лицемерно съчувствие ме питаха дали руснакът не ме е смачкал под тежестта си. Аз го уверявах пламенно в невинността си и се кълнях, че Шаляпин не ме е докосвал. Представата, че този застаряващ руснак, който много ми приличаше на Шутен Дожи, японския разбойнически главатар, би могъл да ми стори нещо, ме отблъскваше. Но всички се забавляваха за моя сметка и непрекъснато ме питаха дали си прекарвам приятно с него.

Имаше още една важна причина, поради която се стремях да избягвам разпространение на подобни слухове.

Вечерта на споменатото градинско увеселение аз и още две или три гейши слязохме от наетата лимузина пред „Тръстикова вилата“ и тъй като мястото на забавлението ми беше непознато, изпитах известна уплаха. Докато вървахме напред без всякаква ориентация, от къщата излезе мъж, който с ръста си от 1,80 м беше твърде висок за японец, и попита дали ние сме дамите от Шимбаши. Отвори вратата и ни покани да влезем. Погледнах го изпитателно и той попита:

— Вие ли сте Кихару?

Не знам как да го опиша, но усетих странни тръпки по цялото тяло, сякаш се бях наелектризирала, кимнах и се изчервих до корените на косите.

Мъжът беше Коное Хидемаро, по-младият брат на домакина. Когато влязох в залата, Шаляпин ме посрещна зарадвано, а когато настроението достигна връхната си точка, изпълни любимата си песен „Бурлаки на Волге“.

Преди това, независимо колко високопоставени личности бяха домакините на приемите и колкото и да го молеха, Шаляпин отказваше да изпълни тази специална песен и никога не я пееше спонтанно извън сцената.

Тъй като приемът беше даден в чест на Шаляпин, но там срещнах него, изпитвам дълбока благодарност към руския певец.

Хидемаро беше диригент. Тогава царуваше мнението, че професионалното изпълнение на западна музика е абсолютно неподходящо за един японски благородник. Беше немислимо един мъж да свири на пиано, камо ли пък „да размахва пръчката пред оркестъра“. Наричаха диригентите „онези, дето размахват тактовите пръчки“, и им се надсмиваха като на провалени личности.

Освен това семейство Коное беше най-важното от петте най-знатни семейства в страната, приближено до императорския дом. Затова в обществото смятаха Коное Хидемаро за особняк.

През цялата вечер бях като упоена. Никога не бях срещала мъж като него между многото гости, с които се запознавах всяка вечер. Приличаше ми на вечен студент, много висок, с широки рамене и силен, при това с вид на дете...

Във всеки случай беше любов от пръв поглед. Шаляпин отстъпи на заден план и аз посветих цялото си внимание на Хидемаро.

От време на време той идваше при нас и заговаряше с Шаляпин на английски. Усещах върху себе си изпитателния му поглед. Когато след време излязох да напудря лицето си, той ме последва.

— Дайте ми телефонния си номер — помоли той и извади бележник и молив. С лудо биещо сърце и треперещи ръце аз му написах номера си. Още на следващия ден той ми се обади и се уговорихме да се срещнем в Сембикия на Гинза. През цялото време мислите ми бяха изпълнени с него.

Макар че тогава беше почти четиридесетгодишен, той изглеждаше като младеж. Тъй като често пребиваваше в чужбина, начинът му на мислене се различаваше значително от този на връстниците му японци и винаги ми се струваше много по-млад от годините си. Разликата в годините ни беше толкова голяма, че той спокойно можеше да ми бъде баща, и аз научих много от него.

Днес сигурно биха нарекли това комплекс, но за мен беше прекрасно един възрастен мъж да ме води за ръка и да ме учи на неща, които дотогава бяха останали скрити за мен. Приятелките ми и любовниците им, които бяха на тяхната възраст, ми изглеждаха чужди и неразбираеми.

Хидемаро често посещаваше ресторанта Каваки в Цукиджи и никога не беше сам. Обичаше да се заобикаля с колеги музиканти и да се забавляват като луди. Аз участвах с голямо удоволствие в излетите с лодки. Често посещавахме къщи на призраци, които тогава бяха много на мода.

Обикновено приятелите се срещаха в дома на Хидемаро. В голямата стая с роял, която гледаше към езерото Сензоку, играехме заедно на най-различни игри.

Милият малък син на Хидемаро, който носеше името Хидетаке и беше само на три години, си играеше в пясъка с кофичка и лопатка. Хидемаро имаше и две дъщери, по-голямата от които беше известна красавица. Веднъж ми показа снимката ѝ. Тя наистина имаше лице на принцеса.

Жена му и двете дъщери живееха в друга къща. В Сензоку бяха назначили икономка, която се грижеше за малкия. За мен беше голямо облекчение, че любимият ми живееше сам.

В първите месеци исках да бъдем всеки ден заедно. Ала тъй като и двамата бяхме много заети, това беше трудно осъществимо. Освен това къщата му беше много далече... Затова трябваше да се задоволя с телефонните разговори. Исках да чувам гласа му всеки ден. Влюбена до полуда, живеех във вечно блаженство и приемите ми доставяха още по-голямо удоволствие. Късно вечер обичах да му се обаждам скритом от рецепцията и бях много щастлива, макар че разговорът беше съвсем кратък:

— Здравей, имам страшно много работа. Чао!

Той ми се обаждаше всяка сутрин.

Веднъж, докато бях при него в Сензоку, срещнах един от учениците му, дванадесетгодишния вундеркинд Хатояма Хироши. Тогава не разбирах нищо от западна музика, но бях дълбоко впечатлена от уменията, с което момчето свиреше на цигулка, съвсем не като дете.

Друг път бяхме поканили добри приятели и до вечерта играхме карти. Слънцето беше вече залязло, когато откъм езерото Сензоку долетяха звуци, които ми заприличаха на мучене на крава. Какво ли беше това? Узнах, че квакат жаби.

— Като чуеш тези звуци, вече не ти се хапват жабешки бутчета по френски — засмяха се господата.

После започнаха да дразнят господин Отагуро, който излязъл в най-добро настроение на разходка по Гинза с две красиви млади дами. Накрая, за огромно разочарование на смешниците, се изясни, че двете дами са дъщерите му близначки.

След известно време с Хидемаро започнахме да се срещаме насаме. Точно както си бях мечтала, отивахме в Йокохама да наблюдаваме пристигането на белите кораби. Тъй като винаги носех западно облекло, никой не можеше да ме познае.

Посещавахме също Нико и Атами. В Атами ноцувахме в Риокан Киниокан — „Златния замък“. В Нико живеехме в най-високия хотел „Нанма“, разглеждахме развъдниците на пъстърви и гребяхме в езерото Чозенджи.

Всеки ден носеше нови преживявания и в сърцето ми цъфтяха рози.

Веднъж бяхме в Хокайдо. Езерата Акан и Шикоцу бяха невероятно сини и когато погледнех водата, винаги се чувствах неустойимо привлечена от сините ѝ дълбини. Тъй като името на придружителя ми беше крайно компрометиращо, той се регистрираше в хотела и на корабчето с имената на свои познати. Всеки път му доставяше дяволско удоволствие да назовава имената на приятелите си. Веднъж, тъкмо когато вечеряхме в стаята си в Ноборибецу, нахлуха трима полицаи и грубо ни запитаха за имената, професиите и адресите ни. Ала когато Хидемаро се представи като Коное и член на горната камара на парламента, и тримата се снишиха и започнаха да се кланят почтително. Наблюдавах ги изумено.

Стана ясно, че млада двойка от Осака оставила прощално писмо, в което двамата заплашвали да се самоубият в Хокайдо. Няколко дни от три дни и полицията претърсвала всички хотели в Хокайдо, в които отседали млади двойки. Тъй като Хидемаро изглеждаше по-млад, а аз по-възрастна от годините си, описанието насочило вниманието на полицията към нас. По-късно приятелите изпитваха безкрайно удоволствие да ни дразнят със случилото се и примираха от смях, тъй като никак не приличахме на уморена от живота любовна двойка.

Беше напълно изключено Хидемаро да се разведе. Той беше член на семейство Коное, приближено на императорския двор, а жена му беше най-малката сестра на съпругата на премиер-министъра. Дворцовата служба никога нямаше да даде съгласието си.

След войната престолонаследникът се ожени за Мичико, която беше с буржоазен произход, но това стана чак след двадесет години. Престолонаследникът даде добър пример и помогна на много млади хора да намерят щастието си. Но преди войната хиляди двойки, между тях и ние, страдахме неопишимо от твърде строгия дворцов етикет.

Тъй като живееше разделен с жена си, Хидемаро се смяташе за ерген и никой не го упрекуваше, че се показва с мен на обществени

места. За щастие всичките му приятели бяха музиканти, либерално настроени и ме харесваха много.

Един ден Хидемаро дойде при мен със специална молба.

Съпругата и четиригодишната дъщеря на американец от полски произход щели да дойдат в Япония и аз трябвало да ги посрещна и да им служа като преводачка и детегледачка. Това бяха жената и дъщерята на световноизвестния диригент Леополд Стоковски. Жена му беше много по-млада от него и имаше приятел италианец. Стоковски обичаше пламенно малката си дъщеричка и не даваше развод на жена си. Тя искала да замине за Япония сама, италианецът щял да дойде по-късно. Накратко, намерението им било да избягат заедно. Младата жена искала да се скрие в Япония с дъщеря си и любовника си, а през това време адвокатът ѝ да издейства развод от съда.

Преди около месец бях гледала филма „One Hundred Men and a Girl“ с Дайана Дърбин, в който Стоковски дирижира „Унгарска рапсодия“. Много добре си спомнях впечатляващото му лице. Високото чело издаваше гения. Намирах го много привлекателен.

В деня, когато корабът пристигна в Йокохама, Хидемаро и аз отидохме да посрещнем майката и дъщерята. Тогава за самолети не можеше и да се мисли. Който искаше да отиде в Америка или в Европа, пътуваше с кораб. Пътническите кораби спираха само в Йокохама.

Майката, красива жена със строго лице, слезе от кораба, като водеше дъщеря си за ръка. Малката имаше високо чело и руси къдрици, миниатюрно издание на Стоковски, какъвто го бях видяла във филма. Според мен беше необикновено, че бащата и момиченцето си приличаха толкова силно.

С госпожа Стоковски посетих курортите Кариузава, Нико и Атами. По-късно се запознах и с италианския ѝ приятел, но според мен той изобщо не можеше да се сравнява със Стоковски. Италианецът не беше много висок, не особено красив, освен това му липсваха добри маниери. В сравнение със Стоковски, който беше световноизвестен музикант и безупречен като личност, този изглеждаше като жалък италиански пияница.

Тъй като пазех задълженията си в тайна, само двама-трима души освен Хидемаро и мен знаеха за пребиваването на госпожа Стоковски

и дъщеря ѝ в Япония. Днес сигурно щяхме да имаме сериозни проблеми с досадните вестникари.

Скоро стана ясно, че Хидемаро трябва да замине за Европа. Само пътуването траеше около един месец и тъй като турнето щеше да продължи почти година, отсъствието му ме плашеше до смърт.

През първите месеци на връзката ни живеех безгрижно и щастливо и постоянно танцувах под звуците на любимите си валсове от Йохан Щраус, но сега, когато ме очакваше дълга раздяла с любимия, за първи път в живота си се почувствах самотна и изоставена. Трескаво размишлявах как да го задържа... Когато отидохме в Йокохама, за да се сбогуваме с Хидемаро, добрите ни приятели Мацуи Суисей и Ойда положиха огромни усилия, за да ме накарат да се засмея, но сълзите ми не престанаха да текат, макар да се чувствах ужасно неловко.

Половин година след заминаването на Хидемаро по радиото предаваха концерт от Берлин, дирижиран от него.

Оками-сан на Вакетомбо позволи на господата Янагисава, Хаяши Кен, Касуга но Цубоне, Сузуки Киуман и на мен да слушаме предаването в стаята ѝ. Изпълниха повечето от любимите ми валсове от Йохан Щраус. Много отдавна двамата с Хидемаро си бяхме създали таен език, за да се разберем, когато искахме да си уговорим среща, но не можехме да говорим открито в присъствието на чужди хора. За разлика от днешните млади хора, в миналото влюбените не можеха да показват открито чувствата си.

Затова използвахме таен код: „Боли ме рамото“ или „Понякога имам страшни болки в ръката“.

Всъщност болките бяха в сърцето, но не можехме да го кажем, защото всички щяха да разберат за какво става дума. Затова в особени случаи прибегвахме до тайния си код. Той беше много сполучлив, защото професията на Хидемаро изискваше да движи непрекъснато ръцете си и никой не подозираше нещо нередно.

След като изпълниха виенските валсове, Хидемаро каза няколко думи на немски и аз можах отново да чуя гласа му след шестмесечна раздяла.

След краткото приветствие на немски дойде заключителната част на японски.

— Скъпи сънародници. — След няколко поздравителни думи дойде изречението: — Тъй като всеки ден работя много и климатът е друг, имам силни болки в ръцете и раменете... Сега заминавам за Америка... — Чу се силно щракване и предаването завърши.

Тези думи бяха за мен, само за мен! В прав текст те означаваха, че Хидемаро копнееше за мен. Той бе говорил пред радиото само за мен! От очите ми потекоха сълзи.

Пишех му всеки ден. Изпращах писмата в берлинското посолство или в нюйоркското консулство. Той ги наричаше „писмата на мравката“, защото почеркът ми беше много дребен и знаците приличаха на мравки. Макар да беше много зает с концертите си, той ми изпращаше картички и писма от целия свят и непрекъснато ме уверяваше в любовта си.

Купих си огромна карта на света, окачих я на стената до тоалетната си масичка и отбелязвах всички градове, от които получавах вести. Понякога имената ми бяха напълно неизвестни. Писмата му пътуваха около два месеца, моите отговори също.

Хидемаро се върна у дома след повече от година. Смяхме се много, когато ми показа телеграмите, пощенските картички и писмата, които приятелите му изпращали на кораба, в Берлин и на другите места:

„Кихару плака през цялото време. Суисей.“

„Връщай се бързо. Кихару си е изкривила шията да гледа кога корабът ще влезе в пристанището. Ко“

„Не се захващай с блондинки. Кихару ще плаче и ще побеснее от гняв. Мото.“

Някои картички пристигнаха чак след половин година. Прастарият отговор на едно прастаро писмо е като престояла бира.

Понякога не мога да повярвам, че днес едно писмо от Токио, изпратено с въздушна поща, пристига в Америка само след четири или пет дни!

За съжаление не можах да се зарадвам истински на завръщането на Хидемаро, защото скоро стана ясно, че той трябва да замине отново.

Щастливото време и празненствата с приятелите продължиха само половин година. Все по-често се говореше за следващото турне, което щеше да продължи цели две години. Аз бях понесла много тежко първата година раздяла и мисълта, че пак ще започна да пиша

„мравешките“ си писма, ми беше непоносима. Тогава Хидемаро предложи да го придружа. Имал добър приятел от ученическите си години, благородник на име Мотоно Сейичи. Познавах го от приемите на външното министерство. Той знаеше за връзката ни още от самото начало и се стараеше да ни помага в трудни моменти. Това турне щеше да трае много по-дълго от предишното. Хидемаро щеше да се върне в Япония чак след три години. Тъй като не искахме раздялата да трае толкова дълго, той се обърна за съвет към г-н Мотоно. Наскоро той щеше да замине като консул в Ню Йорк. Обясни ми, че Америка е толерантна страна и, за разлика от Япония, никой няма да ме пита дали съм официално омъжена за Хидемаро.

Предложи ми да замина за Ню Йорк като гувернантка на сина му и да работя за него, докато Хидемаро е в Европа. Помоли ме също да уча с госпожа Мотоно английски, да овладее готвенето и другите домакински задължения. След като Хидемаро приключи със задълженията си в Европа и пристигне в Америка, ще наемем малък апартамент и ще живеем заедно. Животът в Америка със сигурност щял да ни хареса много. От своя страна, Хидемаро не виждаше никакъв проблем в това да печели достатъчно за издръжката на двама души.

Аз бих била доволна да замина с него и без тези формални задължения. Не ми струваше нищо да живея с него без брачно свидетелство, да виждам всеки ден любимото му лице. Изпитвах дълбока благодарност към г-н Мотоно за любезното предложение.

Единствената трудност бяха мама и баба. Тъй като още не бях пълнолетна, трябваше да измоля разрешението им. Момичетата, които растат в света на цветята и върбите, живеят изолирани от външния свят и не познават реалността.

На следващия ден г-н Мотоно пристигна лично у нас, за да говори с мама и баба. Те изслушаха предложението му и помолиха за известна отсрочка, за да си помислят.

След три дни ме повикаха при министър-председателя Коное, брата на Хидемаро.

Безкрайно беше учудването ми, когато узнах, че мама и баба го посетили в служебната му вила и се оплакали. Били съгласни да ме пуснат, но само като омъжена жена, даже съпругът ми да е някой беден дърводелец или строител! Но не можели да разберат защо трябва да

замина в Америка като метреса. Освен това съм била още почти дете, което нямало представа от големия свят. Нима Хидемаро, който бил достатъчно възрастен, нямал достатъчно ум, за да го разбере? Двете помолили министър-председателя, като по-голям брат, да повлияе на Хидемаро и да му заповяда да прекъсне връзката с мен и да престане да ме вижда. Той им обещал, че ще вземе нещата в свои ръце и ще се погрижи да ни раздели.

Мама и баба имаха право да се питат защо толкова държах да замина за Америка, след като имах такъв успех в професията си. Тогава пътуването отвъд океана изглеждаше дълго и страшно и хората, които се разделяха, не вярваха, че ще се видят отново. Това ги беше накарало да се обърнат лично към министър-председателя.

Само след седмица Хидемаро замина за Европа.

Това беше краят. Скоро след това избухна войната и сложи край на голямата ми любов.

КАК ДЕБЮТИРАХ КАТО ГЕЙША

Най-важните предпоставки за момичето, което желае да стане гейша в Шимбаши, са придобитите умения да танцува и да свири на шамисен. Поне така беше в Шимбаши преди войната, когато „светът на цветята и върбите“ преживя небивал разцвет.

Тогава в Токио съществуваха безброй обединения на гейши, а тъй като гейшите бяха хиляди, всеки квартал си беше създал специфични правила и обичаи за дебюта на новата гейша, известен с името „охироме“. В някои квартали изобщо нямаше изпити, тъй като момичетата им идваха главно от провинцията, обучаваха се в продължение на два месеца и веднага ги пускаха на пазара. Моята задача е да опиша специфичните правила на Шимбаши в годините преди войната.

При нас изпитите бяха извънредно строги. Танците, които трябваше да овладеем, следваха каноните на школите „Фужима“ и „Ханаяги“, по-късно към тях се прибавиха и хореографиите на майстор Нишикава. Уроците по шамисен бяха съсредоточени главно в жанровете нагаута, кийомото, токивацу и утазава.

Младите момичета, които искаха да станат гейши, бяха от най-различен произход. Някои идваха от провинцията и не умееха нищо. Други бяха девет- или десетгодишни осиновени дъщери на домовете за гейши. Дъщерите на известни гейши или собственички на чайни също преминаваха този курс на обучение. Разликите между отделните категории бяха значителни. Всяко момиче, което искаше да стане гейша в Шимбаши, трябваше да положи заключителен изпит.

По-рано повечето момичета изучаваха поне едно от традиционните японски изкуства, даже когато нямаха за цел да станат гейши. Подреждането на цветя и чайната церемония могат да се научат и когато детето е по-голямо, но уроците по танци и свирене на шамисен трябва да започнат още в най-ранна възраст. Също както днешните родители принуждават дъщерите си да вземат уроци по пиано или балет, някогашните момичета от богатите семейства изучаваха задължително японските танци и акомпанимента нагаута на

шамисен. Много момичета, които като мен не идваха от домове за гейши или чайни, учеха от детски години японски танц и изпълнение на шамисен, даже когато имаха две леви ръце и два леви крака. Изпитите се организираха в определени дни от месеца. Проверяха се уменията на момичетата да изпълняват нагаута, кийомото и различните стилове на японския танц. През останалото време се подготвахме неуморно за следващия изпит.

В Шимбаши дебютантките трябваше да покажат особени постижения в някоя от дисциплините. Основните бяха изпълнение на шамисен, кийомото-пеене или танц в стил „Нишикава“.

Следобед целият квартал вибрираше от нестройните тонове, които усърдно упражняващите се ученички изтръгваха от своите шамисени. Все пак можехме да разпознаем коя е избрала за тема на изпита например „Танц с ветрило“ и се мъчи да го усъвършенства.

Ако някое момиче не издържеше изпита, то можеше да се яви повторно след три месеца. Ако пропаднеше три пъти за половин година, го заклеимяваха като лишено от таланти и го пращаха да си търси друга професия.

Но и положението на издържалите изпита гейши не беше особено розово, защото през есента и пролетта се изпълняваха традиционните азума-танци, а през юни се провеждаше азума-ревю. Всичко това изискваше безкрайни упражнения и репетиции.

При изпълнението на азума-танците през април и октомври на сцената излизаха всички — от тринадесетгодишните чираци (ханджиоко) до съвсем малките ученички (шитайко). При ревюто беше различно. То се провеждаше през юни и включваше само изпълнения на високо професионално ниво, затова гейшите трябваше да се упражняват много упорито, за да се доближат до професионалистките.

Само два месеца, след като станах гейша, ми възложиха да участвам в азума-ревюто, като акомпанирам с шамисена си „Танца на лъва“.

Седяхме отляво и отдясно на сцената за музикантите. Веднага след „Танца на лъва“ изпълнихме ново произведение, посветено на празника Танахата — „Срещата на звездите“. Първата изпълнителка на шамисен се нарича тате, втората ваки. Аз бях ваки. По-късно, когато

тръгнах на уроци по английски, вече нямах достатъчно време, за да упражнявам нови азума-танци и изпълнения за ревюто.

На това място искам да разкажа някои неща за ревю-театъра на Шимбаши. Той беше открит през 1925 година. Създадох го, за да представят пред обществеността изкуството на гейшите. Когато някоя гейша пожелаеше да стане самостоятелна (това се наричаше „гейша на собствена издръжка“), задължаваха я да закупи акции от ревю-театъра.

Обединенията на гейшите и чайните в Шимбаши управляваха театъра. Ежегодните азума-танци през април и октомври се изпълняваха в продължение на цял месец само от гейшите на Шимбаши. През юни се провеждаше азума-ревюто.

По-късно театърът премина под управлението на фирмата „Шочику“. Не зная точно при какви обстоятелства стана това. От 28 до 31 май 1983 година отново бяха организирани представления на азума-танци. Това ме настрои малко меланхолично. Дали сме на път да върнем златната епоха на гордите гейши от Шимбаши?

В деня на изпита трябваше да застана пред цяла редица членове на комитета.

Щях да изпълня на шамисен „Такасаго“ от нагаута. Това беше дръзка постъпка, тъй като се намирах пред куп превъзходни изпълнителки на нагаута, известни учители и пенсионирани майстори. Дори най-добрите изпълнителки правеха грешки във вълнението си, дори момичета със здрави нерви получаваха сценична треска. И танцьорките трепереха от страх и често изпускаха ветрилата си.

Към комисията, която ме изпитваше, принадлежаха гейшите Мийогику и Кикийо, както и няколко възрастни дами, които ми бяха непознати. Те заеха местата си и втренчиха очи в мен. Когато извадих шамисена си от калъфа и бавно започнах да го настройвам, чух как Мийогику каза високо:

— Това момиче свири много добре. — Това ме успокои веднага и засвирих прелюдията. Когато свърших, един от членовете на комисията каза, че е достатъчно, и всички се усмихнаха одобрително. Издържах! По начина, по който изпълнителката държи и настройва шамисена, веднага се познава разликата между начинаещата и тази, която се занимава отдавна.

Когато издържи този изпит, гейшата започва да се подготвя за дебюта си — охироме.

Тъй като нямах дългове, аз можех да избира сама какъв цвят да бъде кимоното ми в деня на охироме. Тъй като бях сигурна, че ще издържа изпита, Еригику^[1] вече ми беше приготвил две кимона за проба.

Около една седмица или десетина дни преди охироме практикувахме особено интензивно така нареченото „минараи“ (учене чрез наблюдение), за да знаем как се организира празненството и какво трябва да правим.

Образованието на гейшата до голяма степен се основава върху това „учене чрез наблюдение“. Ако бъдещата гейша е израснала в чайна, тя познава в подробности обичаите, знае как се организират приемите, макар че никога не е участвала пряко в тях. Но момичетата, израснали в обикновени семейства, нямат представа как се държат гейшите и как обслужват гостите.

По времето на минараи трябваше да усъвършенстваме знанията и уменията си. Ето един пример: ако, докато чакахме в гардеробната, влезеше възрастна гейша, трябваше веднага да станем и да отнесем обувките ѝ^[2] на специалната етажерка, да ѝ помогнем да си свали хаорито и да го сгънем грижливо. После слагахме на определеното място ръчната ѝ чанта, калъфа за ветрилото и всичко, което носеше със себе си.

Ако възрастната гейша влезеше на банкетата със закъснение, редно беше да я поздравим със свеждане на глава и веднага да ѝ отстъпим място. Днес никой не мисли кои са добрите и не толкова добрите места. Никой не внимава къде сяда, което, разбира се, е много по-просто и удобно.

Но в миналото, ако младата гейша си позволише да се разположи на някое от добрите места, укорите валяха от всички страни и завинаги я заклеймяваха като „нахално лисиче“.

Заучавахме и правилата, които трябваше да спазваме по време на приемите, като наблюдавахме по-старите гейши. Това включваше начина на влизане в залата за банкет и наливането на напитките. Учехме се как да държим каничките със саке, как да вдигаме купичките, как да ги подаваме на гостите. Освен това трябваше да запомним имената на прислужниците в чайните и имената на другите

гейши. Трябваше да поздравяваме по съответен начин собствениците на чайните, които организираха приемите, хакоя, както и всички други членове на персонала, като се започне с главния готвач и се свърши с миячите на съдове. Докато гледахме, улавяхме всички подробности, от които се състои добрата организация на банкета.

За своя охироме младата гейша рисуваше името си на куртката на водача на рикша и на униформата на хакоя. Водачът на моята рикша и хакоя носеха на гърба на дрехите си герба на семейството ни с лястовича опашка, а на яката моето име и названието на дома за гейши. Освен това поръчах около 5000 кърпички с подходящ куверт.

В деня на охироме небето беше блестящосиньо. Бях определила за ден на дебюта си рождения си ден, който според будисткия календар е щастлив ден. Тъй като всички в „света на цветята и върбите“ бяха суеверни, никой не си позволяваше да избере нещастен ден за дебют. Беше 14 април 1932 година.

Носех леко жълто-зелено кимоно без долна одежда с шарка на хилядата жерава. Коланът му — оби — беше от златен плат с мостра на фина решетка.

Мисля, че е време да разкажа нещо за нашите кимона. Днес всички (разбира се, и аз) носят и през зимата, и през лятото бяла якичка от изкуствена материя, която може да се подменя всеки ден. Тогава съществуваха задължителни предписания относно цвета и материята на якичката. През пролетта гейшите носеха якички от дебела, блестяща коприна, които отбелязваха специално настъпването на новата година. През февруари, март и април използвахме по-плътен или по-фин крепсатен, през май и юни — пясъчна коприна, през юли и август — копринен воал. През септември се връщахме към пясъчната коприна, а октомври, ноември и декември бяха месеци на крепсатена.

След като якичката, която едва се подаваше на тила, играеше толкова голяма роля, сигурно можете да си представите колко точно съблюдавахме сезоните при избора на кимоно. От ноември до март отворите на ръкавите и ръбовете бяха подплатени с мъхеста материя, освен това носехме долно кимоно. През април, май и октомври подплатените кимона почиваха в скриновете. Тогава използвахме обикновени кимона без подплата.

След първи юни преминавахме към по-леки кимона от крепсатен, макар че понякога беше още хладно. До 30 септември, без

да се съобразяваме с времето, носехме съвсем леки, въздушни кимона.

През юли и август, в най-горещите летни дни, използвахме лека коприна или блестящ воал. Кимоното, което беше задължително за уроците, както и всекидневните ни дрехи, бяха от червено-кафява тънка коприна, лен, лека коприна акаши или йоцуири.

Днес много хора изобщо не се сещат да отстранят от кимоното си тънките конци, с които са пришити якичката, подгъвът, а понякога и отворите на ръкавите.

По наше време беше изключено да носиш кимоно с остатъци от тропоска на яката или подгъва. Това означаваше да се изложиш пред гостите и пред колежките си.

Дори в най-горещите летни дни носехме косите си вдигнати в традиционната фризура шимада, а кимоната бяха дълги до пода с широки оби. Освен това работехме в помещения без климатични инсталации, което днес непременно щеше да вдигне голям шум и да се оцени като нарушаване на човешките ни права.

И днес, когато живея в задушния Ню Йорк, през лятото нося кимоно от копринен воал, пристегнато с летен оби, без да се изпотявам. Американските приятели често ми завиждат за невероятно хладния ми външен вид. Дълбоко съм убедена, че това се дължи на обучението, което преминах като гейша.

Едно от кимоната ми за деня на дебюта беше светлосиньо с шарки на черешови цветчета. Но другото бяха изрисувани нежновиолетови кремове.

Според мен ежемесечната смяна на кимоната е една от най-прекрасните страни на професията гейша.

В обикновения живот хората обикновено не обръщат внимание дали гардеробът им е съобразен със сезоните, но ние, гейшите, много държахме облеклото ни да съответства точно на сезона и шарките да отговарят на времето. Никоя не си позволяваше да облече през пролетта кимоно с есенни шарки, а през есента да носи дреха с черешови цветчета или глицинии. За разлика от днес, когато през цялата година цъфтят едни и същи цветя и сезонните възприятия са почти изчезнали, по наше време беше извънредно важно кимоната ни да съответстват на сезоните.

Когато придобих известен опит като гейша, поръчвах да рисуват на кимоната ми гербовете на личности, от които се възхищавах.

Чух, че Нива Фумио, известният писател, използва комбинация от бамбукови листа и тинтява, и поръчах да я нарисуват на едно виолетово кимоно. По-късно носех различни версии на пеонията (герба на семейство Коное) не само на кимоната, но и на долните си одежди.

Смаях се, когато един ден Яозо (бъдещият артист от театър кабуки Ичикава Чуша) ми каза следното:

— Кихару, аз нямах представа, че си тайно влюбена в мен...

— О, не! — засмя се племенникът му Ичикава Данширо. — Чичо ми се е заблудил. Разбираш ли, гербът му е пеония.

По време на моя охироме трябваше да посетя всички домове за гейши, които принадлежаха към нашето обединение, както и всички организатори на приемите, т.е. чайните и ресторантите. Някои бяха в близост до Кобикичо и можех да отида пеша, а в Цукиджи, който беше на около половин километър, отидох с рикша.

Винаги бях придружена от един хакоя, който викаше весело:

— Добър ден, дебютантката минава!

Собственичката и служителите излизаха да ме посрещнат, поздравяваха ме и хвалеха облеклото и прическата ми. Поздравяваха и „по-старата сестра“, т.е. гейшата, която ми помагаше в обучението и сега ме придружаваше.

Всички дебютантки имаха „по-стари сестри“. Пътувахме с три рикши, като последната беше пълна с подаръци за чайните и пакети с кърпички, които носеха името ми. Моят хакоя ги изваждаше една по една и ги оставяше като подарък на входа на съответната чайна.

Когато отиваха на прием, гейшите винаги използваха странична врата, само по време на охироме имаха право да влязат през главния вход, определен за гостите.

Гостите, с които дебютантката се запознаваше при подготовката на охироме, ѝ осигуряваха така наречения „свободен ангажимент“, за да отбележат големия ден. Когато влязохме в чайната „Юкимура“ собственичката ни съобщи, че за да отпразнуваме моя охироме, г-н Ито ме е ангажирал за три дни. Беше твърде възможно този клиент изобщо да не присъства на празненството по случай дебюта ми, но той ми осигуряваше споменатия „свободен ангажимент“. Това означаваше, че клиентът ми плаща уговорената сума за три дни, без да иска услугите ми.

Този обичай беше валиден не само при дебютите, а се практикуваше от много гости — особено от постоянните клиенти — и в дните около Нова година.

За Нова година се обличахме с особена тържественост.

Празничната одежда непременно беше украсена с герб. Бялата якичка беше от най-фина коприна, а коланът се наричаше „оби на върбата“. Така наричаха коланите, които висяха свободно и се развяваха като клонките на върбата, което изглеждаше особено елегантно. Тези оби обикновено се произвеждаха от скъпоценна коприна от Нишижин.

Прическата шимада беше украсена със скъпи игли за коса. Младите гейши бяха изключени от предписанието да носят черни кимона и се обличаха във виолетово, морскосиньо и светлосиньо. Долната третина на кимоното беше украсена с изискана шарка, която стигаше чак до подгъва. За първата си Нова година като гейша избрах нежновioletово кимono с бели и розови цветчета, на следващата година носех сребърносиво, по което плуваха корабчетата на бога на щастieto.

Тогава съществуваха твърдо установени обозначения за шарките и когато Еригику, майсторът, който рисуваше кимоната, споменаваше определен декор, всички знаехме за какво се отнася. Шарките носеха имена като „сливовите цветчета от Корин“ (Корин е художник), варигори — „назъбен лед“, хиваре — „ледени късове“, мижина гику — „хризантемите на къртицата“, нарихира гоши — „решетката на Нарихира“. Днес почти никой не познава тези шарки.

Към типичните принадлежности за Нова година се отнасяха и украшенията от оризови класове. Беше традиция да слагаме в косите си китка класове с гълъбче и да ги носим през цялата новогодишна седмица.

Произходът на този обичай е японската дума торикоме — „птичи ориз“, от която се получава игра на думи с Окане о торикому — „Вземам пари“, затова се смята, че носи късмет. Впрочем, тези гълъби са без очи. В деня на новата година всяка гейша рисуваше на гълъбчето си едно око, а ако си имаше любим, той рисуваше второто. (Това напомня за японския обичай, при който след осъществяването на определено желание ощастливеният рисува на лицето на Дарума

второто око. Явно японците имат особени предпочитания към това „рисуване на очи“.)

Разбира се, младите гейши се интересуваха живо от украшенията в косите на колежките си. Ако откриеха, че гълъбът внезапно се е сдобил с две очи, надаваха въодушевени викове и три пъти пляскаха с ръце. Гълъб с две очи беше доказателство, че колежката си е намерила любим (или благодетел)...

В тези случаи щастливката беше длъжна да раздаде на всички присъстващи чисто новички банкноти. (Някогашните банкноти от една йена съответстваха приблизително на една днешна банкнота от хиляда йени.) В тържеството се включваха и благодетелите, които гордо и пред много свидетели рисуваха второто око на гълъба.

Преди новогодишния празник гейшите отиваха в банката и си поръчваха сто или двеста нови банкноти от една йена. Банките, които имаха клонове в близост до „света на върбите и цветята“, приготвяха за края на годината цели планини от нови банкноти. През новогодишната седмица гейшите обикаляха всички чайни и ресторанти, за да поздравят собствениците и персонала, и деколтетата им се напълваха с банкноти.

Във връзка с посрещането на Новата година трябва да спомена първия турнир по сумо за годината. Първите борби, които се провеждаха в залата за сумо в квартала Риогоку, бяха великолепна и много важна атракция.

Турнирите не се провеждаха толкова често като днес, имаше само един новогодишен и един летен турнир. Зрителите бяха отвеждани в ложите им от специални служители на отговорните чайни, облечени в тесни панталони.

В ложите се сервираха всевъзможни ястия, за Нова година поставяха във всяка ложка отоплители за ръцете, защото по онова време залата за сумо нямаше отопление, а така си топлехме поне пръстите. Служителите на чайните внасяха лакирани масички с ястия и саке.

По време на летния турнир гостите си хапваха млада бакла и пиеха бира. И днес, щом чуя „бакла“ и „бира“, си спомням летните турнири по сумо.

За Нова година гейшите излизаха в празничните си облекла. Те също бяха неотменима част от турнирите по сумо. Красивите,

натруфени гейши, насядали по четири или пет в почетните ложи, представляваха прекрасна гледка.

Имаше един известен радиорепортер, който винаги коментираше борбите и се смяташе за голям познавач.

— Тъкмо влизат красавиците от Шимбаши — възвестяваше той. — Първа върви младата Кихару в празнично кимоно с развяващ се колан на върбата. Тя заема мястото си в ложата до източния вход, придружена от още три гейши. — Зрителите избухваха в ликуващи ръкопляскания.

Немалко гейши бяха луди по сумото. Една от тях всяка сутрин носеше на бореца Тайкиозан прясна кръв от костенурка, разредена с алкохол, която повишаваше телесната сила. Друга беше силно увлечена по великия Шачиносато и отказваше всички ангажименти, за да може да го види.

Борецът Девагатаке, наречен Бун-чан, беше популярен главно сред учениците от основното училище. Много известен беше Найоройва, който не умееше да губи, макар че повечето борци бяха добродушни великани. Кагамийва например винаги помагаше на противника си да стане, след като го беше изхвърлил от кръга и падналият не можеше да раздвижи огромната си телесна маса.

Аз ходех често да гледам сумо, но нямах фаворит и оставах по-скоро хладна и дистанцирана. Една от особеностите на турнирите беше, че в паузите по високоговорителите съобщаваха актуални новини без никакъв коментар:

— Току-що Едуард VII обяви абдикацията си.

— Япония сключи съюзен договор с Италия.

— Техни височества принц Кая и съпругата му са ни почели с достойното си присъствие.

Миналата вечер принцът беше дошъл в чайната Качо в компанията на множество млади офицери. Когато настроението се повиши, той подкани приятелите си да подхвърлят във въздуха мен и колежката ми Кинка и младите офицери от двадесет и шести полк се подчиниха. Според мен това е варварски обичай. Днес обаче принцът, облечен в строга униформа и заел мястото си в кралската лежа редом с принцесата, изглеждаше като истински благородник.

По-рано принцът беше равен на бога. Царуваше вярата, че ако го погледнеш, може да ослепееш. Принцовете посещаваха често

Шимбаши, някои се държаха доста зле, особено когато бяха препили, и ни отправяха неприлични предложения... Затова не споделях мнението на хората, че принцовете са нещо особено. Разбира се, имаше и красиви принцове с поведение на истински рицари като Негово височество принц Такеда.

Но да не се отклонявам от сумото. Със серията си от 69 победи Футабаяма наистина беше изключение, но трябва да се има предвид, че йокозуна, т.е. големите майстори, по правило губеха рядко. (Днешните големи майстори по-често търпят поражения.)

Имах късмет да бъда във втората ложка на източния вход и да преживея историческия момент, когато Футабаяма беше победен от Акиноуми. (Това беше през 1939 година.) Всички зрители подскачаха като луди, във въздуха летяха възглавници и други предмети.

Наскоро четох в една статия, че борецът Ваканохана има дете от собственичка на бар и се е развел със съпругата си. По мое време жените на борците не се вълнуваха особено, когато мъжете им имаха незаконни деца.

По мое време любовницата на женения мъж не се стремеше на всяка цена да измести законната съпруга и да заеме мястото ѝ.

Други времена, други нрави...

Искам да кажа някои неща за особените обичаи и понятия, които характеризират света на гейшите. Знам, че днешните хора ги възприемат като необичайни и вероятно ще им бъде интересно да чуят някои обяснения.

Така например ние получавахме айжо — „писъмца за срещи“.

На тях бяха отбелязани чайните, които гейшата имаше право да посещава. Наричаха тези картички и тембени — „небесен пурпур“, защото бяха с червен ръб.

В пиесите от театър кабуки писмата, които идват от „квартала на радостта“, винаги са с червен ръб. Той символизира отпечатък от женски устни и е израз на желание.

Когато след години получавах любовни писма от американци, бях много изненадана от трите кръстчета, с които завършваха. Разбрах, че това означава целувки. Понякога жените слагат отпечатък от устните си на писмото. Идеята е същата като при японските тембени.

Към края на вечерта деколтето на гейшата се препълваше с такива бележки. Те бяха доказателства за популярността ѝ.

Друго специфично понятие беше гиокудай, „цена на скъпоценен камък“ — възнаграждението на гейшата. В Канзай използваша думата ханадай, „цена на цветето“. Гейшите получаваха почасово възнаграждение, затова по-рано са наричали получените от тях пари осенкодай, „цена на изгорелите пръчици“. Някога не са имали часовници и измервали времето на срещите, като палели пръчици с благовония.

Младите момичета на тринадесет или четиринадесет години се наричаха хангиоку, „полускъпоценни камъни“. Гейшата печелеше по 5000 йени на час, хангиоку по 2500, т.е. наполовина.

Понякога наричаха хангиоку и ошаку-сан, „наливащите“. Те бяха още деца и изпълняваха само невинната задача да наливат саке на гостите ни.

Някога всички деца, родени до 31 март, се считаха за родени през една и съща година. По тази причина някои малки ученици бяха само на шест години и завършваха задължителната степен на обучение на дванадесет. Така при нас идваха и дванадесетгодишни хангиоку.

„Полускъпоценните камъни“ носеха дълги кимона с широки, развяващи се ръкави. Коланът им не беше завързан в обичайния стил барабан, а на голяма фльонга. Косите им бяха вдигнати в така наречената прасковена фризура и украсени с много цветя.

На шестнадесет или седемнадесет години хангиоку се превръщаха в скъпоценни камъни. Наричаха ги „самостоятелни дървета“, т.е. готови гейши, и получаваха пълното възнаграждение.

Ученичките носеха по-къси кимона. Едва след дебюта си те получаваха правото да скъсят ръкавите на кимоната си и да пуснат подгъва до пода. Коланът трябваше да бъде завързан в стил барабан, коланът на върбата беше запазен само за особени празници.

Впрочем, майко от Киото има друга прическа, а коланът ѝ е вързан така, че част от него виси като малък шлейф. На четиринадесет или петнадесет години майко носи дълго до земята кимоно. Днес има млади хора, които си мислят, че майко означава момиче, което се учи за гейша, но истинската майко е само в Киото.

Освен това в Канто използват понятието гейша, докато в Канзай казват гейко. Аз не знам почти нищо за работата на гейшите в Канзай

(никога не съм разговаряла с приятелките си Роносуке и Ботан-чан за различните им нрави и обичаи), но мисля, че между нас и тях има много различия.

Гейшите преживяват различни интересни приключения, които обикновените съпруги дори не могат да си представят.

Имах една колежка, която се омъжи официално за директор на фабрика за торове. Тази гейша (би трябвало да кажа тази дама) беше около петнадесет години по-голяма от мен. Понякога мъжът ѝ канеше чуждестранни гости. Тя беше елегантна, говореше гладко английски, рисуваше с маслени бои и изработваше лакирани резби.

Дамата обичаше да разказва за първите си години като съпруга и гостите много се забавляваха.

До сватбата си тя притежавала собствен дом за гейши. От майка си получила като подарък голям папагал и била много привързана към него. Когато майката починала, дъщерята продала дома за гейши и се омъжила; тъй като много обичала папагала си, решила да го отнесе в новия си дом.

Често бях ангажирана на приемите в прекрасната къща на директора, построена в староанглийски стил. В градината имаше огромен басейн с бар. От задната страна беше частният вход с покрита японска порта. Задната врата беше стъклена и с решетка.

В коридора висеше кафезът с папагала. Когато някой минеше покрай него, той започваше да крещи:

— Добър ден! Минава дебютантката!

По този начин всички узнаваха откъде е дошла домакинята и свекърва ѝ я помоли да махне папагала. Така птицата се настани у една приятелка на дамата в дома за гейши, където можеше на воля да си крещи: „Минава дебютантката“.

Спомням си и друга весела случка, станала с колежката ми Кийойо във влака.

По наше време последният вагон на експреса Токио — Осака беше панорамен и първокласен. През прозорците пътуващите се наслаждаваха спокойно на красивата природа, седалките бяха отделни кресла, обстановката беше много комфортна. В края на вагона имаше платформа с парапет. Често се появяваха снимки на известни хора на

изкуството от чужбина с букети в ръце на платформата. По онова време в панорамния вагон пътуваха само високопоставени личности.

Веднъж и Кийойо, облечена като заможна дама, се качила в този вагон. Имала уговорка да се срещне с благодетеля си в Киото. Тя твърди, че изглеждала много дискретно в палтото с яка от норки, и е сигурна, че са я сметнали за аристократка.

Макар че много ѝ се искало да запали цигара, не посмяла и продължила да се държи като изискана дама. До нея седнала много елегантна жена със западно облекло и учтиво се осведомила закъде пътува съседката ѝ. Кийойо била много развълнувана, като че ли новата година и началото на лятото са се паднали в едни ден, и едва успяла да отговори. Истинската графиня се изразявала с подбрани думи. Нашата гейша отговаряла едносрично и се стараела да използва само изискани изрази. Другата я попитала за адреса ѝ и след първоначалното объркване Кийойо ѝ дала адреса на благодетеля си. За щастие дамата живеела в друг квартал...

Явно графинята е била много разговорлива, защото подхванала темата за театъра. За разлика от омъжените буржоазни дами ние, гейшите, говорим фамилиарно за театъра и подобни ситуации ни създават много трудности.

Все пак Кийойо успяла да се нагоди към събеседничката си и накрая влакът спрял в Киото. Дамата продължила към Осака. Кийойо била безкрайно облекчена. Отворила прозореца, за да повика носач (по-рано на всички гари имаше носачи).

— Хакоя-сан, хакоя-сан — извикала от прозореца тя и веднага била разобличена. Винаги, когато искаме нещо, ние викаме своя хакоя, вечния придружител на гейшата, и без да се усети, тя използвала привичната дума.

Една графиня никога не би извикала „хакоя“. Кийойо веднага затиснала с ръка устата си, но вече било много късно. Затова слязла бегом от влака и се втурнала към изхода, без да се обърне нито веднъж.

---

[1] Еригику — Кимоната на гейшите от Шимбаши са оцветявани почти винаги от Читава или Еригику. По онова време цветът и шарките на кимоното съответствали на личния вкус на гейшата. ↑

[2] Гейшите носели чернолакирани сандали от дърво пауловниен, на които било написано името им. Ремъците били от бяла кожа. ↑

ПОСТОЯННИТЕ МИ КЛИЕНТИ

Имам какво да разкажа и за постоянните си клиенти. За много от тях си спомням с най-добри чувства.

Един от любимите ми гости беше г-н Ито Мичио, който беше много привързан към мен. Той идваше често в компанията на чуждестранни гости и когато не разбирах нещо, винаги беше до мен и ми помагаше да се измъкна от неловкото положение.

Тогавашната му съпруга Цуяко също беше много мила и щом разбра, че ходя на училище, ми изпрати английско-японски речник.

Години по-късно срещнах Мичио с американската си съпруга, по-младия си брат Южи и сина си Денис в Ню Йорк.

С Южи често обикаляхме града. Тъй като жена му Тейко беше в Мексико, малкият им син Генжи често нощуваше при мен или ходехме заедно в зоологическата градина.

Впрочем най-малкият брат на Мичио и Южи беше известният декоратор Ито Кизаку, който веднага след края на войната постави операта „Сън в лятна нощ“ в театър „Тейкоку“ в Токио. След войната хората посещаваха с голямо желание театрални и оперни представления, защото бяха зажаднели за красота, а и искаха да забравят поне за малко жертвите и разрушенията. За тогавашните условия оперната постановка беше разкошна и твърде скъпа.

Кизаку бе успял да превърне малката сцена на театър „Тейкоку“ в огромна гора. Все още си спомням живо тази прекрасна картина, особено джуджетата и феите с фенери, които излизаха от бездънната гора.

Ако ме помолят да назова името на един японски гений, без колебание ще кажа, че това е Ито Кизаку. Всички, за които говорих дотук, вече не са между живите. Разбира се, остана Денис, който е много млад...

Най-младият брат от семейство Ито се казваше Сенда Корейя. Мичио ме канеше да го посещавам заедно с любимата му гейша, младата Норико.

Корейя рецитираше отлично нагаута. Норико и аз му акомпанирахме на шамисен. Най-много обичаше известната история за героя Йошицуне от „Книгата на даровете“. Сигурно твърде малко хора са имали възможността да слушат рецитациите на Сенда Корейя.

Мичио ми разказваше много интересни неща за Америка. Обясняваше ми, че има заведения, наречени „мотели“, понятие, създадено от автомобил и хотел, където пътниците оставят колите си и нощуват. Узнах също, че повечето хора имат въкъщи електрически хладилници и не е нужно всеки ден да им се доставя лед. Почти всяко домакинство имало собствена кола, жените също умеели да шофират.

Винаги се радвах да видя Мичио, защото научавах все нови и интересни неща.

Мичио беше първият, който изпълни в нюйоркския „Карнеги хол“ оригиналния японски танц бугаку с акомпанимент на музика гагаку от „Етенраку“.

Освен Ито Мичио харесвах и много други гости, които идваха често в ресторант „Юкимура“. Те бяха важни за мен и повлияха върху възгледите ми. Тъй като собственичката на „Юкимура“ беше прогресивна дама, при нея се събираха главно гости, които се отличаваха с модерните си схващания и представи за живота.

Някога оками-сан била известна гейша. След това се омъжила за комика Соганойя Горо от Осака и заминала с него за Европа. Когато избухнала Първата световна война, семейството избягало в Америка. За тогавашното време бившата гейша Оюки беше еманципирана светска дама.

След много години, когато работех като консултант към операта, отидох в една нюйоркска библиотека, за да потърся нещо за Пучини. Така открих, че операта „Мадам Бътерфлай“ е била изпълнена за първи път в Миланската скала през 1904 година под диригентството на Кампанини, а в главната роля е била Миура Тамаки. Консултантка по костюмите и прическите на мадам Бътерфлай била някоя си „мадам Юкие Хайаши“ — собственичката на „Юкимура“!

Бях изненадана и много зарадвана, че името на дамата е останало в историята на европейската опера.

Един от гостите на „Юкимура“ беше Огура Сейтару. Той беше лекар, известен с това, че беше донесъл от джунглата на Борнео орангутан. Прекосил една от реките в джунглата с малка лодка. Реката

била пълна с крокодили, а орангутанът бил непрекъснато до него и двамата се водели ръка за ръка.

Господин Огура научи от собственичката на „Юкимура“, че уча английски.

— Сигурно си много изтощена, щом сутрин ходиш на училище, а вечер работиш. Не ти ли се е случвало понякога да заспиш в часовете? — попита ме той.

— Даже Наполеон се е уморявал понякога. Обикновено към края на третия час умората заплашва да ме надвие и ми се случва да клювам над тетрадката.

— Утре ще ти подаря нещо хубаво — обеща той.

На следващата сутрин ми донесе лично десет тубички, които приличаха на паста за зъби. Оказа се, че бяха пълни с нес кафе. Изсипвах малко от тубичката в чашката, добавях гореща вода и се получаваше силно, ароматно кафе.

— Когато го свършиш, пак ще ти донеса — обеща г-н Огура. Страхотен подарък!

Тогава наричаха този вид „арабско кафе“. Когато усещах умора в училище, изпивах една чашка кафе и умората изчезваше като по чудо. Значи още преди петдесет години е имало нес кафе. Сигурно днешните млади хора изобщо не могат да си го представят.

Още на една личност дължа голяма благодарност. След като издателят на „Джапан Таймс“, г-н Ашида Хитоши, научи от оками-сан на „Юкимура“, че уча английски, получих безплатен абонамент за вестника му за три години. Тъй като по онова време „Джапан Таймс“ беше единственият вестник, издаван на английски, той беше много скъп... а аз щях да го получавам безплатно цели три години!

В началото не разбирах почти нищо. Затова си създадох навика да отбелязвам някои откъси с червен молив или да ги изрязвам и молах г-н Суга от хотел „Империал“ или чуждестранни гости по време на вечерните ангажименти да ми ги преведат. След около две години разбирах почти всичко. И до днес съм дълбоко благодарна на г-н Ашида. И той, и красивата му жена, която срещнах един или два пъти, се радваха много, че мога да чета и разбирам вестника им.

Един от любимите ми гости беше директорът на японското корабно дружество Отани Нобору. Той ме наричаше „Тутанкамон“, защото с фризура шимада съм била също като младия египетски

фараон. Тогава още не знаех кой е този Тутанкамон, но не се обиждах. След четиридесет и пет години видях истинския Тутанкамон и неволно избухнах в смях, питайки се как ли би изглеждал с истинска фризура шимада.

Директор Курокава Шинжиро от Международното сдружение на параходните компании беше един от най-добрите ми клиенти. Жената на сина му беше музикантка и той много обичаше да се хвали с успехите на снаха си.

Чиба Танеаки, учен мъж от придворната служба за поетични състезания, и професор Тацуно Ютака от Императорския университет ми предадоха много ценни знания.

Кубота Сейичи от стоманолеярните заводи „Кубота“, Наганума Коки от финансовото министерство, който по-късно стана директор на държавния център за борба с рака, Койке Такео от японската авиокомпания и Атараша Юн от заводите за изчислителна техника „Тайгър“ също ще останат незабравими за мен. Виждах се често със служители във външното министерство, комитета за връзка с чужбина и вестниците. Помня лицата им, думите им. Аз не бях образована, не знаех почти нищо. Само на тези хора трябва да благодаря, че имах такъв добър живот в Япония, а сега и в Америка.

С група приятели решихме всеки месец да даваме по пет йени (днес това са около 10 000), за да си организираме редовни срещи в „Мон ами“. Наричахме ги „тренировки на мозъка“. Ядяхме, разговаряхме за интересни неща, давахме си ценни съвети.

Към този кръг принадлежаха Кобаяши Чийоко, известна шлагерна певица, Цучия Юн, млад дипломат, Ичикава Данширо (бащата на днешния артист от театър кабуки Еносукэ III), Фурукава Роппа (той беше комик, макар и син на барон), Кишии Акира (грамаден на ръст певец и комик). Разбира се и аз, Кихару.

Данширо много обичаше да говори за бъдещето на театър кабуки; Чийоко се надяваше, че японските шлагери ще достигнат същата слава като френските шансони; Юн се тревожеше за световното положение; Роппа говореше най-вече за бъдещето на японската комедия (и за музикални постановки); а аз, подобно на Юн, бях загрижена за бъдещето на Япония. При тези оживени разговори часовете минаваха като насън. С нашите пет йени не можехме да си

поръчае кой знае какво в „Мон ами“. Пиехме само вода и дискутирахме самоуверено за политическото положение.

Роппа и Акира се нахвърляха жадно върху дневното меню (супа, салата и стек или фрикадели) и не оставяха нито трохичка, но след час заявяваха, че са гладни и трябва да отидем у нас, за да ядем охацуке.

Юн и Данширо се опитваха да измислят нещо, тъй като дневното меню в „Мон ами“ никога не стигаше. Скоро откриха руски ресторант в Шибую, където за пет йени сервираха огромни порции. Първо пикантна руска чорба, след нея голямо шишче с парченца месо и зеленчуци, към него пилаф със стафиди и различни добавки.

— Не се бойте, аз ще си платя — казваше Акира, защото всеки си вземаше по две супи, четири шишчета и два пъти ориз. Най-последно заситени, ние напускахме доволно ресторанта и Акира казваше:

— Няма ли да отидем у Кихару да ядем охацуке?

Всички избухваха в смях, защото беше все едно и също. Роппа и Акира бяха дебели почти колкото огромния хавайски сумист Такамияма.

Беше прекрасно да си млад. Всеки — все едно дали дипломат, артист, певец или гейша — имаше своята мечта. Като размишлявам днес за онези дни, имам чувството, че съм говорила невероятни глупости, но се извинявам с това, че бях най-младата и всички ме глезеха.

Когато през май 1936 година избухна скандалът с Абе Сада, чиято история беше увековечена от режисьора Ошима във филма „В царството на чувствата“, в нашия малък кръг избухна бунт...

Собственичката на ресторанта „Кувана“ в Кобикичо пътувала с такси по улица „Шова“. Точно тази вечер полицията трябвало да арестува Абе Сада и затворила улиците. При важни преследвания полицията вдигаше големи фенери и спираше всички пътници и превозни средства.

Собственичката на „Кувана“ беше почти на същата възраст като Абе Сада, освен това беше известна красавица. Спрели таксито и й наредили да каже името си.

— Абе Садако — отговорила най-спокойно тя и веднага я отвели в полицията.

— Аз само им казах името си — оплакваше се по-късно тя.

За известно време един от честите ми гости беше Жинтай Ванг от Пекин. Изключително красив мъж около петдесетте. Очевидно беше важна птица в политиката. Участваше във всички банкети, освен това често канеше гейшите Ячийоко и Момоко на обед в хотел „Империял“.

Той беше следвал немско право в Императорския университет в Токио и говореше японски като истински японец. Веднъж държа реч на мандарин, мисля, че беше във вилата „Склонът на камелиите“, и аз бях възхитена от мелодичния, красив език. Точният мандарин е наистина прекрасен.

След завръщането си в Пекин той на няколко пъти ме покани да му гостувам. Ненапрасно наричат Китай „Царството на знаците“. Писмата му бяха написани с прекрасен почерк и всеки отделен знак можеше да ми служи като образец за упражнение. Винаги когато идваше в Япония, той ми носеше нещо необичайно.

Подаряваше ми ахати и смарагди и аз поръчвах да ми изработват украшения за коса и брошки за колана. Подари ми също тежък китайски брокат с кармезиновочервен цвят, извезан с птици и цветя, и аз го използвах, за да си направя оби, който ми донесе много комплименти.

„Пекин през есента е най-прекрасното, което можеш да си представиш. Непременно ела“ — писа ми той. Имах голямо желание да го посетя, но баба ме разубеждаваше:

— В Китай непременно ще те убият! — И решително ми забрани да пътувам.

По-късно разбрах, че Ван е загинал през войната при нещастни обстоятелства. Тъй като беше единственият китаец, когото познавах, останах с впечатлението, че китайските интелектуалци са изключителни личности.

Има още много хора от онези години, които са останали в спомените ми.

Една от тях беше журналистката Гуен от Детройт. Макар и жена, тя беше изключителен специалист и колегите ѝ я уважаваха. Станахме близки приятелки, срещяхме се често и предприемахме интересни неща заедно. Още пазя една снимка, на която съм облечена с нейните дрехи, а тя носи моето кимоно.

След войната Гуен се върна в Япония и ми помогна много да преживея онези мъчителни дни. Малко преди края на войната станала

катастрофа с колата, в която пътувала, и едната половина на лицето ѝ била обезобразена. В Детройт ѝ направили пластична операция, но тъй като помнех красивата Гуен отпреди войната, за мен беше много болезнено да я гледам така.

През 1939–1940 година броят на чуждестранните гости намаля драстично. Малко преди това в Япония беше пристигнал един английски журналист, Х. Тилтман, който остана завинаги там. Макар че по време на войната се прибра в родината си, след това той дойде отново в Япония и остана там до смъртта си.

Орденът, който му беше връчен от Тенно, беше голямата му гордост. Почти до деветдесетгодишната си възраст Тилтман живя в хотел „Империял“. Той също ми помогна много да оцелея след войната. На задната страна на една негова снимка пред хотела, в който живееше, е написано: „На госпожица Кихару, която никога не ми се обажда. 1937.“ Аз не смеех да му се обадя в хотела и да се срещна насаме с него. Във всеки случай в книгата му бяха публикувани много мои снимки. Доколкото си спомням, книгата излезе през 1938 година.

— Изключително! Кихару се появява в една книга с Негово величество. Тилтман със сигурност е влюбен в теб — смееше ми се Мацуи Суисей, но аз не забелязвах никакви признаци на влюбеност.

Снимките ме показват вкъщи как се гримирам, как се обличам и как отивам на прием. Тогава за японците беше немислимо да се появят в една книга с императорското семейство, но този път никой не протестира, защото авторът беше чужденец.

Тилтман и Фудживара Йошие бяха единствените гости, които останаха до смъртта си в хотел „Империял“.

Спомням си много добре д-р Е. от Бостънския музей. Много любезен господин, който посети Япония няколко пъти. Винаги, когато ме виждаше, той ме прегръщаше и ме наричаше „японската ми дъщеря“. Идваше винаги с г-н Томита, чиято жена беше американка.

Г-н Томита беше дясната ръка на доктора. След войната в Чикаго, Ню Йорк, Вашингтон и Бостън бяха изложени много ценни японски произведения на изкуството. Музеят на изкуството в Ню Йорк беше събрал доста интересни японски творби още по времето, когато японското изкуство беше почти неизвестно в чужбина. Това се дължи главно на д-р Е. и г-н Томита.

АВАНС СРЕЩУ БЪДЕЩА СЛАВА

В миналото държавните служители и журналистите бяха в много добри отношения помежду си. Младите журналисти, които отговаряха за външното и финансовото министерство, и служителите в тези министерства организираха общи пиршества.

Зад храма на Хонган в Цукиджи се намираше чайната „Каваки“, в която се срещаха много млади хора.

Вероятно е малко неучтиво да го кажа, но нито един от тях не беше особено богат. Ангажиментите с тях ми доставяха голямо удоволствие. Официалните приеми бяха до 21 ч., след това посещавах забавите на тези господа, които бяха най-приятното развлечение.

— Здравей, Кихару, вече ти поръчах шницели кацудон — посрещаше ме г-н Янагисава. Това беше любимото ядене на младите държавни служители и обикновено се поръчваше в ресторант „Гомангоку“. Често ядахме и мезокко-домбури — вътрешности на змиорка върху плато от ориз, поръчани от Миякава. Играехме на шаради и много други игри. Всички ние, Фукувака-чан, Койку-чан и аз, бяхме млади и се забавлявахме необезпокоявани от присъствието на строгите възрастни гейши.

Посещавахме заедно къщата на призраците в парка „Лунни цветя“ в Цуруми. Тя беше отворена само през лятото и беше наистина страшна. Когато вървахме по тъмния коридор, по лицата ни полепваше хлъзгава, гадна маса, а от невидим кладенец долиташе ужасяващ глас: „Чакайте!“. Появяваше се призрак. Пред тоалетната стоеше мъж, който се обръщаше и цялото му лице беше обляно в кръв... наистина призрачно. Всички пицяха от ужас. Койку-чан се държеше здраво за мен.

— Жалко, че момичетата се хващат все една за друга. Следващия път, когато видите призрак, хванете се за мен — предлагаше г-н Оида.

Едно от любимите ни занимания беше да се „смеем“. (На тайния ни език това означаваше да отмъкваме разни неща от ресторантите. Както и да го наричахме, това си беше чиста кражба.)

Разбира се, на следващия ден връщахме всичко, което бяхме взели. Колкото повече солници и канички отмъквахме от ресторант „Шисейдо“, толкова по-велики се чувствахме. Най-сръчен винаги беше г-н Оида. През зимата носеше широка пелерина и веднъж успя да измъкне дори огромно растение в саксия от „Сембикия“.

Никой не можа да разбере как го е направил. Кражбите на чинии и купи не представляваха трудност за него. Разбира се, на следващия ден връщаше откраднатото. Домакинът на „Сембикия“ не можеше да се начуди как гостът бе успял да изнесе навън растението и го гледаше с искрено уважение. Г-н Оида, увит в пелерината си, се пръскаше от гордост. Още по-весело ставаше, когато към нас се присъединяваха Фурувака Роппа и Мацуи Суисей.

Прибирахме се късно през нощта и господата винаги ме изпращаха. Крачехме в редица по улиците и естествено правехме много глупости. Веднъж свалихме табелата на една акушерка и я окачихме пред магазин за зеленчуци, друг път сменихме табелите на магазин за китайски лекарства и дюкянче за захарни изделия, на следващата нощ подменихме табелата на масажист с тази на пералня. Вярно, глупави номера, но ние се забавлявахме разкошно. Когато стигаме пред нашата къща, петимата се строяваха и извикваха три пъти:

— Кихару от Шимбаши, банзай!

Прозорците на съседите се отваряха, подаваха се сънени физиономии. Най-любопитните слизаха на улицата и баба започваше да креци и да им се моли поне да не викат „Банзай“. Прекрасно време...

Младите журналисти тъкмо бяха завършили университета и по-възрастните им колеги се опитваха да ги въведат в изкуството да водят изискани разговори.

След четиридесет и пет години, когато обменях спомени с някои от господата, не можахме да разберем как сме си позволявали да се храним в Цукиджи или в ресторант „Каваки“ в Шимбаши, след като никой от тях не печелеше повече от 69 йени месечно.

Собственичката на „Каваки“ не ни искаше пари. Тогава това се наричаше „раздаване на лаврови клонки в аванс“.

— Сигурно Янакен е плащал понякога и за нас.

— Касугано Цубоне имаше повече пари и сигурно е плащал и за нас.

— Компару получаваше големи хонорари и сигурно ни е плащал сметките. — Такива бяха предположенията им.

— Аз никога не съм плащал — похвали се един. Във всеки случай никой не знаеше истината. Отговорът на този въпрос е в понятието „раздаване на лаврови клонки в аванс“.

Когато искаха да си платят сметката в ресторанта, младите чиновници от външно министерство често чуваха отговора:

— Ще си платите, когато станете външен министър.

В „Каваки“ работеше младата прислужница Омийо-чан, дошла от Кавагое. Всички я харесваха и я наричаха „малката от Кавагое“. Оками-сан ѝ обяснила системата, след което момичето попитало един гост кога най-после ще стане директор.

Сметките се изплащаха веднъж в годината, по-точно преди настъпването на новата година. Придружена от една слугиня, натоварена с бутилки „Джони Уокър“, собственичката обикаляше клиентите, за да им благодари. Това е типично за някогашните нрави и няма нищо общо с днешните.

Многообещаващите млади мъже имаха право да се хранят на кредит. Собственичката беше уверена, че след двадесет години, когато станат министри и директори, те ще ѝ се отплатят с лихвите. Тъй като се чувстваха задължени към нея, те намираха най-различни начини, за да я компенсират. Така беше някога...

Днес клиентите се оплакват, че в баровете отказват да ги обслужват, когато не са плащали една седмица. Други времена, други нрави.

На това място се сещам, че някога представата за депутатите беше съвсем различна от днешната. Ако някой от познатите им станеше депутат, хората казваха, че „никой разумен човек не би направил такова нещо“ или че „този си е загубил къщата и двора“. Да станеш политик, означаваше да инвестираш цялото си имущество. Никой не можеше да си представи, че политиците печелят пари.

Днес е съвсем друго. Мисля, че няма друга страна в света, която да е претърпяла такива коренни промени за последните петдесет години.

Що се отнася до „аванса срещу бъдеща слава“, след години, когато отидох в Америка, научих нещо много интересно.

Прочетох биографията на Сами Дейвис Джуниър. По онова време известните английски артисти Лорънс Харви, Стенли Бейкър, Ричард Бъртън и Джак Хоукинс били в самото начало на кариерата си. Когато били без работа, те се събирали в малкото кафене „С. и Ф.“ в лондонския Уест Енд. Когато някой спечелел пари, канел приятелите си в клуба „Белия слон“, който бил първокласно заведение.

Когато станали звезди, те останали верни на своя клуб и го посещавали при всеки удобен случай, за да се отплатят на персонала за доброто отношение. Защото, когато били бедни, в клуба почти винаги „забравяли“ да им представят сметката. „Забравените“ сметки от миналото по-късно били изплатени многократно. Останах възхитена, че системата на „лаври в аванс“ е съществувала не само в Япония, но и в Англия.

ТЕАТЪР КАБУКИ

Когато английската аристократка лейди Б., вече възрастна дама, посети Япония с осемнадесет– или деветнадесетгодишната си внучка, английският ми вече се беше подобрил значително.

Днес непременно щяха да ги нарекат ВИП гости. Инумаро Тецузо от хотел „Империял“ ми се обади лично, защото дамата пожелала да ѝ организират „Geisha girl party“, като поканила десетина гости, все чужденци, служители в английското посолство и други, в ресторант „Шинкираку“. Г-н Инумару от „Империял“ също присъстваше на приема, а Кофуми представи прекрасния танц „В храма Дойо“ (Дойойи). Приемът мина успешно и всички се забавляваха много добре.

За спомен гостите и участниците получиха кутии от дърво пауловниен, в които имаше големи кърпи от крепсатен, изрисувани с батик. Чуждестранните гости отвориха кутиите си веднага и се развикаха възхитено. Тогавя не можех да си представя, че човек би могъл да отвори подаръка си веднага след получаването му, и бях смаяна от видяното. На всичкото отгоре повечето гости веднага си вързаха кърпите или просто ги сложиха на раменете си. Дотогава не бях помисляла, че японската кърпа за носене може да се използва и като шал. Чудо след чудо.

Разбира се, ВИП-гостите бяха придружавани от преводачи с най-висок ранг. Нашият беше надменен възрастен мъж с тънки, извити мустачки. Държеше се нахално, непрекъснато подчертаваше важността си, като че ли беше единственият на света, който говореше английски.

Лейди Б. ме хареса и след приема ми се обаждаше всяка сутрин. Ходехме заедно на покупки или я водех в парка „Хибия“. Говорех колкото се може по-малко с лейди Б. и внучката ѝ, въпреки това преводачът непрекъснато ме поправяше. Сигурно е бил много образован, щом не можеше да понесе лошия ми английски. В същото време английската лейди хвалеше начина ми на изразяване и твърдеше, че имам чудесен британски акцент. Тя се стараеше да говори с мен, колкото се може по-често, за да упражнявам езика.

За мен това беше чудесна възможност, обучение по жив разговор, затова отговарях зарадвано и с много старание. Очевидно и това възмущаваше стария преводач, защото почна да се държи с мен направо подло. Опитвах се да оставам на заден план и да го изтикам в центъра, но не винаги успях.

Ала когато Кофуми ни представи танцова сцена от пиесата „В храма Дойо“, в която използваше воал от крепсатен, и преводачът обясни, че изпълнителката тъкмо идвала от банята, не можах да се въздържа.

По време на представлението мълчах, за да не го засрамя, но по-късно разказах на лейди Б. какво точно се случва в пиесата „В храма на Дойо“ и обясних, че в сцената с шала съвсем не става дума за излизане от банята.

По онова време много мъже, които бяха работили като статисти в Холивуд или стюарди на презокеански параходи, ставаха преводачи. И по-късно съм срещала преводачи, които направо ме изпотяваха с обясненията си.

След два или три дни г-н Инумару ми каза, че дамата желае да я придружа в театър кабуки. За мен беше голямо удоволствие да ѝ обяснявам сцените в кабуки, защото ги познавах в подробности. Като чух, че и преводачът ще дойде, реших отново да го оставя да играе главната роля, макар да се страхувах, че пак ще изтърси нещо за „излизане от банята“.

В тази връзка искам да опиша малко по-подробно тогавашната театрална сцена^[1].

Божественият дует Кикугоро IV и Накамура Кичиемон изпълняваше стари и нови пиеси. Един от прославените артисти по онова време беше извънредно красивият Ичимура Узаемон XV, който докарваше до екстаз всички жени, от бабите до младите момичета, с изпълнението си на героичните роли Сукероку, Кираре Йоза и Наосамураи. Узаемон и Кичиемон имаха разкошни, лесни за подражание гласове. Образът на Кичиза (разбойник, преоблечен като жена), представен от Узаемон, Кираре Йосабуро или „Като по време на земетресение“^[2] на Кичиемон, както и Сано Жиозаемон бяха коронни номера в репертоара на всички имитатори на гласове.

Тези имитатори бяха истински творци. През лятото се качваха на лодките си, излизаха в река Сумида и пътуваха от чайна на чайна. През зимата обикновено ходеха по двама и посещаваха всички известни ресторанти.

Лятната обиколка с лодки минаваше през Янагибаши и Шимбаши. Артистите спираха пред всяка чайна, в която имаше прием. По желание на гостите те изпълняваха най-добрите си номера от брега. Изправени до прозорците на първия етаж в „Канетанака“ и „Хориу“, гостите им викаха да изпълнят „Орхидеева пеперуда“ (Ранчо) или „Гарванът на зазоряване“ (Акегарасу), след което артистите подхващаха с прекрасните си гласове:

— Когато се срещнахме в Йоцуя... — Или: — Готова съм да дам живота си за него, защото го обичам...

Накрая гейшите им носеха бакшиш от името на клиентите. Обикновено бакшишът беше увит в японска хартия. Изправени в лодката си, те подаваха дълга бамбукова пръчка с кошничка, в която приемаха бакшиша.

Ако някой гост си поръчаше „Бентенкозо“ от Кикугоро, имитаторът започваше:

— Ако не я знаете, сега ще чуете историята за...

Ако гостът пожелаеше „Йосабуро“ на Узаемон, другият имитатор рецитираше:

— Една лекомислена любов го доведе до гибел...

Във всеки случай Кикугоро, Кичиемон и Узаемон бяха най-любимите изпълнители.

Когато след години разказвах на приятелите си за имитаторите на гласове, трябваше да обяснявам изкуството им с всички подробности. Колкото и да се стараех да внуша на младите хора атмосферата през онези дни, те не можеха да добият истинска представа за имитаторите на гласове и голямото им майсторство.

Но да се върнем в театъра.

Тогава последният Узаемон беше още жив и изпълняваше ролята на принцеса Йодо в „Листо от пауловниен“ (Кири хитоха) седнал (защото вече не можеше да се държи на краката си). От това необичайно положение се получаваше една извънредно достойна и

наистина необикновена принцеса Йодо. Все още помня и странно глухия глас на Узаемон в ролята на Ишида Мицунари.

Кикугоро IV изпълняваше ролите си с дълбок, специфичен тон и макар че беше доста надобелял, изглеждаше гъвкав и мъжествен.

Очарователен беше и Кагами жиши, „танц на лъва пред огледалото“, който някога бе възхитил Кокто. Заради Кикугоро уголемяваха кулисите, така го правеха да изглежда по-дребен и крехък. Той излизаше иззад могъщите борове като миловидна камуро — така се наричаха младите помощнички на куртизанките — с кукленско лице и високо вдигнати вежди и танцуваше сцената „Вечерно чакане“. Или се появяваше с лакирана шапка изпод висящите глициниеве храсти в ролята на крехката глициниева фея. Сигурно ви се струва невероятно, че Кикугоро изпълняваше роли на млади и нежни момичета. В нормалния живот най-голямата му страст беше да навлече кожените гамаши, да нахлупи шапката и да излезе на лов.

По онова време Кикугоро тежеше около сто килограма и специално заради него бяха построили огромни кулиси. Този единствен по рода си опит да го представят на сцената дребен и крехък беше голям успех.

Години по-късно гледах на Бродуей мюзикъла „Котките“, които имаше огромен успех. Една от причините беше, че кулисите бяха изградени от перспективата на котките, столовете, масите, котлите, всичко беше уголемено. Американците никога не бяха виждали подобно нещо и театралният художник получи много похвали за оригиналната си идея.

Да се върнем отново към английските дами. Когато лейди Б. влезе в театър кабуки, представлението тъкмо започваше. Първото изпълнение на Кикугоро беше танц азума. След първия номер светлосинята завеса падна — това означаваше, че действието е свършило. Кикугоро седеше в лодка, облечен и гримиран като красива принцеса с черна кърпа на главата и светлосиня одежда и носеше барабан с пясъчен часовник.

— O, beautiful, beautiful^[3] — шепнеше въодушевено лейди Б., а нашият високообразован преводач обясни:

— Number one kabuki dancer in Japan.^[4]

Тъй като Кикугоро имаше едро, кръгло лице, зрителите забравяха напълно, че имат пред себе си мъж. Когато започна да танцува и развя ветрилото и ръкавите на светлосинята си дреха, английската лейди и внучката ѝ извикаха възхитено:

— Wonderful, wonderful!^[5]

След това затъмниха сцената, за да сменят декорите. В мрака прозвуча киймото-пеене. След няколко минути изведнъж стана отново светло и започна танцът тобае.

На сцената излезе мръсен селски ратай с препаска на слабините, наметнат с къс работен жакет и с голям дървен съд за саке на рамо, тръгнал на лов за плъхове, които всяка вечер излизат от скривалищата си. Този мръсен тип нямаше никаква прилика с красивата принцеса отпреди и лейди Б. се осведоми кой е изпълнителят. Преводачът усърдно запрелиства програмата си, извади очилата си от джоба, поклати замислено глава и отново потърси в програмата.

— Сигурно има печатна грешка. Написано е Кикугоро. Ще се осведомя и ще ви кажа.

Този път не издържах. Гневът ми беше толкова силен, че не можах да се овладея.

— Печатна грешка? Вие очевидно се шегувате. Само за минути красивата принцеса се превърна в мръсен селски ратай. Това е величието на Кикугоро. Защо не се вгледате по-внимателно в танца му? Надали ще откриете прилики между двете изпълнения. Не намирате ли, че това е върхът на представлението, най-яркото доказателство за майсторството на Кикугоро?

— Невероятно! Наистина ли е предишният артист? — погледна ме смаяно преводачът, но не забрави да говори на японски, за да не разберат дамите.

— Това е голямото изкуство на Кикугоро — повторих гордо, сякаш аз бях изпълнила двата танца. Лейди Б. следеше изпълнението с възхитен поглед, неспособна да произнесе нито дума.

Танцът беше невероятно жив и весел. Един плъх се влюбва в мръсния селски безделник. Облечен в костюм с дълга опашка, плъхът правеше такива чувствени движения, че всички примираха от смях.

По-късно в Америка се появиха популярните комични фигури Чарли Браун и кучето му Снупи. Кучето има човешки чувства и говори езика на хората. Когато преди години обяснявах на няколко служители

в посолството танца тобае, посочих именно този пример и те ме разбраха по-добре.

Дамата беше приковала поглед в сцената и не се помръдваше. Когато изпълнението свърши, тя помоли преводача да се обади веднага в магазина за цветя на хотел „Империял“. Двадесет и пет минути след почивката пристигнаха два прекрасни букета рози — единият с розови, другият с червени. Бяха толкова големи, че едвам ги държах. Червените рози бяха вързани с тъмночервена, а розовите с розова панделка.

Лейди Б. беше решила да посети Кикугоро в гримьорната му и да му поднесе букета червени рози. Внучката й щеше да поднесе другия букет. За съжаление нашият първокласен преводач нямаше представа как да уреди срещата. Трябваше аз да помоля менажера на Кикугоро, г-н Макино, да уведоми артиста и да му обясни, че дамите са възхитени от видяното и непременно желаят да му изкажат благодарността си. Щом чу това, Кикугоро се зарадва много и веднага ни покани да го посетим. Вече разгримиран, наметнат с халата си, украсен с шарки йоки-кото-кику, той седеше пред голямото огледало в гардеробната си и ни чакаше. Тази шарка се състои от клончета, пръчици като (които са съставна част от японската цитра) и хризантеми. Само Кикугоро носеше на халата си тази щастлива шарка, която означава и „да получиш добри вести“.

— За мен е истинско чудо, че прекрасната принцеса и мръсният ратай бяха изпълнени от един артист. Много съм щастлива и се чувствам почитена, че имах възможността да срещна такъв велик артист — заговори развълнувано лейди Б. и му връчи букета. Внучката й му подаде розовия букет и Кикугоро засия. След това дойде фотографът на хотел „Империял“ и направи чудесна снимка на лейди Б. и Кикугоро. Дамата наистина изглеждаше щастлива.

— Не си отивайте — помоли ме тя. — Би било жалко да се разделим, след като всичко е толкова прекрасно.

Върнахме се в хотела, пихме кафе в стаята й и разговаряхме. Обясних защо в кабуки не играят жени, а женските роли се изпълняват от мъже. Забележителното е, че създателката на кабуки е жена на име Окуни от Изумо, която претворила в нови форми старите храмови танци. Настроението на преводача се влоши видимо и той побърза да се сбогува.

На следващия ден имах ангажимент с Хайаши Кен и Кондо Хоруо.

— Защо вчера те нямаше до късно? — попитаха сърдито те. — Бяхме получили хонорар и искахме да те поканим в „Прюние“ (много скъп френски ресторант в Токийската градска зала). Обадохме се няколко пъти, но ни казваха, че още не си се върнала от кабуки.

Разказах им за случилото се в театъра. Тъй като бях сред добри приятели, не внимавах какво говоря и сигурно съм се разбъбрила повече, отколкото трябва.

— Ангажирали са първокласен преводач, но той нямаше представа кога идва кулминацията на представлението. Не знаеше, че Кикугоро се превръща само за минути от красива принцеса в мръсен селски безделник, като интерпретира и двете роли в индивидуален танцов стил. „В програмата пише Кикугоро, но сигурно има печатна грешка. Ще се осведомя и ще ви кажа.“ — Такива глупости говореше! И като че ли това не е достатъчно, завчера гледахме сцената на любовния урок от „Храма Дойо“, в която изпълнителката танцува с кърпа, и той заяви, че тъкмо излизала от банята. Направо ме уби. Той е професионален преводач и е длъжен да се подготви... Това е недопустимо за първокласен преводач, не мислите ли! — възмуствах се аз.

На следващия ден вестник „Мийако“ публикува злобна бележка: „Неспособен преводач, гейшата Кихару кипи от гняв.“ Божичко, помислих си аз, но вече нищо не можеше да се направи. Сама си бях виновна. Приятелите ми бяха разказали историята на трети човек и той я бе публикувал. Вече беше твърде късно. Написано беше черно на бяло...

На следващия ден, тъкмо когато се готвех да отида на поредния прием, телефонът иззвъня. Домашната прислужница Фумия обясни с пресекващ гласец:

— Някой е много възбуден и настоява да говори с вас... — Фумия беше много чувствително момиче и лицето ѝ беше побледняло като тебешир.

— Елате в пет часа на входа на хотел „Империал“. Искам да говоря с вас — заяви груб мъжки глас.

— Кой сте вие? — попитах.

— Отговорник на обединението на преводачите. И не си мислете, че ще се измъкнете.

— Разбира се, че не. Ще дойда.

За да не тревожа баба, изписах на лицето си безгрижна физиономия и продължих да се приготвям за приема. Когато пристигна Хан-чан, моят постоянен хакоя, реших да го посветя в тайната.

— Погрижи се след десетина минути да събереш поне трима млади и силни водачи на рикши пред входа на хотел „Империал“.

— Какво има? Станало ли е нещо? — Хан-чан ме погледна уплашено.

— Нищо не е станало. Внимавай да не издадеш нещо на баба.

Той кимна с глава и се усмихна съзаклятнически.

— Ще стоите на почтено разстояние от другата страна на улицата и ще дойдете само ако вдигна ръка.

Излязохме от къщи. Когато слязох от рикшата пред хотела, там вече чакаха петима млади мъже с жакети. Най-големият се обърна към мен:

— Вие ли сте Кихару?

— Да, за какво става дума?

— Да отидем на паркинга пред площадчето.

По онова време пред всеки хотел имаше свободен терен, зад който беше паркингът за автомобили.

— Не можем ли да разговаряме тук? Защо искате да отидем на паркинга?

— Тук минават твърде много хора.

— Кой сте вие всъщност?

— Членове на обединението на преводачите — обясни един висок и слаб младеж, а тлъстият му приятел изпъхтя:

— Вие обидихте нашата чест.

— Преводачът на английската дама е нашият учител. Ти, вещице, го нарече невежа и ние няма да търпим подобно отношение — продължи мършавият. После отново се обади дебелият:

— Ти си едно нахално хлапе и сега ще си получиш заслуженото.

— Какво лошо има в това, че съм нарекла невежата невежа? — попитах гневно, макар че сърцето ми биеше уплашено.

Вбесен, дебелакът изкрещя:

— Как смееш да говориш така?

— Хайде да идем на паркинга, хората вече ни зяпат — предупреди слабият.

Това беше вярно. Петима едри млади мъже със заплашителен вид, заобиколили младо момиче в официално кимоно, не могат да не събудят вниманието на минувачите. Постепенно около нас се събраха любопитни зрители. Погледнах уж случайно към другата страна на улицата и видях Хан-чан и трима млади водачи на рикши. Веднага ми олекна.

— Нима твърдите, че човекът, който обясни танца от „Храма Дойо“ като излизане от банята само защото се изпълнява с кърпа, е ваш учител? Според мен е нечувано един първокласен преводач да не знае, че Кикугоро владее до съвършенство изкуството на превъплъщаването. Вашият така наречен учител е професионален преводач и трябва да се подготвя сериозно за ангажиментите си. Какво лошо съм направила? Къде виждате нахалството ми?

След тази реч бяха толкова разгневена и нещастна, че се разхълцах неудържимо. Надойдоха още зрители. Петимата се смутиха.

— Какво става? — питаха минувачите.

Хан-чан и тримата водачи на рикши стояха на отсрещната страна и ме гледаха очаквателно. Очевидно чакаха знак, за да ми дойдат на помощ. Тогава от хотела излезе един господин.

— Какво става, Кихару? — Беше господин Суга от рецепцията, който между другото беше извънредно красив мъж. Даже филмовият актьор Уехара Кен и Сано Шужи не можеха да се мерят с него. Той говореше много добре английски, беше висок, с класическо оформено лице. Това беше най-красивият японец, който съм виждала през целия си живот.

Известният холивудски продуцент Сесил. Б. Демил настояваше да го отведе в Холивуд, но г-н Суга отказа по семейни причини. Във времето на Шаляпин, Жан Кокто, както и сега, при посещението на лейди Б., той се обаждаше от рецепцията на гостите ми и двамата бяхме добри приятели. Държеше се с мен като по-голям брат и ме учеше на много неща. Така например, от него научих, че в чужбина изпращат коледни картички, както в Япония новогодишни поздравии; той ме посъветва да направя списък с адресите на чуждестранните гости, от които съм получавала подаръци и които ме харесваха особено много. Наистина имах късмет с такъв приятел. Ето че и сега ми се

притече на помощ, за да ме спаси от тези нахалници... Разбира се, петимата преводачи го познаваха и се смутиха още повече. Когато го видях, изпитах безкрайно облекчение и захълцах още по-силно.

— Те ме нарекоха вещица и искат да ме отведат на паркинга, за да ме пребият — обясних през плач аз.

— Засрамете се! Петима мъже искат да пребият едно крехко момиче. — Явно господин Суга беше прочел вестника. — Според мен Кихару е напълно права. Да знаеш английски още не означава, че си добър преводач. Между вас има твърде много некадърници и мързеливци. Вместо да решавате проблемите си с бой, опитайте се да научите нещо за Япония.

Погледнах в красивото му лице и сълзите ми пресъхнаха. За да прикрият объркването си, младите преводачи отговориха важно:

— За днес предоставяме момичето на господин Суга, за да запазим достойнството му.

Дебелият спря едно такси, петимата кимнаха на г-н Суга, махнаха му с ръка и отпътуваха. Зрителите любопитно разпитваха какво се е случило.

— Нищо — отговори г-н Суга и се изчерви. — Изтрий си лицето, Кихару — добави той и ми подаде кърпичката си.

Хан-чан и другите момчета с рикшите дотичаха развълнувани.

— Кихару знае неща, които не са известни дори на първокласните преводачи и те й завиждат. Затова я нарекоха вещица и искаха да я накажат — обясни спокойно г-н Суга.

— Да, нашата Кихару е много прилежна. Всяка сутрин ходи на училище... Затова говори гладко американски английски, френски английски и даже немски английски като никоя друга — добави важно Хан-чан.

— Абсолютно си прав — потвърди ухилено г-н Суга и младите водачи на рикши ме зяпнаха с уважение.

Така приключи този неприятен случай.

---

[1] Оригиналните японски заглавия на споменатите пиеси са дадени в скоби, когато не се касае за собствени имена, които не се нуждаят от превод. Преводът на другите заглавия е даден в скоби, тъй като, с изключение на „Чошингура“ (Отмъщението на 47-те самураи), почти няма преводи на японски кабуки-пиеси. Що се отнася до

описанието на ролите, трябва да споменем, че в класическия театър кабуки всички роли са се изпълнявали от мъже. ↑

[2] Жишин Като е следовник на Тойотоми Хидейоши, който през 1585 г. става регент на Япония. Кариерата му е пример за бързо издигане и е доставила материал за много литературни произведения.

↑

[3] beautiful, beautiful (англ.) — О, чудесно, чудесно. ↑

[4] Number one kabuki dancer in Japan. (англ.) — Най-добрият в Япония изпълнител. ↑

[5] Wonderful, wonderful! (англ.) — Прекрасно, прекрасно! ↑

ПОКАНА В ПОЛИЦИЯТА

Тъкмо когато бях на урок по нагаута при г-н Йошизуми, жена му Хироко ме повика на телефона. Търсели ме от къщи. Слязох в партера. Обади се баба.

— Искат да идеш в полицейския президиум.

— В полицията? — Нямах представа какво искат от мен.

— Трябва да бъдеш там утре в десет. „Гейшата Кихару да се яви в десет часа при началника на втори отдел в управлението за чужденците...“ Много нагъл, неприятен глас. Моля те, кажи на учителя си, че утре няма да отидеш на урок.

Обясних на г-н Йошизуми, че трябва да отложим урока, и се прибрах вкъщи. Много ми беше чудно защо ме викат в полицията. Прислужницата ни Фумия каза:

— Наскоро откраднаха портмонето на госпожа баба ви. Може някой да го е подхвърлил. Сигурно заради това ви викат...

Преди около седмица баба отишла в храма Канон в Асакуза и ѝ откраднали портмонето.

Дали това беше причината? Но защо да викат мен, а и какво общо би могла да има службата за чужденците с едно откраднато портмоне? Нищо не разбирах.

На следващия ден излязох рано. Слънцето грееше, времето беше чудесно. Никога не бях ходила в полицейския президиум и както обикновено, изгарях от любопитство да видя нещо ново. Бях облечена както подобава на буржоазно момиче в черно кимоно на червени райета, върху него хаори с цвят на патладжан.

Когато минах покрай дворцовата порта Сакурада, видях много хора, излезли на разходка покрай дълбокия ров, обграждащ двореца.

Най-после стигнах в полицейския президиум, но не знаех към кого да се обърна. На главния вход имаше портиер и аз му обясних, че трябва да отида във втори отдел на службата за чужденците. Портиерът беше в униформа и се държеше твърде важно. Очевидно искаше да ме сплаши.

— Качете се по стълбата, завийте вляво и почукайте на четвъртата врата — най-после благоволи да ме насочи той.

На стълбата срещнах един млад полицаи, който беше много любезен. Върна се заради мен и ми показа табелата „Служба за чужденците, втори отдел“. След срещата с ужасния, самонадеян портиер беше истинска благодат да разговарям с този любезен младеж. Бях убедена, че един ден непременно ще стане началник на полицията и съжалих, че не го попитах за името му. Почуках и някой извика отвътре:

— Вратата е отворена.

Влязох в неголямо помещение. Скръстил ръце и вдигнал крака на бюрото, някакъв мъж се протягаше на стола си. Когато влязох и се поклоних, той изръмжа:

— Значи ти си гейшата Кихару. — Дори не благоволи да си свали краката от бюрото, а тонът му беше крайно надменен и нагъл. Полицаят беше висок и мършав, имаше дълбоки пронизващи очи, още от първия миг ми стана несимпатичен. Стоях като вкаменена.

— Не зяпай така, приближи се — нареди грубо той и ме измери с леден поглед от главата до петите.

— Какви дългове имаш? — попита студено той.

Смайването ми нарасна.

— Нямам дългове.

— Лъжеш! — изрева той. — Как се казва господарят ти?

— Нямам господар.

— Пак лъжеш, кажи ми истината! — изгърмя той. — Никога не бях чувал подобна глупост. Млада гейша без дългове и без господар!

Трескаво размишлявах как най-просто да обясня на този дървенияк какво е положението ми.

— Аз съм независима гейша, имам собствена къща, притежавам акции от обединението на гейшите и от театъра в Шимбаши. Тъй като нямам господар, сама уреждам ангажиментите си. Това няма нищо общо с възрастта. По тази причина нямам и дългове.

Очевидно началникът на отдела беше дълбоко убеден, че всички млади гейши са зависими и затънали в дългове. След като свърших с обяснението си, той се ухили и стана вулгарен.

— Значи, когато лягаш с чуждите мъже, прибираш всичките пари в джоба си.

Опитах се да обясня още веднъж, макар че беше безсмислено.

— Ти ли си това? — попита той и ми подхвърли пет снимки. Видях разголена жена с огромен бюст. Всъщност снимките бяха само на тялото, главата липсваше.

Днес никой не би се смутил от такива снимки, но по мое време те бяха повече от сензационни. Макар че снимката беше черно-бяла, веднага разбрах, че кожата на момичето е извънредно светла и нежна, а гърдите бяха наистина разкошни. За разлика от сниманата дама аз бях дребна и крехка.

— Не съм аз.

— Лъжа! — изсъска разярено той.

Тъй като всеки ден общуваше с престъпници, явно беше започнал да смята всички хора за нечестни и лъжци. Така и не благоволи да ми обясни защо ме е повикал и защо се обръща към мен с този тон. Не можех да си представя, че някакъв си нагъл провинциалист е назначен на такъв важен пост.

— Моля, кажете за какво ме повикахте — проговорих учтиво аз.

Господинът най-после склони да ми разкаже с няколко думи за какво се отнася.

По онова време в квартала Кудан беше построен голям блок с апартаменти, наречен „Нономия“. Той разполагаше с асансьор и отопление и беше единственият по рода си в Токио. Обитаваха го главно чужденци.

Макар че до войната имаше още доста време, японците гледаха много недоверчиво на чужденците и ги смятаха за шпиони.

В един от апартаментите на „Нономия“ живеел американски фотограф на име Хамилтън. Името ми беше напълно непознато, явно не беше от хората, които получаваха покани за Шимбаши. Хамилтън се интересувал живо от военните пристанища Йокосука и Куре и правел много снимки, затова бил заподозрян в шпионаж. В моите представи, а и във филмите, истинските шпиони никога не се излагаха на риска да се мотаят открито във военните пристанища и да снимат...

Във всеки случай мистър Хамилтън бил арестуван по подозрение в шпионаж, жилището му в „Нономия“ било претърсено. Там намерили петте снимки на разголеното женско тяло. Разбира се, мистър Хамилтън заявил, че не може да каже името на момичето. Знаел само, че е „geisha girl“, с която прекарал една вечер, но така и не

се научил да произнася правилно името ѝ. Полицията се надявала да я намери, за да научи нещо повече. Някой насочил вниманието им към мен:

— В Шимбаши има една гейша, която говори английски. Сигурно е тя. Трябва да я понатиснем малко и ще ни изпее всичко, което знае. — Така стигнали до мен.

Омръзна ми да слушам тези глупави приказки.

— Колко получаваш, като позволяваш на онази космата маймуна да те снима?

Така ми се искаше да го изритам!

— Погледнете ме. Аз съм мършава като пиле. Не виждате ли, че жената на снимката има разкошни форми?

— Я не ме лъжи! Тази нощ ще останеш тук. Ще те посетя лично в килията, за да видя каква красавица си. — Очите му шареха жадно по тялото ми.

В устата ми загорча и реших да мина към нападение. В ръкава си имах още един коз.

— Може ли да се обадя по телефона? — попитах съвсем спокойно.

— Какви ги говориш? Тук не се телефонира! — изрева вбесено той.

— Тогава ще ви помоля да се обадите вместо мен.

— И на кого?

— Обадете се в служебната вила на министър-председателя и във външното министерство.

— Какво? — зяпна ме смаяно началникът.

— Първо се обадете в служебната вила и кажете на моя приятел, министър-председателя Йонай, че гейшата Кихару се намира в кабинета ви. После го попитайте дали съм от момичетата, които позволяват на чужденците да ги снимат за пари — настоях аз. В гърдите ми бушуваше луд гняв. — След това се обадете на г-н външния министър и го попитайте същото.

Началникът загуби ума и дума.

— А, да, още нещо. Можете да се обадите и на господин Мараяма Цурукичи, макар вече да не е полицейски президент. Попитайте и него.

Полицейският президент Мараяма беше известен с прякора „плешивкото“ и всички гейши го обичаха.

Когато стана онази история с преводаческото обединение, се размекнах и избухнах в сълзи. Този път не се заплаках. Устните ми трепереха. Никой не се беше държал така с мен. Бях готова да разкъсам този нагъл простак.

— Хайде, какво чакате, обадете се! Телефонът е пред носа ви. Изберете номера на министър-председателя, а после и на външното министерство — наредих студено аз, като се наслаждавах на смайването му. Погледът му беше невероятно глупав.

Сега играта водех аз. Не знам какво възнамеряваше онзи тип, във всеки случай стана и отиде до вратата на съседната стая. Отвори и извика:

— Г-н Ямазаки, г-н Ямазаки!

Появи се мъж с дебели очила и кафяв жакет, който приличаше по-скоро на университетски професор. Двамата си зашепнаха съзаклятнически, после отидоха в съседната стая.

Останах сама и се възползвах от случая да разгледам отново снимките. Момичето имаше много красиво тяло. Направи ми впечатление, че и петте снимки бяха направени в баня, облицована с плочки. В краката на момичето имаше вана, вградена в земята. В нормалните хотели ваната е високо над пода и прекачването през високия ръб е трудно.

— Снимката е направена в един от курортите — промърморих полугласно.

Когато началникът на отдела и г-н Ямазаки се върнаха, аз ги посрещнах възбудено:

— Тези снимки са правени в курортно място. Защо не попитате гейшите, които работят там?

Двамата отново си зашепнаха тайнствено. Началникът на отдела бе станал съвсем друг човек. Извини ми се, седна прилично на стола, без да вдига краката си на бюрото. Г-н Ямазаки се усмихна и двамата се поклониха.

— Ние нямахме представа... Молим да ни извините...

Само преди минута той ме ругаеше като най-долна уличница и ме наричаше лъжкиня, а сега... Стана ми малко страшно.

От съседната стая излезе един млад офицер и се присъедини към двамата. Разговорът продължи все така шепнешком. Представиха ми новодошлия като старши лейтенант Сунада Хачиро от военната полиция. Мъж около тридесетте, със загоряло от слънцето лице, бели зъби и ниско чело. С късо отрязаните си коси приличаше на ученик. Старши лейтенантът заговори с ясен, симпатичен глас:

— Някои от най-значителните промени в нашата история, като реставрацията Мейджи, са предизвикани и от скритите дела на гейшите. Едно от най-ярките доказателства за това е, че съпругите на многобройни горди ветерани произхождат от „света на цветята и върбите“.

С това не ми каза нищо ново. Все още бях твърде развълнувана, но усещах, че младият офицер и г-н Ямазаки ме разбират.

— Бих желала да поканя господата на вечеря в Канетанака или Качо. Вашият началник-отдел явно няма представа от нашия свят и не прави разлика между куртизанки, долни уличници и гейши от Шимбаши. При тази професия би трябвало да бъде малко по-добре информиран — заговорих направо аз.

— Да, за съжаление ние не познаваме гейшите — промърмори смутено началникът и се опита да се усмихне. Трябваше да му отмъстя за обидите, които беше хвърлил в лицето ми, и се държах с неприкрито презрение.

— Вие сте необикновена жена. В това трудно време можем да се възползваме от талантите ви в служба на армията — продължи старши лейтенантът. Ласкаеше ме без всякакъв срам. — Ако нямате нищо против, от утре ще идвам всяка сутрин в дома ви, за да ми разказвате за ангажиментите си. Интересуваме се от всички хора, с които работите, от служителите във фирмите, от държавниците и военните, кой кого кани, колко хора посещават определена чайна и т.н. Трябва да работите с нас, защото това е за благо на нацията.

Това не беше шега. Той ми заповядваше да работя като шпионка за родината. Бях ужасена и много ми се искаше да му кажа: „Не мога да направя това. Едно от най-важните правила в живота на гейшата е да пази тайните на клиентите си. По-скоро ще си отхапя езика и ще умра, отколкото да информирам един напълно непознат военен полицаи и появил се незнайно откъде инспектор с какви хора прекарвам вечерите си. Аз може да съм още млада, но не съм глупава.“

В същото време съзнавах, че не мога да изрека тези думи. По онова време никой не смееше да влиза в спор с военните. Те бяха най-голямата сила в страната и като нищо можеха да ме хвърлят в затвора.

Най-важните личности, които познавах, често имаха мнения, различни от тези на военните, но не смееха да ги изкажат публично, защото знаеха, че ще ги изпратят зад решетките или направо ще ги убият. Аз приемах болезнено несправедливостите и жестокостите на военната клика и не можех да преглътна страданията, които причинявах на честните хора. Но до онзи ден нито за миг не бях помисляла, че и аз мога да попадна в тази вихрушка и да пострадам от нея. Надигнах се и се поклоних с достойнство.

— Старши лейтенант Сунада ще ви посети утре рано сутринта. Най-доброто за вас е да ни помагате — заключи началникът на отдела. Сега и гласът му беше друг. Гневът ми избухна с нова сила.

— Тази вечер заминавам за Киото и ще се върна в Токио едва след две седмици.

— Ще се свържем с вас веднага след завръщането ви.

Държанието им беше съвсем различно, отколкото в началото. Придружиха ме чак до изхода на полицейския президиум.

Първо ми се разкрещяха безмилостно и ме унижиха, после ме ласкаха безсрамно и ми предложиха сътрудничество. Когато останах сама, не можах да се сдържа и избухнах в гневни сълзи.

Върнах се отново покрай дворцовата градина. За първи път мислех сериозно да се откажа от професията си на гейша. Ако отхвърлех предложението да работя за военната полиция, не ме очакваше нищо добро. Сигурно още много пъти щяха да ме викат в полицията и да се държат с мен като с последна измет.

Никога не съм се чувствала така потисната и нещастна. Съзнавах, че няма да понеса второ подобно унижение. Сигурно щях да си загубя ума.

Обадих се по телефона в обединението на гейшите и се извиних, че се налага да отсъствам две седмици. Семейството ме чакаше много разтревожено. Обясних им, че са ме разпитали накратко за един познат американски фотограф.

Реших да посетя приятелките си Ботан-чан и Роносукэ от Осака. Отдавна не се бяхме виждали. Осака е доста далече от Токио и се срещахме рядко, но те бяха най-добрите ми приятелки. Бях в трудно

положение и имах отчаяна нужда от съчувствието и утехата им. За да се преборя с мрачното си настроение, заминах още същата вечер за Киото с твърдото намерение да отсъствам две седмици. В Осака ходех на театър и гледах танцови изпълнения. Опитвах се да преодоля преживяното унижение, но не се осмелих да споделя страданията си дори с най-добрите си приятелки.

Решението ми да напусна „света на цветята и върбите“ беше окончателно.

СБОГУВАНЕ

Реших да се откажа от професията на гейша, но нямах представа какво трябва да направя. Знаех само, че ако си остана гейша, няма да мога да се справя с трудностите, които ме очакваха. Всеки момент можеха отново да ме повикат в полицията.

Трябваше незабавно да говоря с професор Каваи Ейджиро.

По онова време имаше един специалист по конституционно право, който беше поставил под въпрос позицията на императора. В обкръжението му бяха марксистът Оучи Хиое, Арисава Хироми, Вакимура Йошитару и издателят Шиманака Йосаку от издателство „Чуо Корон“. Въпреки силния натиск от страна на военните, издателят Шиманака държеше здраво на убежденията си и упорито отказваше да им сътрудничи.

Господата, които изброих, бяха известни като „групата от Императорския университет“ и полицията беше постоянно по петите им. Ден след ден ги викаха на разпит, накрая ги изхвърлиха от университета. Професорите Каваи и Вакимура бяха отведени в полицията, разпитвани и им беше предявено обвинение.

Професор Каваи ми подари статията си „Към студентите“, която според мен беше отлична. Мисля, че и днешните студенти ще я намерят актуална.

По онова време понятия като „демокрация“ и „либерализъм“ бяха известни на твърде малко хора и професор Каваи ги обясняваше на необразовани личности като мен с много търпение и чувствителност. Той и професор Вакимура бяха най-важните ми ментори.

Професор Вакимура беше специалист по нефта и често идваше на приемите в компанията на военноморски офицери. Виждах го редовно на всеки две седмици.

Той беше най-младият между професорите и отговаряше на въпросите ми ясно и просто. Сигурна съм, че „уроците“, които ми преподаваше, бяха много по-живи и ангажирани от лекциите му в университета.

В началото срещях професорите и господата от „Чуо Корон“ само на приеми, ала поради някакво странно чувство за дискретност ми ставаше все по-трудно да ги приемам като клиенти и да се държа като гейша. Започнахме да се срещаме частно. Искях да се отнасят с мен като със студентка и да се уча от тях.

Ако бях задала въпросите, които ме интересуваха, пред другите гейши и гостите, всичко щеше да отиде по дяволите. Защото аз питах: „Г-н професоре, какво е пацифизъм?“ или „Какво всъщност означава либерализъм?“, или „Какво значи демокрация?“, а професорите ми обясняваха дълго и подробно.

И сега уговорих среща с професор Каваи, тъй като исках да чуя съвета му. Разказах му за разпита в полицията, за обидите, които бяха хвърлили в лицето ми, и за опита им да ме наемат като шпионка.

— Това е ужасно. — Както винаги, професорът беше очарователен. Имах чувството, че говоря с добър и загрижен баща.

— Смятам, че е най-добре да се откажа от работата си като гейша.

— Това е добра идея, но какво ще правиш без работа?

Погледнах го право в очите и отговорих искрено:

— След като не мога да работя повече като гейша, ще трябва да се омъжа.

Професорът кимна замислено.

— Имаш ли някого предвид?

По онова време имах трима обожатели, които бяха готови да се оженят за мен на минутата.

Единият беше наследник на фабрика за копчета в Осака. Често идваше в Шимбаши с баща си. Баща му беше разумен човек. Изгубил рано жена си, той поддържаше метреса в Кита но Шинчи (това беше официалната му любовница). Беше я довел в Токио, за да види танците азума, и тъй като тя беше бивша гейша, със сигурност нямаше да има нищо против синът му да свърже живота си с една млада и независима гейша.

Вторият кандидат беше певец на нагаута.

Ако се омъжех за него, щях да подобра свиренето си и може би щяхме да имаме успешно бъдеще на музиканти.

Освен това родителите му, особено майката, ме обичаха. Разговарях с тях дори по-дълго, отколкото със сина им. Женитбата с

него щеше да се осъществи без никакви проблеми.

Третият беше служител във външното министерство. Тридесет и три годишен, той тъкмо се бе върнал от Англия. Разбира се, там беше опознал русите англичанки, но според мен беше най-подходящият кандидат за женитба. Освен това ми харесваше най-много от тримата.

Когато пристигна стопанска делегация от Мексико, външното министерство организира градинско увеселение в парка Рикуги. Един от майсторите на школата урасенке направи чайна церемония на открито, а аз обяснявах протичането ѝ на английски. Косата ми беше навита на руло, носех тъмнорозово кимоно с дълги, развяващи се ръкави и шарка на хризантеми, орхидеи, бамбук и сливови цветчета. Коланът беше златно-черен, украсен с планински кристал. Никой не би ме сметнал за гейша.

Ямамото Кумаичи беше ръководител на търговския отдел. Един млад сътрудник, явно току-що завърнал се от Англия, ме наблюдаваше с неприкрит интерес и се осведоми от г-н Ямамото коя съм. Така разбра, че съм гейшата Кихару от Шимбаши, и веднага изказа желание да се запознае с мен.

— Ако желаете, ще ви уредя среща — предложи г-н Ямамото.

Вечерта младият господин се появи заедно с много други гости в чайната „Ямагучи“.

— Кихару, един младеж те видя в парка Рикуги и веднага се влюби. Непременно иска да те види отново. Впрочем, той е ерген — представи го ухилено г-н Ямамото. Сигурно и насън не би му хрумнало, че плахият, изчервен младеж до него е бъдещият ми съпруг.

Първата вечер той беше много смутен и обръщаше купичките със саке една след друга. Явно се опитваше да се пребори със смущението си, защото приятелите му непрекъснато пускаха шеги по негов адрес. Не беше особено висок и се държеше доста трмаво, но беше облечен скромно и елегантно в английски стил и говореше английски с приятен британски акцент.

Младежът беше единственият син на едър земевладелец от Осака (по-точно от Сакаи) и наскоро се бе върнал от Англия. Беше следвал право в Императорския университет в Киуши и макар и на тридесет и три, все още не беше женен, както побърза да ме осведоми г-н Ямамото.

След тази вечер той ми се обаждаше редовно и се срещахме на чай. „За упражнение“ телефонните ни разговори бяха изцяло на английски.

Харесвах и наследника на фабриката за копчета, и майстора на нагаута, но имах и някои възражения срещу тях. Инстинктът ми подсказваше, че служителят от външното министерство е най-добрата партия за мен. От тримата кандидати той ми харесваше най-много. Освен това не знаеше нищо за мен, тъй като едва се бе върнал от Англия. Това също беше предимство. Много се радвах, че не ме познава като гейшата Кихару от Шимбаши и не е присъствал на ангажиментите ми. Той не знаеше нищичко за „света на върбите и цветята“, аз бях първата гейша, с която се запознаваше.

Обсъдих всичко това подробно с професор Каваи.

— Явно ти смяташ, че господинът от външното министерство е най-подходящ... И аз мисля, че е най-добре да се омъжиш за него. Ако не бях заподозрян в антидържавна дейност, щях да посетя родителите му и да им кажа, че си много любознателно, почтено момиче и в никакъв случай не си типична представителка на професията си — заключи тъжно той.

— О, господин професоре, аз все още не знам искам ли да се омъжа за него, или не.

— Нямаш време. Направете сватбата и заминете колкото се може по-скоро за чужбина. Това е най-доброто за теб. Япония съвсем скоро ще тръгне по друг път и ти нямаш място тук. В чужбина ще бъдеш много по-щастлива.

Така по съвета на професор Каваи се омъжих за Ота Казуо, служител във външното министерство.

По онова време формалностите при записването в семейния регистър бяха невероятно сложни.

Първо, аз бях единствената дъщеря и наследница на семейството си. По тези причини не можех да се омъжа в друго семейство. В същото време обаче беше изключено Казуо да бъде осиновен от моето семейство, защото бъдещият ми мъж беше единствен син, а двете му по-малки сестри се бяха омъжили в други семейства.

Затова моето семейство трябваше проформа да осинови млад мъж от друго семейство, което имаше четирима синове. Младежът работеше във фризьорски салон в Кобикичо. Едва след като

осиновяването стана факт, можах да се омъжа. След половин година младият фризьор получи солидна сума и се върна при семейството си.

Когато Казуо каза на семейството си в Осака, че ще се омъжи за гейша, всички бяха стъписани.

Баща му пристигна лично от Осака, отиде във външното министерство и разпита навсякъде що за човек е тази Кихару. За щастие повечето господа ме харесваха, особено г-н Ямамото и г-н Мизуно, който беше пряк началник на Казуо и заяви на бащата, че няма по-добро момиче от мен и че той самият с удоволствие би ме взел за сина си. Естествено бащата не можеше да се възпротиви официално на един толкова високопоставен служител.

По онова време имаше и други млади служители от външното министерство, които се бяха оженили за гейши, така че началниците бяха толерантни. По-късно всичките ми колежки се издигнаха до съпруги на посланици.

Помолих директора на автомобилната фирма „Нисан“, който беше благосклонен към мен, да ме предаде на мъжа ми като своя „трета дъщеря“.

Това се отрази благоприятно на реномето на мъжа ми във външното министерство. Бъдещият ми свекър лицемерно се оплакваше, че не знаел какво да напечата на поканите. Въпреки всичко аз не съм била достойна партия за сина му. Баба ми беше много засегната. Аз не се интересувах от подробностите, исках само да се омъжа колкото се може по-скоро.

Семействата от Канзай и Токио имаха различни представи за сватбените ритуали, бащата на Казуо и баба ми често спореха и даже си крещяха, но ние не им обръщахме внимание. Да се омъжим по-скоро, да изкараме сватбеното празненство и веднага на кораба... Две седмици след сватбата вече бяхме на път към Калкута, където мъжът ми трябваше да заеме новата си служба.

Според обичая в Шимбаши аз написах прощално писмо до най-важните чайни и до председателя на обединението на гейшите. Един калиграф го преписа на пергамент.

„С това писмо ви съобщавам за женитбата си и за излизането ми от професията. От днес нататък вече не съм гейшата Кихару.“ Благодарих смирено за всички добрини, които ми бяха оказани.

Писмото беше написано по всички правила на изкуството и поставено в специална кутия с червен празничен ориз. Занесох го лично на някои от получателите.

Бях толкова заета, че ми се виеше свят. Трябваше да си направя снимки за паспорт, да си купя западни дрехи. Трябваше да посетя семейството на мъжа си в Осака и да умилюстивя досадните роднини. Можех да благодаря лично само на четири или пет чайни, защото наистина няхах никакво време. Но много държах лично да отнеса празничния ориз на верния хакоя Хан-чан.

Днешните млади хора сигурно няма да разберат тези редове. На едно място в „Генеалогията на жените“ героинята Оцута разказва на Хайасе Чикара в храма Юшима-Тенжин, че в Янагибаша гейша с висок ранг пренебрегнала строгите правила и отишла при любимия си само с едно вързопче дрехи, и то „без да раздаде на сбогуване червения празничен ориз“. В миналото гейшата губеше честта и достойнството си, ако си позволише да изчезне без прощални тържества. Този роман е още от времето на династията Мейджи, но раздаването на червен ориз не беше загубило значението си и в епохата Шова. То беше задължително, когато гейшата се отказваше от професията си, за да се омъжи.

Мама и баба, които някога се бяха опитали да ми попречат да замина с Хидемаро, този път изобщо не се възпротивиха и ми помагаша с всички сили в приготовленията.

През есента на 1940 година, пет месеца, след като ме бяха разпитвали в полицията, вече бях на борда на презокеански кораб и плавах към Индия. За щастие министерството тъкмо имаше нужда от нов човек в посолството и беше положило всички усилия да ни набави паспорти и билети от Йокохама.

Корабът беше огромен, тежко натоварен, ние бяхме единствените пътници. Хранехме се в компанията на капитана, домакина, корабния лекар и офицерите, които разказваха много интересни истории. Обедите и вечерите ми доставяха огромно удоволствие. Това беше в истинския смисъл на думата сватбено пътешествие.

На кораба прекарвах времето си, като всеки ден учех по малко хинди. Мъжът ми с удоволствие пое ролята на учител и двамата прекарвахме весели часове заедно. Бях млада и запомнях всичко без усилия.

Когато спирахме в Шанхай, Пенан и Рангун, нарочно не казвахме нито дума на японски. В Шанхай бушуваше расова омраза, но ние слязохме с весели лица на сушата, посетихме някои известни ресторанти и се разходихме по осветените булеварди.

През нощта Шанхай изглеждаше невероятно красив. Според мен Шанхай и Рио де Жанейро са най-красивите градове на света.

Следващата спирка беше в Пенан. Там имаше много храмове, навсякъде статуи на Буда, твърде различни от нашите. Техните статуи бяха разноцветни и имаха кръгли лица с дебели бузи като комичната фигура Бети Боп. Понякога ми ставаше страшно да гледам пълните им червени устни.

В следващото пристанище — Рангун — се запознахме с изключително дружелюбно японско семейство. Мъжът беше зъболекар. Дъщерята ни показва най-големия лежащ Буда, както и един от най-често посещаваните храмове, препълнен с маймуни.

В града тъкмо имаше празник, всички жени бяха пременени, с много цветя в косите. Вечерта към храма се проточи дълга процесия, всички носеха запалени свещи и картината беше фантастична.

Лицата на бирманците много приличат на нашите. Имах чувството, че всеки момент ще ме заговорят на японски. В празничните си одежди момичетата приличат на нашата принцеса Отохиме от приказката за драконовия дворец на дъното на морето.

Прическите им ми напомнят епохата Темпио (710–794). Пристягат хълбоците си с яркоцветни кърпи, а на раменете премятаха драпиран тънък шал, също като на принцеса Отохиме.

И днес се питам дали пък рибарят Урашима Таро не е бил захвърлен от бурята на бирманския бряг. Сигурно е бил впечатлен от красотата на бирманските момичета и е създал приказката за принцеса Отохиме и драконовия дворец...

Пътуването продължи повече от месец. Преживяхме и няколко бури, които изобщо не можах да помрачат радостта ми от дългото плаване. Силното люлеене не ми пречеше ни най-малко.

— Трябваше да станеш моряк — шегуваше се мъжът ми.

Когато небето потъмняваше, стюардът закрепваше масата в трапезарията с железни куки. Това е знак, че се задава буря. Освен това слагаха метални ръбове, за да не падат съдовете. Когато морето беше много бурно, броят на моряците, които слизаха да ядат, непрекъснато

намаляваше. Само един млад стюард се държеше здраво на краката си. Имаше дни, в които сервираше само на мен.

— Редно е жената да се скрие в каютата си, да се заключи и да плаче. Но колкото по-силно е люлеенето, толкова по-добър е апетитът ти. Това е почти неприлично. Жената трябва да бъде безпомощна и зависима — смееше се мъжът ми. Когато стоях на носа и се вирах в люлеещия се хоризонт, се чувствах така добре, сякаш целият свят ми принадлежеше.

Ако бях мъж, със сигурност щях да стана моряк.

Най-после корабът навлезе в мътножълтеникави води. Бяхме стигнали река Ганг.

Лоцманите се качиха на борда и след дълго плаване пристигнахме в Калкута.

В КАЛКУТА

Индия е много странна страна.

В големите градове като Бомбай и Калкута широките улици, като навсякъде по света, бяха обградени от високи представителни сгради. Имаше добре обзаведени английски жилища и добри магазини.

Изненадващо беше само, че по голямата, модерна улица, сравнима с нашата Гинза, безгрижно се разхождаха безброй крави.

Кравите се смятат за пратеници на боговете и не е позволено да бъдат прогонвани. Когато трябва да минат по влаковата линия, те имат предимство, влаковете спират и чакат, докато свещените крави прекосят релсите. Всички вярват, че хората, които гонят крави, ще бъдат наказани, затова животните не бързат. Често съм ги виждала да лежат необезпокоявани във входовете на сградите. Изпращанията им са навсякъде. Щом някоя крава си свърши работата наред улицата, към нея веднага се втурват въоръжени с лопати индийци и си оспорват шумно пресните, вдигащи пара фекалии. Това си има и добрата страна, защото улиците се почистват бързо.

По-бедните индийци ги лепят с ръка по стените. С колкото по-дебел слой кравешки изпращания е облепена една стена, толкова по-малко горещина прониква в жилището.

Най-бедните нямат къщи. Който има собствена колиба и е облепил стените ѝ с кравешки изпращания, а на пода е наредил сламеници за спане, може да се смята за щастливец. Повечето бедняци не притежават собствен дом. Те се свиват някъде на улицата и нощуват под открито небе. В безлунните нощи е много опасно да се излиза навън; ако не внимаваш, непременно ще се блъснеш в някой заспал или ще го изриташ.

Индия е страна на изключително богатство и изключителна бедност. Богатите имат по осемдесет слона и огромни градини, в които през цялата година цъфтят разкошни цветя. Махараджите (сравними с японските феодални владетели) имат стотици слуги в мраморните си палати. Жените им носят диаманти на челата и пръстен на носа, също украсен с диамант.

Те имат безброй камериерки и не правят нищо, само лежат и ядат. Затова дамите от висшите касти са без изключение дебели.

Днес, след четиридесет години, вероятно и индийските дами са започнали да пазят диети и да правят упражнения за красива фигура.

Повечето бедняци не могат да се сдобият с покрив над главите си чак до смъртта си. Лягат, където ги завари нощта, и веднага заспиват.

(Когато след двадесет и пет години се върнах от Ню Йорк в Токио, видях петнадесет или двадесет бездомници, които спяха върху купчини вестници в подземните гари Асакуза и Уено. Бяха се събрали точно под голямата табела, на която пишеше: „Спането и необоснованото пребиваване в района на гарата е строго забранено. Полицейски началник на Асакуза“. Това ми напомни за Индия.)

Нашето жилище беше в центъра на Калкута, на „Парк Стрийт“, отклонение на „Хоринги“. В двуетажната, кремаво боядисана къща живееха главно англичани. Дневните и спалните бяха просторни, модерните мебели бяха специално подбрани за млада семейна двойка.

По онова време още нямаше климатични инсталации, вместо това на тавана се люлееше панкха. Над леглото висеше красива бяла мрежа срещу комари и аз се чувствах като принцеса от приказките. Имахме две момчета. Едното се грижеше за храната, а другото чистеше стаите и имаше различни други задачи.

Индийците от долните класи имат много странни ценностни представи. Така например, всички индийски прислужници крадат.

Ако случайно забележехме, че определена личност е откъмнала нещо, най-добре беше да ѝ кажем уж между другото:

— Сигурни сме, че изчезналият пръстен ще се намери още утре. — И наистина, на следващата сутрин той се озоваваше незнайно как на тоалетната масичка. Но ако не предприемехме нищо, те си запазваха откраднатото. Даже ако ги хванехме на местопрестъплението, не се смятаха за крадци, защото, макар и по принуда, връщаха онова, което бяха взели.

Освен това, ако по време на хранене някой от нас изпуснеше салфетката си, в никакъв случай не биваше да я вдигне сам.

— Бой, бой! — викахме някого от прислужниците, посочвахме с достойнство салфетката и той ни я подаваше. Ако някой направеше грешката да изпере кърпичката си сам, на следващия ден прислужниците отказваха да се подчиняват. В тяхната представа

мемсахиб се принизяваше до жена от каста, която вдига салфетките си сама и пере кърпичките си — т.е. ставаше равна на тях.

Нашите прислужници бяха белокоси и беззъби. На въпроса ми на колко години е единият, който изглеждаше доста немощен, отговори, че е на около тридесет и пет. Сигурно пресмятаха деня от изгрев до залез и с времето губеха чувството за старост, защото още много пъти чух това „около тридесет и пет“.

Аз възприех този индийски стил и винаги, когато ме питат за годините ми, отговарям „около четиридесет и пет“.

Зад къщата бяха квартирите на прислугата. Там живееха и нашите две „момчета“. Единият чистеше, оправяше леглата и сервираше, другият готвеше и переше. Всяка вечер отнасяше прането в квартирата си. Жените го нареждаха в големи кошове, слагаха ги на главите си и ги отнасяха до близката река, където ги налагаха здравата с дървени бухалки.

Естествено аз давах ризите на мъжа ми и спалното бельо в европейска пералня.

Освен слугите имахме и чамадар. Той отговаряше за почистването на тоалетната и никой не смееше да се доближава до него. Беше от каста, която живееше напълно изолирана от обществения живот.

В градове като Калкута, където няма канализация, макар че баните са просторни и облицовани с плочки, трябваше при всяко посещение в тоалетната да викаме чамадара, за да почисти.

Мразех да ходя в тоалетната.

Не беше прилично да викаме слугите и чамадара по име. Индия е страна със силно кастово съзнание. В Индия един селски син от Овари никога не би могъл да стане владетел на страната^[1]. Слугата произхожда от поколения слуги, всички деди на чамадара са били чамадари.

Освен двамата прислужници, наехме още портиер и шофьор. Слугите, които работеха за служителите на японското консулство, бяха от елита, но въпреки това говореха безобразен английски.

Официалният език на страната е хинди, който по граматическата си структура е подобен на японския.

Когато индиецът иска да каже: „I am going to school“, той казва: „I school go“.

Интересно е също, че пред думите, започващи с S, индийците винаги поставят E. Вместо school казват e-school, вместо steamer произнасят e-steamer.

Никой не можа да ми обясни защо е така.

Учех старателно хинди. Тъй като мъжът ми владееше този език, бях научила основните правила още на кораба.

Когато заговоря някой индиец в Ню Йорк на хинди, той е толкова изненадан, че едва не получава удар. Това е разбираемо. Да срещнеш японка в кимоно и тя да се обърне към теб с думите „Nam toga toga janta hai“ (знам малко хинди) — това не се случва всеки ден, нали?

В Индия се говорят 124 езика. Индийците от северната и от южната част на страната не могат да се разберат помежду си. В Китай ситуацията е подобна. При население от един милиард това не е чудно. Даже в малка страна като Япония токийците не винаги разбират за какво говорят хората от Киушу или Тохоку.

При нашето пристигане в Калкута не познавах никого. Генералният консул Оказаки Кацуо и вицеконсулт Иида Широ (съпругът на Иида Миуки)^[2] пристигнаха много по-късно. В началото там бяха само вицеконсулт Кагеяма и търговският аташе Мото. Жена му беше англичанка и аз изпитвах известен страх от нея. Макар че съпругът ѝ беше японец, тя говореше пренебрежително за „dirty Japanese“ и непрекъснато подчертаваше колко по-добри са англичаните.

Когато след избухването на войната бяхме интернирани в лагер, младите служители в консулството решиха да си отмъстят, като тормозеха любимия шпиц на мисис Мото. Никой не можеше да търпи надменността ѝ.

Нещастното кученце...

На петия ден след пристигането ни в Калкута, преди да сме се запознали с някого, мъжът ми замина в командировка за Бомбай. За мен ангажира възрастна аяя, т.е. индийска бавачка, която трябваше да ношува у нас. Макар че живеехме в изискана къща, по стените лазеха всевъзможни насекоми, които нощем вдигаха невъобразим шум. Когато заплаквах в леглото си от страх и самота, старата аяя ме милваше по главата и ми говореше с мек глас на заваления си английски:

— Добро дете, татко ти ще дойде скоро. Бъди добро дете и заспивай. Не плачи.

Аз продължавах да плача като нещастно момиченце. Жената, която цял живот беше гледала чужди деца, ме утешаваше, като милваше главата ми, докато заспя.

Със свойственото си любопитство реших да опозная живота в Индия.

Освен махараджите, които отиваха на лов с осемдесет слона, и париите, които спяха по улиците, съществуваше една много интересна средна класа — англо-индийци.

Тристагодишната неумолима колониална политика на англичаните се отличаваше с жесток расизъм. Но младите се влюбваха въпреки всички расови бариери и индийките, които се женеха за англичани, съвсем не бяха малко. В резултат се създаде класата на англо-индийците.

Не знам как е днес, но тогава те живееха в англо-индийски гета. Даже когато бяха бедни, се стараеха да живеят в английски стил. Ала тъй като не бяха нито англичани, нито индийци, образуваха собствена класа.

Някой ми разказа учудваща история за един англичанин, който, без да подозира нищо, се оженил за руса и синеока англичанка и му се родило тъмнокожо бебе.

В Америка съм виждала много деца от смесени бракове между бели и черни. Кожата им е кафява, но косата рядко е къдрава. Някои имат вълниста коса, широки носове и дебели устни. По това се познава, че са деца от смесени бракове. За разлика от тях англо-индийците в Калкута обикновено имат фини, равни лица.

Повечето индийци имат красиви черти. Англо-индийците имат по-тъмна кожа и говорят английски с акцент, но много от тях са високи на ръст и красиви. Някои без усилия минават за чистокръвни англичани.

На един базар се запознах с Вики и бързо станахме приятелки. В центъра на Калкута имаше два английски магазина, в които не обичах да влизам, защото продавачите бяха нахални, а цените извънредно високи.

За разлика от тях индийските базари бяха великолепни. Плодове, зеленчуци, месо и риба, коприни и памучни платове се предлагаха в

изобилие и извънредно евтино.

Харесвах много интересните платове от магазините „Ганди“, които бяха невероятно евтини. Тези магазини бяха създадени от движението на Ганди „Ахимса“ като алтернатива на машинно произвежданите платове и продаваха ръчно тъкани материи от изпледени на ръка конци. Повечето платове са предвидени за сари, затова ширината им е 1,20 м. Едно руло е дълго поне пет метра и при малко повече умение в разполагането на кройките могат да се ушият две рокли.

На базара се запознах с младата англо-индийка Вики, която беше горе-долу на моята възраст. Тя беше омъжена и имаше мило кръгло лице като американската артистка Голди Хоун.

Мъжът ѝ също беше англо-индиец и работеше на бензиностанция, чийто собственик беше англичанин. Двамата живееха в скромно, уютно обзаведено двустайно жилище в английски стил, където никой не седеше на пода.

Исках да си купя нещо от индийските търговци, но те безсрамно надуха цените и Вики им се скара. Така си намерих добра приятелка в лицето на тази сърдечна млада жена. Не е преувеличено, ако кажа, че ако съм се радвала на живота си в Калкута, това се дължеше главно на нея.

Скоро пристигна новият генерален консул Оказаки Кацуо. Посрещнахме го официално.

Той беше типичен токиец и един от любимите гости на гейшите. „Две, две по две прави четири, две по четири прави осем, две по осем прави шестнадесет — виждате ли колко остро е ножчето!“^[3] (Той умееше да имитира великолепно уличните търговци, които продаваха масло от костенурка.)

Стори ми се странно, че именно той беше станал началник на мъжа ми. Когато направихме първата си визита в резиденцията, полуизненаданият му, полуразвеселен поглед ми каза: „Виж ти, Кихару, какво правиш тук?“

Поклонихме се дълбоко и аз трябваше да стисна здраво зъби, за да не му кажа: „Моля, представете пак продавача на масло!“

Премълчах пред мъжа си, че познавам новия консул от много приеми. Генералният консул и съпругата на подчинения му, които се срещнаха отново чак в Калкута, само си смигнаха заговорнически.

Жена му беше от благороден произход и говореше винаги с подобрани думи. Тя беше извънредно изискана дама и за мен, която познавах народния характер на г-н Оказаци, това беше доста странно. Всъщност аз го познавах само като „продавача на костенурково масло“ от безкрайните празненства.

Той не се беше променил и когато се видяхме насаме, ми каза с присъщата си прямота и простодушие:

— По дяволите, Кихару, да знаеш как ме уплаши!

Заместник на генералния консул беше господин Иида Широ, прекият началник на мъжа ми.

Тогава опознах по-отблизо съпругата му Иида Миуки и дружбата с нея, на която се радвам вече четиридесет години, е едно от най-ценните неща в живота ми. Тя като бях отраснала в „света на цветята и върбите“, аз нямах представа как живееха другите хора и госпожа Иида побърза да ме вземе под крилото си.

Изпитвам дълбока благодарност към тази чудесна жена.

Генералното консулство разполагаше с два автомобила. Единият беше запазен за самия консул, другият беше на разположение на вицеконсула, но можеха да го използват и подчинените му дипломати. Разбира се, когато някоя по-важна личност се нуждаеше от колата, младите трябваше да пътуват с такси. Да пътуваш с такси в Калкута беше рисковано начинание, шофьорите бяха най-често сикхи с мрачни лица. Приличаха ми на диви животни и пътуването с тях ме плашеше.

Мъжът ми се оплакваше от липсата на кола. Според него колата била като чифт обувки, от които човек имал нужда всеки ден и не можел да мине без тях — накратко, много му се искаше да си има собствена кола.

С изключение на живота, по онова време платиненият ми пръстен с диамант означаваше за мен повече от всичко друго на света. Въпреки това го продадох и купихме форд V8 от една разпродажба. Тази моя постъпка доведе до разпространяването на доста интересни слухове за младата, но извънредно енергична нова мемсахиб.

Щастлив от придобивката си, мъжът ми често ме извеждаше на разходка с колата, а по-късно тя ни послужи и в други важни начинания. И до днес съм убедена, че направих отлично капиталовложение с продажбата на диамантения си пръстен.

На индийския базар отивах винаги с Вики, защото тя умееше да се пазари. А аз, глупавата, си мислех, че винаги трябва да плащам поисканата от търговеца цена.

По време на разходките ни се сприятелих с един заклинател на змии и един дресьор на маймуни. Щом като бях в Индия, исках да опозная не само изисканите английски семейства, но и живота на обикновените индийци.

В Калкута живееше една японка, женена за индиец, която по-рано беше работила в консулството. Тя умееше да пише на машина. С високия кок и очилата в черни рамки изглеждаше като строга интелектуалка.

Тя не ми каза нищо за себе си, но от други хора узнах, че е единствената дъщеря на член на председателството на една от най-известните японски металургични фирми. Името ѝ беше мисис Синха.

Тя беше еманципирана жена и се бе влюбила в младия Синха, който се борел за индийската независимост. Разбира се, родителите ѝ били категорично против тази връзка. Затова двамата избягали, оженили се и се върнали в родината на съпруга ѝ. Установили се в Калкута. Тогава в Япония живееха в изгнание немалко млади индийци. Освен г-н Синха към тях принадлежеше Раджу Бихари Босе.

След като се сприятелихме, мисис Синха ми показа вака, изпратено от майка ѝ от Япония. Стихотворението, в което дамата описваше тревогата си за своята единствена дъщеря, ме трогна до сълзи.

— Никога не съм канила в дома си японци, но на вас с радост ще представя малкия си син — каза ми госпожа Синха и ме покани в дома си. Двамата живееха като индийци, подът на жилището беше застлан с грубо изплетени рогозки. Синчето им, четиригодишно момченце с много тъмна кожа, приличаше досущ на майка си.

Бяха го кръстили Нобокума в памет на политика Окума Шигенобу, много уважаван от японския му дядо.

Момчето ми изпя индийска песен с красивото си ясно гласче. Докато слушах нежната мелодия в мрачното приземно жилище, очите ми се напълниха със сълзи.

Благодарение на Вики научих още по-добре хинди. Много обичах да пътувам с нея в индийска рикша, теглена на ръка, и да обикаляме базарите. Ядяхме сладолед, посещавахме заклинателя на

змии и дресъора на маймуни, изобщо започнах да се наслаждавам на живота си в Калкута. Внезапно съпругата на генералния консул Оказаки ме повика в резиденцията си.

Очевидно ѝ бяха донесли, че се разхождам с рикша и в най-добро настроение ям сладолед с някаква англо-индийка.

— Вие общувате с англо-индийско момиче и заедно ядете мръсния сладолед от улицата. Нима искате реномето на японското генерално консулство да пострада? Не сте сама тук. За мъжа ви и за всички нас положението е много неприятно. Моля ви, никога вече не правете това. Постарайте се за в бъдеще да се държите като почтена жена — предупреди ме тя.

Какво лошо имаше в това, че се срещам с англо-индийка?

Защо да не изляза на разходка с Вики, защо да не ядем сладолед?

Кимнах в знак на съгласие, но продължих да се срещам тайно с Вики.

След време, когато избухна войната и бяхме под домашен арест, Вики беше единствената, която успяваше да се промъква през строгата полицейска охрана и да ни снабдява с хранителни продукти.

Животът в Калкута ми даваше много поводи за размисъл.

---

[1] Госпожа Накамура се позовава на произхода на Тойотоми Хидейоши, син на селяни, който става владетел на Япония към края на XVI век. ↑

[2] Иида Миуки — Основателка на фирмата за копринени цветя „Артфлауър“, която все още е много популярна в Япония. ↑

[3] Шарлатаните извиквали тези думи, когато разрязвали хартия с меч, а после се одрасквали с острието, за да демонстрират действието на предлагания продукт. ↑

ЕДНА ЯПОНСКА МАТА ХАРИ

По онова време много млади хора изразяваха открито несъгласие с идеите на Махатма Ганди за ненасилие и пасивна съпротива. Целта им беше да постигнат независимост на родината си на всяка цена. Желанието им за свобода беше неудържимо. Това беше часът на младия, изпълнен с огнена любов към родната страна борец за свобода Субас Чандра Босе^[1].

Още от най-ранната си младост той издигнал независимостта на Индия в главна цел на живота си и сега за пореден път беше в затвора на Калкута. Той беше политически затворник, а тогава затворите съвсем не бяха почивни домове. Имаше по-голям брат, Сарат Босе, който притежаваше лятна къща на брега на Ганг. При брат му живееше и старата им, болна майка.

Състоянието ѝ беше критично и тя поиска да види за последен път сина си Чандра. Сарат и други роднини изпратиха молба до британското правителство, в която молеха властите да разрешат на Чандра да посети майка си поне за един ден преди смъртта ѝ. Само по тази причина затворникът можа да излезе за малко от килията си и да отиде в лятната къща на брат си.

Чандра Босе беше едър, тежък мъж. Както вече споменах, дамите от индийските висши касти обикновено са много дебели. Той се възползвал от този факт, увил се в бяло сари и, преоблечен като жена, се смесил с влизащите и излизащи роднини, дошли да посетят болната, и изчезнал.

Разбира се, важните политически затворници бяха под строга охрана, но пазачите му се оказаха твърде бавни и небрежни — типично за индийците.

Красивите млади момичета от семейството непрекъснато им носели хубави питиета и те забравили напълно задачата си да пазят Чандра Босе.

В бъркотията от влизащи и излизащи хора никой не обърнал внимание на дебелията индийка в бяло сари и Чандра успял да избяга, да мине през Тибет и да отиде в Берлин, където Хитлер му даде

убежище. Бягството през Тибет също е станало с помощта на Хитлер. (Има най-различни версии как е протекло бягството. Всичко, което съобщавам тук, научих от съпруга си в Калкута.)

По време на пребиваването си в Берлин Чандра Босе непрекъснато изпращаше на привържениците си нареждания и указания за действие. Писмата му бяха до Сарат, който трябваше да ги предаде на водачите на движението.

Във външното министерство в Токио пристигна кодирана телеграма от японското посолство в Германия. Тя беше преведена веднага на японското генерално консулство в Калкута, което от своя страна трябваше да я предаде на Сарат Босе.

Тогавя положението в Калкута беше напълно спокойно и, както казах, всеки ден излизах да ям сладолед с Вики.

Един ден мъжът ми се обърна към мен със сериозно лице:

— Имам една молба, която можеш да изпълниш само ти.

Трябваше да отида в лятната къща на Сарат Босе с тайна мисия и да му предам писмото на брат му. Тъй като не знаех нищо за движението, мъжът ми се постара да ме просвети и ми разказа всичко, което знаеше за Чандра Босе. Задачата ми беше да предам на по-големия брат шифрирана телеграма. Началниците му смятали, че в тази деликатна ситуация е по-добре да се доверят на жена, която няма да привлече вниманието на властите.

Освен това тя трябваше да говори английски и хинди. Разбира се, трябваше да притежава известна сръчност и кураж.

Мъжът ми беше уверен, че аз притежавам всички тези качества.

Един ден отидохме заедно на площадката за голф, където консулт Оказаки се забавляваше с любимата си игра.

— Каза ли ви мъжът ви? — попита с обичайната си небрежност той.

Отговорих утвърдително.

— Е, какво ще кажете? Ще се справите ли? Нямаме друг човек...

— Разбира се. Ще се справя.

Младата съпруга на дипломата се почувства върната в старите времена, когато беше още Кихару и генералният консул я ангажираше за приемите си. Не можах да се удържа и му намигнах.

Така се роди една японска Мата Хари.

Първо трябваше да облека индийско сари. В Индия се знае, че жените от Симия, Даржилинг или Кашмир са светлокожи и красиви. Това значи, че не всички индийки са тъмнокожи. Някои са дори по-светли от нас. Затова лесно можех да се превърна в жена от Даржилинг, макар че сарито, червената точка на челото и големите обеци не ми отиваха така, както на местните жени.

Вечерта, когато се стъмни (избрахме безлунна нощ), с мъжа ми се качихме във форда и потеглихме към предградията на Калкута. Английските газови фенери по улиците пръскаха мътна светлина, но извън града цареше пълен мрак.

Мъжът ми беше изучил много добре картата и караше без колебание по изровените селски пътища.

Бях сгънала многократно шифрованата телеграма и я носех в чантичката от тънък брокат, в която баба лично беше сложила амулет, поръчан от храма на Нарита. Чантичката беше закрепена за долната ми риза с безопасна игла. При нужда щях да глътна листчето.

Минахме около петдесет километра по тъмните пътища. Изведнъж в мрака пред нас се раздвижи светла точка.

Мъжът ми беше отворил яката на ризата си и я носеше по индийски обичай над панталона. Приличаше на изискан индийски господин и говореше съвършено хинди. Аз не говорех така добре като него, макар че според Вики бях отличничка.

Ако някой ни спреше, сигурно щяхме да го заблудим с нашия хинди, или поне на първо време.

Когато наближихме светлината, видяхме в края на пътя кола с няколко индийци, които ни даваха знаци с кръгови движения.

Последвахме колата на почтено разстояние. Чувствах се като във филм за Джеймс Бонд.

Пътувахме по течението на Ганг. След около осемдесет километра стигнахме до малко село и спряхме пред къща, в която се бяха събрали жени, деца и няколко старци и ни чакаха.

Намирахме се в лятната къща на Сарат Босе.

Семейството вече вечеряше. Поканиха и нас и се държаха съвсем непринудено, като към членове на семейството. Храната беше типично индийска.

Ядохме чътни, консервирани зеленчуци с ориз и къри. Вече се бях научила да ям като индийците с пръсти.

Говорехме само хинди. Поиграх си с децата и в подходящ момент незабелязано предадох на Сарат листчето.

Облекчени от успешно изпълнената задача, се сбогувахме с гостоприемните домакини и потеглихме обратно.

При второто посещение минахме по същия път, но на връщане се натъкнахме на внезапно издигната бариера. Дотичаха двама индийски полицаи.

— Къде отивате?

— На вечеря у роднини — отговорихме, разбира се, на хинди. Дадохме на двамата по една рупия и обяснихме любезно: — Защото е много късно, а вие трябва да работите неуморно.

Те ни благодариха и в най-добро настроение избърсаха стъклата на колата ни с голи ръце, защото по тях бяха накацали безброй мушици.

В началото, когато полицаите ни спряха, сърцето ми биеше до пръсване, но след като се запознах с непогрешимото средство — подкупа — тези дребни случки престанаха да ми правят впечатление.

С помощта на подкуп човек може да се оправи лесно с всички индийски служби.

Мъжът ми бе заявил, че ако работата се разкрие, ще ни застрелят на място, и аз бях полудяла от страх. Но след втория път бях напълно спокойна.

Когато след избухването на войната се върнахме в Япония, мъжът ми трябваше веднага да замине за Бирма. Когато живеех с детето си в къщата ни на Гинза, един ден ми се обадиха по телефона от хотел „Империял“. Чандра Босе бил в Япония и непременно искал да се срещне с мен. Хотелът беше съвсем близо, затова взех малкия и отидох.

Чандра Босе беше все същият внушителен мъж и изглеждаше страхотно в униформата си. Той ме посрещна любезно и заповяда на адютанта си да ни направи обща снимка.

— Ако срещна съпруга ви в Бирма, непременно ще му дам снимката — обеща той. После извади голяма своя снимка и я надписа пред очите ми: „На красивата и смела мисис Ота с благодарност, Чандра Босе.“

Чандра загина при самолетна катастрофа. Когато узнах за смъртта му, коленичих пред снимката и се помолих за душата му.

Той беше смел мъж с добро сърце и смъртта му беше голяма загуба. Трябваше да живее по-дълго за благото на Индия, а и на Япония. За съжаление снимката на Чандра Босе, която ми беше много скъпа, изгоря при едно въздушно нападение.

Но да се върнем в Калкута. След време започнаха да ни следят. Двама индийци ни следваха постоянно, при което се държаха така очебийно и несръчно, че нямаше как да не ги забележим. Нали в шпионските филми най-важното е преследваните да не забележат нищо!

Явно тези момчета бяха от тайните служби, защото носеха внушителни бради.

Когато отивахме на кино със семейство Иида — което се случваше често, — двамата чакаха отвън. На излизане от киното често ги виждахме заспали на улицата. Нима тези доволно хъркащи фигури можеха да бъдат цивилни служители на британската империя?

— Ставайте! Филмът свърши! — будехме ги през смях.

Те скачаха и се озъртаха сънени.

— Селям, мемсахиб.

Госпожа Иида се превиваше от смях и ме укоряваше, че съм прекъснала съня им. Според мен обаче те бяха длъжни да си свършат работата, затова, когато завивахме зад ъгъла, им махах, та да знаят къде отиваме. Тайните служби винаги будят страх у хората, но тези двамата не правеха особена чест на работодателя си.

След време ги смениха англичани, което беше явен знак, че световното политическо положение се влошава.

Мъжът, който следеше семейство Иида, беше около двадесет и осем годишен, рус и много красив.

Нашият преследвач обаче беше нисък и набит, с явна склонност към оплешивяване и никак не ми беше приятно да излизам с тази сива мишка по петите.

Един ден най-сетне се осмелих и попитах госпожа Иида дали не би се съгласила да замени красивия рус агент с ниския плешивко.

Тя избухна в луд смях.

Един от дипломатите от британското правителство даде прием, на който бяха поканени семействата Иида, Мото и Ота, т.е. ние. След коктейлите и вечерята имаше танци.

Един фантастично красив, едър, около тридесет и осем годишен англичанин тръгна право срещу мъжа ми.

— Ще позволите ли да поканя съпругата ви на танц?

Бях облечена в празнично розово кимоно, вероятно бях най-младата сред гостите и си позволявам да кажа, че сигурно съм изглеждала красива. По отношение на партньорите си за танц винаги съм била много взискателна (в случая това означава, че танцувам само с красиви мъже).

Този господин беше точно по вкуса ми. Спомних си за него след години, когато видях Майкъл Кейн.

— О, да, желая да танцувам — казах на мъжа ми на японски. Той избухна в смях.

— Ти си и си оставаш взискателна.

Станах и подадох ръка на господина. Оказа се, че е СИД-комисионер. Името му беше мистър Дж.

За разлика от японците, които изпълняват сложни стъпки сковано и със сериозно лице, англичанинът танцуваше едва ли не небрежно, разговаряше оживено с мен и никога не бъркаше такта.

— Вие сте необикновена жена. — Той ми направи обичайните комплименти, после прошепна в ухото ми: — I know everything.^[2]

Почувствах се заловена на местопрестъплението и изтръпнах. Но се овладях бързо и попитах невинно:

— И какво по-точно знаете?

Той ме привлече към себе си.

— Очарователна дама като вас не би трябвало да се впуска в такива опасни приключения. — И ме погледна дълбоко в очите.

Бях готова на всичко.

— И кога ще ме хвърлите в затвора?

— Много скоро — отговори любезно той.

Отдалеч сигурно изглеждаше, че си говорим за любов.

— Какво ще стане, когато вляза в затвора?

— Ще ви посещавам всеки ден. Няма да допусна да се чувствате самотна — отговори с нежен глас той. После притисна устни към челото ми.

В този момент танцът свърши. Върнах се на мястото си и казах на мъжа си, че англичанинът знае всичко за дейността ми.

— Май е време японската Мата Хари да излезе в пенсия — изкиска се той.

Впрочем, само след пет дни избухна войната и мистър Дж. така и не успя да ме хвърли в затвора.

---

[1] Субас Чандра Босе — Индийски политик (1897–1945), който за разлика от Ганди призовава за военен сблъсък с Великобритания. През 1941 година избягва от английски затвор и създава в Германия и Япония „Индийска национална армия“, съставена от индийски военнопленници. ↑

[2] I know everything. (англ.) — Зная всичко. ↑

В ЛАГЕРА ЗА ИНТЕРНИРАНИ

Това стана една сутрин през декември. Мисля, че беше неделя, защото мъжът ми не беше на работа. По едно време се почука силно и настойчиво на вратата.

— Хайде, времето дойде — каза мъжът ми и посочи банята. Както отдавна се бяхме уговорили, аз отидох в банята, заключих вратата, пуснах водата да тече силно и напълних ваната с гореща вода.

Всички бани в английските жилища имаха газови бойлери и при включването им се чуваше глух пукот. Бойлерът беше доста голям и при завъртането на крана се появяваше синкаво пламъче.

Запах с пълен глас „Слънцето залязва зад полето с рапица“. При това извадих скритите между хавлиите тайни документи, накъсах ги на малки парченца и ги изгорих. Преди една седмица бяхме донесли документите от консулството вкъщи и ги бяхме наредили в шкафчето между големите хавлии за баня.

Тъй като документите горяха добре, ваната скоро се напълни с пепел. При изгарянето на хартията се вдигна пушек и аз отворих прозореца, за да го издухам навън с помощта на голяма кърпа. За щастие прозорецът на банята гледаше към градината, където никой не минаваше. Даже да видеха, че от прозорчето излиза пушек, никой нямаше да се учуди. Едновременно пеех, горях документите и размахвах кърпата, за да прогоня дима.

През това време мъжът ми се опитваше да печели време. Бяха дошли петима униформени англичани и той се стараяше да ги ввлече в разговор. След десетина минути тайните документи се превърнаха в пепел, във водата плуваха само няколко пухчета, димът беше издухан навън.

Мъжът ми почука на вратата. Намокрих си косата, увих я с кърпа, навлякох един халат и проврях глава през вратата. Униформените полицаи и военните се изправиха.

— Нашите държави са в състояние на война. Ще бъдете откарани в лагер. Като начало имате нареждане през следващите двадесет и четири часа да не напускате дома си.

Офицерът с най-висок ранг беше извънредно учтив. Престорих се на уплашена, разтреперих се от страх и с хълцане се скрих зад гърба на мъжа си.

— Няма нищо, не се страхувай, нищо лошо няма да ни направят — опита се да ме утеши той, като че имаше насреща си безпомощна и наивна женица.

— Много съжалявам, че ви причиняваме това, мадам, но не бива да се притеснявате. Британската империя е почтена страна. Ще ви интернираме, но в лагера ще бъдете на сигурно място — обясни галантно офицерът.

В чуждестранен филм жената със сигурност би паднала в безсъзнание, но аз не исках да стигна чак дотам. По-късно чух, че госпожа Мото наистина е припаднала. Моят страх беше само престорен. Сгуших се в мъжа си, за да покажа безпомощността си.

След като униформените си отидоха, мъжът ми попита дали съм изгорила всичко.

— Всичко до последната хартийка — уверих го аз и му намигнах.

— Ти си прекрасна артистка — похвали ме той.

Така се оказахме под домашен арест.

На това място искам да разкажа малко повече за един от индийските ни прислужници. Младежът се казваше Абрахим и беше на шестнадесет години.

Един от беззъбите слуги се разболя. В Калкута бръснарите работят по улиците под парещото слънце. Клиентите седят на земята и чакат да им дойде редът и да се подстрижат. Докато го разкрасявали, беззъбият паднал в безсъзнание.

Той непрестанно твърдеше, че е „около тридесет и пет“, но според мен отдавна бе минал шестдесетте.

Абрахим беше негов племенник. Много красиво момче — едър, много тъмен, с бели зъби. Притежаваше свежестта на юноша, който постепенно се превръща в мъж.

Той ме обожаваше с цялата пламенност на душата си, а готвачът разказа, че се похвалил в квартирата на слугите:

— Нашата мемсахиб е най-красивата от всички дами в Калкута, най-умната и най-добрата. Тя е богиня.

Всички му викаха „бой“, само аз го наричах Абрахим и той беше много щастлив от това „отличие“.

— Ти си първата любов на Абрахим — смееше се мъжът ми. Докато бяхме под домашен арест, момчето отиде при Вики и ни донесе плодове и сладкиши. С това рискува живота си...

Когато след избухването на войната заминахме за лагера в Хималаите без една стотинка, той настоя да ни придружи.

Мъжът ми му обясни, че не можем да му плащаме заплатата.

— *Paisa nahī manta* — отговори той, „аз не вземам пари“, и през деветте месеца, които прекарахме в лагера край Муссоори в Хималаите, не се отдели от нас.

Понякога правеше услуги и на останалите интернирани и тъй като не пестеше усилията си, всички го обичаха.

В планините беше по-студено, отколкото очаквахме. Предстояха ми нови, интересни преживявания. Най-хубавото беше, че госпожа Иида беше с нас. Стаите ни бяха наблизко и тя беше най-голямата ми опора. Госпожа Иида и аз бяхме залепнали като репейи една за друга и не се разделяхме нито във, нито вън от лагера.

В нашия лагер бяха интернирани тайни агенти на армията, военноморски аташета и много служители на външното министерство от Бирма, Сингапур и Момбаса. За разлика от малкото генерално консулство в Калкута в лагера живееха 720 души. Тогава не знаех много за света и всичко ми беше интересно.

Господин Миазаки и жена му от генералното консулство в Рангун оставиха у мен силни и трайни впечатления. Той работеше в градината и чистеше, тя отговаряше за кухнята и други домашни задачи.

Когато дойде в лагера, госпожа Миазаки си носеше стара дървена подложка за главата, която явно беше много важна за нея. Диалектът ѝ ме забавляваше много.

Тя казваше „степерите“ на генералния консул, като имаше предвид „слиповете“ му. Казваше също „цедулидна“ сапунерка, което трябваше да означава „целулоид“.

Косата ѝ винаги беше вдигната на старомоден кок с тънък шиш, който беше втъкнат високо на темето. Като обитателите на горещите страни, тя носеше тънки памучни жакети. Попаднала изведнъж в

студен климат, трябваше да облича отгоре по няколко пуловера, които беше получила от мен и госпожа Иида.

Освен това мъжът ѝ чуваше зле, но често разказваше, че някога е имал страхотен слух. Оглушал само защото жена му вече петдесет години крещяла всеки ден в ушите му. Тя наистина му крещеше, макар че явно го обичаше и двамата имаха добър брак.

Освен това в лагера бяха семейство Икено, млада двойка около тридесетте, дошла от Момбаса. Имаха шестмесечно бебе.

При важни срещи мъжът поглеждаше непрекъснато часовника си и ставаше все по-нервен. Изведнъж скачаше и заявяваше, че за съжаление трябва да си тръгне по-рано. Опитвах се да го задържат, защото срещата още не беше приключила и се обсъждаха важни теми. Той обясняваше, че трябва да окъпе бебето, и бързо излизаше.

Тогава беше твърде необичайно мъжът да се интересува от бащинските си задължения и да напуска важни срещи, за да окъпе бебето си. Всички го зяпаха слисано.

Имаше и една шестнадесетгодишна бирманка, която беше работила в генералното консулство. Дебеличкото момиче и един млад мъж, дошъл от Сингапур (работеше в тайните служби на армията), се сприятелиха и се разхождаха хванати за ръка, което беше необичайно за времето си и ме учудваше безкрайно.

Мъжете се чувстваха затворени в лагера и постепенно ги обземаше истерия. Започна се със служителите от Калкута.

Господин Т. получаваше пристъп на ярост и при най-малкия повод, който му даваше местното момче Исаак. Веднъж стигна дотам, че заби вилицата си в бузата му.

Кръвта рукна като поток, но тогава индийците изобщо не умееха да се отбраняват. Изпитвах дълбоко съчувствие към Исаак и дълбок срам от истеричните японски мъже. Друг лош пример даде служителят А. от Калкута. Когато беше в лошо настроение, не си отваряше устата от сутрин до вечер. Не реагираше даже когато го поздравяваха с „Добро утро“ или „Добър ден“.

Когато всеки живее за себе си, тези неща не правят впечатление, но когато много хора са струпани на едно място, характерът на отделните лица се разкрива много бързо.

Един военноморски аташе и един генерален консул се сбиха. Аташето не беше особено едър, но много силен, а лицето му беше

направо страшно. Тъй като в Шимбаши бях виждала само елегантни флотски офицери, бях смаяна, че в японската флота служат и такива недодялани селянци. Макар че всички тези господа принадлежаха към образованата класа, истерията сред мъжките обитатели на лагера се разпространяваше много бързо.

Госпожа Иида и аз бяхме много по-стабилни. Тя изучаваше растителния свят на високата планина. След войната можа да приложи познанията си в своето студио за икебана.

Едно от любимите ми занимания беше да кова планове как да смекчим сърцето на мрачния началник на лагера Мърфи.

С каквато и молба да отидехме при него, той я отхвърляше енергично, а когато го посещаваха мъже, винаги започваше караница. Аз отивах при него като скромно младо момиче, шепнех смутено и едва-едва го поглеждах изпод вежди. Старият грубиян първо казваше не, за да запази авторитета си, после се оставяше да го уговоря.

Лицето му беше винаги затворено и с белите си коси приличаше на Гручо Маркс, само дето беше много по-злюбен. Чак след два месеца започна да ни се усмихва и да поздравява пръв.

Госпожа Иида опече разкошен сладкиш и когато му го поднесохме, отношението му забележимо се промени.

Позволиха ни да слизаме на покупки в долината, разбира се, с охрана, всеки ден да правим разходки и да се къпем във варел от петрол. Бързо преправихме два варела на японска вана, където водата ни стигаше до раменете.

Нощем, когато всички спяха, двете с госпожа Иида отивахме да се къпем. Чувствахме се като прислужници в курорт, които винаги се къпят последни.

Госпожа Иида цитираше стихотворението: „По-рано светът ме ужасяваше, но сега копнея да се върна в него.“ Тя беше убедена, че след десет години ще си спомняме с много добри чувства за нощните си бани във варела от петрол. Тази представа ни забавляваше.

Когато дойде пролетта, разцъфтяха рододендроните, сините макове (които се срещат само в Хималаите) и над планината се понесе силен аромат на магнолии. Природата се събуждаше за нов живот.

Понякога ни навестяваха диви маймуни, а когато им подхвърляхме трохички, доверчиво се приближаваха.

Един млад служител в консулството отишъл на разходка, хвърлил камък по една маймуна и я наранил доста зле. На следващия ден, когато отново излязъл на разходка с приятелите си, десетина маймуни го нападнали, за да отмъстят за ранения си другар. Казват, че било страшно.

Индийският пазач извадил пушката си (разбира се, незаредена) и уплашените маймуни избягали. Историята за ранената маймуна, която познала лицето на мъчителя си, вдигна голям шум в лагера.

Всеки ден имахме нови случаи на истерия сред мъжете. Скоро стигнах до убеждението, че в кризисни ситуации жените са много по-силни и устойчиви. По време на нощните къпания с госпожа Иида се разпростирахме надълго и нашироко върху недостатъците на мъжете. По този начин се освобождавахме от натрупалото се през деня напрежение.

Всъщност, говорех главно аз, докато госпожа Иида беше поела ролята на слушателката и само се кискаше... Във всеки случай ни беше много весело.

Така между сълзи и смях минаха девет месеца.

Тъй като не знаехме кога ще ни върнат в Япония, трябваше да се примирим с положението си. Един ден най-неочаквано ни качиха на военни камиони, които се понесоха надолу към долината. Това стана на 5 август 1942 година. Камионът се тресеше така силно, че едва не си прехапах езика. Трябваша ни три дни, за да стигнем в Бомбай. Очакваше ни мръсен кораб с името „City of Paris“. Той щеше да ни откара в Лоренсо Маркес в Югоизточна Африка, където да бъдем предадени на японския транспортър „Тацута-мару“.

Пътувахме две седмици до португалската част на Източна Африка. Лоренсо Маркес беше красив град. Видях много непознати цветя. Всички жители бяха черни и чертите им се различаваха много от тези на индийците. „Тацута-мару“ докара англичани и американци, които бяха заменени срещу нас.

След проверката на имената, която отне цели три дни, „Тацута-мару“ отплава към Йокохама. По онова време портретът на императорската двойка се смяташе за най-голямото национално богатство и всички служители в консулстваха бяха задължени да го пазят като зеницата на очите си. Когато се качиха на борда, двамата

Иида внимателно крепяха в ръце портрета на императорското семейство.

Според сключеното с Англия споразумение корабът ни беше ярко осветен през цялата нощ. Според друго споразумение транспортите с военнопленници и корабите на Червения кръст нямаше да бъдат бомбардирани.

За съжаление бяхме безпомощни срещу мините, които бяха навсякъде, затова и нощем не сваляхме спасителните жилетки.

Корабът, който тежеше повече от десет хиляди тона, се движеше безкрайно бавно през мъгливите безлунни нощи, когато човек не можеше да види дори ръката пред очите си. Сирената виеше непрекъснато...

Всеки ден даваха учебна тревога. Всички се качвахме по най-бързия начин на палубата, разпределяхме се от двете страни и спускахме на вода спасителните лодки. Все си спомнях филма за потъването на „Титаник“.

След цял месец, който ми се стори една малка вечност, на 27 септември 1942 година хвърлихме котва в Йокохама.

Скоро след това мъжът ми замина за Бирма, роди се синът ми. Очаквах ме много тежки дни до края на войната и в първите следвоенни години.

ПОСЛЕСЛОВ КЪМ ПЪРВА ЧАСТ

Първо искам да благодаря на всички, които са избрали да прочетат книгата ми. Все пак тя е дело на начинаеща „писателка“.

Когато преди осем години се върнах в Япония, Хайаши Кен тъкмо беше написал „Охана-хан“^[1], а синът му Хидехико работеше над „Хатокос Меер“. Не бях виждала Хидехико, откакто беше дете, имах само една снимка, на която е само на една годинка и седи с весело лице на слончето си, подарено от мен.

Кен ме разведе навсякъде. Посетихме и изложбата на най-новите му картини. Хенри Шиманоучи ни покани в хотел „Империал“ да ядем „стек Шаляпин“. Всички знаеха, че Кен и Кихару са най-добрите приятели, разбира се, със съгласието на съпругата му.

Кен беше в най-добро настроение и ми обеща, че при следващото ми посещение в Япония ще напише сценарий за мен, който със сигурност ще бъде много по-еротичен и интересен от „Охана-хан“.

— Добре, ще дойда още на следващата година и ще го направим — съгласих се аз. За съжаление дойдох отново в Япония чак след осем години. Междувременно Кен беше починал.

Накрая реших да се заема лично с тази работа. За първи път в живота си пишех и няхах представа как да организирам работата си. Накрая просто оставих лицата на хората, които ми бяха скъпи и за които си спомнях с копнеж, да преминат пред духовния ми взор и ги описах според собствената си преценка.

Докато пишех за Того Сейджи^[2], чувах веселия му глас: „Кихару, напиши нещо за любовните ми приключения.“ Един ден, докато слушах по радиото японски новини, научих за смъртта му.

Докато пишех, ми хрумна, че при следващото си посещение в Япония мога да посетя Сатоми Тон^[3] заедно с оками-сан на Йонедая. Много скоро научих, че и той е починал. Много исках да поговоря с господин Хоригучи за Кокто и Каноя в Ишивара, но и той почина. Всеки път плачех и почитах мъртвите по японски обичай в далечния Ню Йорк. През май заминах за Япония и посетих жената на Кен.

Макар че е християнка, тя ми позволи да запаля благовонни пръчици за него. Една от снимките на Кен, които висяха на стената, ме трогна до сълзи.

Много исках да посетя госпожа Того, но и тя беше починала. Преходността на света ме изпълни с меланхолия.

Не можех да пиша за неща, които не познавах. Тъй като използвам много понятия от „света на цветята и върбите“, аз съм много задължена на редакторите, които положиха усилия да ги направят достъпни за читателите. Вероятно някои неща са неразбираеми за младите читатели, но книгата описва един специфичен свят, затова ги моля да се опитат да разберат. На някои места дори най-дребните отстъпления към модерния език биха довели до значителни промени.

Най-голямата ми благодарност е към господин Китани, г-н издателя Кезе и г-н Мураками. Американците, но и много японци не знаят почти нищо за гейшите. Тъй като има много хора с грешни представи за нашия живот, аз ще бъда много щастлива, ако книгата ми даде поне малък принос за по-доброто разбиране на „гейшите от Шимбаши“.

Много американски университети ме поканиха да говоря за миналото си. Тъй като нямам докторска титла и не мога да преподавам, се появих като гост-лектор в университетите в Ню Йорк, Маями, Джорджия и Тексас. Всяка лекция започвах с думите, че някога съм била гейша в Шимбаши. Обяснявах, че по времето на реставрацията много от съпругите на висшите държавни мъже са били бивши гейши. Говорех подробно и за недоразуменията, които са свързани с професията на гейшата.

В първата част на книгата си разказах какво съм преживяла в младостта си, като се спрях на събитията отпреди войната. Следващата ми задача е да опиша живота си по време на войната и в първите години след нея. Това е време, изпълнено с много приключения и трудности. След това ще се спра на заминаването си за Америка. За мен е много важно да опиша достоверно тази част от живота си. Затова ви моля да прочетете и следващата част.

Искам да завърша този послеслов с най-сърдечна благодарност към обединението на гейшите в Шимбаши, което ми даде образование,

към любимите си гости и към възрастните си колежки, които ми
оказаха положително влияние.

Ню Йорк, 1 юли 1983 година

Кихару

---

[1] „Охана-хан“ — Една от първите японски сапунени опери,
която представя историята на майката на Хайаши. ↑

[2] Того Сейджи: художник в западен стил (1897–1978), работил
от 1919 до 1978, силно повлиян от кубизма на двадесетте години. ↑

[3] Сатоми Тон (1888–1983), японски романист. ↑

ВТОРА ЧАСТ

ЕВАКУАЦИЯ

— Побързай де! Докато пристигнем, младоженецът ще избяга!
— изкрещя дядото от Шинден.

Светкавично натоварих бебето на гърба си, увих се с наметката, грабнах торбата с пелени и сандъчето с гримовеите и хукнах по селския път.

Там ме чакаше волска кола. Старецът от Шинден разви един футон и го сложи върху дъските.

— Днес имаме само дванадесет километра.

Мама изнесе тежък вързоп с дрехи и го хвърли в колата.

— На добър път!

Предишния ден Кикуке от голямата къща и аз бяхме останали до късно на нивата с ориз, покрита с вода, за да плевим. Свежите стръкчета, подредени в строги редици, вече можеха да дишат свободно. Синчето ми измъкна ръчички изпод яката на наметката, издърпа косата ми и ми обясни нещо на своя си език.

— Добре, малкия, тръгваме.

Колата затрополи по неравния път. Тъй като щяхме да се върнем късно вечерта и сигурно щеше да застудее, носех дебелата наметка, но когато ми стана горещо, я свалих. Подухваше лек ветрец, старецът си тананикаше някаква песничка, докато бавно се придвижвахме по разширяващия се междуселски път. От известно време имах нова работа и пътувах веднъж в седмицата.

Ходех на селските сватби в околността, за да обличам и украсявам булките. Малкият ми син винаги беше с мен. На сватбите идваха многобройни роднини и приятели на младоженците, по цял ден си предаваха бебето от ръце на ръце, така че винаги имаше кой да се грижи за него.

Днес трябваше да изминем само дванадесет километра, но понякога селата бяха на двадесет и повече километра от нашето. Винаги идваха да ни вземат с каручка с волове или коне, освен това ни даваха огромни количества ориз, омочи и сушени сладки картофи, които едва отнасяхме вкъщи. По онова време парите не струваха нищо.

Ориз, омочи, зеленчуци — всекидневната ни храна — това беше най-важното нещо на света. За баба, мама, сина ми и мен тези продукти бяха краятът, на който висеше животът ни.

Докато бях гейша в Шимбаши, за празника на пролетта сецубун винаги се маскирахме. Наричахме го „маскарад“. Шестдесетгодишни гейши се предрешаваха в хангиоку, прислужниците се преобличаха като възрастни гейши, милосърдни сестри, портиери или дори бавачки. Всяка искаше да има най-интересното хрумване. И аз не падах по-долу. Веднъж бях холандска цветарка, веднъж китаяка и веднъж младоженка. За щастие бях запазила младоженския си костюм от онзи „маскарад“ и по щастливо стечение на обстоятелствата го бях прибрала с другите дрехи при евакуирането ни.

По онова време на село нямаше нито салони за разкрасяване, нито специално обучени лица, които обличат булките. Тъй като дъщерите на селяните бяха израснали по нивите с ориз и работеха от сутрин до вечер, даже най-красивите лица бяха обрুলени от слънцето и вятъра. Майките и лелите се опитваха да ги облагородят с бял грим, но много несръчно и бедните младоженки заприличаха на „черни корени в бял сос“^[1].

Хората, у които живеях под наем, имаха близки роднини, чиято дъщеря се готвеше да се омъжи. Предложих на Кикю да гримирам и облека момичето. Имах истински сценичен грим, сложих ѝ перука и я облякох в истинско празнично кимоно. Стана наистина възхитителна младоженка.

Перуката беше първокласно творение на Окайоне, кимоното беше черно, шарката му се наричаше „изгревът на слънцето“^[2] и беше рисувано лично от Еригуки. Долната част на кимоното беше покрита с красиво изрисувани борове, над които кръжаха жерави. Ръкавите бяха с тъмнорозови сливови цветчета, които надничаха зад зелени бамбукови стъбълца. Към това кимоно носех оби, ушит специално за дебюта ми. Червено-златната чантичка, розовият долен оби с дълги кордели и другите допълнителни принадлежности предизвикаха голямо учудване сред селските жени.

Тогава младоженецът носеше така наречената народна униформа (жълтеникавозелен костюм с изправена якичка, който изглеждаше доста грозен) или тогавашната полева униформа, с която мъжете отиваха на война. Всички млади мъже очакваха да бъдат повикани в

армията, затова родителите смятаха за свой дълг да ги оженят навреме. Женеха се и младите влюбени двойки, за да докажат любовта си и младоженецът да замине необезпокояван на война. Други бързаха да се оженят, защото искаха да отидат на война спокойни, че са създали дете. Селяните бяха много щастливи да видят булка, красиво гримирана и пременена като кукла. Новината за уменията ми се разпространи в целия окръг и поръчките заваляха.

По това време получих писмо от Иида Миуки. Племенницата на мъжа й щяла да се омъжи, затова ме канеха да отида в родното му село и да я облека и гримирам. И там заведох бебето си.

Младоженката беше дребно момиченце със стройна фигура. Това улесни работата ми. Всички бяха въодушевени от красивата булка. И оттам получих торба ориз и много омочи. Баба (вече на 75 години), която страдаше от ревматизъм и почти не можеше да се движи, мама, която имаше слабо сърце и при най-малкото напрежение получаваше задух, и шестмесечният ми син не можеха да спечелят нито стотинка — обличането и гримирането на булките беше единственият начин да храня четиричленното си семейство.

Както вече споменах, мъжът ми замина за Бирма още преди раждането на детето ни. Заплатата му като правителствен служител и добавките за семейството се изпращаха на домашния му адрес в Осака. През шестте години от раждането на детето до връщането на мъжа ми баща му не ни изпрати нито стотинка.

Макар че постоянно подчертаваше колко е позорно да има наследник на най-големия си син от една гейша, аз му писах два пъти с молба да ми изпраща поне заплатата на мъжа ми. Но след като не получих отговор, гордостта ми забрани да настоявам.

— Ако са забравили, значи са много небрежно семейство — смееше се баба. Трябваше да се грижа за сина си със собствени сили. Полагах големи усилия, защото се надявах, че при завръщането си мъжът ми ще ме похвали.

За щастие синът ми беше здраво дете и не се разболя нито веднъж. Аз също бях в добро здраве и помагах на селяните да садят ориза, да чистят плевелите, да жънат, изравях корени от репей (от тях добиваха масло, което отиваше за войската). Работата беше напълно нова за мен и аз я вършех с голям ентусиазъм. За съжаление

семейството ми се състоеше от две немощни стари жени и едно бебе и всичко зависеше от мен.

Затова садях ориз и жънех пшеница, и все с бебето на гърба. Веднъж ми натеза и го оставих на сламеник в края на пътеката, където можеше да пълзи свободно. Когато случайно вдигнах глава, едва не изпищях от ужас — малкият беше нагазил в наводненото оризище и хълцаше жално, покрит от горе до долу с тиня. След тази случка не го оставих нито веднъж, макар че беше едричък и много ми тежеше.

Всъщност трябва да обясня как се стигна до евакуирането ни. Първата част на книгата завърши с връщането ни в Япония след пребиваването в лагера за интернирани в Хималаите.

След пристигането си се нанесохме в нашата къща в квартал Гинза. Старите съседни и бившите колежки ме посрещнаха с голяма радост. Междувременно Токио беше почти напълно опустял. По улиците на Гинза стояха жени, които шиеха защитни колани с хиляда бода^[3]. Жените, родени в годината на Тигъра, имаха право да направят толкова бодове, колкото бяха годините им. Другите жени правеха само по един бод, защото е казано: „Когато Тигърът отиде на 1000 ри, той се връща на 1000 ри.“ Поверието е, че ако бодовете бъдат направени от жена Тигър, войникът няма да загине и непременно ще се върне. Ако някъде се бяха струпали жени, това непременно означаваше, че са открили жена, родена в годината на Тигъра.

По онова време повечето жени носеха три четвърти панталони. Ако хванеха някоя в яркочетно кимоно, ѝ връчваха картичка, на която пишеше: „Луксът е наш враг“. Някои дами много обичаха да се хвалят с броя на картичките, които бяха получили.

Чайните бяха отворени, но почти не работеха, а гейшите шиеха парашути в сградата на управлението. Всички обединения на гейшите произвеждаха оризови топки за войниците, но много често им ги връщаха, защото миришеха на парфюм и грим.

— Ти се оказа мъдра и предвидлива, Кихару, и се оттегли точно в подходящия момент — казваха ми завистливо някои колежки, макар вече да се знаеше, че мъжът ми ще замине за Бирма. Когато разбрах, че съм бременна, бях обзета от неприятното чувство, че съм изоставена. Най-после се бяхме спасили от англичаните и си бяхме у дома, но бях много потисната, защото нямах представа какво ни очакваше занапред.

Десет дни преди мъжът ми да започне новата си работа, заминахме за Осака, за да се сбогува със семейството си. При това посещение между свекърва ми, която преди беше категорично против женитбата на сина си за гейша, и мен се породи привързаност, което ме направи много щастлива. Свекърва ми произхождаше от старо семейство в Каназава и беше красива жена.

— Бях твърдо против синът ми да се ожени за гейша. Бях най-върлият ти враг. Извини ме, моля те — каза ми меко тя и аз избухнах в сълзи. Беше ми много приятно да се разхождам със свекърва си, да я придружавам на покупки или на гости у съседите. Когато срещяхме познати, тя ме представяше винаги като дъщеря, не като снаха.

Мъжът ми имаше две по-малки сестри, които бяха женени в други семейства. И двете бяха по-възрастни от мен и имаха деца.

За разлика от свекърва ми, свекърът беше надменен самохвалко и аз не го харесах още от самото начало. Не можех да търпя пронизителния му глас, глупавите му хвалби. (Много по-късно установих, че мъжът ми е наследил всички тези качества на баща си.)

Само веднъж се срещнах с едната сестра на мъжа си, но другата живееше близо до свекърва ми и беше много мила. Казват, че зълвата е по-лоша от хиляда дяволи, но това в никакъв случай не важеше за нея. Тя и свекърва ми бяха единствените ми близки хора в семейството на мъжа ми.

Щом се върнахме в Токио, мъжът ми замина за Бирма с военно поръчение като правителствен чиновник.

Скоро след това се роди синът ни. Раждането не беше лесно, мъчих се цели петнадесет часа. Според мен беше истинско чудо, че след всички преживени страдания — пътуването с товарния военен кораб, друсането на влака и мъчителните седмици на японския транспортен кораб — успях да родя живо и здраво дете. Освен това по време на бременността си нямах нито едно от оплакванията, които измъчват много жени. Тъй като силите ми бяха напълно изтощени в лагера и по време на дългото пътуване към дома, изпитах огромно облекчение, че ме приеха в родилен дом. Останах повече от седмица там, докато дойде бебето, и се наслаждавах на грижите и вниманието, с които ме обсипваха.

Докато траеше раждането, по радиото съобщаваха, че на много места са потопени японски военни кораби. Понякога си мислех, че

детето ми ще се роди без баща, и губех съзнание, но докторът ме раздрусваше грубичко, за да ме събуди.

След петнадесет часа родих силно момче. За щастие домът на родителите ми беше наблизко и мама ме посещаваше всеки ден. Тя ми донесе няколко пакета памучни пелени, които вече бяха рядкост. Сестрите ги перяха и ги окачваха на покрива да съхнат, но някой веднага ги откъвваше. Това стана три или четири пъти.

Баба беше на мнение, че четири седмици след раждането жената е длъжна да се щади, за да няма оплаквания на стари години. Така останах в родилния дом двадесет и пет дни. Ден и нощ следях военните комюникета по радиото и постоянно плачех, но лекарят ме утешаваше и ми вдъхваше смелост.

След като излязох от болницата, имах много мляко. Бебето не можеше да свикне със силната струя и постоянно се давеше. Всяка сутрин изстисквах цяла купа с мляко и я изхвърлях в канала пред къщата.

Една сутрин дотича госпожа Нишимура, която живееше отсреща.

— За Бога, голям грях е да изхвърляте майчиното си мляко в тези времена! Очю от Каватацунака няма достатъчно мляко за детето си. Моля ви, помогнете й!

Очю беше красиво младо момиче и аз я познавах добре. Тя беше престанала да работи като гейша и беше родила момиченце от благодетеля си. Тъй като майката изобщо нямаше мляко, нещастното бебенце беше получило разстройство и беше останало само кожа и кости. Млякото, което се продаваше на черния пазар, беше силно разрежено с вода и бебето не получаваше достатъчно храна. Тъй като моето се засищаше достатъчно, помолих госпожа Нишимура да ми донесат гладното бебе колкото се може по-бързо. Младата майка донесе дъщеричката си още на следващата сутрин. Бебето приличаше на кукла, но беше съвсем естествено да е красиво, тъй като и майката имаше кукленско лице. Големите кръгли очи бяха прекрасни, но телцето му беше съвсем измършавяло. Когато доближих гърдата си до устичката му, то засука веднага, започна да пие жадно и погълна двойно повече от собственото ми бебе. След това заспа доволно.

От този ден нататък майката започна да идва у нас сутрин и вечер. След половин месец вече познаваше лицето ми и риташе от радост, когато я вземех на ръце. Само след две седмици разстройството

престана, бузките ѝ се закръглиха. След като започнах да храня бебето Чизуко, вече нямаше нужда да изхвърлям млякото си. Докато имах много мляко, раменете и шията ми постоянно бяха напрегнати и болезнени.

Междувременно световното положение се влошаваше всеки ден. Нямах вест от мъжа си, не знаех жив ли е, или е загинал. Не получих отговор на писмото си, в което му съобщавах за раждането на детето и бях сложила снимка от първото ни посещение в храма. Писмото беше изпратено до тайната служба Ивакуро в Бирма. Бомбардировката на града от страна на американците предстоеше в най-скоро време и някои хора започнаха да дълбаят скривалища.

Мама и баба не се оплакваха дори когато новините станаха още по-обезпокоителни. За тях най-важното беше да спазим всички стари обичаи, т.е. да посетим храма с новороденото бебе и да организираме традиционното празненство при първото даване на твърда храна. Семейството в Осака не даваше признаци на живот, макар че им се беше родил внук. Баба твърдеше, че когато узнае за внука си, първороден син и наследник на името на сина му, свекър ми ще вдигне голям шум. Тъй като се беше наслушала на хвалбите му преди сватбата, тя изобщо не можеше да проумее, че сега, когато мъжът ми отсъстваше, баща му не беше предприел нищо при раждането на внука си. Аз бях единствената дъщеря на родителите си, но след като се бях омъжила, вече не можех да се държа като принцесата върху граховото зърно. Освен това се срамувах, че всичко — разходите за престоя в родилния дом, бебешките дрешки, първото посещение в храма и празненството — трябваше да бъде платено от моето семейство. Беше ми безкрайно неловко.

Свекърва ми от Осака имаше проблеми със здравето, а двете сестри на мъжа ми имаха свои деца и изобщо не мислеха да се занимават с моите работи.

Все пак при първото ни посещение в храма баба накара да нарисуват на ношине-кимоното и герба на семейство Ота. Типично за този вид кимоно е, че само средната част има шарка на решетки. Когато трябваше да купим масичка за церемонията на първото хранене, се оказа, че няма откъде да я вземем. Слава Богу, гейшата Охан от Шимбаши ми подари прекрасна лакирана масичка (заедно с необходимите малки съдчета), която специално беше поръчала за

раждането на сина си. Освен това ми подари метална сушилка за пелените. Много ѝ се зарадвах, защото тогава на пазара не се предлагаше почти нищо.

Посети ни и госпожа Иида Миуки и ни донесе бебешки дрешки, красиво избродирани чаршафчета и възглавнички, които беше приготвила сама.

Междувременно все повече хора говореха за евакуация. По-предвидливите вече събираха най-важните си вещи и се готвеха да се оттеглят по родните си места или при роднини. През пролетта на 1943 много обитатели на квартал Гинза продадоха къщите си или ги повериха на познати и заминаха с целите си семейства в провинцията.

За съжаление ние нямахме родно село, нито роднини в селските райони, при които можехме да се подслоним. Дядо ми беше починал, семейството му на село вече не съществуваше. Баба и мама бяха единствени дъщери. Баща ми нямаше родители и беше дошъл като осиновен син в семейството на дядо. Баба имаше по-млад полубрат, но той вече не беше между живите. Така никой не можеше да ни предложи убежище на село.

Слуховете за скорошната поява на американските бомбардировачи се разпространяваха навсякъде. Съзнавах, че нося отговорност за мама и баба, както и за бебето, а и времето ме притискаше. Съзнавах, че не бих могла да отведа цялото си семейство при роднините на мъжа ми в Осака и да ги помоля за подслон. Бях напълно безпомощна.

Макар че е малко необичайно човек да твърди такива неща за себе си, ще ви разкажа една интересна случка. Изглежда, аз съм надарена с някакво необяснимо шесто чувство, защото винаги предвиждам какво ще ми се случи. Когато някое жилище ми ставаше непоносимо и ме обземаше настойчивото усещане, че трябва непременно да се преместя, винаги ставаше така, че къщата или изгаряше, или ставаше жертва на наводнение.

Не разбирам откъде идваха тези предчувствия, но те бяха факт. По онова време се говореше много за един млад медиум на име Фужита Кототоме и баба често ми предлагаше на шега да му правя конкуренция.

И тогава ми стана непоносимо да продължа да живея в къщата ни в Гинза. Не издържах вече и толкова. Тъй като носех отговорност за

баба, мама и бебето и бях длъжна да остана жива до завръщането на мъжа си, можех спокойно да замина в провинцията.

Добре, ще се откажем от къщата си, но къде ще отидем?

За щастие баба имаше добри приятели в Нумацу.

— Въздухът е добър, а крайбрежието е чудесно място за гледане на дете. Пък и има прясна риба...

Така продадох къщата, приех предложението на приятелското семейство и отведох мама, баба и бебето в Нумацу. Приятелите ни намериха жилище, изобщо уредиха всички въпроси около преместването ни.

Подарихме почти всичките си вещи и се преместихме в провинцията само с най-необходимото. Баба вървеше едва-едва, мама също беше много слаба. Багажът и бебето бяха много тежки за мен. Нямаше кой да ни помогне и пътуването мина много тежко.

Все пак се намериха добри хора, които ни помогнаха да намерим спокойно и сигурно място за живеене. Жилището ни беше точно зад храма Сенген, околността беше много подходяща за малки деца, имаше много място за игра. Отсреща имаше малък ресторант тонкацу и младата двойка, която го ръководеше, беше много мила с нас. Имаха петгодишен син, Кен-чан, който беше истинско малко дяволче. Той хареса моето момченце и всеки ден си играеше с него на двора като истински по-голям брат. Моят син обичаше децата и беше безкрайно въодушевен от приятелството на Кен-чан.

Все още имах много мляко и пак щеше да се наложи да го изхвърлям, но този път ми дадоха да кърмя два пъти дневно бебето на един търговец на велосипеди, който живееше на улица „Хонмачи“. Хитоши, така се казваше малкото момче, беше с големи очи, бледо лице и сбръчкано тяло. След четири или пет дни той вече пълзеше зарадвано към мен. Явно беше проумял, че му доставям храната. Много скоро се закръгли и бузките му порозовяха.

Семейството на търговеца се държеше много добре с нас. Винаги когато имаше прясна риба, носеха първо на нас. Така синът ми се сдоби не само с млечна сестра, но и с млечен брат. Всички хора в Нумацу бяха отзивчиви, снабдяваха ни с прясна риба и ни оказваха различни малки услуги.

Междувременно американците започнаха да бомбардират Токио. За щастие ние бяхме на сигурно място и нямаше от какво да се боим.

Треперех само при мисълта, какво щеше да стане, ако бяхме останали в Токио. Тревожех се и за съдбата на съседите и приятелите ни в Гинза и се молах на боговете да ги запазят живи и здрави.

Когато въздушните нападения зачестиха, самолетите започнаха да минават и над Нумацу. Сирените виеха всяка нощ, затова си лягахме с дрехите. Още докато се радвах на решението си да напусна Токио, усетих, че вече не издържам в Нумацу. Мама и баба бяха щастливи, че си живеем мирно и спокойно, но според мен Нумацу беше станал непоносим.

— Пак ли започваш? Не искам да се местим. Едва се настанихме, а ти искаш пак да тръгнем на път. Няма да се помръдна от мястото си. Щом искаш да се местиш, върви сама — караше ми се мама. Ала баба имаше доверие в „предчувствията“ ми.

— Щом Кихару казва, че трябва да се преместим, значи има нещо. Ще направим, каквото ни казва — подкрепи ме тя.

Този път реших да намеря отдалечен селски район. Нумацу беше малко селище, но все пак беше град. Исках да живея в истинско село, където има само оризови поля и ниви. Затова вързах бебето на гърба си, минах моста на Нумацу и тръгнах да търся ново жилище.

Всяко ъгълче, даже най-малката колиба, бяха натъпкани с бегълци. След като изминахме десетина километра в южна посока, влязох в поредното малко село и на известно разстояние от една доста голяма селска къща видях хамбар. В него бяха подслонени две крави, но имаше и още едно помещение, в което отглеждаха копринени буби. Помещението беше слънчево, около десет квадратни метра. Огледах го и се зарадвах, че подът беше от татами. На половината път към къщата имаше кладенец. Можех да поръчам на някой дърводелец да издигне от предната страна на хамбара навес, където щях да готвя. Решена на всичко, влязох в къщата.

Говорих с една по-млада и една по-възрастна жена, които тъкмо се бяха върнали от полето, платих гаранция и наема за един месец и обясних, че смятаме да се нанесем колкото се може по-бързо. Скоро след като се преместихме в селото, Нумацу бе бомбардиран и изгоря напълно. Така предотвратих най-лошото.

---

[1] Японските черни корени са наистина с черен цвят. ↑

[2] Само долният край на кимоното е потопен в бои като „при изгрева на слънцето“, там са шарките. ↑

[3] През войната майките и съпругите на войниците приготвяли тези колани, като карали всички минаващи по улицата жени да направят възелче с червен конец. Коланите с хиляда бода символично защитавали войниците от нараняване. ↑

ГЕЙША В ТРИ ЧЕТВЪРТИ ПАНТАЛОНИ

В дъждовните дни и през зимата, когато нямаше работа на полето, жените от нашето село се събираха и правеха тръстикови шапки.

В хамбара или около печката в голямата кухня на къщата разстилахме сламеници, на които се събираха десетина жени. Макар че им бях чужда, те ме приеха сърдечно, помагаша ми във всичко, показваха ми, каквото не знаех. Аз се стараех да свърша всичко по най-добрия начин. Жените хвалеха бързината и сръчността ми и аз се стараех още повече.

Когато се чувствам поласкана, когато се държат добре с мен, хората могат да получат всичко, което поискат. Жените ми показаха и как се сади ориз, как се жъне пшеница. Работех с голям ентузиазъм и всички го признаваха.

Както беше обичайно на село, докато работех с жените, оставях сина си да смуче ряпа от туршия. Мама и баба бяха ужасени от тази гледка, но той беше въодушевен от новото си занимание. Гризането на солена ряпа или корави сушени сладки картофи е много полезно за децата, когато им никнат зъбки. По онова време нямаше откъде да купя биберон, затова синът ми смучеше топчето на капака на чайника и запушалките на бутилките.

На обед ядахме голяма оризова топка, късно следобед пиехме чай и хапвахме консервирано китайско зеле. Понякога ни даваха печени шарани или меки сушени сладки картофи. От време на време някоя от жените ставаше и изнасяше бебето навън да пишка. Всички се грижеха трогателно за него и през това време можех истински да си почина.

За съжаление все още няхах вест от мъжа си. Не знаех дали е в Бирма, или са го преместили другаде. Не знаех дори дали е получил писмото ми със снимката на бебето, което бях изпратила до тайните служби. Но не бях сама с грижите си: в селото имаше предостатъчно жени, които отдавна нямаха вест от мъжете, синовете, братята и бащите си.

Ако някой получише писмо, че близкият му е загинал, цялото село му съчувстваше. За разлика от другите мъртви падналите за родината биваха почитани с особена церемония. Останалите живи жени и майки бяха възхвалявани като героини на страната си. Много от тях не проливаха нито сълза. На тяхно място аз щях да се разпищя като луда и да плача без задръжки. Какво ме интересуваше родината, след като най-близкият ми човек никога вече нямаше да се върне? За какво майките отглеждаха децата си? И все пак: когато чувам разказите на познатите си за страшните преживявания по време на евакуацията, често изпитвам смущение, че ние сме живели толкова добре. Не е редно да разказвам колко приятно съм си прекарвала времето в онова отдалечено село, нали?

Стаята за отглеждане на копринени буби, която бях наела, беше проветрива и се намираше от южната страна на хамбара. През зимата беше топло и баба беше много радостна, че може да се грее на слънцето. Нощем ставаше студено и затваряхме капациите на прозорците. Въпреки това синът ми и аз не настинахме нито веднъж. От другата страна на дъсчената стена живеяха две крави. В началото често провираха глави в нашата стая, затова дърводелецът закова още една дъска. Нощем редовно се чуваше потропване с копита, малкият се плашеше и пищеше. Докато свикнем с тези шумове, едва не падахме от леглата от ужас. През лятото ни мъчеха мухи и бълхи. Посред нощ скачах, палех лампата и започвах сръчно да ловя подскачащите навсякъде бълхи. Когато се хвалех, че съм станала велика майсторка в ловенето на бълхи, баба се разплакваше.

— Ти не си маймуна! Защо се хвалиш, че умееш да ловиш бълхи? Не виждаш ли колко е тъжно!

Въпреки това аз се радвах на всекидневния лов и го чаках с нетърпение. Когато успяхме да си купим един жълт прах, направен от пиретрум и хризантеми, бълхите намаляха. Оказа се обаче, че прахът дразни кожата, затова продължихме борбата на два фронта. Накрая все пак успяхме да се отървем от тях.

В голямата къща живееше семейството на селянина, който бе починал преди шест години. С майката живеяха двадесетгодишната Кикуюе, наистина очарователно момиче, и едно седемгодишно момче.

Тя беше втората жена на селянина, защото майката на Кикуге починала рано. След смъртта на бащата двете жени се грижеха заедно за имота. Освен това там живееше и „чичото от склада“. Той беше помладият брат на бащата и вече беше минал петдесетте, само година помлад от починалия, но тъй като беше втори син, нямаше свое семейство и живееше сам в склада зад голямата къща.

След години прочетох „Зумуси от Тохоку“ от Фуказава Шичиру и веднага си спомних за „чичото от склада“. Не само в Тохоку, което е в Североизточна Япония, но и тук вторият и третият брат трябваше да си търсят друго препитание или като нашия чичо оставаха неженени и работеха на оризищата и нивите на големите си братя.

„Чичото от склада“ беше много разговорлив. Често идваше да си поприказва с мама и баба. Когато вратите и прозорците бяха отворени, обикновено се разполагаше на прага. Втората съпруга била лоша, докато майката на Кикуге била тиха и добра жена, но починала, когато Кикуге била едва в шести клас. Мащехата и Кикуге не се разбирали добре и така нататък.

— Кикуге изглежда нежна, но е корава като камък... — хленчеше той.

„Чичото от склада“ се боеше от втората жена на брат си и от голямата племенница, но постоянно подчертаваше колко е важен за полската работа в това чисто женско стопанство.

Двете жени го ругаеха, наричаха го „мързеливец и пияница“, „безделник, който само гледа да легне някъде и да заспи“, но обикновено не му обръщаха внимание.

Въпреки това жената на селянина, Кикуге и „чичото от склада“ бяха мили хора и аз се разбирах много добре с тях.

Понякога Кикуге излизаше на полето и ни донасяше четири или пет стръка пролетен лук. Разбира се, правеше го тайно от майка си. Освен това ми подаряваше варени сладки картофи за малкия.

Тъй като според Кикуге бях още много млада и въпреки че бях градски човек, садях ориз, плевях и изработвах сламени шапки, тя се отнасяше към мен с голямо доверие. Освен това изпитваше типичното за младите жени сантиментално съчувствие, защото не знаех жив ли е още мъжът ми и трябваше да разчитам единствено на себе си.

Жената на селянина беше едра и силна и когато ме видеше да мъкна тежките кофи с вода, се провикваше сърдито:

— Дай, аз ще ги отнеса.

Грабваше двете кофи и без мъка ги отнасяше в стаята ни.

Тъй като синът ми не се страхуваше от чужди хора, селските момчета свикнаха да го водят вечер на баня. Когато покрай къщата минаваха големи момчета на колела, малкият тичаше насреща им и пицеше въодушевено. Той харесваше всички без разлика — малки и големи ученици и завършили училище младежи.

Най-голямата му радост беше, когато момчетата го посещаваха вечер след работа. Тъкмо беше започнал да говори и с гордост пееше „Красивият Кусацу“ или „Песента на събирачите на чай“. Беше научил тези песни от големите си приятели.

Баба и мама се мръщеа, но малкият не се трогваше и продължаваше да пее любимите си песни. Ала когато заминахме за Токио и той изпя на слушателите във влака „Елате в красивия Кусацу“ на бебешкия си език, но с очевидно музикално дарование, и аз се засрамах.

Вестниците всеки ден пишеха за жестокото отношение на селяните към евакуираните в домовете им граждани, за надменността на гражданите, които гледали отвисоко на селските хора, които от своя страна имали огромното желание да се отърват колкото се може по-скоро от „изисканите нахалници“. Когато непознати хора са принудени да живеят дълго време заедно, се натрупват много проблеми и една искра може да подпали голям пожар. Според мен и селяните, и гражданите имаха основания да бъдат недоволни.

За разлика от тях ние имахме късмет и аз си представях как ще живея и занапред на село, където всички бяха толкова сърдечни. Представях си завръщането на мъжа си, щях да му разкажа колко добре са се отнасяли с нас тези прекрасни хора и чувах смеха му, когато синът ни изпълняваше „Красивият Кусацу“ и „Песента на събирачите на чай“.

Когато в красивите лунни нощи вървах по неравния селски път с плачещото дете на гърба, което се страхуваше от трополящите наблизко крави, често се питах дали и мъжът ми наблюдаваше същата луна и дали ще ме похвали на усилията, като види мазолите по ръцете ми, с които работех като селска жена. Трябваше само да имам търпение.

Мисълта, че след завръщането на мъжа ми ще си спомням с усмивка за всичко преживяно на село, ми вдъхваше нова смелост.

В лагера за интернирани бях научила от Иида Миуки стихотворението „По-рано се ужасявах от света, а днес си го спомням с копнеж“. Сигурно ще дойде време, когато ще си спомняме със смях за сегашната мизерия и страданията, които преживяваме, беше ми казала тя.

Трябваше да стисна зъби и да продължа напред... защото баба, мама и синчето ми бяха напълно зависими от мен. За щастие вестта, че умея да украсявам булки, се разпространи бързо, търсеха ме все повече хора и започнахме да се храним по-добре.

Една вечер старците от селото се събраха в храма и със задоволство проследиха изпълнението на младите момичета от младежкия съюз, които бяха подготвили танца на черешовите цветове. Бях им предоставила всички кимона, които успях да спася. Изрязяхме черешови цветчета от хартия, намазахме ги с руж и украсихме с тях сухи клончета. Така направихме черешови клонки за храма.

Събраните в храма жители на селото, особено старите хора, бяха трогнати до сълзи. Казаха ми, че никога, през целия си живот не са виждали такъв прекрасен танц. Разбира се, много от тях бяха баби и дядовци на танцьорките...

Направих всичко това от благодарност, че селото ме бе приело толкова добре.

Майчиното мляко вече не беше достатъчно за сина ми и трябваше да се замисля за друга храна. Той имаше нужда от оризова каша, яйца и зеленчуци. Тогава нямаше готови бебешки храни.

Не можех да разчитам само на Кикуюе и мащехата й. Трябваше да ходя в съседните села и да купувам храна.

Ето какво се случи в един великолепен летен ден.

Както винаги, крачех по черния път с детето на гърба. Срецах няколко души от града, които също бяха тръгнали да купуват храна. Бяха от Номацу и Мишима. Повечето бяха жени на средна възраст, водени от петдесетгодишния собственик на магазин за помпи.

Изведнъж зави сирена.

— Въздушна тревога! — На ясното синьо небе изникнаха два прекрасни американски самолета със сребърноблестящи крила.

— Каква красота! — Спряхме и се загледахме към тях. Само мъжът начело на колоната изкрещя: — Бързо, бързо, лягайте на земята!

Всички се втурнаха към оризовото поле и се хвърлиха по корем.

Тъй като се боях да не улучат детето на гърба ми, легнах обратно и се опрях с две ръце на пътя.

Един от самолетите премина точно над нас. Беше толкова ниско, че видях лицето на американския пилот.

Ра-га-га-га... затрака картечницата.

Затворих очи и се предадох на съдбата си. Лежах неподвижно и си мислех какво ще стане с детето ми, ако ме убият.

Стрелбата не преставаше и когато най-последно се престраших да отворя очи, самолетът се издигаше към облаците. Крилата му блеснаха още веднъж под слънчевата светлина и той изчезна от погледите ни. Запомних завинаги лицето на младия американски пилот. След малко се изправих с треперещи крака.

Явно малкият беше приел идването на самолетите като весела игра и не ми се сърдеше, че съм се хвърлила по гръб на земята. Беше в чудесно настроение, бърбеше си нещо и ме подръпваше по косата. Изчистих праха от панталона си и се огледах. Шестима от спътниците ми не се изправиха. Мъжът, който вървеше начело, скочи на крака и изкрещя:

— Мъртви са!

Жената на средна възраст, която беше залегнала до мен, също не стана. Отидох да я видя и се разтреперих от ужас. От рамото ѝ струеше кръв. Не знаех какво да правя.

— Ей вие, тичайте в селото и повикайте помощ! — заповяда сърдито мъжът.

Хукнах, препъвайки се, в посоката, от която бях дошла. Не помня как съм се задържала на краката си и как съм дотичала до селото. Дишах тежко, сърцето ми се беше качило в гърлото. Тичах и пшках. С последни сили стигнах до мястото, където се събираше младежкият съюз.

— Помощ! Елате и помогнете! — извиках с пресекаващ глас.

Когато един мъж излезе навън, аз се свлякох на земята.

— Мъртви са, всички са мъртви — хълцах аз и сочех посоката, от която бях дошла. Не можех да се изправя. Мисля, че страхът ме

сковаваше. Като че ли беше сън. Само преди няколко минути жените вървяха с мен по полския път и си приказвахме за всекидневни неща, а сега лежаха в оризовото поле, облени в кръв. Помня още как синът ми ме дръпна за косата и няколко души изскочиха шумно от сградата. После всичко потъна в мрак.

Много от гражданите, които бяха откарани с волски коли в болницата на Нوماцу, починаха по пътя. Оцеляхме само двама — собственикът на магазина за помпи, който вървеше начело, и аз, последната в редицата.

Един ден Кикуюе ни съобщи, че малко преди обед селяните и евакуираните трябва да се съберат в къщата на старейшината. Мама дойде с мен. Когато влязохме в къщата на селския старейшина, там вече бяха събрани много хора. Старейшината и жена му седяха пред радиото. Явно предаваха нещо много важно.

Радиоапаратът беше много стар. Когато един млад мъж от Шинден завъртя копчето, прозвуча оглушително изсвирване, като от парен локомотив, после нещо изтрака и настана тишина.

— Днес Негово величество императорът ще говори на народа си — обяви старейшината.

— Сигурно пак ще ни каже да положим повече усилия и да даряваме повече желязо и метал — предположи „чичото от склада“.

Най-после прозвуча високият, тих глас на императора.

— Познах гласа на Негово величество — проговори почтително старейшината и всички се вслушаха напрегнато. В стаята стана толкова тихо, че можеше да чуеш падането на игла. Старецът притисна ухо към радиото.

— Я, войната свърши, добре ли чух? — попита високо жена му.

— Ние загубихме. Япония загуби — отговори жално той.

— Във всеки случай войната свърши, нали? — повтори жена му.

— Точно така, защото загубихме. — Старейшината започна да плаче, „чичото от склада“, младият мъж от Шинден и изобщо всички мъже избухнаха в сълзи.

Без да искам, прошепнах:

— Слава Богу!

Мама сърдито ме ощипа по коляното. Човек, казал такива думи, се смяташе за предател.

Всички плачеха с глас. Раменете на мама се тресяха. Аз не плачех, мислех само за това, че вече никой нямаше да умира...

СТРАШНОТО ПЪТУВАНЕ КЪМ СТОЛИЦАТА

Това стана през пролетта на 1946 година. Тъкмо се бях върнала от приготовленията за една сватба и носех много омочи. Обикновено ми ги увиваха в стари вестници, но този път бяха откъснали две страници от списание.

Случайно разгърнах хартията и в очите ми се наби името „Кихару“. Пригладих страницата и зачетох. Оказа се откъс от разговора между двама чуждестранни журналисти, дошли в Япония с окупационните сили. Лицето, което говореше подробно за мен, беше кореспондентката Гуен от Детройт, с която се бяхме сприятелили преди войната.

„Японките са много искрени. Те не излагат на показ ума си и в сравнение с американките са много по-сърдечни. Какво ли е станало с приятелката ми Кихару? Надявам се, че е оцеляла, и много искам да я видя. Узнах, че се е омъжила за дипломат и има дете, но може би е загинала при бомбардировките. Много ме боли за Кихару. Така ми се иска да я видя отново и да я прегърна.“ — Това беше моята Гуен.

В дискусиата участваха и други журналисти. Прегледах внимателно двете страници, но не можах да разбера в кое списание е публикуван разговорът. Другата страница беше запълнена с рекламата на някаква банка. На коментарите бяха написани само инициалите на участниците.

Бях щастлива да узная, че Гуен е в Токио и не само си спомня за мен, а и се тревожи за сигурността ми. При всички обстоятелства щях да замина за Токио и да я намеря. Освен това трябваше да откроя дали мъжът ми е още жив. Войната свърши, но все още нямах вест от семейството му в Осака. Властите също мълчаха. Тъй като официалният ми адрес беше в Осака, в селото не можех да науча нищо.

Първата ми работа беше да напиша писмо на госпожа Иида. Писах ѝ, че смятам да отида в Токио, да се явя във външното министерство и да попитам дали мъжът ми е още жив и къде работи в момента. Ако продължавах да живея ден за ден и да печеля хляба си с украсяване на млади булки, не можех да очаквам много от живота.

Рано или късно щяхме да останем гладни. Трябваше да измисля нещо, преди да е станало късно... Тъй като връщането на мъжа ми беше абсолютно несигурно, всичко зависеше от мен. Ако престанех да работя, щяхме да гладуваме.

Общата нужда се задълбочи още повече с паричната реформа. За да се справи с инфлацията, държавата блокира спестовните влогове със стари йени и никой нямаше право да тегли повече от петстотин йени месечно.

„Разбира се, че ще ти помогнем да научиш нещо за мъжа си. Токио е напълно изгорен. Ние живеем в къща, която е същинска барака, но имаме стая, в която можеш да пренощуваш. Ела колкото можеш по-бързо“ — писа ми по обичайния си мил начин госпожа Иида.

Цяла Япония беше изгорена, всеки беше претърпял някаква загуба. В тази обстановка никой не можеше да си позволи да се грижи за другите, но Иида Миуки беше добра както винаги... Доверих ѝ се и реших незабавно да замина за Токио.

Естествено не можех просто да отида на гарата, да си купя билет и да се кача във влака. Първо си направих торба от една голяма кърпа и я напълних с бял ориз. Не беше редно да отида у семейство Иида без хранителни продукти и да нощувам у тях, все едно колко сърдечно щяха да ме приемат.

Завързах торбата на кръста си, под крачетата на малкия, който беше на гърба ми. Още на зазоряване бях на гарата в Мишима. Макар че пътувахме с волската кола, имах чувството, че пътуването трая цяла вечност. Когато най-сетне пристигнахме, пред гарата чакаше огромна опашка. Беше толкова дълга, че ми се струваше невъзможно да получа билет още същия ден.

От време на време пристигаха групички кряскащи хора, за които опашката очевидно не беше препятствие. Без да обръщат внимание на околните, те се промушваха през бариерата.

— Това е несправедливо — ругаеха чакащите, но никой не смееше да протестира, защото онези бяха от „победителите“. Не разбирах: ние бяхме победени от Америка, но те не бяха американци. И по-късно съм наблюдавала подобни хора, които се бяха самоиздигнали до ранг на победители и си въобразяваха, че всичко им е позволено. Беше ми много чудно, че хората около мен си мълчаха.

Ако малкият не беше на гърба ми, щях да отида до бариерата и да се оплача: „Какво правите, ние чакаме от половин ден!“, но ако бях напуснала мястото си в опашката, сигурно нямаше да получа билет. Затова се примирих. На опашката чакаха и много мъже, които също не предприеха нищо.

— Те са победителите, нищо не можем да направим — ръмжаха недоволно те. И така безброй пъти...

Тъй като чакането се проточи безкрайно, малкият започна да хленчи, а аз бях толкова гладна, че едва се държах на краката си.

Носех оризови топки, но не можех да изям всичко наведнъж, защото няхах представа колко още ще чакаме. Все пак накрая се реших и изядохме оризовите топки, седнали на бетоновата площадка пред гарата. Вкусът им беше отвратителен.

Междувременно стана следобед и когато най-после получих скъпоценния билет, в гарата нахлу с оглушителен шум голяма група търговци на черно. Опитах да се кача във влака, но не успях.

Не можах да си пробия път дори до бариерата. Влакът нямаше прозорци. Дупките бяха заковани с дъски. Търговците ги разковаха и се натовариха във влака през прозорците. И на покрива седяха хора.

Даже ако имах повече смелост, не можех да предприема нищо с детето на гърба. Няколко безумно смели търговци с големи кошове на гърбовете висяха на стълбите. Но тъй като моят товар беше жив, не можех да рискувам. Докато стъписано наблюдавах пристигащите и заминаващите влакове, към мен се приближи един железничар в униформа.

— С бебето на гърба няма смисъл да опитвате. Ще загинете, ще ви смачкат... Не се опитвайте да се качите във влака, рискувате живота си.

— Трябва непременно да замина за Токио. Търся мъжа си — отговорих през сълзи аз.

— Първият сутрешен влак е малко по-празен. Елате тук утре сутринта точно в 6,28 ч. Сигурно ще пътувате права, но поне ще можете да се качите. Сега е същински ад. Следобедът е най-неблагоприятното време, защото търговците на черно се връщат.

Той погледна билета ми и му сложи нов печат. После ми разказа как някакъв нещастник бил смачкан между варелите с бензин на търговците.

— С бебето на гърба е по-сигурно да стоите на платформата, в никакъв случай не си пробивайте път към средата на влака. Неприятно е само когато вали — обясни ми търпеливо той.

Помолих се на следващата сутрин да не вали. Не можех да ношувам в близост до гарата. Имаше две риокан, но нямах представа колко ще ми струва една нощувка. По онова време не пускаха никого да ношува в хотелите без ориз. Само че оризът, който беше вързан на кръста ми, беше за семейство Иида. Без да знам дали ще се справя в тъмнината, тръгнах обратно към къщи. Натоварих малкия на гърба си и потеглихме. Беше вече три следобед. По пътя изядохме останалите оризови топки и помолихме в един магазин за малко вода.

Водата в Мишима беше толкова бистра, че даже в отходните канали се виждаше дъното. Местността беше прекрасна, но аз не бях тръгнала на път, за да се наслаждавам на природата. Детето не можеше да се нагоди към моите крачки, затова предпочитах да го нося. Постепенно пътят стана по-стръмен.

Коланът на бебешката кърпа прерязваше рамото ми. Бях много изтощена, бебето ми тежеше все повече и понякога ми се искаше да го хвърля на пътя. Небето на запад почервения...

Слънцето залезе, изгря луната. Рапицата и червената детелина цъфтяха и гледката беше невероятно красива. Макар че бях смъртно уморена, вдъхвах дълбоко свежия аромат на пролетта.

„Утре ще замина за Токио“ — мислех си аз, докато намествах на гърба си малкия, който беше дълбоко заспал и ми тежеше още повече. Взирах се в ярката луна и отправях молитви към мъжа си, който може би също я наблюдаваше: „Моля те, върни се по-скоро“.

Когато най-после стигнах до дома, паднах безсилно на пода. Не вярвах, че на следващата сутрин ще успея да стана навреме за влака. На всичкото отгоре не можех да си легна веднага, първо трябваше да се подготвя за следващия ден. За щастие щяхме да пътуваме с конската каруца, защото „чичото от склада“ се готвеше да замине за Номару рано сутринта. По онова време цигарите бяха с купони (по четири на ден). Тъй като жените също получаваха купони, а никоя от нас не пушеше, аз давах нашите купони на чичото и сега можех да се възползвам от благодарността му.

Спах през целия път и се събудих едва на гарата в Мишима. Беше ми много приятно да спя в препускащата каруца.

Вчера железничарят бе казал, че влакът ще замине в 6,28 ч., но по онова време влаковете често заминаваха с тридесет или четиридесет минути закъснение. За щастие и моят влак закъсна, иначе щях да го пропусна.

Рано сутринта бъркотията не беше така страшна, като вчерашната, но никой не се качваше по нормалния начин през вратите. Пък и беше невъзможно да се добереш до вратата, защото хората висяха като гроздове. Затова се изкатерихме през прозорците.

Сигурно ви се струва невероятно, но беше точно така. Хората, които не можеха да се напъхат в препълнения влак, седяха на покрива.

Никой нямаше време и нерви да се замисли какво ще стане с тях, когато влакът навлезе в тунел. Ако бях сама и без багаж, щях да скоча без усилия през прозореца, но с бебето на гърба това беше невъзможно.

Но ако не успееш да си намеря място в този влак, сигурно изобщо нямаше да замина. Беше ми ясно, че следващият влак ще бъде още по-убийствен. На всяка цена трябваше да тръгна с този. Пък и нямах сила да се редя още веднъж за билет. Решена на всичко, стъпих на платформата.

— По-бавно, по-бавно, ще паднеш и ще убиеш бебето. — Един едър мъж около петдесетте ме задържа да не падна. Влакът потегли с тласък. Много пъти наистина щях да падна, но мъжът ме държеше здраво. Постепенно успях да изкача стъпалата и си намерих място, където можех да стоя самостоятелно.

Вътре във влака беше невъзможно да се движиш. Влаковете имаха тоалетни, но тъй като пътниците бяха натъпкани като херинги в консерва, беше изключено да стигнеш до тоалетната.

Търговците на черно носеха огромни кошници и сандъци. От време на време водачите им даваха команди. В групите имаше и много жени, едри и груби, които изглеждаха по-силни дори от мъжете.

Добре направих, че последвах съвета на железничаря и останах на платформата. Имахме късмет, защото не заваля, нито духна студен вятър.

Без да паднем, но изтощени до смърт, стигнахме на гарата в Шимбаши. Любезният ми спътник се осведоми накъде съм тръгнала.

— Отивам в Хигаши-Накано — отговорих.

— Аз съм към Шиниуку, можем да пътуваме заедно.

Малкият трябваше да се изпишка. Във влака не можехме да се движим и нямаше как да го държа да пишка. Освен това основното ми занимание беше да се държа здраво, за да не падна от платформата. Изобщо не бях помислила, че на детето му се пишка.

— Ще излезем навън и ще му смените пелените — успокой ме мъжът. Само че малкият не беше с пелени. Все пак бях сложила няколко в торбата, защото ме беше страх да не намокри футона на семейство Иида при нощувката в Токио.

Когато излязохме от гарата на Шимбаши, видях, че всичко наоколо е в руини. Изпитах огромна мъка. Все пак предприемчивите търговци бяха издигнали множество сергии, наредени пред гарата. Сергиите бяха около 1,50 м широки, покрити с тръстика, позисканите имаха дори стени от тънки дъски, някои бяха снабдени и със завеси.

На сергиите се продаваха брашнени топки, сардини, макарони, варени сладки картофи, шишчета с карантия, саке, ракия, бира и сладка бобена супа. Сардините струваха шест йени, а сладката супа десет йени, макар че беше горчива, с неприятен вкус на подсладител. Казват, че по онова време имало много ослепели от фалшиво саке или ракия, които съдържали метилов алкохол.

Във всеки случай сергиите бяха безброй и всички бяха обсадени от гладни хора. Имаше и продавачи на работни ръкавици, вълнени завивки, ботуши и различни други неща. Хората поглъщаха жадно брашнените топки и макароните. Лицата им имаха почти животинско изражение и аз запомних завинаги гладните им очи. За първи път осъзнах, че на село нямаше такива лица. Разбира се, и ние се задоволявахме с охлюви и бурени, но никога не гладувахме истински.

Мъжът седна до мен на една пейка пред видимо най-добрия щанд. Зад него бяха изровили в земята дупка, която служеше за тоалетна, а отгоре беше сложена греда. Когато се върнах от клатещата се тоалетна, той беше поръчал оризова супа и димящите чинии вече ни чакаха на масата. Една порция струваше десет йени. Много вкусна супа! Малкият също беше въодушевен. Докато живеехме на село, той виждаше всеки ден едни и същи лица и сега се оглеждаше с жадно любопитство.

Любезният ми спътник разказа, че е бил евакуиран в Ажиро и че жена му и двете му деца все още са там. Той дошъл сам в Токио, за да

си потърси някаква работа в строителството. Аз му разказах, че мъжът ми е заминал на работа в Бирма и аз не знам дали е оцелял, затова съм дошла да питам в министерството.

Мъжът поръча още две супи и когато платих, се извини смутено. Никак не му беше приятно да се нахрани за сметка на една млада жена. Сбогувахме се в Шиниуку. Не можахме да си разменим адресите. Помня само, че името му беше Ишизука.

След това продължих пеша в посока Хигаши-Накано. Малкият също искаше да ходи. Омръзна му да го нося на гърба. Хванах го за ръка и тръгнахме бавно. Всичко му беше интересно. Минувачите сигурно си мислеха, че сме тръгнали на разходка.

Кварталът беше почти изцяло изгорен, тук и там се виждаха бараки, ако тези набързо сковани колиби изобщо можеха да се нарекат бараки. Наоколо цъфтяха красиви бели цветя и правеха гледката още по-тъжна. Край една колиба с разкривен ламаринен покрив и сламена врата течеше вода. Една жена, която переше, ни извика:

— Какво хубаво момче! Пийнете глътка водица!

Подаде ни счупена чаша и се напихме до насита. Никога не съм предполагала, че водата може да бъде толкова сладка!

Мина доста време, докато стигнем в Хигаши-Накано. И там всичко беше изгорено. Опитах се да си спомня къде беше къщата на Иида и най-после я намерих. Господин и госпожа Иида изскочиха навън. Бяхме прещастливи да се видим отново живи и здрави, което тогава съвсем не се разбираше от само себе си.

Госпожа Иида, която за последен път ни беше посетила в дома ни в Гинза, за да ме поздрави за раждането на детето, остана безкрайно учудена, че малкият вече може да говори.

— Колко си порасъл — каза му тя и той отговори:

— Нали съм човек.

По-рано ме поставяше в неловко положение, като пееше с все сила „Красивият Кусацу“ и „Песента на планинците“, на които го бяха научили селските момчета, а сега постоянно повтаряше „Нали съм човек“. Когато му се карах, че се е напишкарал, отговаряше: „Нали съм човек“. Когато баба му се караше, и на нея отговаряше: „Нали съм човек“. Постоянно повтаряше тези думи. Нямах представа откъде ги е научил. Макар че още не можеше да говори добре, отговаряше на всички забележки със своето „Нали съм човек“ и изглеждаше много

нахален. Напразно го щипех по бузата и го затварях в шкафа. Йоичи, малкият син на госпожа Иида, и дъщерята Томоко се забавляваха много с него и често го караха да казва „Нали съм човек“, но аз, като майка, съвсем не се радвах толкова.

Когато се здрачи, го завързах за едно дърво на изгореното поле пред къщата и го накарах да обещае, че никога вече няма да казва тези думи. Заплаших го, че ако не стане добро момче, ще го оставя цяла нощ вързан за дървото сред изгорелите къщи и никой няма да му дойде на помощ. Той явно се уплаши и престана.

В деня след пристигането си отидох във външното министерство. След като четири пъти ме препращаха от кабинет в кабинет, най-после намерих нужното място.

Бях изпратила няколко писма в тайните служби Ивакуро, но нямах представа дали са пристигнали. Вече три години нямах вест от мъжа си. Разказах им, че непременно трябва да получа работа, защото имам да храня две стари жени и едно малко дете. Какво ставаше с мъжа ми? Къде беше? Дали пък не го бяха обявили за безследно изчезнал? Знаех, че ако продължа да чакам и след време науча, че отдавна е мъртъв, ще се чувствам виновна пред детето си. Затова настойчиво ги помолих да проверят жив ли е още съпругът ми и къде се намира. Служителят, който ме прие, беше блед мъж около петдесетте.

— В момента не можем да направим разследване. Оставете ми адреса в мястото, където сте евакуирана, и ще ви уведомя веднага щом научим нещо повече.

Написах адреса си в селото, както и адреса на семейство Иида, и отново го помолих да направи всичко възможно, за да ми върне мъжа. Поклоних се и се приготвих да изляза, когато чиновникът каза нещо, което ужасно ме ядоса.

— Госпожо, ако започнете работа, тя трябва да бъде достойна за съпругата на един служител във външното министерство. Трябва да пазим лицето си.

— Искате да кажете, че държите работата ми да съответства на положението ми на дипломатическа съпруга? Значи ли това, че министерството е готово да ми намери подходяща работа?

Лицето му се изкриви.

— Министерството не може да се грижи за неща, които са извън неговата компетентност.

— И каква, според вас, би била службата, достойна да бъде заета от една дипломатическа съпруга? — попитах язвително аз.

— Днес много млади хора, без да се замислят, постъпват на работа в ресторанти, но тези дейности вредят на името на министерството.

— Вече ви казах, че скоро няма да имам с какво да храня две възрастни жени, детето си и себе си. Министерството не ми плаща нито стотинка помощ. Ако положението стане критично, няма да се съобразя с изискванията ви да пазя реномето на министерството. За мен е много по-важно да запазя семейството си от гладна смърт, отколкото да пазя честта на държавните чиновници.

Поклоних се и излязох от кабинета. В коридора дадох воля на сълзите си. Защо не се връщаше мъжът ми... даже да е останал без ръце или крака. Само да се върне, и ще заживеем по-добре. В случай на нужда ще мия чинии в някой малък ресторант или ще си открия сергия, но няма да оставя семейството си да гладува.

Не можех да повярвам, че в сегашното положение на страната чиновниците продължаваха да говорят глупости за реномето на министерството и честта на държавния служител. В Япония имаше предостатъчно млади майки (аз имах само едно дете, но много други имаха по три и по четири), които страдаха неописуемо в тежкото следвоенно време и не можеха даже да плачат.

Върнах се обезверена у семейство Иида. Разказах им за „реномето на министерството“.

— Онези в министерството седят по цял ден в кабинетите си и не правят нищо — ядоса се господин Иида. — Само дрънкат глупости за честта на държавния служител.

Ако мъжът ми не се върнеше скоро, бяхме заплашени от гладна смърт. Трябваше веднага да реша какво ще правя. Първото, което ми хрумна, беше да потърся Гуен.

На следващия ден двамата Иида любезно ми предложиха да остана още няколко дни у тях. Бях им дълбоко благодарна, тъй като дори не бяхме роднини.

Излязох рано сутринта, за да отида в пресклуба „Маруноучи“, където се срещаха чуждите кореспонденти.

Улицата беше известна като „Алеята на вестниците“, там се събираха журналисти от всички страни на света.

На рецепцията работеше млада японка. По-късно чух, че са й дали прякора „Тини“, много подходящ, защото беше дребна и крехка. Макар че с бебето на гърба и широкия панталон изглеждах доста жалка, тя ме прие сърдечно.

— Гуен излезе преди малко, но каза, че ще се върне към два. Можете да я почакате тук.

Зарадвана, оставих малкия на пода, а дружелюбната млада дама ни донесе една бутилка с кафява лимонада.

— Това е американска освежителна напитка, казва се кока-кола — осведоми ни тя. Синът ми се влюби в напитката и всеки ден искаше да му купувам „кола-кола“. Беше му много мъчно, когато се прибрахме на село и нямаше откъде да се снабдяваме с кока-кола.

Всичко, което ставаше в пресклуба, беше безкрайно интересно за момчето ми. Нали досега беше живяло в селски хамбар и имаше за съседни две крави. Креслата, диваните, масите и великолепните букети във вазите го учудваха безкрайно. Очарователната Тини попита дали познавам Гуен отпреди войната.

— Ще преживеете тъжна изненада — уведоми ме тя.

Още преди войната Гуен била политически кореспондент в един детройтски вестник и по нищо не отстъпвала на колегите си мъже. Преди пет години претърпяла автомобилна злополука и лицето й — най-важното нещо за една жена — било обезобразено. Макар че се подложила на козметична операция, красотата й била разрушена завинаги. Само прекрасните й сини очи останали непокътнати, разказа Тини.

Очевидно младата дама нямаше много работа. Тя хареса момченцето ми и се заигра с него. Тъй като досега беше общувал само с грубички селски деца и младежи, малкият беше възхитен от нежните ръце и лакираните нокти на това хубаво момиче и си пийваше с удоволствие от кока-колата.

Скоро след два вратата се отвори и влезе Гуен. Веднага я познах. Хвърлих се към нея, прегърнах я и се разплаках.

— Кихару, Кихару, ти си жива! — Гуен ме прегърна здраво и ме помилва по гърба. Когато се погледнахме, очите ни бяха пълни със сълзи. Испитвах дълбока благодарност, че съм оцеляла в тази страшна

война. Лявата вежда на Гуен беше изкривена, а белегът на лявата буза загрозяваше финото ѝ лице.

Едва по-късно узнах, че преди катастрофата Гуен била шеф-редактор на политическия отдел на вестника, което е твърде необичайно за една жена. Разказаха ми също, че се държала доста надменно с мъжете. Все пак била най-компетентната в редакцията, умеела да накара другите да я уважават и енергично прокарвала собствените си виждания. След злополуката станала много по-кротка. Запознах се с нея преди войната на едни банкет, после ходихме заедно на покупки и на театър. Гуен беше толкова умна и енергична, че я взех за образец за подражание.

Когато синчето ми се затича тромаво към нас, тя го вдигна на ръце и го целуна.

— Какво хубаво бебе!

Синът ми никога не беше виждал толкова бяло лице със светла коса и сини очи, но не се уплаши. Придобил маниерите на селските момчета, той прие с радост прегръдката и целувката и когато Гуен го попита „How are you?“^[1], веднага се опита да го повтори.

Гуен веднага ме назначи за своя преводачка и секретарка. Трябваше само да се върна още веднъж на село, за да оставя малкия при мама и баба.

Вечерта ме поканиха в пресклуба на истинско американско ядене. Синът ми, който за първи път опита американска храна, беше възхитен. Гуен му намаза дебела филия мек хляб с масло и я поръси със захар.

— Това беше любимото ми ядене като малка — обясни тя. През цялото време го държа в скута си. — Никога не съм виждала толкова сладко момче — повтаряше тя и го целуваше по челото и бузките. Синът ми явно се чувстваше отлично в скута ѝ, защото непрестанно се усмихваше. Гуен беше свикнала с красивите лица на американските дечица, които са по-оформени и имат по-големи нослета, затова сега не можеше да се начуди на чернокосото японско момченце с чипо носле и меки черти.

Така се освободих от грижите си за прехраната. Вечерта Гуен ме върна с джипа си в Хигаши-Накано. Семейство Иида се зарадва много на този неочакван късмет.

Постоянно си повтарях, че мъжът ми сигурно ще бъде много благодарен на Гуен, че се е погрижила за семейството му! Тя практически ни спаси живота.

На следващия ден благодарих горещо на семейство Иида и се върнах на село, като отново пътувах на платформата. Обясних на мама и баба, че съм получила добра работа, и още на следващия ден се върнах в Токио.

---

[1] How are you? (англ.) — Как си? ↑

АМЕРИКАНЦИ В „СВЕТА НА ЦВЕТЯТА И ВЪРБИТЕ“

Гуен ме настани в жилището си в Мамаина, Азабу. В този квартал живееха всички важни американски журналисти.

На големия диван в помещението до спалнята ѝ за първи път от много време спях наистина добре. Двете стари жени, бебето, кравите и бълхите не бяха особено благоприятни предпоставки за дълбок и освежителен сън.

Всяка събота сутрин (понякога още в петък вечерта) се натоварвах с храни и заминавах на село по линията Токайдо. Гуен получаваше предостатъчно и ме снабдяваше със сапун „Айвъри“ (тогава в Япония имаше само груб сапун, миришец на риба, който се произвеждаше от рибено масло и „Айвъри“ беше луксозна стока), с мляко на прах, бонбони и сладкиши, понякога с печени пилета, шунка и др. Никога нямаше да мога да ѝ се отплатя. Получавах още лосион за тяло и червила, каквито никога не бях виждала. Мама и баба най-последно си отдъгнаха. Макар че никога не ми го бяха казвали, те изпитвах мълчалив страх, че един ден ще останем без каквато и да било храна.

Ако работех добре и надеждно, след връщането си в Америка Гуен щеше да ме препоръча на наследника си или на други хора от пресата. Това ме подтикваше да работя неуморно.

Придружавах я на всяко интервю с японци. Пътувахме до Нико, Атами, а веднъж дори до Киушу, винаги с извънредни влакове на армията, в които се седеше много удобно. Ежеседмичните ми пътувания в препълнените влакове бяха рисковани приключения. Затова пътуването в извънредните влакове, когато ядяхме приготвените сандвичи, пиехме кока-кола и разглеждахме красивите местности през прозореца, минавах като в сън. През цялото време виждах пред себе си лицата на баба, мама и малкия.

Всеки път, когато ядях, мислех за тях. И на село продуктите непрекъснато намаляваха. Хората се хранеха с бурени или блатни охлюви, сварени в соев сос, които събираха по полята. Понякога си позволявах картофена супа. Времената бяха много, много трудни.

Много рядко се намираха бял ориз, домати, яйца и др. Когато успеех да се сдобия с нещо по-хубаво, винаги го предоставяхме на баба и малкия. Ние с мама дълго време не хапвахме нормална храна.

Работата с Гуен ме удовлетворяваше, спях добре, хранех се добре. Загрубялата ми кожа стана отново нежна. Докато бях на село, имах ужасен обрив по бедрата и ръцете. Екземите сигурно бяха следствие от недохранване. Знам, че когато са ме видели за първи път след войната, познатите ми са си помислили: „Тази е много западнала“. Причината беше, че почти три години работех всеки ден на полето и перях в студената вода на потока. Разбира се, тогава не можеше и да се мисли за перална машина. Съдовете миех с вода от кладенеца. Ръцете ми се напукаха и мина доста време, преди да загрубееят достатъчно, за да не ми тече кръв.

Откакто живеех при Гуен, ядях всяка сутрин препечена филия, дебело намазана с масло. Имахме достатъчно мляко, захар и плодове. Лесно е да се говори за човешкото достойнство, но аз съм убедена, че човек обеднява до самата си същност, когато няма достатъчно за ядене.

През това време стана трагедията в дома на артиста от театър кабуки Катаока Низаемон. Ученикът му решил да си отмъсти, че го пренебрегвали и не му давали достатъчно храна, и убил цялото петчленно семейство. Ненаправно казват, че гладът те прави способен на всичко. Според мен това е истина.

Добрата храна скоро ми възвърна предишната жизненост. Тъй като всеки ден говорех английски, напредвах бързо в усвояването на езика. Постепенно опознах Ърнест Фулбрайт и много други журналисти.

След време г-н Фулбрайт написа стихотворението „Токийска рапсодия“, което преведох на японски. Майстор Киней Рокузаемон го преработи в нагаута и го представи в зала Санкей. Заедно с Азума Токухо бях водеща на концерта.

Тъкмо когато грижите ми за прехраната на семейството намаляха, Гуен ми съобщи, че са я повикали обратно в Детройт. Беше ми много мъчно, че ще се разделим. Имах чувството, че клонът, на който едва съм се спасила, се е счупил.

Скоро чух, че английският журналист Тилтман, който преди войната беше написал книга за Япония и беше споменал и за мен, е

питал жива ли съм и къде се намирам в момента. Когато узна, че работя за Гуен, той ме помоли да се срещнем в пресклуба. И двамата се разплакахме от радост, че сме живи и здрави. Най-добрите ми приятели от времето преди войната ме поканиха на весела вечеря.

Когато Гуен спомена, че трябва да се върне в Америка, Тилтман каза:

— Тъкмо навреме. Жена ми пристига в Япония и трябва да й намеря жилище. Досега живеех като ерген в хотела. Кихару, не бихте ли могли да поработите известно време при нас като икономка?

Без проблеми се преместих от жилището на Гуен в апартамента на Тилтман. Тъй като бяха наели и японска прислужница, работата ми беше много приятна. Единственото ми задължение беше да съставям дневното меню.

Когато г-н Тилтман имаше разговор с японец, аз го придружавах и превеждах. Имах достатъчно свободно време и можех да продължа образованието си.

Жената на Тилтман пристигна от Лондон. Елегантна, стройна, красива дама.

Тя беше влюбена в своя град и семейството се събираше на всеки две години. Тъй като и двамата пишеха, личната работа и личният живот бяха на първо място в ценностната им система. Жена му твърдеше, че не може да работи другаде освен в Лондон, докато г-н Тилтман държеше да остане в Япония. Двамата живеяха така вече две десетилетия. Тя в Лондон, а той в Токио. Въпреки това не се развеждаха. Веднъж на всеки две или три години се събираха и в продължение на три месеца живеяха заедно. После всеки се връщаше към привичния си живот. Малко странна форма на съжителство, която за мен беше немислима, но жена му се държеше съвсем естествено и двамата имаха поведение на двойка, която живее постоянно заедно. Винаги се учудвах на непринудеността им. Вечер мъжът чукаше на пишещата си машина на първия етаж, а тя седеше долу в дневната и пишеше на ръка.

По време на хранене се държаха съвсем естествено, като улегнала двойка на средна възраст, която живее в пълно съгласие. Наблюдавах ги и през ума ми минаваха интересни мисли. Явно семейството можеше да съществува и в тази форма. Наистина интересна двойка.

В първата част вече говорих за г-н Тилтман и Фуживара Йошию, които живяха до смъртта си в хотел „Империал“. Когато преди няколко години посетих Япония, с Хаяши Кеничи бяхме поканени в хотела. Хенри Шиманоучи ни поръча стек „Шаляпин“.

— Хайде — каза Кен, — след като и без това сме тук, можем да посетим Тилтман.

Малко се бояхме, че той няма да ни познае, но той си спомни много добре и за двама ни. Извади внимателно ордена, който му беше връчил Тенно, и ни го показа. Беше ми малко тъжно, че красивият, енергичен мъж отпреди войната се бе превърнал в полусляп, немощен старец. Вероятно г-н Тилтман беше вече деветдесетгодишен.

Но да се върнем в Токио в първите месеци след войната. Един ден придружих семейство Тилтман като преводачка в Цукиджи, където бяха поканени от един издател в „Юкимура“. Бях чула, че „Юкимура“ се е преместила и сега се намира срещу театър „Тейгеки“ и е значително разширена. Казаха ми също, че оками-сан отново има успех и е активна както винаги. Отдавна ми се искаше да я видя. Макар че често мислех да я посетя, дните ми бяха толкова запълнени, че никога не намирах време да обиколя Цукиджи, Кобикичо, Гинза и другите добре познати квартали. Затова се зарадвах много, когато получихме поканата за „Юкимура“. Когато оками-сан излезе да ни посрещне, и двете избухнахме в плач и благодарихме на небето, че сме останали живи и здрави. Оками-сан изглеждаше непроменена — млада, красива и здрава. „Юкимура“ беше много по-голяма отпреди, елегантен, обзаведен с вкус ресторант. Хората, които имаха изискан вкус, го харесваха, особено ако, като Тилтманови, имаха предпочитания към японската простота.

Видях там много познати от миналото, но и нови, непознати лица. Хубавото беше, че гейшите постепенно започваха да се връщат от провинцията.

Стискахме си ръцете и се поздравявахме сърдечно след дългата раздяла. Видях много стари приятелки.

— Сега имаме много американски гости... и често сме си пожелавали да си тук — каза ми оками-сан.

— Ако можеш да се върнеш в Шимбаши като преводачка, ще ни окажеш неоценима помощ. Обединението непременно ще я ангажира

— обърна се тя към господин Тилтман и нашия домакин и аз побързах да превода.

— Тя е неоченима и за нас, но аз разбирам, че обединението на гейшите има спешна нужда от нея — отговори със съжаление в гласа г-н Тилтман. Оками-сан на „Юкимура“, ръководителят на обединението на гейшите в Шимбаши, чайната „Кикумура“, гейшата Яечио и други се застъпиха за мен и оками-сан на „Юкимура“ се обърна отново към Тилтманови. Така се върнах в Шимбаши.

Запазих старото си име Кихару, но работех не като гейша, а като преводачка. Веднага заминах за село, за да си взема кимоната и коланите, които бях спасила от огъня, върнах се по най-бързия начин и се нанесох в „Юкимура“, където ми бяха отредили красива малка стая до покоите на оками-сан. Тя ми помогна много, като ми осигури долни кимона, таби, кордели за колана и други дреболии. В деня, когато щяхме да отпразнуваме завръщането ми, г-н Тилтман дойде лично да ме поздрави. Подари ми красива чантичка за кимоното, а жена му ми изпрати европейски сгъваем чадър. Никога не бях виждала такъв чадър и се учудвах като дете на безпроблемното му отваряне. Чадърът беше от син найлон на рози. Толкова му се радвах, че го използвах и при слънце, и при дъжд.

В близост до Цукиджи беше някогашната флотска болница, в която лежах а американски ранени. Освен това наблизко имаше казарми и още от сутринта в чайната надничаха любопитни американски войници. На предния вход висеше голяма табела с надпис „Ограничен достъп“, но много често огромните, предимно черни войници влизаха през задния вход или входа за слугите. Готвачът и слугините не можеха да сторят нищо, защото не разбираха нито думичка, само седяха треперещи и не смееха да мръднат от местата си.

В такива случаи момичетата, които топлеха сакето, и миячките на чинии викаха мен. Някои войници наистина не бяха забелязали, че влизат през задния вход на заведението, достъпът до което им беше забранен. Други знаеха това, но непременно искаха да хвърлят поглед вътре.

Тъй като в Америка няма обичай да си събуваш обувките (там е неучтиво да си събуеш обувките в присъствие на чужди хора), младите мъже най-спокойно тропаха по стълбите с тежките си ботуши. Всички

се опитвах да ги спрат с „Но, но“, но войниците само се усмихваха и продължаваха пътя си.

Тогава се появявах аз и се изправях смело пред трима или четирима черни великани.

— В моята страна е много неприлично да влезете в къща с мръсните обувки от улицата. Веднага излезте в коридора.

— О, съжаляваме — казваха те и послушно излизаха.

— На предния вход е поставена голяма табела с надпис „Ограничен достъп“. Ако повикам военната полиция, ще ви отведат в ареста. Какво търсите тук?

— Искане само да погледнем — признаваха момчетата.

— Е, добре, ще ви покажа, но не ме издавайте.

Развеждах ги по стаите, за да видят какво представлява японската чайна. Те събуваха обувките си и вървяха послушно след мен. Когато влизахме в голямата зала, учудването им беше безкрайно. Веднъж пред голямата навиващата се картина с красив пейзаж, поставена в токонома, бяха сложили голяма ваза от Кийомизу с разцъфтели черешови клонки. И белите, и черните войници зяпаха с отворена уста и всички повтаряха „wonderful“ и „beautiful“^[1].

Реквизираните от американците японски къщи, като тази, в която живееше Гуен, бяха преобоядисани от горе до долу. За разлика от тях „Юкимура“ не беше преобоядисана, но домашните прислужнички всяка сутрин лъскаха гредите на токонома и коридора с тофу и те блестяха.

Американците често ни питаха какъв вид восък употребяваме. Всъщност блясъкът идваше от всекидневното лъскане с тофу и с годините ставаше дори по-силен. Когато им показвахме торбичката с остатъците от тофу, те се възхищаваха и ни молеха да им дадем малко, за да си го занесат в Америка.

Американските гости бяха много и беше наистина неприятно, че младите гейши не знаеха и дума английски. Почти всяка вечер идваха чужденци, поканени от видни японци.

В Киото и Осака живеяха много богати китайци и корейци, които също бяха от победителите. Тези господа „Чи“ (Китай) и „Ко“ (Корея), както ги наричахме, харчеха с широка ръка. В Шимбаши обаче почти нямахме китайски и корейски гости.

Японските правителствени служители и едрите индустриалци канеха главно гости от американската главна квартира и по-висшите

чинове от осми армейски корпус, разположен в Йокохама.

През това време се множаха слуховете за връзки между висши американски офицери и гейши. Тези дами пристигаха на приемите в колите на своите американски приятели. Когато трябваше да се приберат, само се обаждаха по телефона и джиповете идваха да ги вземат.

— Вече не им трябват рикши — смееха се кисело кулитата.

До мангала в стаята на гейшата често можеше да се види синеок полковник в подплатено копринено кимоно, което беше загърнал на обратно. Държанието му беше на господар на дома. Младите хакоя и водачи на рикши обичаха да ходят в тези къщи, защото полковниците всеки път им подаряваха по две пакетчета „Лъки Страйк“.

Гейшите, които имаха американски приятели, не винаги имаха добри познания по английски.

Една от гейшите беше любовница на фотограф от списание „Лайф“, друга се влюби в млад американски журналист, заряза професията си и заживя с него в малка къща край морето.

Тя беше една от добрите ми приятелки. Американският журналист я обичаше от цялото си сърце. Според мен беше прекрасно, че тя се отказа от професията си, за да живее с него. Интересното е, че те останаха заедно; той стана главен кореспондент, а тя беше идеалната съпруга. Тогава на гейшите, които имаха връзки с висши американски военни, се гледаше с по-голямо уважение, отколкото на онези, решили да се откажат от всичко заради един неизвестен журналист. Нали военните снабдяваха любовниците си с всичко необходимо, возеха ги в редките тогава американски коли и така нататък. Аз не изпитвах особено уважение към тези личности, нито им завиждах. Но гледах благосклонно на връзката на приятелката си, защото двамата наистина се обичаха...

По молба на Ойуми започнах да преподавам два пъти седмично разговорен английски. Курсовете се провеждаха в сградата на управлението. Преподавах по свой метод, защото знаех от личен опит, че обичайното изучаване на английски не дава добри резултати. В обикновените разговори, които щяха да водят гейшите, заучаването на сухи граматични правила беше безполезно. Разбира се, преподавах на ученичките си и основните закони на граматиката, но ги карах да учат повечето неща наизуст, като при песните.

След около шест месеца стана известно, че почти всички гейши от Шимбаши говорят английски и това улеснява общуването им с чуждестранните гости.

Младите момичета учеха учудващо бързо. Мисля, че слухът им беше школуван от рецитациите на нагаута, кийомото и токивазу. Певиците на кийомото учеха най-бързо. И до днес не знам защо.

Всяка вечер превеждах на различни банкети, а дните ми бяха заети с уроците по английски. Аз също научих много нови неща.

Новината, че съм се върнала, се разпространи бързо и когато другите чайни имаха затруднения с чуждите гости, винаги се обаждаха в „Юкимура“. Скоро от всички страни заваляха викове за помощ: „Кихару, можеш ли да дойдеш за малко при нас?“

Най-често ходех в Янагибаши и Акасака.

— Трябва да си помагаме взаимно, затова иди, но не се бави много. Съзнавам, че не мога да те задържа само за себе си — казваше собственичката на „Юкимура“. Беше прекрасно, че проявяваше разбиране. Все пак ми беше работодателка и можеше да ми забрани да работя в други чайни, а аз няхах право да протестирам. Вместо това тя ме окуражаваше да помагам във всички чайни, които имаха чужди гости и не знаеха как да си помогнат:

— Да, да, знам, чуждите гости... посещавай всички приеми, на които те канят да превеждаш. — Бях ѝ безкрайно благодарна.

Хакоя Хан-чан, който преди войната беше работил за мен, също беше оцелял и работеше като портиер в „Юкимура“ (той приемаше резервациите на определени гейши за определени гости). Когато чуха, че Хан-чан е жив и здрав и отново работим заедно, мама и баба се зарадваха от сърце.

Всяка неделна сутрин ставах в пет, събирах в торбите мляко на прах, плодове, пушено месо, пилета, консерви и сапун (сигурно ме смятаха за търговка на черно) и заминавах на село, където ме чакаха баба, мама и детето ми. В понеделник вечер се връщах навреме за първия ангажимент. Железниците си бяха същите. Пак се прехвърлях през прозорците и пътувах на платформата.

Като си припомням миналото, виждам, че съм живяла в постоянно напрежение. В събота работех до късно през нощта, на следващата сутрин скачах в пет и тичах от Цукиджи до гара Шимабши. После пътувах почти четири часа полусмачкана между

десетките пътници на платформата, а след пристигането си изминавах десет километра пеша до селото. На следващата сутрин ставах също така рано и тръгвах обратно към града. Но като виждах изражението на детето си при вида на вкусните неща, които му бях донесла, се чувствах богато възнаградена за усилията.

Синът ми растеше и се развиваше добре, но баба и мама отпадаха видимо. Това ме тревожеше. Трябваше да намеря начин да ги настаня в Токио, да заживеем всички заедно, иначе един ден щях да рухна.

За съжаление достъпът до столицата беше ограничен. Даваха разрешителни за пребиваване само на хора, които имаха абсолютно наложителна причина. Така че трябваше да продължа още известно време с този живот на „супержена“.

---

[1] Wonderful, beautiful (англ.) — Великолепно, прекрасно. ↑

ЗАПЛАХА ЗА ЧАЙНИТЕ

Това стана по времето на социалистическия кабинет на Катаяма. Социалистите бяха дошли на власт за първи път след създаването на партията и населението беше изненадано, но и изпълнено с големи надежди.

Най-голямо учудване събуди изборът на тридесет и девет жени депутатки. Въведеното наскоро изборно право за жените беше истинска сензация, но при вида на избраните в парламента жени — цели тридесет и девет! — цялата нация се смая. Жени народни представители!

Първият план на кабинета беше да затвори всички чайни и ресторанти. Целта им беше да спрат бързо развиващата се инфлация. В страната нямаше достатъчно храна и черният пазар беше завладял икономиката. Планът на министрите предвиждаше затваряне както на първокласните чайни, така и на най-малките сергии, които предлагаха нещо за ядене.

Един ден ми се обади Окафуко Тецуо. Помоли ме да отида колкото се може по-бързо в управлението. По онова време председател на обединението беше госпожа Шинохара Хару, бившата гейша Риежи, която беше една от най-известните гейши в периода Мейджи и в началото на Тайшо и даже беше получила орден. Заслугите ѝ в ръководството на обединението бяха огромни. Тогава все още съществуваха общите представления на работещите гейши — танците мийако на Гийон в Киото и танците азума. След войната танците азума бяха събудени за нов живот, при което председателката въведе изискан литературен репертоар с изпълнения като „Майката на генерал Шигемото“ от Танизаки Юничиро и ангажира като режисьор писателя Фунабаши Сейичи.

Господин Окафуко беше дясната ръка на Шинохара Хару. Без него след войната Шимбаши щеше да западне.

Госпожа Шинохара ръководеше дома за гейши „Кикумура“, който приличаше на голяма буржоазна вила. Аз я наричах просто „майка от Кикумура“, тя също ме обичаше.

След войната често я посещавах със сина си. Той беше тригодишен и поемаше жадно новите впечатления. Тя го научи да рецитира едно кийомото — „Веселият монах“ (Укаре боцу). Той го схвана веднага и госпожа Шиохара му предрече блестящо бъдеще в театралния свят. Каза ми, че от момчето ще излезе добър артист, защото възприема лесно, и със сигурност ще стане звезда, ако го дам за осиновяване в някое известно артистично семейство.

Синът ми обичаше много „баба Кикумура“ и непрекъснато ме подканяше да я посетим. Едва пристигнали, той се покатерваше в скута ѝ и тя го учеше да рецитира откъси от пиеси. Днес синът ми е държавен служител, но сигурно щеше да си избере друга професия, ако бях последвала съвета на госпожа Шиохара и го бях дала в някое семейство кабуки.

Г-н Окафуко ми обясни, че част от новоизбраните в парламента жени щели да дойдат в сградата на управлението и да участват в дискусиата с местните дами. Помоли ме да присъствам и аз едва не извиках от уплаха.

Само като си помислих, че ще застана срещу първите жени-депутатки в страната — все дами с академично образование, — по гърба ми полазиха студени тръпки.

— Страх ме е от тази среща — казах на г-н Окафуко.

— Глупости! Ти си учила много, имаш и жизнен опит. Просто кажи какво мислиш, това е достатъчно — окуражи ме той. Въпреки това бяха много уплашена и треперех. Избрах най-дискретното си сиво-синкаво кимоно на бели пръски.

Макар че бях посещавала многократно сградата на управлението, този път се оглеждах трескаво.

В залата за заседания дамите вече бяха заели местата си. Чух имената Като Шизуе и Акамацу Цунеко от социалистическата и Киучи Кио от демократическата партия. Всички изказваха мненията си свободно и убедително. Според тях чайните и гейшите бяха врагове на народа. Като се обосноваваха с доста силни изрази, дамите подчертаваха, че чайните нямат право на съществуване и трябва да бъдат завинаги премахнати.

Мненията им бяха изложени във високопарни, образовани слова и аз се уплаших още повече. Надали щях да събера сили, за да кажа

нещо в наша защита. Но и не можех да седя и да мълча. В крайна сметка се изправих и заговорих колебливо:

— Вие имате академично образование и по всяко време и без затруднения можете да намерите подходяща работа, за да изхранвате семействата си... — Постепенно се успокоих и гласът ми укрепна: — Но жените на простите войници и моряци, между които съм и аз, не са получили образование и като жените на Кума-Сан и Хатасан са извън Ракуго. Мъжете им са били на фронта, много от тях не знаят дали ще ги видят отново. Тези жени са обременени с деца и възрастни родители и нямат друг избор, освен да печелят прехраната си с малки щандове за продажба на макарони, пилешки шишчета или чорби. Това е единствената възможност да запазят семействата си живи. Самата аз издържам две стари жени и едно бебе. Затова работя в чайните, докато съпругът ми се върне. Досега нямам вест от него, не знам дори дали е още жив. В момента в Токио има четвърт милион жени, които работят в чайните, ресторантите и по сергиите. Единствената последица от затварянето на тези заведения ще бъде, че все повече жени ще се самоубиват заедно с децата си. Почти милион жени, деца и старци ще бъдат осъдени на гладна смърт. Затова, ако все пак решите да затворите чайните, трябва първо да помислите дали можете да намерите нови работни места за тези хора.

Макар че бях твърдо решена да не плача, очите ми се напълниха със сълзи, гласът ми трепереше и заеквах. Огледах се и видях, че една едра, любезна дама с черна наметка кимаше одобрително на речта ми. След това говорех само на нея. Това беше госпожа Киучи Кийо.

Почти всички присъстващи дами от парламента излъчваха сдържаност и студенина и ми внушаваха впечатлението, че съм много под тяхното ниво, че гейшите са лишени от достойнство и не е нужно да бъдат изслушвани. Те си шепнеха помежду си и се подсмиваха пренебрежително. Макар че произнасях думите си през сълзи, имах чувството, че те изобщо не ме слушаха. Затова бях много благодарна на госпожа Киучи, че ме гледаше в очите и слушаше внимателно.

По-късно станахме добри приятелки.

Съвсем сама трябваше да устоявам на атаките на образованите дами. Те аргументираха с умело подбрани формулировки и аз бях безпомощна. Така свърши „дискусията“. Всичките ми усилия бяха

напразни. Явно дамите бяха твърдо за затварянето. Само госпожа Киучи прояви разбиране.

Колкото и да се мъчих да извоювам справедливост, резултатът беше нулев.

Какво друго можем да направя?

По онова време последната инстанция беше главната квартира на американците (GHQ). Всички нареждания и заповеди бяха подписани от GHQ.

Обърнах се към него.

Първо трябваше да потърся началника на отдела по труда, за да го попитам може ли да намери работа за четвърт милион жени, без която повечето щяха да умрат от глад и самоубийствата на майки с деца да се увеличат драстично. Щях да му обясня просто и ясно, защото аз лично бях засегната от предстоящото затваряне. Отделът по труда беше подчинен на службата за икономика и наука към GHQ, ръководена от Джеймс К. Дали той щеше да ме приеме? Много ме беше страх, че секретарката ще ми откаже и набързо ще ме отпрати.

Стана точно обратното: веднага ми разрешиха да вляза. Застанах пред изключително красив мъж, който представляваше едно поинтелигентно и мило издание на Джони Вайсмюлер. Преди войната цяла Япония беше въодушевена от изпълнението на този артист във филма за Тарзан.

Обясних за какво съм дошла, посочих катастрофалните последици от затварянето на чайните. Данните ми бяха убедителни: в момента в Япония имаше твърде малко жени, завършили университет, почти четвърт милион жени изхранваха децата и родителите си с тежък физически труд, докато чакаха и се надяваха мъжете им да се върнат. Противната страна бе съставена главно от дами с висше образование, срещу които бяхме безсилни да се борим. Затова се обръцахме към американците — последната ни надежда.

Добрите очи на г-н К. и многократното одобрително кимане ме успокоиха и окуражиха. Разказах му и за демонстрацията срещу затварянето на чайните.

Разбрахме се да тръгнем от Курасомори. Постепенно към шествието се присъединиха много майки с кърмачета на гърба. Аз вървах начело с плакат в ръце. Много зрители ни благодаряха и подвикваха окуражителни думички. Когато шествието стигна до

Тораномон, вече бяхме осемдесет души. Тогава бях наистина горда със себе си.

Показах му и снимки. Жените носеха бебета на гърба си или водеха децата си за ръка. Лицата им бяха сериозни и угрижени.

К. ме погледна изпитателно със сините си очи.

— Много съжалявам за това, което ми разказахте. Ще се постарая да не ви разочаровам.

Докато разговаряхме, в стаята непрекъснато влизаха офицери и цивилни. Явно им беше интересно, че началникът им е бил посетен от жена в кимоно.

След тази първа среща ходех в GHQ всеки ден.

След около седмица ме поканиха да взема участие в събранието на обединението на гейшите в Шимбаши, на което присъстваха собственичките на „Накагава“ в Акасака и на „Инагаки“, „Камезей“ и „Риукотей“ в Янагибаши. Разказах им какво съм предприела досега. Обясних, че началникът на отдела по труда е много разбран и смятам, че може да ни бъде полезен. Трябва само да проявим търпение. Не само за Шимбаши, а и за Акасака и Янагибаши, всъщност за всички чайни и ресторанти въпросът е на живот и смърт.

Бях много горда, че собственичките ме похвалиха за старанията и ме помолиха да продължа да работя. Скоро проблемът, който вся страх и ужас у толкова много хора, се разреши щастливо и без голям шум.

В тази връзка преживях следния малък епизод. Младата учителка мисис Райт с дълга руса опашка преподаваше модерни танци в училището „Уошингтън Хайтс“. Имаше дребна фигура, изключително гъвкава, винаги ходеше в шорти или анцуг и правеше впечатление на мила, симпатична жена.

Мъжът ѝ беше главен редактор на вестник „Stars and Stripes“, издаван от американските окупационни сили. Близкото познанство с жена му ми помогна да вляза в разговор с него. Един ден участвах в барбекю в градината им. Бяха поканени много американци, все техни приятели. След като се нахранихме, той ме погледна многозначително и попита:

— Искате ли да ви разкажа нещо?

— Какво по-точно?

Той размени поглед с жена си.

— Джим ни разказа нещо интересно. — Джим беше споменатият господин К. от „Дженерал Хедкуортър“. — На сутринта го посетила една японка, а следобед друга.

За да осуети усилията ни да предотвратим затварянето на чайните, една от депутатките от социалистическата партия решила да отиде в GHQ. Тя почела господин К. с посещението си рано сутринта и изискала да бъдат затворени всички чайни и гостилници. Следобед отидох аз и представих своята версия. Господин К. се разколебал. Зарадвах се, че не съм се срещнала с дамата.

„На сутринта ме посети една изключително интелигентна жена, която е между водещите политици на модерна Япония, а следобед дойде едно от най-очарователните момичета в страната“ — разказал г-н К. на главния редактор Райт.

— Образованата дама е била госпожа К. от социалистическата партия, а красавицата — Кихару — засмя се редакторът и отново размени поглед с жена си. Не бях очаквала такъв комплимент от господин К., защото бях отишла при него като просителка и се чувствах по-скоро жалка и потисната. Затова бях много щастлива, че ме е нарекъл „красиво момиче“.

ДАРИТЕЛСКА АКЦИЯ

Един ден по телефона ми се обади госпожа Киучи. Народните представителки възнамеряваха да създадат фонд за подпомагане на сирачетата от войната и молеха да ги подкрепим. Тъй като харесвах много госпожа Киучи, обещах да поговоря с приятелките си и да потърся подкрепата им.

В първите месеци след войната много деца живееха в подлезите на Уено, Асакуза и Гинза, там и нощуваха. Къщите им бяха изгорени, родителите мъртви. Децата, най-малките от които бяха около пет, а най-големите четиринадесет– или петнадесетгодишни, бяха в безпътица. Облечени в дрипи, те изглеждаха по-зле и от просяците, но винаги си помагаха. Някои от тях бяха невероятно дръзки и изобретателни. Наричаха ги „резачите“, защото слагаха бръснарски ножчета между пръстите си и сръчно разрязваха ръчните чанти на жените и джобовете на мъжете. После им измъкваха парите и всичко, което можеха да докопат.

За разлика от възрастните джебчии, децата не прибъгваха до по-особени трикове, защото бяха малки и изглеждаха безобидни. Даже шестгодишните бяха гениални майстори в занаята.

Мръсни и въшлясали, много деца се мотаеха без цел по улиците. Възрастните обаче бяха заети с търсенето на храна и никой не се сещаше за тях. Бездомните деца тичаха след американските войници и просеха.

— Но мама, но папа, но йен. — Това просто, но вярно обяснение развеселяваше войниците.

Тъй като помощният фонд беше идея на госпожа Киучи, аз се обърнах незабавно към младите си приятелки Шигено, Рейко, Нанае и Мацуно, които се въодушевиха от възможността си да сътрудничат при осъществяването на това благородно начинание. Младежкият им ентузиазъм още не беше прекършен. Възрастните гейши никога не биха застанали на улицата, за да събират пари. Младите обаче се включиха без предразсъдъци. Всички имаха желание да напълнят

стомасите на нещастните деца, които живееха по улиците и гарите на метрото.

Госпожа Киучи ни посъветва да направим акцията в края на седмицата, да си намерим подходящи места на моста Сукиябаши и да събираме пари от единадесет до три. Там минават много хора, защото наблизко са редакцията на вестник „Асахи Шимбун“, един ревю-театър, гара Юракичо и малък парк.

Десет дни преди срока започнах да обяснявам на гостите целта на акцията.

— Следващата събота ще стоим на моста или близо до парка в Юраки-чо и ще събираме пари за сирачетата от войната. Моля ви, минете оттам.

— И ние ще бъдем там — викаха Шигено, Мацуно, Рейки и Нанае и гостите обещаваха да дарят пари.

На уречения ден се събрахме в десет и половина, негримирани, само с малко червило, облечени в небиещи на очи сатенени кимона с фини шарки. Всички бяха млади и красиви. По онова време повечето от буржоазните дами все още носеха три четвърти панталони, лицата им бяха белязани от поражението. За разлика от тях, младите ми приятелки сияеха от младежка свежест и въодушевление и бяха много приятна гледка за окото.

Срещнахме се в едно кафене, мисля, че името му беше „Кендъл“. За да разпределим кутиите за събиране на пари, седнахме на една маса. Народните представителки вече седяха на съседна маса. Тъй като вече познавах повечето от тях от дискусиата в управлението, се постарях да остана незабелязана.

Вдясно от вратата познах едрото, дружелюбно лице на госпожа Киучи. Тя носеше обичайната си черна наметка и сърдечната ѝ усмивка ме окуражи.

— Сърдечно ви благодаря, че се събрахте тук толкова рано сутринта — каза госпожа Киучи и се поклони дълбоко. Почувствах се неловко.

На масата, където седяха дамите, вече имаше чаши с кафе. Когато ги поздравихме, те само ни погледнаха студено. Нито една не ни покани да седнем при тях, камо ли да ни предложи по чаша кафе. Само една от тях, наметната с пелеринка от лисици, благодари небрежно.

Днешният японски е останал без много от някогашните различия и нюанси, но тя употреби един израз, с който някога са благодарили на слугите. Тонът ѝ недвусмислено подсказваше, че се чувства безкрайно по-високо от нас.

Изпитах раздразнение. Надменното отношение към млади хора, пожертвали част от скъпоценното си време в името на една благородна кауза, винаги ме е вбесявало.

Нанае, най-младата от нас, вече кипеше от гняв. Аз обаче успях да се овладея.

— Няма за какво да ни благодарите. Макар да не разбираме много неща, ще дадем всичко от себе си. — После се поклоних дълбоко.

Дамата с пелеринката от лисици явно още не беше свършила.

— Доколкото разбрах, всички помощнички са гейши от Шимбаши — продължи тя.

— Гейшите дойдоха да ни помогнат по своя воля, макар че имат много задължения. Мисля, че е редно всички да им благодарим — опита се да посредничи госпожа Киучи. Веднага се почувствахме по-добре.

— Онази дама си въобразява, че е кой знае какво. Виж я как се е надула в пелерината от скъпи лисици — проговори злобно Шигено.

Любезната госпожа Киучи ни покани да седнем.

— Съберете се малко, за да седнем всички. Кихару, попитайте кой желае да пие кафе и кой чай.

Гласът на госпожа Киучи имаше тежест. Дамите ни поканиха да седнем и похвалиха готовността ни да участваме в акцията.

Скоро стана единадесет часа. Окачихме кутиите за събиране на пари с червени панделки на шиите си и заехме местата си в близост до издателство „Асахи“ в Шикиябаши.

Както ни бяха учили по време на танците азума, заставахме на известно разстояние една от друга.

След малко пристигна гейшата Кохиро и извика:

— Извинете, че закъснях!

Тя беше три години по-голяма от мен, но напълно естествена и не се държеше като възрастна гейша, а като истинска приятелка. Американският ѝ приятел я бе довел със собствената си кола.

Едновременно с него пристигнаха трима важни служители в голяма фирма, които познавахме от приемите.

— Смели момичета! — извика единият.

— Прекрасна гледка — подкрепиха го другарите му и сложиха във всяка касичка по една банкнота от сто йени.

Вече не знам каква беше стойността на сто йени, но с десет хиляди йени можеше да се купи голяма, здрава барака. Във всеки случай тези банкноти от по сто йени бяха многообещаващо начало. Акцията можеше да започне.

— Дайте дарения за сирачетата от войната! — викаха гейшите и минувачите се спираха пред тях. Ясният глас на Нанае, школуван от песните кийомото, се издигаше над всички.

— Бъдете мили към мен, дайте нещо за сираците от войната!

Избухнах в смях и се втурнах към нея.

— Не бива да казваш „Бъдете мили към мен“, след като събираш пари за сирачетата.

— Тя е истинска гейша — засмя се Кохиро.

— Прави сте, не биваше да казвам това — поправи се Нанае и се засмя на себе си.

Акцията продължи. Около обед се появиха и други от постоянните ни гости и улицата се оживи. Освен познатите ни японски гости, минаха няколко американски журналисти и хора от „Дженеръл Хедкуортър“. Повечето сложиха в кутиите ни банкноти от сто йени. Минаха и много студенти и чиновници.

— Значи вие сте гейши от Шимбаши? — чудеха се те. Скоро бяхме заобиколени от хора. — И утре ли ще дойдете?

— По кое време ще стоите тук?

— Ще ми позволите ли да ви снимам?

Бъркотията нарасна. Постепенно ме обзе тревога.

— Не давайте телефонните си номера на чужди хора — наредих на момичетата. Бях загрижена, защото извън своите ангажименти и обичайната си среда момичетата се държаха като безпомощни кърмачета.

Когато погледнах към другата страна на улицата, където бяха дамите, забелязах, че всички минувачи се тълпят около нас и пред тях не спира почти никой.

Минаха и няколко джипа с хора от GHQ. Журналисти, с които се познавах чрез Гуен и Тилтман, също дариха пари. Към обед пристигна самият господин Тилтман и пусна в кутията ми триста йени.

— Мисля, че е време да приключим за днес. Утре в единадесет ще се срещнем отново в същото кафене — каза към три часа госпожа Киучи и прекъсна разговорите ни с минавачите.

— До утре! — Сбогувахме се с познатите си и се върнахме с кутиите под мишница в кафене „Кендъл“. Касичките бяха пълни с банкноти и трябваше да ги тъпчем с ръце.

Народните представителки изпразниха кутиите си и започнаха да броят събраните пари. Повечето банкноти бяха от по десет йени. По онова време с десет или двадесет йени можеше да си купиш супа с брашнени топчета, сладък боб и омочи от Уено или Асакуза. С банкнотите от десет йени можехме да нахраним много гладни деца.

— О, аз имам почти четиристотин йени. — Или: — Аз съм събрала шестстотин! — радваха се шумно те.

В нашите кутии имаше почти само банкноти от по сто йени. Е, намираха се и монети, но всяка от нас бе събрала над хиляда йени. Доколкото си спомням, във всяка кутия имаше между четири и осем хиляди йени.

Когато преброихме събраната сума и я показахме, дамите зяпнаха смаяно.

Госпожа Киучи ни благодари сърдечно за събраните пари и се поклони дълбоко.

Дамата с пелеринка от лисици също беше неузнаваема. Усмивката ѝ беше истински сърдечна.

— Каква разлика! Вие събрахте много повече от нас!

Не можехме да скрием радостта от успеха си. Винаги когато изпразвахме поредната кутия, регистрирахме с удовлетворение въздишките, учудените викове и завистливите погледи на дамите.

На следващата сутрин поведението им беше напълно променено.

— Много сме ви благодарни за положените усилия. Вашата помощ е неоценима — каза дамата с пелерина от лисици и ни покани да седнем на тяхната маса.

— Какви непостоянни дами — мърмореха Нанае и Шигено. Главният резултат беше, че популярността на госпожа Киучи Кио

нарасна и много млади гейши от Шимбаши решиха да дадат гласа си за нея при следващите избори.

Впрочем гейшите направиха много за сираците от войната. Така например госпожа Савада Мики основа дома за сираци „Елизабет Сандърс“ в лятната си резиденция в Ойсо. Много гейши дадоха дарения за този дом.

Още преди войната се познавах с посланика и съпругата му и когато чух за намеренията им, реших да помогна. Говорих със собственичката на „Юкимура“ и започнах да събирам пари от гостите ни. В началото липсваше главно плат за пелени, затова обиколих всички чайни и домове за гейши и събрах стари юката, които предадох в Ойсо.

Когато посетих дома, там живееха двадесетина деца. Всички без изключение бяха много мили. Имаше и черни, и бели, все деца на войната.

Възможността да помогна на госпожа Савада в това прекрасно дело беше една от най-големите радости в живота ми.

ПРОЦЕСИ СРЕЩУ ВОЕННОПРЕСТЪПНИЦИТЕ

Международните процеси срещу военнопредстъпниците започнаха скоро след края на войната. За първи и може би за последен път в историята на Япония се проведеха международни съдебни процеси. Повечето съвременници искаха да присъстват на съдебните заседания, да видят всичко със собствените си очи. Напливът на публика беше огромен.

Аз имах късмет... Един добър познат, водещ офицер във военната полиция, работеше в съда на Ичигая, където беше организиран трибуналет. Той познаваше възгледите ми и ме посъветва да се освободя от задълженията си и да идвам в съда, за да се поуча за бъдещето. Той бил готов да ме взема и да ме връща вкъщи...

В първия ден на процеса полковникът ми изпрати джип, каран от млад военен полицай. Пред съда сложи на ръкава ми лента със знака на пресата и ме пуснаха безпрепятствено.

Съдебната зала имаше отлично осветление и акустика и ми заприлича на театрална сцена. Когато откриха съдебното заседание, прожектор освети пейката на обвиняемите. Познавах всички мъже, които седяха там. Виждах ги много ясно, различавах дори израза на лицата им.

Първоначално бях решила да нося скромна блуза и пола, за да остана незабелязана.

— Не си права — възрази полковникът. — Съдебната зала е мрачна и сива. Както обвиняемите, така и американските съдии жадуват за красиви цветове. Облечи красиво кимоно, така ще внесеш малко пъстрота и веселие.

В това отношение японците и американците имат съвсем различни представи. Когато отиват в съда, японците се обличат по-скоро дискретно и незабележимо. Но преди тридесет и пет години аз бях още млада и предполагам, че съм представлявала наистина приятна гледка.

Всеки ден избирах розово, светлосиньо или жълто-зелено кимоно, обличах се грижливо и чаках пред къщи да дойде джипът и да

ме откара до съдебната зала. На входа младият военен полицаи ме предаваше на свой колега, който ме отвеждаше до едно от местата, резервирани за пресата.

Сърцето ми се късаше, когато съдиите и прокурорите извикваха имената на мъжете, които бях познавала лично: Йонаи Мицумаса, Шимада Шигетаро, Шигемицу Мамору, Того Шигенори, д-р Окава Шомеи и други.

Познавах много добре дългогодишната любовница на д-р Окава, защото къщата ѝ беше до нашата и често се срещахме. За мен беше истински шок да наблюдавам несигурните му движения в съдебната зала. Като видях как един млад военен полицаи го изведе от съда, сълзите ми рiekнаха.

В тази връзка трябва непременно да напиша нещо за полковника, защото намирам, че всички японци трябва да го знаят. Той беше добросърдечен човек и не само споделяше с японските военнопръстълници седмичните си дажби, но и специално купуваше за тях уиски, шоколад и цигари. В Ичигая бяха събрани голям брой обвиняеми и той се стараше да пести от личните си дажби и да ги снабдява с всичко необходимо.

Аз го придружавах в дома на бившия генерал Тойо. Носехме на семейството му консерви и мляко на прах. След войната улиците бяха толкова изровени, че всеки път едва не си прехапвах езика от друсането на джипа. Спомням си, че при първото ни посещение трябваше непрекъснато да питаме за пътя и търсенето продължи няколко часа.

Полковникът избра именно мен между многото японски и американски преводачи, защото нямах нищо общо с процесите и умеех да пазя тайна. Той знаеше, че може да разчита на мен, затова ме водеше със себе си, когато помагаше на семействата на арестуваните. Цяла Япония гладуваше и една-единствена консерва или пакетче мляко на прах бяха скъпоценен дар за семейството. Преди войната не познавах генерал Тойо. В първата част споменах, че не познавам много хора от армията, защото в Шимбаши идваха предимно флотски офицери. Армията предпочиташе Акасака.

Срещнах госпожа Тойо в къщата ѝ в Тамагава. Тя приличаше на класическа красавица от епохата Хейан (794–1185).

Помолих полковника да ми разреши да занеса бисквити, оризови сладки и зелен чай на господата Шигемицу, Йонаи, Шимада, Того и другите. Той ме пусна при тях само за няколко минути, но аз бях толкова разстроена от вида на мършавите им лица зад дебелите решетки, че не можах да се удържа и се заплаках. Задушена от хълцанията, не можах дори да ги поздравя както трябва.

— Кихару е тук — съобщи весело полковникът и им предаде донесените от мен сладкиши и чай заедно с неговото уиски и цигарите.

Доколкото си спомням, госпожа Того беше германка. Бяха ми я представили на един прием и когато се срещнахме отново, тя ме позна.

Процесът срещу императора на Манджурия ме развълнува особено силно. Той беше невероятно мършав и говореше като третокласна гейша, принудена да приеме благодетел, който ѝ е отвратителен. Разбира се, това е моята интерпретация, но преди войната си го представях по-мъжествен и искрен.

Разговарях за всичко това с полковника.

— По време на война е естествено всеки да бъде лоялен към родината си. Ако някой бъде осъден на смърт чрез обесване само защото е бил верен на родината си, май трябва да обесят и мен, защото шиех колани за войниците на фронта, изравях корени на село и изпращах колети. Защо не ме затварят? Не е редно да осъждат на смърт хора, които са искали страната им да спечели войната и са работили за това...

Сълзите ми бяха съвсем искрени и трогнатият полковник се опитваше да ме утеши:

— Аз не искам да убия никого. Аз съм само шеф на полицията. Нямам власт да променя нещата. Много съжалявам. Простете ми.

Сините му очи бяха пълни със сълзи и той се извиняваше, сякаш само той носеше отговорността за ставащото. Аз съм твърдо убедена, че няма друг американец, който да се е отнасял така добре с военнопленниците, и смятам, че цяла Япония трябва да знае това. Всички японци трябва да знаят, че в месеците след войната и дори в затвора за военнопредстъпници в Сугамо един американец е правил всичко, за да облекчи живота на обвиняемите.

МЪЖЪТ МИ СЕ ВРЪЩА

Три или четири години след края на войната много мъже се върнаха у дома, но голям брой войници все още бяха в неизвестност.

Големият шум, който по време на войната се вдигаше около онези, които жертваха живота си за родината, замлъкна много бързо и сякаш всички забравиха падналите и инвалидите.

Мъже с мръсни бели кимона, загубили ръцете и краката си през войната, просека пред входовете на метрото и пред портите на почти всички големи храмове и параклиси.

Едновременно с това на много места се разиграваха неописуеми трагедии. Една жена с четири деца приела, че мъжът ѝ е убит, но когато се омъжила за по-младия му брат, съпругът ѝ се върнал. Друга изхранвала години наред родителите и децата си с труда на двете си ръце, а мъжът ѝ се върнал женен за индонезийка с две деца. Това съвсем не беше рядко явление през войната.

Тъй като след капитулацията всеки се грижеше да си набави храна, редът и моралът бяха забравени. Човек можеше да разчита само на най-близките си приятели.

По цялата страна ставаха непредвидими събития.

След дълга и упорита работа най-после успях да преместя баба, мама и сина си от селото в Урава и вече не ми се налагаше да пътувам всяка седмица с опасните влакове.

Много ми се искаше да заживеем заедно в Токио. Обадох се на справки и почаках доста време, докато открият семейство Наканиши.

Такео и жена му се обадиха един след друг. Те също имаха момченце, малко по-голямо от сина ми. Узнах, че майката на Такео, която бях запомнила с добро, е починала малко преди войната. Те ме поканиха да ги посетя и се уговорихме да ме вземат от гарата. Зарадвах се на милата покана и на следващия ден ги посетих с момчето си. Прекарахме много приятен следобед.

Докато съм разговаряла по телефона, съседката стояла през цялото време зад плъзгащата се врата и подслушвала. Тъй като разговорът не беше поверителен, аз говорех високо и ясно и тя чула, че

съм си уговорила среща на спирката на линията Ханкуй. Този телефонен разговор щеше да има неочаквани последиствия за мен.

Най-после съпругът ми се завърна.

Той не се прибра право къщи, а отседна в хотел в Кобе и обясни, че ще си дойде по-късно. Това ми се стори повече от странно. Скоро узнах причината. Той беше довел със себе си двадесетгодишна арменка, която работела в генералното консулство в Бирма, и две момиченца (които имаха само една година разлика и бяха от смесена раса).

Арменката беше млада и красива. Той й казал, че нашият син (и наследник) е всъщност син на малката му сестра. Ако това беше филм, аз, измамената съпруга, сигурно щях да се разплача и да припадна. Ала аз бях толкова смаяна, че изобщо не заплаках.

През всичките тези месеци се страхувах, че мъжът ми е загинал, ранен или болен. Но че, докато аз стисках здраво зъби и работех ден и нощ, за да изхранвам детето ни, той е създал две деца с една чужда жена и най-спокойно се връщаше в Япония с нея...

Как се излъгах! Никога не бях помисляла, че мъжът ми може да направи такова нещо, вярвах, че съм единствената жена в живота му и съм била винаги в мислите му. Въобразявах си, че и той копнее за деня, когато ще прегърне мен и синчето си...

Мъжете, които се връщаха от чужбина с нови съпруги, и плаحوвете на чакащите ги жени, родители и деца, бяха обичайна тема във вестниците. Връщането на мъжа с друга жена не беше рядкост за онова време. Но аз и насън не бях помисляла, че това би могло да се случи и с мен.

Не бях толкова нещастна и разочарована, колкото вцепенена от учудване.

— За да не навредиш на доброто ни име, ти ще останеш в нашия дом като съпруга на най-големия ни син и ще възпитаващ сина му. Той е нашият наследник. Казуо ще живее в Кобе и ще идва веднъж в седмицата, за да види теб и момчето. Жената е бяла и ако живее тук, ще навреди на реномето ни — обясни най-спокойно бащата на мъжа ми.

От свекърва си знаех, че мъжът й, който иначе обичаше да се хвали, е пострадал много от паричната реформа и подходящия данък.

Въпреки това той ми предложи съвсем сериозно да запазя доброто име на семейството му, като остана да живея при тях, а съпругът ми се устрои в Кобе с бялата си жена и ни посещава само веднъж седмично. Дали мъжът ми можеше да си позволи да издържа две домакинства веднага след завръщането си?

— Наистина ли очакваш мъжът ми да издържа и мен, и новото си семейство? Можеш ли да поемеш отговорността за това, татко? — попитах го.

— Виж... за щастие ти знаеш английски. В Осака също имаме окупационен корпус. Това е благоприятна възможност и не бива да я пропускаш. Работи за американците и отгледай детето си в нашата къща. Казуо ще се грижи за другата жена и децата. Това е най-простото решение. Всички сме съгласни, че трябва да пазим името си на цяло и сплотено семейство поне за пред хората.

Значи мъжът ми щеше да живее в Кобе и аз имах право да го виждам само веднъж седмично. Освен това трябваше да храня семейството си с работата си като преводачка. Какво удобно решение! Гледах свекър си, сякаш имах насреща си луд.

Свекърва ми беше достатъчно умна, за да се държи настрана. Бях много изненадана колко здрави са оказаха семейните връзки между родителите и децата в Япония.

Никой от роднините на мъжа ми не застана на моя страна. Разчитах много на свекърва си, но тя остана със сина си. Харесвах и младата си зълва, но се оказа, че собственият ѝ брат е по-важен за нея.

Настоях да видя Казуо. Искях да поговоря на четири очи с причинителя на цялото това зло, макар че нямах никакво намерение да коленича с плач пред него и да хленча за милост. Много повече исках да видя дали ще има наглостта да застане пред мен.

Някога беше толкова влюбен в мен. Когато бяхме в Индия, дори миеше косите ми...

Казуо пристигна на следващия ден.

Лицето му беше като на дете, което е направило беля и сега очаква справедливи укори.

Баща му веднага застана между нас. Аз очаквах, че ще прояви малко такт и ще ни остави насаме, но той беше твърдо убеден, че никой няма право да укорява сина му.

За разлика от моите груби ръце и превития от тежката работа гръб, мъжът ми изглеждаше здрав, добре нахранен и щастлив.

Той се усмихна смутено.

— Изглеждаш много добре...

Изведнъж ми стана смешно.

— А ти ми погоди такъв номер — отговорих с иронична усмивка.

— Чух, че Токио е сравнен със земята от бомбите, и сметнах, че ти и малкият сте загинали — отвърна хладно той.

По-късно научих от хора, работили в Бирма, че сватбата е била отпразнувана официално с роднини и приятели, а булката е била с бяла рокля и воал.

Мъж, който твърди, че е повярвал в смъртта на жената и детето си, и се жени повторно, без дори да се осведоми какво е станало с тях, заслужава само презрение.

Винаги съм имала късмет с мъжете, но в този се излъгах. Той беше единственият провал в живота ми.

Изведнъж реших да се съпротивявам. Много добре, че баща му беше решил да остане при нас.

— Откакто замина за Бирма през 1942 година, аз не съм получила нито стотинка от семейството ти в Осака. Родих детето си сама и го отгледах със собствени сили.

— Времената бяха лоши. Не ти изпращах пари, защото и без това нямаше да ги получиш — отговори небрежно свекърът. Погледнах го унищожително. Вече не се чувствах нещастна, само местех поглед от единия към другия, за да видя докъде ще стигнат в наглостта си.

Според мен любовта между жената и мъжа трябва да бъде взаимна. Щом мъжът ми не ме обичаше вече, аз нямаше да му се натрапвам. След като се беше върнал и ме бе видял, той не искаше да се откаже изцяло от мен, но и в никакъв случай не желаше да се раздели с младата си красавица. Много егоистично от негова страна.

Обикновено проявявам разбиране, но този път не можех. Не бях чак толкова послушна жена, че да се съобразя с желанието на свекъра си и да виждам мъжа си веднъж седмично. На всичкото отгоре ми възлагаха да храня семейството му с работата си. И най-важното — никога не съм била силно влюбена в мъжа си.

Колкото повече говорех със съпруга си и баща му, толкова повече се засилваше чувството ми, че никога няма да се разберем. Гневът заплашваше да ме надвие. Нямах намерение да си губя времето с тях.

— Невъзможно ми е да остана в Осака, да работя и да храня всички ви, а да виждам мъжа си само веднъж в седмицата — заявих твърдо аз.

— Това са възгледи на гейша. Ти си длъжна да вървиш по правия път на покорната съпруга, да останеш в Осака и да отгледаш наследника ни — отговори свекърът.

Изобщо не му хрумна да изрази съчувствие, че бях чакала толкова дълго, докато синът му си живееше с друга жена.

Стига толкова. Не можех да понасям повече това измамно семейство. След няколко дни оставих детето си, зарязах всичко и се върнах сама в Токио.

Питах се дали не беше по-добре веднага да взема сина си. Но в Токио вече ме очакваха куп ангажименти и не можех да се бавя.

Когато заявих, че се връщам в Токио, свекърът каза:

— Прави каквото искаш. Но ние знаем, че си разговаряла по телефона с чужд мъж и си отишла на среща с него.

Съседката беше подслушала разговора ми със семейство Наканиши и беше донесла на свекъра ми, че в еди-колко си часа съм се разбрала да се срещна с някого на гара Ханкиу. „Вашата снаха говори по телефона с мъж и се уговориха да се срещнат.“ Живо си представях тази клюкарка. Нямах никакво намерение да се оправдавам, но все пак опитах:

— Обадох се на една дама, която познавам от детството си, но разбрах, че е починала. Срещнах се със сина ѝ, за да запалим благовонни пръчици. Мога да си представя какво ви е надрънкала съседката, но аз не съм неморална като сина ви. Все ми е едно какво мислите за мен, правете каквото искате. Аз заминавам.

Като си помислих с какъв ужас и тъга ще посрещнат историята с мъжа ми роднините, особено баба, и токийските ми приятели, сърцето ме заболя. А и синът ми щеше да плаче, че съм изчезнала така внезапно...

Вече споменах, че свекърва ми изобщо не се показва по време на караниците ни. Тя беше умна жена. И без това нямаше да има сили да застане срещу мъжа си. Обясни, че не се чувства добре и трябва да

остане в леглото, и толкоз. Стариат решаваше всичко. Мъжът ми се разбираше добре с баща си, който винаги се стремеше да урежда всичко в негова изгода.

Когато се върнах в Токио, реших да не казвам никому нищо, защото умирах от срам. Никой нямаше да повярва, че мъжът ми се е върнал с двадесетгодишна хубавица и две смесени момиченца. По-късно казах на приятелите си, че мъжът ми е загинал в Бирма... Сама го убих.

Днес историята ми се струва толкова абсурдна, че ми е по-скоро смешно, отколкото тъжно.

Във всеки случай оставих момчето си при семейството на баща му в Осака. Баба беше неутешима и всеки ден си изплакваше очите.

— Оставила си малкото ми внуче в онзи чужд дом, където никой не го обича. Ти не си майка — обвиняваше ме тя.

Баба ми се грижеше с много любов за единственото си внуче още от самото му раждане. Тъй като беше стара и нямаше за какво да мисли, синът ми беше единственият смисъл на живота ѝ. Едва не умря от ужас, когато чу, че мъжът ми се е върнал от Бирма с млада бяла съпруга и две момиченца. Разбирах, че според нея беше безчовечно да оставя малкото си дете при чужди хора, и не ѝ се сърдех.

Тъкмо се бяхме преместили в Урава и още не бяхме уредили домакинството си. Много скоро обаче укорите на баба ми дотегнаха и реших да си върна детето. Опасявах се, че онези няма да върнат лесно „наследника на името си“, затова бях обмислила много внимателно тактиката си и почти се разочаровах, че те не възразиха и ми го дадоха без условия.

Вероятно двамата стари хора бяха облекчени, че ще ги освободя от грижите за едно малко дете.

Когато се върнах с малкия, мама и баба, които дотогава упорито боледуваха, набързо си възвърнаха старата жизненост и оздравяха напълно. Знаех, че двете ще се грижат всеотдайно за него, затова се хвърлих с нови сили и енергия в работата си.

По-късно узнах, че арменката била много разочарована от живота в Япония. Мъжът ми твърдял, че е милионер, но след войната в Япония нямаше достатъчно за ядене. Като европейка, тя не беше толкова глупава да се жертва в името на децата си. Накрая се омъжила

за един английски бизнесмен и дала децата за осиновяване на бездетни чуждоземни двойки. След това заминала за Лондон.

За щастие на Ота Казуо никой освен госпожа Иида, мен и няколко верни приятели не знаеше, че е бил двуженец. По-късно той стана ректор на университет, преди няколко години се пенсионира. Даже получи орден за педагогическата си работа и аз често му завиждах за добрия живот. Никога не се поинтересува от бившата си жена и сина си. След години синът ми поиска да го види, но бащата се съобрази с чувствата на втората си жена и децата и го посрещна хладно в коридора. По-късно двамата се срещнаха още веднъж в дома на малката ми зълва. Аз съветвах сина си да не се интересува от баща си, но за едно момче е съвсем естествено да потърси баща си...

Във всеки случай това беше най-безхарактерният мъж в живота ми.

УЧИТЕЛКА В „УОШИНГТЪН ХАЙТС“

Един известен издател на вестник даде прием, където ме представиха на елегантна дама на средна възраст. Освен това се запознах с двама или трима души от GHQ и двама журналисти. Отговарях главно за обслужването на мис Х. Когато в банкета участваха дами, правилото беше да бъдат обслужвани първи.

Мис Х. беше учителка в „Washington-Heights-Elementary School“, което се намираше в близост до жилищата на офицерите и семействата им.

По-късно „Уошингтън Хайтс“ беше преустроено в олимпийско село. За съжаление не знам как изглежда сега, защото по това време вече живеях в Америка.

По-рано тук беше площадка за маневри и мястото беше много просторно. На свободния терен бяха построили стотици еднофамилни къщи за офицерите от GHQ, училището също беше на голяма площ.

По-рано в Япония почти нямаше жени директорки на училища. Освен това мис Х. беше много енергична личност и изобщо не отговаряше на представите на японците за ръководителка на основно училище. Тя беше красива, руса, обличаше се с вкус, най-вече в плетени костюми, носеше обици, гривни и верижки, ноктите ѝ бяха лакирани.

По време на споменатия банкет бяха показани традиционни танци, а аз обяснявах действието.

Мис Х. ме гледаше внимателно с красивите си сини очи. Тъй като японските танци са символични и силно стилизирани, аз отидох при нея и попитах дали е разбрала всичко. Да, отговори ми тя и похвали английския ми. Бил ясен и разбираем, което било рядкост при японците.

След това ме попита дали не бих искала да преподавам в училището ѝ. Загубих ума и дума.

— Да стана учителка? Да преподавам...

— Вие работите вечер, нали? Училището е само сутрин. Ще свършвате най-късно в три часа.

— Но аз съм била гейша!

— Е, и? — отговори съвсем спокойно тя.

Това ме изненада, защото имах много неприятности с бившата си професия. Очевидно американските училищни директори изобщо не се интересуваха от миналото на учителките си.

Преди войната ме бяха поканили да изнеса няколко урока в училището по изкуствата, днешната държавна художествена академия. Учителите по нихонга Ивата Сентаро и Шимура Тацуми, които бяха мои постоянни клиенти, ме помолиха да изпълня някои танци.

— Кихару, днешните студенти често рисуват кимоното затворено надясно и изобщо нямат представа как изглежда един хакама. Ела някой път при нас и им обясни какво представляват японските национални дрехи.

Донесох собствения си нагледен материал, който се състоеше от кафеникаво ошима-кимоно, ожия-кимоно от ленен креп и юки-кимоно от коприна на фини шарки. Обясних как се произвеждат различните кимона, показах как се носят отделните части на облеклото, изясних, че макар и скъпи, кимоната, донесени от мен, са за всекидневна употреба и никога не се обличат за официални случаи.

Втория път заех няколко перуки от Окайоне и обясних какви са фризури на неомъжените жени и на съпругите, какви прически имат гейшите, съпругите на самураите и буржоазните дами.

Уроците ми бяха веднъж седмично. Втория път стаята беше препълнена.

Внезапно професорите ми заявиха, че повече няма да имат нужда от услугите ми. Обяснението беше, че учениците и учителките протестирали, защото явяването на една гейша на учителската катедра било кощунство, след като в училището имало толкова учени професори.

След края на войната преживях нещо подобно в една голяма болница. Заместникът на главния лекар, който ценеше високо особения ми метод на преподаване, организира курс по английски за участниците в международния конгрес на лекарите, който щеше да се състои през следващата година. И там ми отказаха, защото болничната управа предпочела да назначи учителка с филологическо образование и в никакъв случай не било редно да ангажират гейша.

Ако главният лекар беше настоял участниците в конгреса да се възползват от моя пряк метод, който ги обучаваше на жив и лесно приложим английски, щеше да се вдигне голям шум. Непременно щяха да разпространят слуха, че съм му метреса.

В това отношение Япония е наистина потискаща страна. Собствените ми сънародници толкова често ме бяха унижавали и отхвърляли само защото съм била гейша, че едва не се разплаках от радост, когато мис Х. пожела да преподавам в училището ѝ. Не бях очаквала, че тя ще отговори на плахите ми възражения с категоричното „Е, и?“, и бях трогната.

Дейността ми като „учителка по японска култура“ в училището на мис Х. започваше в девет сутринта и продължаваше обикновено до дванадесет на обед. Преподавах оригами, икебана, създаване на кукли и танци. Тъй като ми плащаха в долари, доходът ми се увеличи значително.

Когато имахме съвет, американските учители си вземаха сами кафе или сандвич. Но моето образование беше друго и аз не можех да понеса тази гледка. Първата ми задача беше да наля на директорката и да ѝ поднеса чашата, после наливах на заместник-директора, на главния учител и така нататък. Поднасях им също захарта и млякото. Накрая наливах и на себе си и сядах на мястото си.

Първия път госпожа директорката помоли за внимание и посочи на колегите си грациозния начин, по който бях поднесла кафето. Нито една американка не можела да се движи с такава прелест. Това със сигурност било резултат от обучението, което съм получила като гейша. Всички трябвало да се поучат от мен.

След съвета участниците си отваряха вратата и напускаха помещението без церемонии. Според мен това беше нередно, затова започнах да им отварям вратата и да излизам последна. И при този случай похвалиха обучението ми на „гейша гърл“.

Мис Х. харесваше кимоната ми. Тъй като бях свикнала сънародниците ми да ме гледат с пренебрежение, бях благодарна за всяка похвала.

Лека-полека започнах да се питам дали няма да живея по-щастливо в Америка. Във всеки случай в компанията на американци се чувствах спокойна и щастлива. Между японците, които са склонни да преценяват човека единствено според класовата му принадлежност,

бях почти винаги нещастна. Тук и учителите, и учениците бяха много сърдечни, всички ме преценяваха според действителните ми постижения. Радвах се, че никой не говореше зад гърба ми каква съм била някога.

Запознах се със семейство Мичъл на един прием и се сприятелих с тях. Тъй като малката им дъщеря беше на една възраст със сина ми, посещавахме ги често. Те хвалеха сина ми, че умее да рисува добре. Един ден му купиха двадесет и четири цветни молива и американски блок за рисуване. По онова време цветните моливи и блоковете бяха мечта за всяко дете. Радостта ми от подаръка беше безкрайна. Имах среща със семейството пред главния вход на РХ на Гинза. Млад американски полицай регулираше движението на кръстовището. Дотогава регулировчиците бяха непознато явление в Япония.

Младежът носеше обикновена американска униформа, обръщаше се и движеше ръцете си грациозно като балетист. Често се спирах да го наблюдавам и се радвах на „Танца за регулиране на движението“.

Семейство Мичъл имаха намерение да ме поканят на обед. Тъй като децата бяха на детска градина, уговорихме се да се чакаме пред главния вход на РХ. Както обикновено, бях дошла малко по-рано и чаках на кръстовището в розовото си кимоно.

Мистър Мичъл донесе блока и моливите за сина ми и ме помоли да почакам още малко, тъй като жена му била заета с покупките.

— Разбира се — отговорих аз. Докато чакахме, заговорихме за последния училищен празник. Дъщеричката им, облечена в кимоно, русата коса, вдигната в нова японска прическа, с чадърче за слънце в ръка, беше изпълнила с особена прелест танца към детската песничка „Пъстро чадърче за слънце“ (Ехигаза).

Както стояхме и бърбяхме непринудено, покрай нас минаха двама студенти в строгата униформа на университета „Тодай“, спряха и ни загледаха нахално.

— Днешните уличници са много добре облечени — отбеляза презрително единият.

— Заели са място пред РХ, за да съблазняват американци — отговори другият.

— Извинете ме за момент — казах на г-н Мичъл и хванах за ръкавите двамата студенти, които искаха да продължат пътя си. —

Почакайте за момент.

Двамата ме погледнаха смаяно.

— Вие сте студенти в „Тодай“, нали?

— Да. — Погледите им бяха студени и подозрителни.

— Ако съдя по знака L, следвате литература. Учите ли английска литература? — попитах и те потвърдиха.

— Преди малко казахте, че днешните уличници са добре облечени и чакат пред РХ, за да отмъкват американци — продължих аз. Говорех много високо и скоро се събра групичка любопитни. Все пак бяхме на Гинза.

— Като студенти по английска литература би трябвало да различавате английския на уличниците от литературния английски. Освен това аз разговарях с г-н Мичъл за училищния празник на дъщеря му. Вие спряхте до нас и със сигурност сте чули разговора ни. Наистина ли не различавате уличния жаргон от литературния английски? Не мога да допусна да говорите такива безотговорни глупости. И смееете да твърдите, че сте студенти в „Тодай“? Извинете се веднага. — В погледа ми святкаше злоба. Междувременно се бяха събрали много хора и двамата се извиниха с почервенели уши.

— Аз преподавам в основното училище „Уошингтън Хайтс“ и съм учителка на дъщерята на този господин. По тази причина не мога да ви позволя да говорите, че съм чакала пред РХ, за да отмъквам американци. Моля ви за в бъдеще да бъдете по-внимателни, преди да издрънкате такива непремислени глупости.

Студентите се отдалечиха тичешком. Понечих да се върна при г-н Мичъл, когато ме заговори един добре облечен господин:

— Моля да ме извините. Присъствах на сцената още от самото начало и съм много впечатлен. Повечето хора се ядосват на тези неща, ни почти никой няма смелостта да поиска сметка на младите хора и да ги накара да се извинят. Вие сте млада, но сте извънредно смела жена.

— Неловко ми е, че вдигнах такъв шум — извиних се аз.

Така се запознах с професор Канамори, на когото съм вечно задължена. Учудващо е по какъв начин се срещаме с важни за развитието ни хора.

След няколко дни професор Канамори ми се обади по телефона и каза, че ректорът на университета „Тодай“, Намбара Шигеру, непременно желае да се запознае с мен. На приемите разговарях

непринудено с господата като ректор Намбара, но когато узнах, че е пратил личната си кола, за да ме отведе при него, ужасно се уплаших. Ала професор Канамори ме успокои:

— Нали и аз ще бъда там!

На следващия ден пред дома ми спря огромна старомодна лимузина, която изглеждаше като колите на високопоставените личности от епохата Тайшо, и ме отведе през червената порта на университета „Тодай“ при ректора. За мое голямо облекчение пред старата сграда чакаше професор Канамори.

Ректорът Намбара имаше бяла коса и изглеждаше много добродушен.

— Наскоро мои студенти са се държали непростимо с вас — извини се той.

Сведох смутено глава.

— Аз не умея да мълча. Много ми е неловко, че се развиках така, но вече не мога да го променя — измънках аз. Не знаех какво говоря.

Очевидно професорите бяха много доволни, че съм поискала сметка от студентите и съм ги принудила да се извинят.

Пред прозореца растеше огромно старо дърво и помещението изглеждаше мрачно. Професор Канамори задаваше въпросите си така умело, че скоро доверих на ректора най-съкровените си чувства и възгледи. Разговорът стана безкрайно интересен. Времето, прекарано с двамата професори, беше извънредно ценно за мен. После отново ме отведоха вкъщи със старата лимузина.

Сигурно двамата някогашни студенти вече са станали професори. Все пак тази случка стана преди тридесет и пет години.

СВЕТЪТ НА МОДАТА

Ще ми се да опиша как след войната жените се стараеха да полагат грижи за красотата си. Ако някоя жена пожелаеше да се накъдри, трябваше да занесе на фризьора две бучки въглища за машата. Ставаха и доста неприятни неща. Един фризьор беше обвинен, че е изгорил косите на клиентката си до корените и тя е оплешивяла. Модерната козметика беше още в детска възраст. Времето беше наистина трудно и особено младите фризьори напредваха пипнешком.

Постепенно нещата се пооправиха и модните дизайнери и фризьори започнаха да организират ревюта.

Един мой ученик ми каза, че тогавашното величие на модния свят, Хосоно Сузу, търси за своите ревюта модел в кимоно. Под влияние на окупационните сили всички бяха въодушевени от „американския стил“ и почти не бяха останали жени, които носеха кимоната си с вкус и достойнство. Затова избрах мен за тази задача.

По онова време най-известните манекени бяха Хелън Хигинс и Аишима Масако. Манекените обикновено бяха красавици по американски или европейски вкус. Дотогава Япония не познаваше професията фотомодел. Само художниците използваха модели. Но когато започнаха да организират модни ревюта, под светлината на рампите излязоха и професионалните манекени.

В зала Санкей беше организирано ревю с прически на Хосоно Сузу. Носех висока прическа и шоколадовокафяво кимоно нишижин от креп, което спокойно бих могла да нося и днес, защото не е никак старомодно. Долната част и ръкавите бяха обшити с малки златни и сребърни хризантеми. Кимоното беше модерно и въпреки това традиционно.

Когато за първи път срещнах госпожа Хосоно, веднага почувствах, че ще се разбираме.

Козметичката искаше да ме гримира като другите манекенки с кафяви бои и да ми залепи изкуствени мигли.

— Аз нося японско облекло. Западният грим не му подхожда. Моля ви, оставете ме да се гримирам сама.

— Всички, които излизат на подиума, са гримирани в тъмни цветове. Иначе не е модерно — настоя козметичката. Вече бях готова да се разплача, когато госпожа Хосоно ми се притече на помощ.

— Това е кимоно от Киото и изкуствените мигли и тъмният грим не му подхождат. Оставете я да се гримира по свой вкус — нареди тя и ме спаси от ужасното положение, в което се намирах.

Излязох на подиума с кафяво кимоно нишижин, едноцветен сребърен оби и бяла хризантема в ръка. Между вечерните рокли, изработени от тънки, въздушни материи, моят модел беше единственото кимоно. Завъртях се няколко пъти и преместих хризантемата в другата си ръка. Тъй като излизането ми се различаваше много от появата на другите манекени и напомняше по-скоро за японски танц, публиката заръкопляска въодушевено и фотографите побързаха да ми направят снимки. Тъй като не ми се искаше да се разделя с кимоно, след края на представлението го купих, макар че беше много скъпо. Продължавам да го нося и днес, след цели тридесет и пет години.

Това беше първият ми досег със света на модата.

Скоро след това пристигна известният американски фризьор Ал Тейт. Той проведе курс по американско фризьорство, като обясняваше подробно модерните си похвати. Превеждаше му господин Танака. Когато преводачът нямаше свободно време, аз го замествах и така се запознах с господин Тейт. Нямах представа от изкуството на фризьора, но с времето запомних някои важни похвати. Докато траеха уроците, записвах някои понятия на английски на дъската, но когато забелязах, че повечето присъстващи не ги разбират, започнах да записвам след английската дума и произношението ѝ на катакана^[1].

— Ако знаете английски, преписвайте понятията, както съм ги дала. Ако ви е по-лесно, отбелязвайте си ги на катакана — предложих на младите фризьори.

Те запомниха по-лесно написаната на катакана дума „сукарупуха кару“ в сравнение с английската „скулптур гърл“ (къдриците се нареждат съвсем близо до главата, както е при римските статуи).

Друго откритие за мен бяха модните списания в кошчето за отпадъци в учителската стая на „Уошингтън Хайтс“. Всяка седмица

намирах там две или три прочетени и хвърлени от другите учителки списания за мода и фризури. Обикновено това бяха „Вог“ и „Макол“. Отнасях си ги вкъщи и превеждах някои статии на японски, за да ги направя достъпни за младите фризьори.

Тези „уроци от кошчето за отпадъци“ бяха приети с въодушевление и младите мъже и жени ми бяха безкрайно благодарни.

Спомням си също, че след известно време изгря звездата на манекени като Кавахара Хидеко. По същото време група млади хора основаха клуб „Гоя“^[2].

Когато се връщам в Япония, с удоволствие се срещам с останалите живи членове на клуба. Цялото бъдеще на модната журналистика легна на раменете на Хирасава Минако (наричаха я Янако^[3]); тя стана издателка на списание „Седмица на красотата“.). Към групата принадлежаха и Футами Акио, младата брачна двойка Сузута Коносукэ и Сузуе.

Някогашните ентузиазирани млади хора, които се срещаха на пържени макарони и шницели, днес вече имат внуци.

Това бяха наистина забележителни години.

Никога няма да забравя Ямано Айко^[4] и съпруга ѝ.

Тъй като много жени на висши офицери от GHQ проявяваха интерес към японските модни ревюта и ги посещаваха редовно, конференсът на японски не беше достатъчен. Обикновено за водещи канеха вариететни артисти като Тони Тани.

Ямано Айко ме харесваше и често ме канеше да водя ревютата ѝ. Давах обяснения на японски и на английски, което тогава беше рядкост и се приемаше с еднакво въодушевление от японските и от американските зрители.

След като ме видяха в шоуто на госпожа Ямано, и други творци в областта на модата и фризьори ме помолиха да водя ревютата им.

През онази далечна 1954 година американският стил беше определящ във всички области. Ала Явазаки Икуе реши, че трябва да организираме модно ревю, посветено на старата японска култура. Манекените трябваше да бъдат облечени като дами от императорския двор. Оттам заехме и костюмите.

Разбира се, представлението можеше да се състои само в Киото. Наеха голямата зала на Гион. Обясненията трябваше да се дават на английски и на японски. Повечето съпруги на висшите офицери

пристигнаха специално за ревюто от Осака, но когато завесата се вдигна и видях, че първите редове бяха заети изцяло от американки, все пак изпитах голямо учудване.

За щастие, преди да вдигнат завесата, господин Тоги Хироши от императорската служба за придворна музика ми беше обяснил всичко с подробности. Представлението беше наистина необикновено.

Тогавашният майстор в школата Урасенке представи чайна церемония. Косата ми беше сресана като на придворна дама от епохата Хейан и висеше свободно на гърба. Кимоното ми беше в същия стил. В паузата го смених с официално черно кимono. Ревюто на придворно облекло беше наистина вълнуващо събитие.

Съпругата на майстора на чайната церемония, която също присъстваше на представлението, ми подари прекрасен плат за кимono от най-фин креп, който и днес означава много за мен. Обясненията, които давах на английски, бяха посрещнати с всеобщо одобрение и майсторът беше много доволен.

През пролетта на 1955 година повторихме представлението в театър „Мицукоши“. Там присъстваха съпруги на офицерите от осма дивизия, дойде дори жената на главнокомандващия.

Впрочем аз често водех ревютата на Коиде Масако и по тази причина прекарвах известно време в Осака. При всяко отиване посещавах свекърва си, давах ѝ малко пари и я канех на обед. Свекърът ми почина и тя живееше сама под наем при познати. Тя разбираше, че живея живота си, без да хленча, макар че синът ѝ ми беше сторил огромно зло, и хвалеше смелостта ми. Вярвам, че това не са били празни ласкателства.

Връзките ми със света на висшата мода се задълбочаваха. Най-често работех за ревютата на Яmano Айко.

Имах добри връзки с много творци на модата, преподавах на любознателните млади козметички английска беседа, учех ги на най-важните понятия в бранша и ги въвеждах в новите тенденции. Това бяха все „отпадни продукти“ от кошчето за боклук.

Много се радвам, че тези връзки не са прекъснати и до днес. Когато съм в Япония, често посещавам госпожа Сузута, която принадлежеше към клуб „Гоя“.

Хосоно Сузу, която първа ме свърза със света на модата, почина малко след като завърших тази глава. А толкова ми се искаше да се

срещна с нея и да си спомним миналото...

---

[1] Катакана е сричково писмо, което следва японската звукова система и се използва за описание на чужди понятия, при което често се налагат доста големи отклонения от първоначалната фонетика. Сравни Сукапуруха Кару = скулптур гърл. ↑

[2] Името „Гоя“ клуб идва от игра на думи с японското поетично наименование гоя гоя (събиране на множество хора) и името на испанския художник Гоя. ↑

[3] Прякорът идва от японското произношение на журнализъм — „жанализм“. ↑

[4] Яmano Айко, една от първите и най-известните коафьори на Япония. ↑

СТРИПТИЙЗ

През 1947 година в Япония беше организиран първият стриптийз и така бе открита красотата на женското тяло. Разбира се, офортите на Укийое и Утамаро^[1] показват разголена женска гръд още в епохата Едо, тук и там се виждат разголени бедра, но въпреки това беше немислимо жена да се покаже напълно гола пред публика. Освен това не може да се отрече, че голите жени, запазени на снимки от епохата Мейджи, имат твърде голямо тяло и относително къси крака, което не отговаря на идеала за красота.

Веднага след войната започнаха да организират така наречените „картинни шоуа“. Всички бяха чували за голите модели на художниците, но живите разсъблечени жени изненадваха и въодушевяваха безкрайно много японците, които дотогава не бяха виждали подобно нещо. В Маруноучи, Шинжуки и Асакуза, където се организираха изискани и евтини представления, залите бяха винаги препълнени.

В мюзикхола на третия етаж на театър „Ничигеки“ излизаха най-добрите танцьорки. Оркестърът също беше много добър, а преди и след стриптийза представяха весели скетчове. Най-често те бяха дело на млади комици в началото на кариерата си. Много японски интелектуалци и американци посещаваха редовно театъра.

Един ден видях известната „Джипси Роуз“ — явно бе възприела псевдонима си от прочутата американска стриптийзьорка. Повечето танцьорки, които излизаха на сцената, едва не се разтапяха от усмивки и блаженство, тя беше единствената, която никога не се усмихваше.

Тази млада дама се взираше с надменен поглед право пред себе си и танцуваше с лениви движения, което ѝ придаваше странно излъчване. Много танцьорки си бяха дали американски имена, например Мери Мацубара или Хелън Таки. Японките винаги са криели дългото тяло и сравнително късите крака под кимоното, но сега скъсаха с този навик и излязоха на сцената съвсем голи. При вида на красивите им тела често се питах дали сме същият народ като по-рано.

Провеждаха се и така наречените шоупрограми Укийое, в които излизаха стриптийзъорки, преоблечени като куртизанки. Те носеха кимона, обшити с пайети, под които бяха голи. Репертоарът им беше много добър, защото бяха заели номера от театър кабуки. Преди и след тяхното изпълнение бяха веселите скечове на Тони Тани или Е. Х. Ерик.

В началото посещавах мюзикхола в театър „Ничигеки“ само за да придружавам Роппа, но после ми хареса и станах редовна посетителка на представленията.

Една вечер представиха кабуки-пиесата „Мичитосе и самураят Наожиро“. В ролята на Мичитосе беше една стриптийзъорка, а на самурая господин Ерик. За съжаление самурайският костюм му беше твърде тесен и с това късо кимоно никак не приличаше на страстен любовник. Аз бях негова гореща почитателка и не можех да го гледам в този вид.

Прибрах се вкъщи, намерих светлосин и тъмносин плат на райета, намерих и подплата и веднага ги занесох на шивача. След два дни предадох готовото кимоно заедно с подходящ оби в гримьорната на артиста. Още същата вечер господин Ерик носеше ушитото по мярка кимоно и приличаше на истински самурай, макар че беше по-красив и по-умен от самураите в кабуки.

След двадесет и пет години срещнах господин Ерик в Ню Йорк и той ми разказа, че все още пази подареното от мен кимоно.

През 1951 година Роппа постави в театър „Тейгеки“ мюзикъла „Ойуки Морган“, който имаше голям успех. Ако го представят днес, сигурно ще се конкурира успешно с американските мюзикли. Госпожица Кошижи играеше гейшата Ойуки от Гион, а Роппа беше американският милионер Морган, който се влюбва в нея. Тъй като бях много добра приятелка с Роппа, често го посещавах в гримьорната му.

Откакто синът ми навърши три години, често го водех на театър. Той обичаше представленията. Обикновено децата се отегчават в театъра, започват да хленчат и искат да се приберат вкъщи, но моят син следеше с огромно внимание и традиционните представления кабуки, и модерните японски и европейски пиеси.

Един ден го заведох на следобедно представление в танцовия театър на Шимбаши, мисля, че пиесата беше на Ханаяги Шотару.

— Свърши ли? — попита ме малкият, когато пуснаха завесата.

— Да, свърши. Сега ще започне вечерното представление, навън чакат много зрители. Трябва да излезем.

— Но аз искам още да гледам — изхленчи той и във фойето се разплака. Разпоредителките се втурнаха към нас.

— Представлението свърши, момчето ми. Сигурно ти е било много скучно, защото е дълго — опитаха се да го утешат те.

— Не, аз искам още да гледам.

— Той плаче, защото иска да види и вечерното представление — обясних аз и дамите се смаяха.

— Малкият плаче, защото не му позволяват да гледа и вечерното представление? Обещаващо дете, какво ще кажете? — След това синът ми стана любимец на всички жени от театъра.

За разлика от другите деца синът ми беше влюбен в театъра. Освен това рисуваше отлично. Рисунките му загатваха за необикновени възприятия и според мен най-доброто бъдеще за него беше да стане декоратор. Веднъж посетихме заедно Ито Кизаку. Още в първата част казах, че той беше един от гениите на Япония. Най-голямото ми желание беше синът ми да се обучава при него.

Кизаку попита приятелски малкия дали обича театъра. После му показа миниатюрен декор и двамата си поговориха за сцената. Синът ми беше много зарадван, че големият чичо разговаря с него не като с дете, а като с възрастен.

— Веднага щом завършиш средното училище, ще започнеш да се учиш при мен. Декораторите трябва да започнат отрано и да изучат занаята в най-големи подробности.

Погледът на Ито беше пълен с топлина. Ако не беше починал, аз щях да дам сина си при него веднага след завършването на средното училище и той със сигурност нямаше да стане чиновник, какъвто е днес, е изтъкнат декоратор, какъвто исках да го видя.

Но да се върнем към първите стриптийз-представления в Япония. Между отделните действия на „Ойуки Морган“ също имаше номера на стриптийзьорки. Докато госпожица Кошижи се преобличаше или преустройваха кулисите, на авансцената излизаха млади танцьорки. Паузите траеха около половин час и зрителите имаха възможност да се наслаждават на красиви момичета. Те се движеха грациозно по сцената и забавляваха публиката с красиви пози.

Заведох сина си да гледа „Ойуки Морган“. Той се тъпчеше с бонбони в гримьорната на Роппа и си бърбеше по коридорите със стриптийзърките. В представлението участваше и джуджето Соратоби Косуке. Имаше мило лице, малки ръце и къси крака. На ръст беше горе-долу колкото сина ми, т.е. приличаше на пет— или шестгодишно дете, макар че беше на двадесет и две или двадесет и три години.

Явно синът ми го сметна за свой връстник. Тъй като беше много общителен, веднага отиде да си поговори с джуджето, облечено в ушит по мярка смокинг.

— Как се казваш?

— Не знаеш ли? — попита надменно Косуке.

— На колко си години? — продължи с въпросите синът ми.

— По-голям съм от теб, но още съм ерген — отговори обидено Косуке.

Синът ми не можеше да се начуди на това странно дете.

На следващия ден, когато се върнах от покупки, той седеше срещу баба си и плачеше. Когато влязох, и двамата се хвърлиха разплакани към мен.

— Баба кочи каза, че съм лъжец — хълцаше малкият.

При нас имаше две баби. Майка ми и баба ми. Тъй като беше доста сложно, някой бе нарекъл баба ми „баба кочи“, а майка ми „мама-баба“ и така си остана.

— Малкият говори нахални лъжи — оплака се от своя страна баба ми. И двамата бяха много възбудени.

— Какво се е случило? — попитах.

— Разказах й, че съм видял няколко голи момичета с блестящи пеперудки по дупетата, а тя ме нарече лъжец — обясни през плач синът ми.

— Който лъже, той и краде. Така се започва. Много се боя, че внукът ми си съчинява такива невероятни лъжи. Нали вчера бяхте в „Тейгеки“. Възможно ли е там да сте видели голи момичета с пеперудки отзад? — хълцаше баба ми.

Тя беше родена през 1863 година и тези неща бяха напълно абсурдни за нея.

В продължение на два часа обяснявах връзката между театър „Тейгеки“ и стриптийза и обещах, че непременно ще я заведа на някое представление. Така успях да я успокоя.

---

[1] Китагава Утамаро (1753–1806), известен художник на дърво, централна фигура в театралния и литературния свят в Едо. Предпочитан сюжет са куртизанките и артистите. Утамаро е един от първите японски художници, чиито произведения стават известни в Европа, и оказва съществено влияние върху Тулуз-Лотрек. ↑

ПОКАНА ПРИ ГЛАВНОКОМАНДВАЩИЯ

През 1952 година господин Шинохара от списание „Чуокорон“ ме помоли да напиша нещо за него. Съчинението ми се появи в майския брой под заглавие „Признанията на една гейша, която говори английски“ с псевдоним Юри Харуми.

ПРИЗНАНИЯТА НА ЕДНА ГЕЙША, КОЯТО ГОВОРИ АНГЛИЙСКИ

Днес много хора говорят с неприкрита враждебност за „представителните гейши“ и „гейшите космополитки“. Аз бях една от първите, които, така да се каже, проправиха пътя на младите гейши. След като дебютирах в Шимбаши през 1931, работих като гейша до 1944 година. После дойде войната, след това упражнявах професията си още две години. Мога да кажа, че съм работила като гейша почти десет години.

Гостите, които идваха в Шимабши преди войната, по-точно чуждестранните туристи, по правило не мислеха за парите. Ала след войната се появиха много необразовани и простовати клиенти от чужбина, които гледаха на нас с пренебрежение, докато гостите преди войната винаги ни бяха отдавали дължимото уважение. Известно е, че нашата задача е да се грижим гостите да се чувстват уютно и да прекарат вечерта приятно, и образованите, културни гости отпреди войната никога не ни създаваха неприятности. Разликата между чуждестранните гости преди и след войната вероятно е в това, че едните вече имаха пари, а другите тепърва трябваше да ги спечелят.

По времето на Икумацу — тя беше любима на Кацура Когоро^[1] — гейшата издържаше обичания мъж, ако вярваше, че той има бъдеще, даже да не беше студент или

нещо подобно. Днес това е невъзможно. Накратко казано, гейшите също поумняха.

Давах уроци по английски на младите гейши и допринесох за доброто им образование. Или поне опитах. Учех ги да говорят английски, но се стараех и да обогатявам японската им култура, да затвърждавам моралните им принципи. Разбира се, японските жени би трябвало да се отворят повече към света и съвсем не е важно от коя страна идва клиентът. Ала гейшата никога не бива да продава душата си. Някогашните гейши никога не продаваха душите си. Днес много хора са склонни лекомислено да предават идеалите си, когато това им е изгодно. Даже високопоставените политици са продажни. Някой, който довчера е бил фашист, днес е изявен либерал. Този дух на времето е достоен за презрение. Страшно е, когато жената няма характер, затова горещо желая на всички гейши от Шимбаши да имат силен характер. Всичко изглежда позволено, стига да става „от любов“, и аз нямам право да осъждам този възглед. Япония се отваря към света и условията се променят. Много неща, свързани с тези промени, ме дразнят, защото са на ниско ниво и лишени от достойнство. По-рано хората бяха по-строги към себе си. Днес тази твърдост е изчезнала. (...)

Дразня се винаги когато чужденците си въобразяват, че японците са длъжни да ги следват във всичко. Може би причината е, че преди войната те бяха само гости, а днес са дошли като „победители“. След като загубиха войната, много от сънародниците ми казват „да“ на всичко и се подчиняват. (...)

Докато обслужвах няколко млади държавни служители, които говореха английски и бяха дошли с един американец, и наблюдавах как му се умилкваха, даже ставаха от възглавниците си^[2], ме обзе луд гняв и не издържах. През цялото време слушах само „Да, сър“ и „Благодаря ви, сър“ и това ме изнерви до крайност. Ако беше генерал Макартър, нямаше да се учудя, но гостът беше просто един млад войник. Вероятно тримата го бяха

поканили на работен обяд, но непрекъснато се местеха нервно върху възглавниците си и се държаха като подчинени. Казах на единия от тях: „Извинете, но и вие сте гости. Като ви гледам, започвам да си мисля, че сте третокласни артисти, които се кланят на тълпата. Все пак сте правителствени чиновници, дръжте се малко по-достойно.“ (...) След края на войната повечето хора имаха поведение на покорни слуги. Това доведе дотам, че необразовани американци започнаха да се държат надменно като всевластни господари. (...)

Когато бяха с поли и пуловери, младите американки се държаха като мили, безгрижни момичета, но в униформи светкавично се превръщаха в лейтенанти и майори. Наскоро се запознах с една дама с чин майор, която ми се стори очарователна, женствена и чувствителна. Но когато младите войници ѝ отдаваха чест, лицето ѝ ставаше строго и затворено. Докато разговаряше с мен, тя беше изцяло жена. Японките, които са направили кариера, по правило са стари моми и сухарки. Колкото по-голяма интелектуалка е жената, толкова по-строга и суха трябва да бъде. Според мен това е достойно за съжаление. След като Бог е създал красивия пол, не е нужно да стигаме дотам, че никой да не разбере жени ли сме, или мъже. Колкото по-голяма интелектуалка е жената, толкова по-женствена би трябвало да бъде. Ако жените народни представителки, писателки и други изявени личности бяха по-красиви, би било прекрасно. Всички щяха да казват, че в Япония цъфтят умни цветя.

Четири или пет дни, след като излезе списанието с творбата ми, по телефона ми се обади секретарката на главнокомандващия осми армейски корпус в Йокохама. Да се приготвя и в 11 ч. на следващия ден да чакам пред къщи, защото ще дойде джип да ме вземе. Обаждането ме стресна.

Преди войната ме повикаха в полицията заради снимки на гола жена, с които нямах нищо общо. Затова и този път очаквах

недоразумения и неприятности.

Какво ли бях сторила, та ме викаха при главнокомандващия? Може би, без да се усетя, бях казала нещо лошо за окупационния корпус? Тревогата ми растеше.

Ако кажех на баба, тя непременно щеше да се разплаче, затова реших да премълча.

— Имам да уредя нещо в квартирата на главнокомандващия в Йокохама. Не се притеснявайте, ако отсъствам два или три дни. — Стараех се гласът ми да звучи колкото се може по-спокойно.

Вечерта прочетох отново съчинението си, написано за „Чуокорон“, търсейки нещо съмнително, но не можах да открия нищо.

По някое време съм задрямала и утрото дойде по-бързо, отколкото очаквах. Без да каже нищо, баба ми подаде торбичката, в която беше сложила сапун и четката ми за зъби. Попитах я защо прави това и тя отговори, че ако наистина ще остана ден или два, тези неща ще са ми нужни.

— Аз ти имам пълно доверие. Ще те посъветвам само да казваш онова, което имаш да кажеш, високо и ясно. Някои неща естествено ще премълчиш. Запази ги за себе си дори ако те измъчват до смърт. — Това бяха прощалните думи на баба, произнесени с необичайно тих глас, и аз разбрах, че тя бе усетила нещо.

Дойде джипът и аз се поклоних дълбоко пред шофьора. Баба ме изпрати с угрижена физиономия и аз се качих с натезало сърце.

Скоро пристигнахме в Йокохама. Не знаех дали се намирахме в клуба на осми армейски корпус, или в служебната резиденция на коменданта. От антрето започваше вита стълба, от двете страни на коридора бяха подредени саксии с красиви растения. В средата на приемната беше поставена голяма кръгла маса. Под плота от дебело стъкло бяха наредени няколко саксии с теменужки усамбара и стъклото изглеждаше украсено с шарка на лилави цветя.

В стаята влязоха две кучета с къдрава козина. По-късно разбрах, че били френски пудели. За първи път в живота си виждах такава маса и такива кучета.

Появиха се генерал Бейкър и съпругата му. Двамата ме харесваха и винаги ме канеха на приемите, които организираха в дома си. Той беше ръководител на пресслужбата на главната квартира. Влязоха също редакторът на „Старс енд страйпс“ и още четири семейни

двойки, господата в елегантните униформи на висши офицери. Уплахата ми прерасна в паника и се скрих зад гърба на госпожа Бейкър.

Последни влязоха главнокомандващият и съпругата му. Помня, че ми отредиха едно от добрите места между високопоставените дами.

На всяко място беше поставена картичка с името на човека, който трябваше да го заеме. Освен името, на картичката бяха нарисувани традиционни хилки за федербал, японски хартиени дракони и хризантеми.

Един японски прислужник донесе супата. Значи бяхме поканени на обед. Когато стигнахме до десерта, главнокомандващият извади английски превод на статията ми за „Чуокорон“.

— Тази статия е написана от японската гейша, която днес е наша гостенка — заговори той.

Адютантът му, едър млад капитан, стана и прочете част от съчинението ми. Всички слушаха внимателно. Докато слушах, осъзнах, че съм била твърде искрена, и на челото ми изби студена пот. Ала когато адютантът свърши, гостите заръкопляскаха бурно. Погледите им, устремени към мен, бяха доброжелателни и сърдечни.

Бях дошла тук с убеждението, че ще бъда наказана за онова, което бях написала. Опасенията ми не се оправдаха. Всички похвалиха статията ми.

— Какво е мнението ви за окупационните сили? Ако нещо ви е направило силно впечатление, бих желал да ми го кажете открито — помоли ме главнокомандващият.

— Поведението на някои американски войници е засрамващо. Докато се разхождат по Гинза, японците непрекъснато се дразнят. Някои войници се пазарят, и то не само в малките магазинчета, но и в универсалните магазини. Това не е редно — отговорих веднага аз, щастлива от възможността да направя нещо.

— Фуджи е свещена планина за японците и има особено значение за народа ни. Не би ли било възможно да не организирате маневри там? Имаме предостатъчно други планини...

Местните хора бяха ужасени от маневрите, които се провеждаха в подножието на Фуджи-сан. Затова не премълчах, макар че после се уплаших от дързостта си.

— Кихару, ако в японското правителство имаше десет жени като вас, щяхме да разберем по-добре Япония. Нямаме представа какво облекчение би било това за нас — засмя се главнокомандващият.

Получих цял пакет сладкиши, шоколад и консерви и джипът ме върна у дома. Запомних завинаги тази покана.

---

[1] Когато гейшата има ангажимент, който още не е завършил, но я повикат на друг прием, има право да се извини за около половин час. Това се нарича накамораи — прекъсване. Разбира се, след изтичането на определеното време гейшата е задължена да се върне отново на първия си ангажимент. ↑

[2] Вж. в речника. ↑

БЕЗНАДЕЖДНА ЛЮБОВ

Беше ясен, красив ден. Една рудодобивна фирма даваше прием за висшите офицери от GHQ и дамите им. В езерото на имението „Склонът на камелиите“, което принадлежеше на Ямагата Аритомо, се бяха заселили многобройни диви гъски. След като гостите се разотидоха, домакините се разположиха удобно във вилата, за да изпият още по една чаша.

Забелязах, че на брега на езерото са седнали двама или трима души, и слязох при тях. Единият ме заговори непринудено.

— Много съм ви благодарен. Вие допринесохте много за успеха на приема. — Това беше К. и от този ден нататък той завладя мислите и сърцето ми. Изключително скромен човек, с успокояващ глас и неустойимо излъчване. В него имаше нещо солидно, което веднага внушаваше доверие. По онова време беше ръководител на отдел в споменатата рудодобивна фирма.

— Семейство Филип са въодушевени от вас. Ще можете ли през някой от следващите дни да ги придружите до Никко?

— Разбира се, с голямо удоволствие. И вие ли ще дойдете? — попитах.

— Щом вие ще сте там, шефът няма как да не дойде — пошегуваха се двамата подчинени.

Обзе ме предчувствие, че връзката ни няма да се ограничи в приемите. Скоро започнах да придружавам К. като частна секретарка или преводачка, когато във фирмата гостуваха чужденци. Естествено те си имаха преводачка, отраснала в Америка. Тя беше добра приятелка на жената на К. Редно беше тази мис Фужикава да го придружава, но той вземаше винаги мен и това нараняваше чувствата й. Това беше началото на трагедията.

К. имаше двама синове и две дъщери. Един от основните ми принципи беше да не се влюбвам в мъже, които имат семейство, защото се срамувах да живея като метреса. Затова дълго време си внушавах, че отношенията ми с К. са чисто практически и на първо място е грижата ми за чуждестранните гости.

Един ден се срещнахме случайно тъкмо когато той идваше от зъболекаря. Наскоро бях купила малка къща в Кобикичо и вече се бяхме настанили в нея. Бяха му извадили няколко зъба (от днешна гледна точка не е много редно да се извадят едновременно пет или шест зъба) и изглеждаше крайно изтощен. Отведох го вкъщи.

Настаних го на първия етаж, сварих му супа и му занесох лед. Тъй като му се виеше свят и не можеше да стане, играх ролята на милосърдна сестра до късно през нощта. Беше много късно, когато му повиках такси, за да се прибере вкъщи. Бях много разтревожена и когато чух, че си е взел болнични, отидох да го взема от зъболекаря и отново го заведох вкъщи.

И двамата съзнавахме, че нямаме бъдеще, но онова, което досега бяхме потискали, избликна като порой. През цялото време си повтарях, че е невъзможно, но вече не можех да се откажа от К.

И двамата не бяхме вече млади. Освен това той имаше семейство и би било по-разумно да не се виждаме. Но когато го виждах, забравях всичко друго и не можех да се отделя от него.

Вече не можех да работя нормално, не мислех за нищо друго освен за него, исках само да бъдем заедно.

Преди войната работех с по-голямо въодушевление, когато бях влюбена. Беше ми много приятно да бъда сред хора и не се дразнех, когато се шегувах с мен. Очевидно в природата ми беше любовта да ме прави весела и щастлива.

Този път беше различно. Най-много обичах да бъда сама с него, всички други ми досаждаха. Исках само него. За съжаление беше невъзможно. Трябваше да работя, макар че мислите ми бяха другаде.

К. търсеше всевъзможни претексти, за да не се прибира вкъщи. Разбира се, аз му казвах, че трябва да иде при семейството си, но в действителност бях прещастлива, когато можехме да останем цяла нощ заедно.

Макар че не умеех да готвя особено добре, той хвалеше готварското ми изкуство и аз знаех, че това са само празни комплименти, но всеки път бях готова да избухна в сълзи.

Когато К. нощуваше у нас, жена му се обаждаше на всеки половин час. Когато стана нетърпимо, увихме телефона в едно одеяло и го скрихме в гардероба.

Бащата на К. живееше във вила извън града. Майката беше починала рано и старецът явно се чувстваше самотен, макар че голямата му дъщеря, останала вдовица, му помагаше в домакинството. К. ме представи на баща си.

Посещавах често стария човек и му носех сирене, бекон и шунка (въпреки старостта си, той харесваше много западните специалитети). С К. ходехме при него два пъти месечно и самотният старец беше особено щастлив да ни вижда. За съжаление жената на К. боледуваше често и не можеше да го посещава.

И аз, и той мислехме непрекъснато, че трябва да се разделим, защото по-нататъшното задълбочаване на връзката ни щеше да ни направи нещастни, но никой не смееше да изкаже тази мисъл гласно.

Телефонът звънеше всяка нощ, докато накрая се превърна в кошмар. Сигурно и жена му страдаше не по-малко от мен. Никой не го казваше, но и двамата искахме да станем истинско семейство. К. познаваше един възрастен господин, който му бе помагал на младини и живееше в Одавара. Веднъж отидохме заедно във вилата му. К. се допитваше до него както по професионални, така и по лични въпроси. Още първия път ми направи впечатление, че мъжът е много самонадеян. Според мен не заслужаваше доверие. Веднага щом ни изслуша, предложи решение.

— Имайте само малко търпение. Аз ще убедя съпругата да се откаже. Ако се обичате истински, аз ще поема отговорността и ще предизвикам решение. Проблемът е, че К. има четири деца. Готови ли сте да ги вземете всичките? Или мъжът и жената ще си разделят по две деца? Но това може да се обсъди и по-късно.

Разказах му, че и аз имам дете. Ако децата на К. трябваше да израснат у нас, щях да се отнасям към тях като към мои собствени деца даже ако това означаваше да пренебрегна сина си. Тогава наистина мислех така.

Много по-късно узнах, че приятелят на К. е говорил и със съпругата му.

— Аз ще се погрижа мъжът ви да се раздели с онази жена.

Той казваше на всички само онова, което те искаха да чуят. Първото ми впечатление се оказа вярно.

Във всеки случай през тези месеци живеех само за К. и бях на седмото небе от щастие. Закопчавах му ризата, връзвах му

вратовръзката и му обувах чорапите.

Никога дотогава не бях правила това. Винаги съм имала нужда от силен мъж, на когото мога да се опра. Обичах, когато мъжете правеха нещо за мен. Сега беше напълно различно.

Той беше всичко за мен. Любовта, която изпитвах към него, ме тласкаше всекидневно да му показвам с цялото си тяло колко много означава за мен.

Всеки ден, когато тръгваше на работа, го придружавах до метростанцията Гинза. Когато минаваше през бариерата, изпитвах неопишуема тъга, сякаш никога вече нямаше да го видя.

Когато бях омъжена за дипломата, никога не бях помисляла колко важен е статусът на съпругата, но откакто бях с К., непрекъснато се безпокоях, че не съм официално омъжена за него, и се учудвах на еснафщината си.

Беше ми много странно, че тъкмо аз, човек с голямо самоуважение, се съобразявах с колегите му и приемах безропотно нощния телефонен терор. Дори мисълта, че един ден щяхме да се разделим, беше като удар с кама.

Веднъж посетихме „Руикотей“ в Анагибаши с една двойка геолози от GHQ, за да им покажем фойерверките. За да не си създаваме проблеми, се представихме като мистър и мисис К.

Присъстваха много чужденци и всички ме наричаха мисис К.

Малко по-късно на приема в съседното помещение пристигна споменатата вече преводачка и веднага се втурна към нас.

Всички чуха какво каза:

— Тази жена не е мисис К. Тя му е любовница. Защо я наричате мисис К.? Като е довел любовницата си на официален прием, той е проявил неучтивост и към вас. — Всичко това беше казано на добър английски. Бях толкова засрамена и нещастна, че ми се искаше да потъна вдън земя.

Почетният гост мистър Мърфи застана до мен и сложи ръка на рамото ми.

— Няма никакво значение дали му е съпруга, или не. Днес тя беше очарователна домакиня и ние всички я харесваме независимо дали е мисис К., или не — заяви спокойно той.

Младата преводачка се засрами и побърза да се скрие.

През тези дни преживях много неприятности. Когато бях сама с любимия си, бях на седмото небе или безкрайно нещастна. Люлееха ме вълни на щастие и отчаяние. Наистина неопишимо време.

Написах безброй прощални писма (защото не можех да говоря), които смятах да оставя за него в жилището си, но продължих да очаквам трескаво посещенията му и когато заставах насреща му, напълно забравях за писмата. Загърбила всичко друго, приготвих вечеря и разкъсвах написаното с толкова мъка писмо. Това се повтаряше всеки ден. Ако знаеха какво правя, със сигурност щяха да ме обявят за луда.

Понякога К. се тревожеше за децата си и ме молеше за съвет. Обикновено разговорите за децата бяха табу. Макар че по възможност избягвахме тази тема, той ми разказа, че най-голямата му дъщеря настоява да отиде в училище, ръководено от мисионери. Жена му също настояваше да изпратят момичето в това училище.

Познавах директора на мисионерското училище (беше французин) и го помолих да приемат момичето. То беше на дванадесет години и имаше характерните черти на баща си. Достави ми голяма радост, че можах да направя нещо за дъщеря му.

Над сърцето ми беше паднала тъмната сянка на тъгата, въпреки това обичах този мъж повече от всичко на света и понятията като разум и морал бяха загубили смисъла си. От само себе си се разбира, че приемите ми опротивяха, той също не одобряваше работата ми. Започнах да прекарвам цялото си време в чакане и всичко, което правех, беше за него. Живеех само от едната среща до другата и не виждах изход от положението. Нощният телефонен терор ставаше все по-мъчителен. Като цяло ситуацията беше непоносима, но не мислехме за раздяла. Предложих му да открия някакъв магазин, а той да се върне при семейството си. Така вече нямаше да се срещаме у нас, а някъде другаде.

Ден и нощ мислех само за него. Изпитвах съжаление към себе си и си казвах, че ако открия магазин, ще има с какво да отклонявам вниманието си... Това прозрение дойде доста късно, но все пак беше крачка в правилната посока.

Мисълта да открия ресторант или бар беше противна и на двамата ни. Затова решихме, че трябва да отворя магазин за кукли. Щяхме да го наречем К, по началната буква на името ми. Вероятно с това се

опитвах да вдъхна малко смисъл на празния си живот, който се състоеше само от чакане. Във всеки случай се отдадох с душа и сърце на производството на кукли. За щастие намерихме евтини помещения на улица „Намики“, в седми блок. Баба, мама и синът ми живееха на първия етаж, долу беше магазинът.

Макар и малък, магазинът за кукли беше чудесен. Милата Айко и Йошико, дъщерята на стъкларя Нишимура, чиято работилница беше в Тамура-чо, бяха много приятни момичета. (Йошико беше красавица и привличаше много клиенти.) С тяхна помощ магазинът процъфтяваше. Демонстрирахме как се произвеждат куклите и ги продавахме.

Имахме много чуждестранни клиенти, защото, освен че говорех английски, чужденците ми съчувстваха, че съм останала вдовица и загиналият ми съпруг е бил служител на външното министерство. Когато се разделих с мъжа си, изпитвах дълбок срам да разкажа истината на чужди хора. Затова набързо се превърнах във вдовица.

К. мразеше да му напомнят за децата и поради това изпитваше известна неприязън към сина ми. За да сме сами, аз го оставях под грижите на мама и баба и го виждах само от време на време. Когато открих магазина, бях много щастлива, че отново можехме да живеем всички заедно на първия етаж на къщата.

В магазина винаги беше много весело, защото идваха предимно млади хора. Постепенно стремежът ми да се раздам без остатък изчезна, а тъй като се виждахме само веднъж седмично, жена му се отказа от нощните обаждания. Всичко тръгна на добре.

Жените в три четвърти панталони изчезнаха от Гинза и на тяхно място се настани американската мода. Най-вече се набиваха на очи ярко облечените дами под ръка с американски войници. Дотогава японките избягваха греещи цветове като червено, зелено, жълто и синьо. А сега се разхождаха в центъра на града с тънки летни рокли, сякаш бяха на плажа.

Освен това много млади хора ходеха хванати за ръка и аз съжалявах, че съм се родила твърде рано и не мога да се наслаждавам на тези нови свободи. Когато преди войната се върнах с Ота Казуо в Япония, направихме посещение на учтивост при посредника за женитбата ни. На връщане минахме ръка за ръка през парка на храма Мейджи, когато ни спря полицаи.

— Ей, вие! Кой сте?

— Какво има? — учудихме се ние.

— В какви отношения сте?

— Женени сме.

— Щом сте женени, дръжте се прилично. Що за нахалство да се разхождате за ръчичка в тези лоши времена? — изгърмя той. Бяхме много уплашени.

Така беше някога и според мен през последните години светът се бе променил към добро, щом младите можеха спокойно да се разхождат ръка за ръка. В Япония тъкмо навлизаха музикални течения като суинг и джаз в стила на Глен Милър, танцуваха джитърбъг и мамбо, а по-късно рокендрол и ча-ча.

Известни имена на японската джазова сцена бяха Джордж Кавагучи, Накамура Хачидаи и Мацумото Фумио. От Америка идваха плочи на Розмари Клуни, Дайана Шоу, Иърта Кит, Сачмо (Луис Армстронг), Нат Кинг Кол и други. Във всички кина даваха великолепни цветни американски филми.

Японското филмово изкуство също достигна един от върховете си. Появиха се фантастичните черно-бели филми на режисьори като Мизогучи и Оцу, бяха произведени и много хубави цветни филми, най-вече от Сугияма Кохей. Една американска филмова компания покани Сугияма в Америка, за да се учи от техниката му.

В плуването японците бяха винаги на първите места, а носителят на златен медал Фурухаши Хироноши стана известен с името „летящата риба от Фуджияма“. Хашизуме и Танака спечелиха сребърни и бронзови медали. Бяха вдигнати три японски знамена и цяла Япония кипеше от въодушевление.

По времето, когато открих магазина за кукли, на Гинза се появи една напълно нова професия — на човека сандвич.

Преди войната имаше чиндония, които вървяха по улиците в ярки облекла с музикални инструменти като шамисен, кларинети, камбанки и барабанчета и правеха реклама на новооткритите магазини. (Те съществуват и днес.) Носеха сценичен грим и се обличаха като Танге Сазен и Кушимаки Офужи^[1] или като скитащи артисти. Представленията им бяха като уличен театър.

На тяхно място сега излязоха мъжете сандвич. Те носеха плакати отпред и отзад и се разхождаха с тях по улиците. Понякога раздаваха

рекламни листовки, но по-често просто се разхождаха. Разнесе се историята, че синът на един адмирал от императорската флота е започнал работа като мъж сандвич, и вестниците и списанията я отразиха в подробности. Всички говореха и за мъжа, който се бе преоблякъл като Чарли Чаплин и потропваше гордо с огромните си обувки.

На Гинза излезе дори жена сандвич, която се казваше Касуга-сан. Тъй като в един дъждовен ден ѝ заех чадъра си, станахме приятелки и тя ми носеше оризови кракери, които беше изпекла сама.

Айко и Йошико също се сприятелиха с нея. Тя минаваше с плакатите си покрай нас и ни подаряваше известните оризови кракери Сока.

Запознах се още с веселата просякиня Шиодоме Охару. Тя живееше в колиба зад товарната гара и рисуваше чудесни картини.

Никой не искаше да общува с една мръсна просякиня, но аз събирах разни неща за нея и ѝ ги подарявах. Понякога излизах с К. по уличките зад Гинза и Охару, която седеше пред купчина боклук и търсеше нещо за ядене, ме поздравяваше сърдечно:

— Ах, вие ли сте! Защо не ме посетите някой път? Ще ви поднеса чудесни неща за ядене, които изхвърлят от хотел „Дайичи“.

Изпитвах радост от сърдечността ѝ, но и малко смущение.

— На Гинза получаваш оризови кракери от жената сандвич, а в задните улички те заговаря Шиодоме Охару. Явно си много търсена жена — смееше се К. Наистина имах добри приятели сред бедните хора.

Сега, когато живея в Ню Йорк, съм в близки отношения с една негърка, която продава билети за метрото и с един пощаджия италианец. Повечето японци се чудят на такива приятелства, но аз мисля, че ще запазя тази общителност до края на живота си. Явно тя ми е вродена.

Точно срещу магазина ми се намираше издателството на списание „Романс“, за което работеха само динамични млади хора. Между тях бяха Йошида Йошио (мосю Йошида), който по-късно стана редактор на „Чуокорон“, и Харада Отеру, която се омъжи за директора на издателство „Дайичи Шупан Сентър“. Те често посещаваха магазина ми. Тъй като работеха насреща, идваха в обедната почивка

или след края на работното време. Айко и Йошико се шегуваха с мосю Йошида и с другите млади редактори и фотографи.

Между тях беше и фотографът Н. Тогава дори насън не си помислях, че този млад мъж ще ми стане съпруг.

Роппа също ни навестяваше през ден. Имахме много посетители от артистичния свят. Веднъж дойде Ичикава Данширо (Масанори), бащата на днешния Енносуке^[2], и доведе сина си, който приличаше досущ на него.

— Момчето се казва Доккои-боя.

И днес, когато си спомням това дете, не мога да повярвам, че е станало великият Енносуке.

Американците, цивилни и военни, винаги ми изпращаха картички, когато се завръщаха в родината си или ги преместваха другаде, а когато идваха в Токио, непременно се отбиваха при мен. Тези доказателства за добро отношение ни радваха и ни караха да работим още по-добре.

---

[1] Танге Сазен и Кушимаки Офужи, герой и героиня на народностни филми от тридесетте години. ↑

[2] Известният днес и в чужбина с вълнуващите си представления с акробатични номера изпълнител на кабуки Енносуке.

↑

ВТОРАТА МИ СВАТБА

По онова време най-важният промишлен клон на Япония беше въгледобивът. Без въглища другите видове промишленост не можеха да работят. По тази причина профсъюзът на миньорите „Танро“ беше най-могъщият в страната.

Когато открих магазина си и любовната ми мъка поотслабна, във фирмата се заговори, че К. ще стане следващият директор. И двамата бяхме много заети и срещите ни се разрешиха още повече.

Въпреки това той продължаваше да владее мислите ми.

Магазинът ми се развиваше добре, бях много доволна от Айко и Йошико. Даже напълнях — дотогава бях само кожа и кости.

Синът ми също се забавляваше с многото млади хора, които ни посещаваха. Докато беше отворено и влизаха клиенти, не му беше позволено да се мотае в магазина и той спазваше забраната. Ала след края на работното време, когато всички заедно пиехме чай, идваше при нас и се радваше на компанията на младежите.

Най-после в сърцето ми се възцари мир. Не се измъчвах така силно, когато не виждах К., защото имах много работа в магазина си.

Изведнъж започнаха да ме следят.

Нямах представа защо. В Индия, малко преди началото на войната, беше нормално да ме следват полицейски агенти, защото бяхме във вражеска страна. Но по каква причина японци вървяха подире ми на Гинза?

По цял ден около къщата ни се мотаеха трима подозрителни мъже. Един стоеше пред магазина ми, вторият на каменната стълба на издателство „Романс“, а третият се криеше зад един телеграфен стълб.

Скоро разбрах причината.

Хората от профсъюза „Танро“ наблюдаваха кога К. ме посещава. Очевидно искаха да го хванат натясно с любовницата му.

Когато един ден се върнах от магазина, от който купувах материал за куклите, мама ме чакаше на ъгъла, бледа като платно.

— Двама напълно непознати мъже проникнаха в къщата ни и си взеха разни неща от хладилника — изплака тя.

Когато влязох вкъщи, един от мъжете, който имаше вид на работник, се обърна към мен на ужасен северояпонски диалект:

— Ей ти, нали ти си метресата на К.?

— Това не е смешно. Аз храня семейството си със собствения си труд, затова ви забранявам да ме наричате метреса.

Бях толкова разгневена, че се разтреперих. Така ми се искаше да му зашлевя един!

— Явно е, че не живее в разкош — промърмори колебливо другият.

— Аз работя и се грижа за две възрастни жени и едно дете. Не мога да си позволя нищо луксозно — отговорих аз с цялата надменност, на която бях способна. — Защо ме шантажирате? Знам, че цял ден стоите навън и ме наблюдавате. Защо не повикате и третия, който ви чака зад стълба? Хайде, ще прием заедно чай.

Двамата ме погледнаха смутено. Инициативата бе преминала у мен.

— Мъжът ми загина във войната и аз трябва да издържам баба, мама и сина си. Затова работя упорито. Няма да ви позволя да ме тормозите!

Двамата подвиха опашки.

— Никой няма да ви види. Знам, че не сте от босовете на профсъюза, затова ви каня на чай. Повикайте колегата си.

Двамата размениха несигурен поглед.

— Това беше добре... ние и профсъюзни босове... ха-ха-ха... — Лицата им се разведриха.

— Моля ви, поднесете чай на гостите. Донесете и сладкиши — подканих мама и баба, които трепереха от страх. — Няма от какво да се страхувате. Мисля, че ще се разберем с тези мъже.

Като мърмореха нещо неразбрано, двамата събуха износените обувки, които досега неучтиво бяха оставили на краката си. После седнаха на местата, които им предложих.

Мама им поднесе чай и те засърбаха доволно. Явно бяха ожаждали от много работа.

— От Хокайдо ли сте? — Двамата се погледнаха и кимнаха. Не бяха млади момчета, а по-скоро застаряващи мъже. Онзи, който стоеше отвън, беше почти старец. Очевидно им беше неловко да го повикат.

След малко запалиха цигари. През това време синът ми се върна от училище.

— Имаме гости. Ела тук и кажи добър ден — подканих го аз, той се приближи, поклони се като възпитано дете и поздрави двамата мъже.

— Ти си добро момче — усмихнаха се те. Възползвах се от случая.

— Баща му загина във войната, видяхте и двете стари дами, които вече не могат да работят. Животът ми не е лесен. Смея да твърдя, че е дори по-труден от вашия.

Подарих им оризовите кракери и сладкишите, които бях получила от Касуга-сан (жената сандвич). Явно и те имаха деца, защото ги взеха, благодариха и си отидоха.

Докато бършех следите от кални обувки в кухнята, гневът ме обзе с нова сила и се разплаках. За щастие бях успяла да се справя с тези мъже, но сигурно щяха да дойдат нови и пак щяхме да треперим от ужас. Така ми се искаше да захвърля всичко и да избягам. Мама и баба бяха много уплашени и настояваха да се преместим.

Не е в характера ми да бягам и да се призная за победена, след като не съм направила нищо лошо.

На следващия ден, когато мама взе сина ми от детската градина и двамата се върнаха вкъщи, пред вратата чакаха други съгледвачи, не тези от предишния ден. Въпросите им бяха повече от нагли.

— Това хлапе със сигурност е на К.

— Колко пъти седмично ви посещава К.?

Накрая ми стана смешно. Мама обаче плачеше горчиво и за всичко обвиняваше мен.

— Нима не ти е съвестно? — питаше ме сърдито тя.

Беснеех от гняв, но какво можех да направя? Да отида в профсъюзната централа в Хокайдо? Каква полза? Или в полицията? По онова време профсъюзите изобщо не се съобразяваха с полицията. Членове на комунистическата партия бяха нахлули в двореца с плакати, на които пишеше: „Главното е императорът да има какво да плюска“, и бяха направили големи поразии. Никой нямаше да се застъпи за беззащитна жена като мен.

Тъй като не познаваха ситуацията, съседите ми решиха, че мъжете, които по цял ден наблюдаваха магазина ми и ме преследваха,

са полицейски шпиони. Никой не можеше да си представи, че са от профсъюза.

— Каква причина има полицията да преследва дъщеря ви? — питаха те мама. Положението ни се влоши още повече.

Шантажираха ме така, както шантажират всички слаби хора, и това продължаваше ден след ден, а аз не знаех на кого да се оплача. С К. почти не се виждахме, а когато говорехме по телефона, се стараех да не го товаря с моите неприятности. Пък и той не можеше да ми помогне с нищо. По-добре беше да си мълча.

Всеки ден беше изпълнен с тревога и страх и бях много близо до нервна криза. Но поне магазинът процъфтяваше, момчето ми растеше и се развиваше добре.

Имаше и един човек, който ме утешаваше, без да се натрапва, и непрестанно се опитваше да подобри настроението ми.

В неделя водеше момчето ми в увеселителните паркове Тошимаен и Коракуен и двамата се забавляваха чудесно.

Този някой беше младият фотограф Н.

Той беше десет години по-млад от мене. Днес е обичайно жените да се омъжват за по-млади мъже, но преди тридесет и пет години почти нямаше мъж, който да събере смелост да се ожени за десет години по-стара жена, на всичкото отгоре с дете.

Към това се прибавяше и фактът, че той беше едва двадесет и пет годишен, неженен и имаше пред себе си обещаващо бъдеще. Можеше да вземе всяко красиво момиче.

Синът ми беше луд по „големия си брат“ и беше залепнал за него като репей. В дните, когато Н. не идваше, беше потиснат и когато го видеше отново, радостта му беше неописуема. Когато бях „депримирана“, за да употребя модерната дума, Н. знаеше как да ме утешава и окуражава. Скоро и аз започнах да очаквам с нетърпение посещенията му.

Тъй като бях десет години по-голяма от него, изобщо не си помислях, че той може да изпитва към мен нещо повече от съчувствие. Вярвах, че се интересува от двете млади момичета Айко и Йошико.

Дори насън не си представях, че Н. може да бъде влюбен в мен...

Той познаваше жалкото ми положение. Не се оплаквах никому, само на него изповядвах ежедневните си грижи.

— Хайде да се оженим — предложи един ден той. — Така никога вече няма да имаш неприятности.

Тъй като той знаеше колко ме бе измъчила историята с К., помислих, че иска само да ми помогне.

— Не искам да се ожениш за мен от съжаление — отговорих.

— Досега мълчах, но трябва да знаеш, че те обичам. Обичам и момчето ти. Ще бъда много щастлив, ако се оженим. Това ще бъде добре и за детето.

Не можах да сдържа сълзите си.

Реших да бъда искрена докрай и му разказах всичко. Дори това не промени желанието му да се ожени за мен.

Предполагах, че родителите и близките му ще създадат затруднения, но той можа да ги убеди. Мама и баба бяха много изтормозени от историята с К. и приеха с въодушевление раздялата ни. Ала когато чуха за намерението ми да се омъжа за някакъв си неизвестен фотограф, десет години по-млад от мен, се ядосаха още повече и бяха категорично против.

Тъй като дядо ми беше светски човек, баба беше престанала да живее семейно с него още от двадесет и осмата си година и беше свикнала да се смята за свършена съпруга и майка, която се грижи за домакинството, децата и дори за метресите на мъжа си.

Татко беше осиновен от семейството, за да стане съпруг на мама, и двамата живееха разделени още след двадесет и шестата ѝ година. Мама беше възпитана изцяло в духа на „висшето училище за девизи“^[1] и беше на мнение, че жената е длъжна да се грижи за домакинството и децата, без да мисли за мъже. Затова и мама, и баба бяха убедени, че жена като мен, която се е влюбила в женен мъж, не е наред с главата. А когато разбраха, че Н. ме е „предумал“ да се омъжа за него, както се изразяваха, направо побеснях. Според тях беше пълна лудост да стана съпруга на толкова млад мъж.

Аз се интересувах от мъжете още от най-ранната си младост. Любовта им ме направи зряла жена. Те ме научиха как да се наслаждавам на живота си. (Разказах за това още в първата част на книгата си. Любовта на мъжете ме оформи като личност. Не можех да живея без любов. Това не се е променило и до днес.)

Мама и баба упорито държаха на своето.

— Не ни трябват мъже. Когато жената навърши двадесет години, главната ѝ задача става да отгледа децата си. Ти имаш прекрасен син. Основен дълг на жената е да посвети целия си живот на възпитанието на детето си. Това е и най-голямото ѝ щастие. Не проумяваме защо държиш непрекъснато да имаш мъж до себе си. Много по-хубаво е, когато сме си само четиримата, така е и по-удобно. За щастие имаш работа и можеш да ни храниш. Живеем много добре. Защо искаш да ни натрапиш мъж?

Какво толкова хубаво има да живееш с две баби и едно малко дете и да се изтрепваш от работа, за да ги храниш? Защо се смята, че най-голямото щастие е да посветиш целия си живот на възпитанието на детето си? Това обезличава жената. Но нямаше смисъл да споря с тях, защото не можеха да ме разберат. Колкото и да разговаряхме, те продължаваха да ме наричат „луда“. Реших да сложа край. Аз бях още млада. Не можех да посветя оставащите ми години на издръжката на две упорити старици и едно дете. Исках животът ми да има по-богато съдържание. Нима това беше безумие? Говорехме си, без да се чуваме.

Реших, че на всяка цена ще се омъжа за Н.

Обясних на К., че е дошло времето да се разделим. Само така можехме да запазим добър спомен един за друг. За съжаление взаимното желание и нежната любов бяха угаснали. Външният натиск беше твърде силен и един ден неизбежно щяхме да се намразим. Това беше най-страшното. В момента можехме да се разделим като приятели, но ако страданията ми продължаха, един ден непременно щеше да се стигне до мръсна битка. Сега беше най-удобният случай да се разделим. Казах му също, че смятам да се омъжа и да взема сина си в новото си семейство.

Децата на К. също растяха и той явно споделяше мнението ми, че е дошъл моментът да се разделим. Според мен най-доброто е да се разделиш с любимия, докато още се обичате. Не съм променила мнението си и до днес.

Продадох магазина и построих малка къща в Сангения-чо в Азабу.

В тази връзка трябва да спомена дърводелеца Такахаши. Този изключително честен и почтен мъж и брат му бяха много мили с мен, макар че не разполагах с много пари. Построиха ми солидна и красива къща и взеха пари само за материалите.

Макар че беше много млад, Н. имаше вкус към японската традиция. Пред къщата, скрита зад боядисана в черно дървена ограда, засадихме върба, която се виждаше отвън. Къщата беше от страната на парка Арисугава, малка, но много стилна.

Много ни се искаше да отпразнуваме сватбата си скромно и без шум, но това беше първата сватба на Н. Вярно е, че бях булка с дете, но той беше само на двадесет и пет години и дължеше на родителите и роднините си поне официална сватбена церемония. Ако имахме дете, един ден непременно щеше да ни поиска снимки от сватбата. Решихме да организираме тържеството в паметната зала Мейджи.

Омъжих се официално в бяло сватбено кимоно. Тъй като според будисткия календар неделата обещаваще щастие, залата беше пълна с двойки, които се бракосъчетаваха една след друга като на конвейер. Бях много изненадана.

Тъй като бяхме поръчали най-скъпото тържество, включващо музика гагаку^[2], сватбата премина под гръмките придворни звуци на жо, вид бамбукова флейта, и хичирики, която може да се сравни с блок-флейта. Американските ни гости бяха въодушевени от видяното.

Аз бях единствено дете и нямах роднини. Мама и баба категорично отказаха да дойдат. Тъй като не е много прилично да не присъства никой от страната на булката, поканих американските си приятели: родителите на полковник Шайра, който пръв щеше да забие американското знаме на Луната^[3] (те обичаха много и мен, и сина ми), освен това директорката и заместник-директора на „Уошингтън Хайтс“ и един адвокат със съпругата си.

Доиде и дъщерята на старата ми приятелка Коейрио от Шимбаши, която се бе омъжила за Янагия Кингоро. Масако беше съвсем младо момиче. Присъстваха също майстор Секисекитей Момотаро, жена му, магьосницата Шокиокусай Киоко и вентрилокът Ханашима Сабуро. Тъй като денят беше чудесен, празненството се състоя в градината и мина с голям успех. Всички присъстващи артисти показаха изкуството си. Единствената неловкост беше, че докато козметичката на зала Мейджи ме гримираше, камериерката Фуми посочи с пръст една дама в западна булчинска рокля и извика високо:

— Миналия път бяхте облечена като нея, нали?

Понякога показвах на приятелите си албума със снимки от сватбата с първия ми мъж, при която носех западна рокля, и Фуми си

го спомни в най-неподходящия момент.

От страна на Н., както беше редно, дойдоха родителите, братята и сестрите и всички роднини. При мен бяха само американците и артистите, което на пръв поглед може би изглеждаше пъстро и екзотично, но все пак ме караше да се чувствам самотна.

За разлика от сватбите, на които всички седят сковано, държат се дълги речи и гостите скучаят, атмосферата на нашата сватба беше ведра и присъстващите се забавляваха чудесно.

Исках да присъства и синът ми, но мама и баба спориха с мен, докато се отказах.

След сватбеното тържество се прибрахме в новия си дом. Детската стая беше точно до нашата спалня. Синът ми беше много щастлив от новото си убежище, защото Н. беше поръчал специален гардероб, бюро и стол, съобразени с неговия ръст.

В старите ни жилища синът ми спеше при баба си и постоянно се оплакваше. Затова сега беше прещастлив, че има собствена стая. Мама и баба бяха твърдо против детето да живее в собствена стая.

С последните си пари направихме тъмна стая, където работеше Н. Аз също бърках проявител и разнасях готовите снимки. Н. взе за помощник младия Ямада Казуо и беше много доволен от прилежанието му.

Синът ми беше най-щастлив от всички. Ходеше по петите на татко си и му подражаваше във всичко. Големият брат се бе превърнал в баща.

Н. беше много привързан към семейните ценности. Често излизахме тримата, ходехме да плуваме или правехме дълги излети. Когато валеше сняг, отивахме в парка Шибя, за да се наслаждаваме на гледката, а за нова година посещавахме храма Мейджи, както изисква традицията.

Когато малкият правеше бели, получаваше без бавене хубаво шамарче по дупето. След това двамата отиваха в банята, сякаш нищо не се бе случило, и си търкаха гърбовете. Това беше най-щастливото време за мен и за момчето ми.

За съжаление мама и баба много скоро се намесиха в хармоничния живот на малкото ни семейство.

Построихме им малка къща точно зад нашата, наехме прислужница за двете семейства, за да не им липсва нищо (две стари

жени имат малко домакинство) и им определихме месечна издръжка, за да живеят спокойно.

Ала мама и баба не можеха да понесат, че внукът им всяка сутрин се облича сам за училище, следобед седи сам в стаята си и учи, а нощем спи без надзор.

Докато завърших шести клас, аз спях в стаята на баба. Когато ядяхме риба, тя изваждаше костичките от моето парче със специална пинсета. Естествено е, че искаше да се грижи по същия начин и за правнука си. Като че ли най-неприятно ѝ беше, че тримата се разбираме толкова добре. Сигурно щеше да се зарадва, ако малкият беше отишъл разплакан при нея и се бе разхленчил, че мама и татко не го искат. Баба беше твърдо убедена, че аз не разбирам нищо от възпитание на деца и не правя нищо добро за сина си.

Тъй като къщата ни имаше чудесно разположение, реших да открия малък козметичен салон.

Исках да давам добра издръжка на мама и баба. Освен това Н. желаше да има кола и му купих форд на старо. По онова време беше изключение фотограф да има собствена кола.

Н. работеше добре и снимките му имаха успех. По поръчка на „Чуокорон“ двамата със Сакагучи Анго^[4] пропътуваха цяла Япония. Сакагучи пишеше всеки месец по едно есе, а Н. доставяше снимките към него. Серията беше успешна и Н. стана известен на цялата страна.

Той обичаше рози и садеше в градината ни различни сортове. Полагахме за тях най-нежни грижи.

Малкият ми салон процъфтяваше и тъй като двадесетгодишната Токуе, двадесет и четири годишната Киохара и красивите ученички Омо и Пеко (на шестнадесет) живееха и работеха там, винаги беше весело и оживено.

Ходехме заедно на плуване, излизахме с колата, изобщо се забавлявахме чудесно.

Както разказах още в началото, при евакуацията ни помогна много една приятелка на баба от Нумацу. Внучката ѝ искаше да посещава училище за мода в Токио, но по онова време беше немислимо момиче от заможно буржоазно семейство да живее само в столицата. Позволиха ѝ да се запише в желаното училище само след като обещахме, че ще я подслоним в дома си и ще следим за

възпитанието ѝ. На неомъжените момичета, които си вземаха самостоятелни жилища или живееха под наем, не се гледаше с добро око.

Разбира се, Н. нямаше нищо против. Приехме момичето с радост. В дома ни имаше и други млади хора и под нашето покровителство тя можеше да осъществи желанието си да следва.

Кинуе беше седемнадесетгодишна, тъкмо завършила училище. Днес, след тридесет и пет години, тя е омъжена за преуспял лекар и е майка на четири деца. Кинуе имаше късмет да си намери чудесен мъж, ръководител на голяма болница. Двете ѝ най-големи дъщери също станаха лекарки...

Кинуе ми е много близка и до днес. Синът ми изпитваше дива ревност, че открито показвах привързаността си към нея.

Кинуе пътуваше всеки ден до училището за мода, което се намирало в Мегуро. В годините след войната градският транспорт беше зле организиран, колите бяха препълнени, а хората безогледни. Бях много загрижена за младото момиче, което не познаваше Токио. Обикновено Кинуе се връщаше с една приятелка, но сутрешното пътуване ме безпокоеше и не смеех да я изпращам сама. Н. предложи да я откарва с колата ни до вратата на училището и това беше огромно облекчение за мен. Веднага писах на родителите ѝ в Нумацу, че могат да бъдат спокойни за дъщеря си.

Кинуе се сприятели бързо с „чичо“ си. В къщата ни цареше хармонична, извънредно весела атмосфера, особено на масата, където сядахме всички заедно.

Една сутрин мама и баба ме повикаха в дома си, защото имали да обсъдят с мен нещо много важно. Изненадах се, но веднага отидох при тях и узнах, че една съседка дошла да ги предупреди. Всички съседи клюкарствали за мен и съжалявали нещастната съпруга. В началото не разбрах за какво говорят.

Десет години по-младият съпруг всяка сутрин излизал от дома си и се качвал в колата с някакво младо момиче. Възрастната съпруга явно била почтена жена и понасяла това положение, без да мърмори. Всички съседи оплаквали участта ѝ.

Ала тъй като не можели да останат равнодушни пред това явно несправедливо отношение към добрата съпруга, решили да говорят с мама и баба.

Гледах ги смаяно. Не можех да повярвам на ушите си.

Най-после разбрах какво ми говореха. Съседите клюкарстваха, защото Н. всяка сутрин качваше в колата си младата Кинуе и я откарваше на училище.

Тази проклета подозрителност е едно от най-лошите качества на японците и според мен почти не се е променила за последните тридесет и пет години. Това ми прави впечатление всеки път, когато идвам от Ню Йорк в Япония. Тогава направо побеснях. Самата аз бях помолила Н. и му бях безкрайно благодарна, че водеше Кинуе на училище...

Почувствах се предадена от мама и баба, които нарочно ме бяха повикали, за да ме поставят в неловко положение.

И в Осака, и в Токио, преди и след войната, това натрапчиво любопитство и тези мръсни клюки, тази еснафска атмосфера ми бяха дълбоко отвратителни. Животът в Япония ставаше все по-непоносим за мен.

---

[1] Наръчникът Онна дайгаку (висше училище за жени) възниква в началото на 18. век и дава правила за поведение на „идеалната съпруга и майка“. ↑

[2] Гагаку, традиционна придворна музика. ↑

[3] Госпожа Накамура се е заблудила. Първият астронавт, стъпил на Луната, е Армстронг. ↑

[4] Сакагучи Анго (1906–1955), писател от следвоенното време, автор на Дараку фон, представител на честните интелектуалци. ↑

ИСТОРИИ ОТ ШИМБАШИ

Колкото повече време минаваше след войната, толкова повече тъжният факт на това първо японско поражение проникваше в съзнанието на народа.

Всеки виждаше страданията на другите, но освен взаимно съчувствие не можехме да направим почти нищо едни за други, защото всеки беше зает да осигури собственото си оцеляване.

Ще дам няколко примера. Преди войната моята колежка К. имаше благодетел, граф, когото много обичаше, и аз често виждах щастливата двойка в Атами и Хаконе. Дребничката, крехка К. пристъпваше с грейнало от радост лице зад грамадния си благодетел.

Скоро след войната графът се разболя. Благородниците, които преди войната живееха далече от света, не успяха да се приспособят към променените условия.

Като млада танцорка К. имаше успех и се раздаваше напълно. Тъй като се боеше, че е неучтиво да носи на графа пари в брой, тя изпращаше във вилата му ориз, дървени въглища, захар и други храни. Тя наистина носеше духа на гейшите от Шимбаши. Сигурно цялото семейство на графа е оцеляло благодарение на щедрите дарове на красивата, млада К.

Помня и много жени, които заслужаваха съжаление. Един ден ме спря далечна позната, съпруга на капитан.

— Искам да поговоря с вас за съпругата на един загинал морски офицер. Има двама синове, които са в средното училище, и непременно иска да работи. Не бихте ли могли да й намерите работа?

Вдовицата беше много красива и изобщо не ѝ личеше, че има двама синове в средното училище. Според тогавашния обичай тя не носеше грим, а роклята ѝ беше ушита от самата нея. Изглеждаше не по-възрастна от двадесет и пет години и беше много мила.

Ако постъпеше на работа в някоя кантора, нямаше да печели достатъчно, за да изхранва и облича двама подрастващи ученици. Затова дамата бе решила да си потърси работа в чайна. Трябваше да се грижи не само за децата си, но и за бащата на загиналия си съпруг. Бях

преживяла същото и изпитвах дълбоко съчувствие към бедната жена, но къде можеше да работи дама с такъв изискан език и маниери? Обикновените чайни не бяха място за жена като нея.

По онова време в Йоцуя съществуваше един много изискан и известен ресторант. Отидох да говоря със собственичката.

— Изпратете ми я. Може би ще я одобря. В нашия ресторант идват много изискани клиенти. Мисля, че имаме нужда от елегантна дама.

Вдовицата — името ѝ беше Йошико — нямаше нито кимоно, нито оби, всичките ѝ дрехи бяха изгорели. Заех ѝ необходимото: бельо, долно и горно кимоно, колан и кордела за оби, и я заведох в ресторанта. Приеха я веднага и радостта ѝ беше огромна.

След пет дни дамата дойде при мен и обясни, че не е подходяща за тази работа и е напуснала. Това ме изненада и побързах да се осведомя в ресторанта.

— Тя наистина беше елегантна и мила — обясни засмяно оками-сан, — но не е свикнала да общува с хора.

Както разбрах, ако някой разчувствал се от виното гост сложел ръка на рамото ѝ и измърморвал нещо от рода на: „Е, хубавичката ми, вие май сте нова тук?“, Йошико отмахвала сърдито ръката му и му заявявала в очите, че не бива да си позволява такива безсрамия. Острите ѝ отговори поставяли гостите в неловко положение и разваляли настроението, което създавало проблеми на оками-сан.

Причината беше, че Йошико е била омъжена за морски офицер. По онова време буржоазните съпруги не умееха да общуват с мъже и се чувстваха омърсени, ако чужд мъж, не техният, сложеше ръка на рамото им. Тогава за първи път разбрах, че има жени, които могат без проблеми да работят като гейши, но има и много други, които са абсолютно неподходящи.

Какво ли е станало с тази дама?

Тя ми бе казала, че не може да печели достатъчно, ако работи в някое учреждение, а трябва да храни голямо семейство. И сега, след повече от тридесет години, си мисля понякога за нея.

Никога не бях помисляла, че след войната Шимбаши ще се промени така драстично. Преди войната там живееше около 1200 гейши, а сега останаха само около една десета от тях. Много бяха

предпочели да си останат в местата, където бяха евакуирани, други бяха в лошо здравословно състояние, трети бяха загубили всичко в бомбардировките и пожарите и нямаха желание да работят отново. Дълго време гейшите нямаха необходимите материали, за да се явяват на обществени места с японска фризура и дълго до земята кимоно.

Прислужниците, които преди войната бяха повече от шестдесет, сега се бяха разпръснали по всички посоки и трябваше да мине доста време, докато се върнат. Повечето младежи започнаха работа в приемните на наново откритите чайни.

Когато се върнах в Шимбаши, бях много щастлива да видя, че не всички чайни са изгорели. По-енергичните собственички бяха започнали работа във временни постройки. Тъй като каква Хан-чан, който преди войната винаги работеше за мен, беше в приемната на „Юкимура“ и живееше там, аз се чувствах спокойна и сигурна в заведението.

До 1948 година музикантите (изпълнители на шамисен, певци и хористи) и танцорките се събраха в почти пълен състав. Танцовият театър на Шимбаши реши отново да представи танците азума. Отново се надигнаха протести, изказаха се намерения за забрана на ревюто. Също както преди, когато чайните бяха заплашени от закриване, отидохме да говорим с американските окупационни власти и застъпничеството на високопоставени личности ни позволи да проведем традиционните празненства. През март 1948 година за първи път след войната се състояха танци азума, макар и само за осем дни.

Във всеки случай чайните, домовете за гейши и изобщо всички заведения, които не бяха станали жертва на бомбите, можеха да се смятат за щастливи. Всеки искаше да работи, но щеше да мине още доста време, докато построят солидни домове и започнат отново да произвеждат подходящо облекло. През 1956 година, когато заминах за Америка, възстановяването беше почти приключено.

Там научих, че река Цукиджи е била засипана и са построили магистрала. Преди войната често плавахме с корабчета до Кототои. Все още помня изпълненията на майстор Фукуда Рандос Шакухачи в лунните нощи пред крепостта Шинагава. В Ню Йорк се питах уплашено как ли се е променила местността, след като са засипали реката. След двадесет и девет години, когато се върнах, мястото изглеждаше сиво и безотрадno — точно както се бях опасявала.

Когато заминах за Америка, радиото тъкмо навлизаше във всички домове. Мама и баба слушаха с голямо удоволствие хумористични предавания като „Двадесетте врати“ или „Източник на знания“. На площада пред гара Шимбаши бяха сложили телевизор и всички ходеха да гледат. За мен обаче площадът беше на неудобно място, освен това няха време. Така че не отидох там нито веднъж. По онова време телевизията все още беше черно-бяла.

През май 1957 година се появих за първи път по телевизията в Атланта, Джорджия, и бях много учудена, като видях колко красиво изглеждаше на екрана светлосиньото ми кимоно. Зарадвах се много, когато скоро след това Япония започна да произвежда цветни телевизори, които по нищо не отстъпваха на американските.

Непосредствено след 1945 година все още имаше много традиционни развлечения. Често водех американски гости в театър кабуки. Познавах повечето пиеси и не беше проблем да превеждам, но когато за първи път след тридесет и седем години представиха отново пиесата „Историята на осемте кучета от дома Сатоми в Нансо“ (Нансо сатоми хаккенден), се обърках. Тогава бях само на тридесет и три години. Отидох при Ичикава Данширо и го помолих да ми обясни действията с всички подробности. Така придобих повече самоувереност като преводачка на кабуки. Ицубо и „Книгата на даренията“ (Канжинчо) караха американците да плачат.

По онова време пиесите, които бяха заклеймени като „реакционни“ или „агресивни“, както и сцените с харакири и кърваво отмъщение, бяха забранени от американските власти. По тази причина театър кабуки не даваше редовно представления и артистите често отиваха да говорят с хората от GHQ. Един американец, познавач на кабуки, ни помогна много да върнем представленията на сцената.

КИХАРУ ПОМАГА НА НУЖДАЕЩИ СЕ

Докато живееш с Н. в Азабу, у нас работеше Кийохара-сан. Тя произхождаше от едно рибарско село в близост до Шимода и беше абсолютно честна и дискретна. Присъствието ѝ внасяше успокоение в дома ни и ми позволяваше да си върша работата, без да се тревожа.

Това се случи в един топъл августовски ден.

— Братовчедка ми и мъжът ѝ ще дойдат утре в Токио и искат непременно да ви кажат добър ден — обясни предишния ден Кийохара-сан и зачака с вълнение пристигането на роднината си от село.

Към обед пристигна млада двойка, която мъкнеше два големи сандъка. В единия имаше пресни морски миди, а в другия зеленчуци. Сандъците тежаха като олово. Макар че беше много горещо, младата жена носеше бебето на гърба си. И двамата бяха мокри от пот.

— Свалете бебето и идете в банята да вземете душ. Омо, бързо донеси студени напитки. — Взех бебето от ръцете на жената. Въпреки лятната горещина то беше увито в дебела наметка. Само милите му кръгли очички гледаха навън. Кожата му беше прозрачнобяла.

— Каква горещина. Бързо изпийте нещо студено.

Бебето се казваше Мичико и беше на седем месеца. Когато го прегърнах и понечих да го развия, младата майка го грабна от ръцете ми и поиска отново да го увие. Погледнах я учудено. Младите се спогледаха тъжно. Нещо не беше наред.

— Дошли са в Токио, за да отнесат бебето в болницата. Това е за трети път — обясни тъжно Кийохара-сан.

На въпроса ми от какво е болна малката, майката безмълвно свали наметката. Бебето нямаше устни. Под нослето нямаше плът, а огромна зейнала дупка. От гърлото ми се изтръгна вик.

Момиченцето имаше чудни очи, но долната част на лицето му беше направо страшна за гледане. Доплака ми се. Бедното бебе имаше най-лошата форма на заешка устна. При безобидната форма е разцепена само горната устна, а тук беше разделена цялата горна челюст и малката не можеше да суче.

В селото се носели зловни слухове. Затова младата майка скрила дъщеричката си вкъщи и не я извеждала на слънце. През седемте месеца след раждането си бебето нито веднъж не видяло синьото небе. Затова и кожата му беше станала почти бяла.

Изпитах силно съчувствие към бедното бебе, но не знаех какво да кажа. Родителите се обърнаха първо към лекаря в селото, който ги изпратил при колегата си в Нумацу. И той не могъл да направи нищо и ги препратил към болница в Токио. По онова време пътуването от рибарското село до столицата беше като околосветско пътешествие. До кея, на който спирала корабчетата, трябвало да се придвижат с каруца или с автобус. Оттам продължили с корабче до Нумацу, после взели влак за Токио. През 1950 година беше истинско мъчение да се пътува с малко дете на гърба в препълнените влакове и корабчета.

Като си представих как младите, които не познаваха Токио, са се добрали с много мъки и крайно изтощени до болницата, неволно въздъгнах от съчувствие.

В болницата им казали, че трябва да идат в друго, по-модерно лечебно заведение. На следващия ден отново тръгнали да обикалят града. Младият баща бил рибар и не можел да отсъства дълго от работа, затова останали в Токио само три дни. В болницата трябвало да чакат и нямали представа с кой влак ще могат да се върнат. Накрая пренощували в евтино хотелче в близост до болницата и на следващата сутрин се върнали обратно в селото. Пътуването траяло цял ден.

Днес идваха в Токио за трети път и вече бяха ходили в голямата болница. За щастие бяха успели да говорят със специалист. За съжаление в отделението нямали свободно легло и двамата трябваше отново да се върнат в селото си и да чакат.

— Не можем да ви кажем кога да дойдете отново. Щом се освободи легло, ще ви уведомим — така им казали в болницата. Разочаровани, двамата пренощували в същия хотел и днес, преди да си заминат, дошли у нас.

Смятаха следобед да потеглят за Нумацу, да се качат на корабчето и някъде на следващата сутрин да се приберат в селото си. Мъжът не смееше да рискува работата си. Пътуванията до Токио им струваха много време и пари.

— Един момент. — Осени ме внезапно прозрение. Пред духовния ми взор се появи името „д-р Кавашима“. — Почакайте,

хрумна ми нещо. — Скочих и изтичах навън. На нашата улица, малко по-нататък от лявата страна, се намираше болницата „Айику“. Отидох бързо там и разказах на д-р Кавашима тъжната история на малкото момиченце. Докторът изяви готовност да го прегледа веднага. Хукнах обратно и заведох двойката в болницата.

Имахме голям късмет. Благодарение на застъпничеството на д-р Кавашима малката Мичико бе приета веднага в болницата, за голямо облекчение на младите родители.

По онова време болните трябваше да носят футон, чаршафи, одеяла и всичко останало. Отидох до къщи и донесох необходимото. Младият баща замина веднага за своето село, за да се върне навреме на работа, но майката остана три дни у нас и в определеното време за свиждане ходеше при бебето си. След това си замина и тя и аз заех нейното място.

Всеки ден ходех при малката Мичико. След няколко дни ѝ направиха операция. Тъй като живеехме наблизко и Кийохара-сан и момичетата се интересуваха живо от съдбата на бебето, Токуе, Омо, Пеко и синът ми посещаваха малката всеки ден. Всички членове на семейството се грижеха за Мичико.

Бебето остана в болницата четири седмици. Родителите го бяха предали в моите ръце и аз се чувствах длъжна да се грижа за него. Като белег от операцията под носа на момиченцето остана червена линия, но устните се затвориха и намесата се оказа напълно успешна.

В деня на изписването пристигнаха и двамата родители. Вече не беше нужно да увиват бебето в одеяло. Малката Мичико се хранеше добре и бузките ѝ бяха порозовели. Настани се усмихнато на гърба на майка си, за да поеме пътя обратно към родното си село, изпроводена от благопожеланията на множеството изпращачи.

Най-много се радвах, че Токуе, Омо, Пеко и синът ми отделиха от джобните си пари, за да купят играчки и лигавничета за Мичико.

Посетих д-р Кавашима и му благодарих с цялото си сърце, че не само е спасил бебето от тъжната му съдба, но и е направил още много хора щастливи.

След това всеки месец получавахме по един голям дървен сандък, пълен с пресни зеленчуци и големи морски охлюви. Младият баща ни ги изпращаше в знак на благодарност. Посрещяхме всяка пратка с много веселие, давахме и на съседите.

Междувременно малката Мичико е минала тридесетте. Сигурно е омъжена и има деца. Доколкото знам, вече е много лесно да се мине разстоянието между Нумацу и М. с корабче и имам намерение при следващото си посещение в Япония да посетя Мичико, родителите ѝ и Кийохара-сан.

Скоро след като открих салона в Азабу, в един от свободните си дни посетих старата си приятелка Коейрио. Както вече казах, тя се омъжи за Янагия Кингоро и живееше в Кагуразака. Често ѝ ходех на гости.

Оставах дълго в дома им, защото винаги беше много весело. Този път обаче в стаята лудуваха две малки момчета, които не познавах. По-голямото беше на около пет години, малкото на три. Беше различно отпреди, защото децата си играеха все около нас и разсипваха чая ни.

Към семейство Кингоро принадлежаха големият син Кей (по-късно заедно с Мики Къртис и Хирао Масааки той създаде рок група), който беше в последния клас на средното училище, и дъщерята Мисако. Малкият син се казваше Сатоко и беше осемгодишен, малко по-голям от сина ми. Останах много учудена от присъствието на две непознати малки момчета.

Коейрио ми довери, че се намира в много трудно положение. Майката на момчетата била вдовица, нейна добра позната. Бащата бил ранен във войната, лежал дълго в болницата и преди три месеца починал. Синовете били още малки и майка им не знаела как ще ги изхрани. Нямала и място, където да живее с децата. Отишла в службата за младежта и социалните помощи, но я отпратили, тъй като там се грижели само за сираци. Парите ѝ намалявали и все повече се отчайвала.

Фужико, така се казваше жената, нямала нито роднини, нито близки, от страната на мъжа ѝ останала старата му майка, която едва се прехранвала. Когато опитала всичко, тя купила на децата си голямо количество макарони, за да се нахранят за последен път до насита. След това отишла да се удави с тях в Сумида. Точно в този момент се появила Коейрио.

— Вие сте още млада, винаги можете да умрете. Животът е много ценен, за да го захвърлите. Елате при мен, ще помислим заедно — казала тя и отвела отчаяната жена в дома си.

Затова двете малки момчета си играеха в жилището ѝ. Малкият плачеше често и без причина беше особено шумен.

Кингоро пишеше всичките си пиеси сам и всеки месец ги представяше на младите колеги в групата си ракуго. Напрежението в дома му го бе направило крайно раздразнителен.

— Той открай време не обича децата да плачат и да лудуват — довери ми с нещастно лице Коейрио. — Но ако ги изхвърля, тя ще загуби всяка надежда и ще извърши самоубийство.

Фужико, която беше едва двадесет и шест годишна и имаше красиво бледо лице, помагаше в кухнята.

— Кажи ѝ ти. Приех я в дома си, но така не може да продължава. Отидох да поговоря с младата Фужико.

— Ако искаш да умреш, решението е твое. Но нямаш право да убиеш и двете си деца. Никой не знае какво им е отредила съдбата и какви задачи трябва да изпълнят в живота си. Какво би казал починалият ти съпруг, ако ги удавиш?

— Права сте. Когато исках да скоча в реката, голямото момче ми каза: „Мамо, не искам да умра“ и се откъсна от мен. Малкият беше вързан на гърба ми и спеше дълбоко, уморен от многото изядени макарони. Затова не каза нищо, но... — Фужико се разхълца неудържимо. — Не мога да работя с двете деца. Навсякъде ми отказват. Нямам изход... Ще умрем от глад. Мисля, че е по-добре, ако последвам мъжа си... — заяви през плач тя.

— Приех я, но мъжът ми става все по-раздразнителен, децата ми също се сърдят. Къде да я пратя? — Коейрио беше напълно безпомощна.

— Тогава ще ги взема у нас — реших аз. И без това домът ни беше пълен, две деца повече или по-малко нямаше да ни затруднят особено. Ако Фужико си намереше работа и жилище, ние щяхме да гледаме децата и тя нямаше да прибегне до безсмислено самоубийство. Още същия ден отведох Фужико и двете ѝ деца у нас.

За щастие тя беше мила, симпатична жена и скоро намери работа и подслон в чайната „Токива“, чийто собственик ми беше познат. Подарих ѝ пълен комплект мои дрехи, който се състоеше от лятно и зимно кимоно със съответните оби. Тя беше млада и красива и работодателите ѝ направиха добра сделка.

Сега за двете момчета.

Аз имах козметичен салон, в който идваха много клиенти. Естествено не беше приятно, че двамата лудуваха там по цял ден. В подножието на хълма, на който беше построена къщата ни, имаше детски ясли. Водех децата всяка сутрин в девет и ги прибирах в пет следобед. Те се хранеха и се къпеха у нас и спяха в моята стая на първия етаж.

Лошото беше, че малкият плачеше непрекъснато. Името му беше Минору и тъй като непрекъснато се дереше, го наричахме ревливия Мино. Никога не говореше нормално, винаги с плачлив глас. С Такаши, по-големия, нямахме проблеми, но Мино непрекъснато ни тормозеше, на всичкото отгоре всяка нощ се напишкваше в леглото. Тъй като вече не беше бебе, произвеждаше цели езера. Пеко и Омо му се караха сърдито, никой не го обичаше. Чувствах се виновна и сама перях мокрите чаршафи.

Синът ми беше много сърдит на Мино, защото се боеше, че съседите ще заподозрат него. Сушах футона си всяка сутрин, но скоро стана целият на петна. Изпробвах различни методи, не позволявах на Мино да поема течности вечер, вдигах го нощем да отиде до тоалетната, но нищо не помагаше. Все пак след време започна да се напикава само веднъж на четири или пет дни... Бях убедена, че щом съм го приела в дома си, съм длъжна да си нося последствията. Мъжът ми беше човек с голямо сърце и никога не ми се сърдеше, каквото и да правех. Бях дълбоко трогната, че когато купуваше нещо на сина ми, купуваше същото и за Такаши и Минору.

Както можеше да се предположи, мама и баба не приеха добре тримата неканени гости.

— Ти си странно същество. Не разбираме защо правиш всичко това. Какви са тези странни предпочитания — ругаеха ме те. Според тях бях напълно полудяла.

Ала като си помислех за времето непосредствено след войната, когато тръгнах да търся мъжа си и пътувах с бебето на гърба на платформата в препълнения влак, а после бях приета така мило от семейство Иида, разбирах, че не мога да остана безразлична към съдбата на другите. Изпитвах огромно съчувствие към Фужико, която беше решила да умре с двете си деца. Не можех да изхвърля от дома си Такаши, който бе казал: „Мамо, не искам да умра“, и Минору, който за

първи път в живота си се бе наял до насита с вкусни макарони, преди да загуби живота си. Не можех да се държа, сякаш те не съществуваха.

Синът ми се грижеше за двете деца като голям брат, но ревливият Мино му досаждаше. Ако не намереше играчката си, малкият почваше да реве, ако другите деца не искаха да играят с него, плачеше сърцераздирателно, когато синът ми и Такаши си играеха добре, пицеше от яд. Това дете живееше само за да плаче.

Учителките в детската градина също се чудеха, че малкият непрекъснато плаче. Той си беше роден плачльо.

Големият му брат Такаши беше умно момче и умееше да изразява добре и най-трудни неща. Сутрин, когато запалвах свещената светлина пред домашния олтар и се молах, той заставаше до мен и скръстваше ръце за молитва.

— Мили богове, чичото и лелята ни спасиха. Когато пораснем, ще им се отплатим. Моля ви, мили богове, и вие изразете благодарността си към лелята и чичото — шепнеша той.

— Много е умен за петгодишно дете — казваше Н. Макар че никой не го беше учил, понякога Такаши говореше като дете от театрална пиеса, което много ме учудваше.

За щастие скоро Фужико се запозна с добър мъж, който се съгласи да вземе и децата ѝ и двамата се ожениха. Какво ли е станало с Такаши, който говореше като истински артист от сцената и знаеше какво искат да чуят възрастните, и с Минору, който все реवेशа и се напикаваша в леглото? Сигурно са вече мъже на средна възраст...

КЪМ АМЕРИКА

Бях много ядосана на съседката, която беше разправила на баба и мама, че Н. всяка сутрин извежда от дома ни млада жена и я качва в колата. Още по-ядосана бях на мама и баба. Не можех да разбера как две опитни възрастни дами можеха да приемат сериозно такава гадна клюка и постоянно ме укоряваха.

Защо не можеха просто да махнат с ръка и да забравят? Две стари жени, с голям житейски опит... Гневът не искаше да ме напусне.

Историята започна да се повтаря и накрая съвсем престанахме да се разбираме. Освен това синът ми обичаше баща си повече от всичко на света. Татко му умееше да играе най-добре на влакче и на топка. Винаги когато имахме свободно време, предприемахме нещо заедно. Мама и баба не одобряваха живота, който водехме.

При редките им посещения синът ми не им обръщаше внимание и както обикновено вървеше по петите на баща си. Понякога му предлагаша да сготвят любимото му ядене, но той отказваше невъзмутимо. Предпочитал да вечеря с татко си в градината.

Градината ни беше малка, но често изнасяхме масата навън и организирахме нещо като барбекю, което възхищаваше сина ми. Знаех, че баба и мама са много ядосани, дето синът ми не живее при тях. Давах им достатъчно пари, позволявах им да използват услугите на моята прислужница. Затова не се чувствах виновна.

По това време почти всяка събота у нас нощуваше Фукузава Юкио, приятел на сина ми. Бащата на Юкио беше внук на Фукузава Юкичи^[1], основател на университета „Кейо“. Майката беше европейка, родена в Гърция и отраснала във Франция.

Работех неуморно, за да издържам двете къщи. Мъжът ми тъкмо започваше да си създава име. Онова, което печелеше, отиваше за бензин и рекламни разходи. Аз имах доходи от козметичния салон, заплата от „Уошингтън Хайтс“ и сравнително високи хонорари от модните ревюта. Освен това давах частни уроци по английски, т.е. работех като лисица с девет опашки, както се казва у нас. От „Уошингтън Хайтс“ ми плащаха в долари, които по онова време имаха

стойността на около 36 000 йени. Това съответстваше горе-долу на заплатата на водещ фирмен кадър.

Трябваше да работя усилено, за да издържам двете къщи. Признавам, че понякога харчех с широка ръка. Който е отраснал в „света на цветята и върбите“, не умее да се стиска.

Когато строяхме къщата в Азабу, планът ни беше да я използваме и като фотостудио. Помещението беше толкова просторно, че при фотографиране камерата можеше да се премества в различни позиции. Много артисти и манекени идваха да си правят портрети у нас. Понякога ги обличах в едно от моите кимона и им купувах аксесоари и шалове. Единственото ми желание беше съпругът ми да стане известен.

На първи май 1952 година мъжът ми отиде на митинг пред двореца, за да направи актуални снимки. Когато чухме по радиото, че американски коли са били преобърнати и подпалени, че цари страшен хаос и има много ранени, се разтревожихме за съдбата му.

Надвечер Н. се върна с разкъсана риза и одрани лакти и колене, но иначе здрав и читав. Каза, че е било наистина страшно. Беше силно впечатлен от поведението на една американска фотографка.

Името ѝ беше Маргарет Бърк-Уайт. Стояла невъзмутимо върху един камион, без да обръща внимание на градушката от камъни, с която я обсипвали. Макар че русата ѝ глава била обляна в кръв, тя дори не се навела и продължавала да прави снимки. Скривала се само за да смени филма. Веднага след това се изправяла на камиона и отново започвала да снима. Мъжът ми каза, че като гледал тази смела жена, го било срам да избяга. Едва днес разбрал какво означава професионализъм.

По-късно, когато бях вече в Америка, посетих изложба на Маргарет Бърк-Уайт. Видях фантастични снимки на лешояди, които кълват трупове по брега на Ганг, на хора, които тичат в паника между пламъците на горящите коли на площада пред императорския дворец — демонстрацията, на която беше и мъжът ми. Снимките бяха направени от една четиридесетгодишна жена. Останах възхитена от изкуството ѝ.

Този кървав първи май остави силни впечатления у мъжа ми и намери своето отражение и в работата му със Сакагучи Анго за списание „Чуокорон“. Днес портретите му на жени са между най-

добрите в света. Макар че може би звучи странно да кажа такова нещо за бившия си мъж, аз и днес съм абсолютно убедена, че той беше най-добрият от всичките ми мъже.

Бракът ни беше хармоничен, момчето щастливо, момичетата, които работеха за мен, живееха добре и се забавляваха. Единствените недоволни бяха баба и мама. Възгледите ни бяха напълно различни, единението невъзможно. Двете непрекъснато хленчеха и пред мъжа ми.

— Сигурно ще свършим живота си в старчески дом. Вече сме се примирили — твърдяха в един глас те.

Днес това е нещо обичайно, но преди тридесет и пет години се смяташе за жестокост да изпратиш родителите си в старчески дом. Тази проява на неблагодарност се възприемаше като грозна и засрамваща.

Продължавах да работя като кон, излизах на модни ревюта, давах уроци по английски, обслужвах клиентите в козметичния салон и преподавах в „Уошингтън Хайтс“. Всеки ден си лягах с желанието поне веднъж да се наспя както трябва. Но няхах време за почивка, не можех дори да седна и да се отпусна. Никога не хленчех пред мама и баба. Когато пътувах до Киото, Кобе или Осака за модните ревюта, те идваха всеки ден в къщата ни и оплакваха „бедното изоставено дете“. В мое отсъствие можеха да хапят на воля и да правят саркастични забележки.

Не можех винаги да бъдат там, за да служа като гръмоотвод. Често упреците се стоварваха върху главата на Н. Те бяха най-близките ми роднини, но въпреки това не можех да ги понасям. Отвратително е, когато старите хора се озлобят до крайност и се настроят срещу целия свят. А ние си имахме две такива старици! Бях много нещастна, че някога толкова енергичната ми баба и майка ми, която беше една от първите интелектуалки на епохата Тайшо, се бяха превърнали в две стари еснафки и стопроцентови зли вещици.

Родителите и близките на Н. в Йокохама също не бяха по-добри. Жена от света на гейшите, с дете, по-стара от него... най-лошата партия, която е можел да избере. Сигурна съм, че непрекъснато са му натяквали. След време той започна да излиза всяка вечер и да пие. Очевидно имаше проблеми и тъй като беше млад и неопитен, не знаеше как да се справи с тях. Ставах все по-несигурна и нещастна.

Животът ми явно протичаше под мотото „Началото е добро, краят лош“. Не бях сторила нищо лошо, чувствата ми не се бяха променили... Стараех се всичко да върви добре, въпреки това обстановката ме потискаше и натискът непрекъснато се засилваше. Най-после реших, че непременно трябва да намеря изход от положението.

Днес, когато се връщам назад във времето, установявам, че всички неприятни изживявания в крайна сметка са били за добро. Всъщност съм живяла живота на пет жени... За съжаление разбрах това едва след тридесет години, прекарани в Америка.

Битките, в които участниците се замерят с кал, омразата и жаждата за отмъщение са ми отвратителни. Един ден се реших и казах на Н. следното:

— Ако продължаваме така, чака ни катастрофа. Трябва да се разделим, докато се обичаме.

Ала Н. беше млад и твърдоглав и не ми беше никак лесно да го убедя. Самата аз не бях толкова решителна, колкото се представях. След много мислене реших да оставя нещата, както са.

През 1956 година в Ню Йорк се състоя международен панаир. Това беше големият „International Trade Fair“, който се организираше на всеки три години за около две седмици. В новия Колизеум бяха изложени различни стоки от целия свят.

Реших да отида там и да покажа куклите си. Днес в Ню Йорк живеят петдесет хиляди японци, но тогава не бяха повече от петдесет и демонстрацията на японски кукли щеше да бъде необикновена атракция.

— Позволете ми да замина за един месец — помолих баба, мама и Н. Мама отново се впусна в обичайните си обвинения, че съм решила да изоставя на произвола на съдбата две стари жени и едно безпомощно дете.

— Заминавай — съгласи се изненадващо баба. — По-добре е да видиш чуждите земи, докато си още млада. Не е нужно да се ограничаваш в рамките на един месец. Все някак ще се справим. — Нямаше нужда да ми го повтаря.

Продадох къщата в Азабу и купих друга в Ебису. Дадох пристройката под наем на семейство чужденци. Направих така, че баба

и мама да живеят от наема, и заминах. Н. си намери ново студио и поне в това отношение заминаването ми не беше проблем за него.

По онова време още нямаше реактивни самолети. Летях с четиримоторната машина на „Нортуестърн Ориентал Еърлайнс“ от летище Ханеда. Полетът до Ню Йорк продължи тридесет и шест часа.

Денят беше необичайно студен. Тъй като не обичам да ме изпращат, тръгнах към летището сама. Ала госпожа Озава, майсторката на кукли, имаше много ученички и всички бяха дошли да я изпратят, затова в автобуса беше много оживено. Групата млади момичета не спираха да бърбят със звънките си гласчета. Когато изкачихме стълбичката на самолета, вече се смрачаваше. Тогава и през ум не ми минаваше, че ще се върна в Япония едва след двадесет години. Когато се качих в самолета, си пожелах пламенно Н. да не страда и сърцето ми да не се разкъса.

---

[1] Фукузава Юкичи (1835–1901), известен педагог, журналист и писател. Като една от главните фигури на „японското просвещение“ той се застъпва за въвеждането на хуманистични основни права в западен стил. ↑

ПОСЛЕСЛОВ КЪМ ВТОРА ЧАСТ

Първата част на мемоарите ми завършва с началото на войната. Тъй като много държах да опиша преживяното по време на и след войната, затова реших да продължа. Много искам да напиша и трета част, но в момента Япония ме плаши. С голяма изненада установих, че има неща, които там не мога нито да кажа, нито да напиша. Имах желание да се изразявам по-ясно, но истината за някои събития със сигурност щеше да стане жертва на цензурата. Това щеше да създаде неприятности на издателството. Така някои случки останаха неясни или недовършени... Въпреки това се опитах да опиша колкото се може по-искрено и щастливите, и тъжните събития в живота си. Сигурна съм, че много жени от моето поколение са преживели подобни трудности.

Когато вече не можех да понасям царящите в Япония злоба и тесногърдие, заминах за Америка. Това стана в началото на 1956 година. Така завърши втората ми книга.

Първият том беше филмиран от NHK и се появи на екрана за Новата 1985 година. Ролята на Кихару изпълни Огиноме Кейко. Бях много щастлива, че филмът представи достоверно живота на младата, честолюбива и жизнена Кихару от шестнадесетата ѝ година. Макар че в действителност не бях чак такава красавица...

Моля ви да прочетете благосклонно и следващата ми книга за годините в Америка.

Благодарна съм на господин Китани от Сошиша за добрата съвместна работа. Дължа голяма благодарност и на господин Кезе, господин Кобаяши и госпожа Масуда.

Ню Йорк, 1 юни 1984

Кихару

ТРЕТА ЧАСТ

В АМЕРИКА

При всяко завръщане в Япония чувам нови фатални новини: говорят ми с безпокойство за увеличаващ се „мобинг“ (шантаж) във фирмите или за непрекъснато повишаване броя на самоубийствата сред учениците. Човекът е странно същество. В голямата си част насилниците са образовани, с добри обществени и материални позиции и човек никога не би помислил, че им е нужно да измъчват другите до смърт. И между възрастните, забележете, не говоря за децата, съществуват типове, които мразят околните без всякакви основания и се надсмиват даже на хората с вродени недъзи.

Често съм била прицел на подобни люде и повечето пъти не можех да разбера защо се отнасяха към мен с такава злоба. Даже домакини с добро образование и богати съпрузи ме гледат отвисоко. Смятат, че са в правото си да ме презират, защото някога съм била гейша. В японската организация, където работех през първите години в Америка, страдах много от пренебрежителното отношение на съпругата на директора.

За щастие имах много американски приятели, които ме подкрепяха, така че се възстанових бързо.

Ако бях плаха и всеки ден се излагах на мъчения в чуждата обстановка, сигурно щях да пожелая да умра. В Япония много деца се подиграват на съучениците си заради плосък нос, издадени зъби, увиснал клепач или особена миризма на тялото. Да гледаш с пренебрежение на една личност само защото някога е била гейша, е също така абсурдно.

Миналото на човека не може да се изтрие; не е редно да го отричаме или да се срамуваме от него. Въпреки това предразсъдъците са живи и днес.

В третата част на спомените си ще се опитам да опиша по-отблизо този лош японски навик и други различия между американците и японците.

Когато едно японско дете постъпи в американско училище и не може да говори английски, съучениците се стараят да му помагат. Дори

в класа да има един или двама досадници, другите обикновено защитават новия ученик. Много рядко се случва, като в Япония, да се упражнява колективен терор, а неучастващите деца да обръщат глава настрана.

Говоря това от личен опит. Спомням си какво ми се случи веднъж в нийоркското метро. До мен седна около петдесетгодишен негър, макар че повечето места във вагона бяха свободни. Миришеше на алкохол и беше бедно облечен.

Заговори ме и каза, че през 1948 година, по време на окупацията, е бил в Сагамихара. После ме попита откъде идвам. Отговорих му, че съм от Токио. Дали познавам Кимико. В Токио живеят хиляди жени на име Кимико, отговорих със смях. Двама млади негри, които седяха наблизо, станаха от местата си.

— Не досаждай на дамата. Остави я на мира — срязаха го остро те. Наистина се чувствах малко неловко, но се намесих в негова защита:

— Той е бил в Япония, затова ме заговори.

Въпреки това двамата млади мъже издърпаха пияния от мястото му и на следващата станция го свалиха от метрото.

Ако някой досажда на жена, винаги има кой да ѝ се притече на помощ. В моя случай това е особено силно изразено, защото винаги нося кимоно и хората ме заглеждат. Винаги когато съм изпадала в затруднено положение на улицата, в автобуса или в метрото, се е намирал някой, който да ми помогне.

В Токио е съвсем различно.

Когато първата част на историята ми беше показана като пиеса в театър „Шимбаши“, тъкмо бях претърпяла операция поради счупване на кост. Трябваша ми две минути, за да стигна с патерицата си от хотел „Океан“ до театъра. При хубаво време всичко беше наред, но когато валеше, куцуках мъчително с патерицата, чадъра и ръчната чанта, и това всеки ден до последното представление. В паузите продавах книгата си във фойето.

До театъра водеха три стъпала. В дъждовни дни изкачването им беше много трудно. Не можех да оставя нито патерицата, нито чадъра или чантата. В Америка някое дете веднага щеше да ми се притече на помощ. Пред театъра стояха много хора и чакаха да влязат. Никой не се сещаше, че би могъл да ми помогне, всички стояха и невъзмутимо

гледаха как се мъча. В Америка щяха да ме обкръжат поне десетина доброволни помощници, та чак щеше да ми стане неловко.

По време на едно пребиваване в Токио се качих на линията Тобу в Асакуза. До мен седна работник, който приличаше на изпаднало издание на Тора-сан от Шибамата^[1]. Беше си пийнал доста, бърбореше нещо несвързано и се олюляваше. Много ми се искаше да си сменя мястото, но тъй като бях много натоварена, се отказах.

Влакът тръгна. Много скоро непознатият загуби всички задръжки и започна да опипва коленете и раменете ми. Стана ми гадно, изправих се и с целия си багаж заставах до вратата. Пияният скочи и изрева:

— Защо станахте, нищо не съм ви направил!

Най-после влакът пристигна в Нарихирабаши. Изскочих навън. За щастие вратата се затвори веднага. Пияният изкрещя нещо отвътре, но никой не се опита да го вразуми. В Америка съседите щяха да предприемат нещо още преди да съм се опитала да стана.

Каква е причината?

Когато кажа или напиша нещо за японското безразличие, сънародниците ми отговарят, че разсъждавам така само защото вече тридесет години живея в Ню Йорк, а според японската поговорка човек избира за своя столица мястото, където живее. Само по тази причина съм смятала, че всичко в Америка е по-добро. Но това не се отнася до мен. В Америка ми хареса още от самото начало, затова и останах там цели тридесет години. В Америка няма такива предразсъдъци, външните аспекти не играят толкова голяма роля като в Япония. Затова останах там толкова дълго. Не съм си създавала погрешна представа за Америка само защото съм я избрала за своя родина. Стана точно обратното. Само че японците не могат да го разберат.

Когато напиша онова, което в действителност мисля, ме обвиняват, че съм заслепена от блясъка на Америка. При това аз не съм фанатизирана американка, а принадлежа по-скоро към стария тип японци...

---

[1] Тора-сан, популярна филмова фигура в Япония от типа на добродушния и мил неудачник. ↑

МОДЕЛ В ХУДОЖЕСТВЕНАТА АКАДЕМИЯ

— Промени позата! — заповяда професорът. Обърнах се и сложих разтвореното ветрило, което дотогава беше протегнато напред, пред гърдите си. — Прекрасно, прекрасно! — извика въодушевено той, а студентите си зашепнаха.

Променях позата си всеки пет минути. Намирахме се в училището по изобразително изкуство на Двадесет и трета улица в Манхатън.

Тук преподаваха много известни учители и освен няколко китайци, нямаше азиатски студенти, което значи и нито един японец.

Работех там като модел.

Когато имахме курса по портретиране, трябваше да остана в една поза в продължение на петнадесет минути, след това имах право на пет минути почивка. На уроците по скициране променях позата си на всеки пет минути. Силата ми бяха японските танцови пози. Американските модели се ограничаваха в седящи, стоящи и лежащи пози, заставаха в профил и в гръб. Ако трябва да променяш позата на всеки пет минути, репертоарът бързо се изчерпва. Затова учителите и студентите сменяха моделите всеки ден.

Аз можех да им представям нови пози в продължение на няколко часа. Дори само ръкавът на кимоното може да заема съвсем различни положения, а с чадърчето за слънце или ветрилото става още по-лесно.

Тъй като получавах много похвали и възнаграждението беше значително за онези години, не можех да си пожелая по-добър източник на доходи. Намерих си тази работа съвсем случайно.

В съседната къща живееше младата Нанси. Типична американка, тя се държеше с мен напълно непринудено още от самото начало. Водеше ме на покупки, показваше ми разни неща, посвещаваше ме в подробностите на живота в Америка.

Нанси работеше в счетоводството на художествената академия. Един ден ме бе поканила в италианския ресторант, който се намираше в близост до училището.

Малко преди дванадесет влязох във фойето на училището и зачаках Нанси. След малко входната врата се отвори и влезе едър, красив мъж.

Беше не само грамаден, но и дебел, с кръгло лице и приличаше на шофьор на камион или борец. Изведнъж спря и ме загледа втренчено. Сигурно беше виждал японки на снимки или на кино, но за първи път се озоваваше пред жива японка в кимоно.

Без да се притеснява, той дойде при мен и ме огледа с възхищение. Това беше преди около тридесет години и сигурно не съм изглеждала много зле. Обясних смутено, че имам уговорка с Нанси за обед, след малко се появи и тя.

Нанси ме представи и с изненада узнах, че се намирам пред директора на художествената академия. Мъжът беше толкова впечатлен, че веднага ме помоли да позирам на студентите му.

Странно, но той никак не приличаше на човек на изкуството. Когато си подадохме ръка, забелязах, че десницата му е като на бейзболист. По-късно посетих музея в Бруклин, където бяха изложени картините му и се смаях. Живописни платна с цветя, деца и природни картини в меки тонове, които никак не подхождаха на създателя си.

Той имаше чудни меки очи и след време, когато започнахме да се срещаме всеки ден, разбрах, че има и изключително добро сърце. Всичките му ученици го обичаха.

Получавах по четири долара на час. По онова време билетът за метрото струваше петнадесет цента (днес е един долар). Университетските професори получаваха за едночасова лекция пет долара. Бях много благодарна за щедрото възнаграждение, макар че наскоро бях дошла от Япония и още нищо не разбирах.

С посредничеството на професора бях представена на преподавателите и в други училища по изкуствата. Като се започне от „Студентската лига“ на Петдесет и седма улица, работех във всички възможни училища по изкуствата, както и в отдела по изкуство на нийоркския университет.

Бях особено благодарна за тази работа, тъй като всеки месец изпращах доста голяма сума на баба, мама и сина ми.

Наех стая в апартамент в Уест Енд, който принадлежеше на вдовица на име мисис Даймънд. Тя живееше сама с подрастващата си дъщеря Дайна и беше изключително интелигентна и отзивчива дама.

Когато визата ми изтече, тя ме придружи до имиграционната служба и гарантира за мен. Така без проблеми удължиха визата ми с още половин година.

По онова време всички японци мразеха посещенията в имиграционната служба, защото у американците все още се таеше съзнанието, че са победители във войната, и много от тях се държаха надменно и презрително.

Аз имах голямото предимство, че мисис Даймънд ме придружаваше с готовност и никога не се страхувах от отиването в имиграционната служба като другите японци. Късметът, който описвам и в първите две части на книгата си, никога не ме е напускал.

НЮ ЙОРК

Ако човек пожелаеше да пътува от Япония до Америка в средата на петдесетте, трябваше да получи специална покана от някого, който живееше там, иначе не му даваха пътнически паспорт. Носеше се слух, че едно такова писмо може да струва между 500 000 и 700 000 йени.

За щастие аз получих паспорт като културна посланичка съвместно с майсторката на кукли госпожа Озава, за която бе гарантирало едно полудържавно обединение. Разходите по пътуването трябваше да платя сама. Целта ни беше да представим производството на японски кукли на международния панаир в Ню Йорк. Пътувахме почти тридесет и осем часа с четиримоторна машина на „Нортуестърн Ориентал Еърлайнс“. Днес, когато има преки полети от Токио до Ню Йорк и се лети само дванадесет часа, първото ми пътуване със самолет е само лош сън.

С госпожа Озава направихме няколко демонстрации в Ню Йорк, при които аз превеждах. Тъй като имаше мъж и деца, тя се върна веднага след края на панаира, докато аз реших да остана известно време в Ню Йорк.

Все още бях омъжена за Н. и до самия ден на тръгването си бях обект на атаки от всички страни. Днес има много жени, които са по-възрастни от мъжете си, но преди тридесет години това беше скандално както пред обществото, така и отвътре в семейството.

Реших да живея самостоятелно в Америка и да изпращам пари за издръжката на баба, мама и сина си.

Пътуването ми до Ню Йорк си беше чисто бягство. Пристигането ми в Америка беше огромно психическо облекчение.

Преди да замина, уредих всичко така, че баба и мама да живеят спокойно и без финансови проблеми. Пристройката, която бяхме издигнали към къщата, дадох под наем на младо американско семейство, за да могат мама и баба да живеят от наемите. Съпрузите имаха Фулбрайтова стипендия и следваха в Токийския университет. Тъй като въпреки младостта си двамата изглеждаха разбрани и мили,

бях повярвала, че всички образовани хора в Америка са такива. Мама и баба също ги харесаха.

За съжаление бащата на младия мъж се разболял и двамата трябвало да се приберат в Америка преди края на следването си. Това стана след моето заминаване.

След тях в пристройката се нанесло семейство Диксън, което било препоръчано на баба и мама от училището „Уошингтън Хайтс“, където преподавах японска култура и странознание. Той беше учител в средното, а тя в началното училище.

Семейство Диксън заживяло у нас, без да плаща нито стотинка. Тъй като бях в Америка, не можех да предприема нищо срещу тях. Мама и баба мълчали три месеца, след което помолили една служителка в училището, която знаела малко английски, да поиска наема. Госпожа Диксън предложила на баба ми два стари, мръсни, употребявани футона.

— Давам ви ги вместо наема. Стойността им е горе-долу същата — обяснила тя.

— Може би когато сте ги купили, са били скъпи, но ние не можем да приемем два мръсни футона вместо парите, които ни дължите — отговорила баба.

— Вашата страна беше победена от Америка, затова трябва да бъдете благодарни и да не ни искате наем — казала госпожа Диксън. Баба и мама се почувствали безпомощни. Молбите не помогнали — не получили нито цент. Семейството останало в пристройката осем месеца, без да плаща наем.

Има и такива американци.

Сега си мисля, че още когато се нанесоха първите наематели, трябваше да сключа с тях договор по американски. Ала тъй като младите студенти бяха винаги мили и отзивчиви, носеха на момчето бонбони, на баба цветя, а на мен козметични средства, не помислихме, че могат да възникнат неприятности. Тогава не подозирах, че между образованите американци има ужасни хора.

Всяка седмица получавах умолително писмо от Япония. Двете стари жени непрекъснато просеха пари. Изобщо не споменаха значителната сума в брой, която им бях оставила при заминаването си. Вместо това настояваха с доста силни думи или да изпращам повече пари, или да се прибера вкъщи. Лесно им беше да ме викат обратно,

тъй като не знаеха, че нямах пари за обратния полет и ако вземех на заем, щях отново да попадна в хаоса, от който бях избягала.

Ако се върнех, трябваше отново да понасям денонощните оплаквания и упреци на баба и мама. Любопитството на съседите отново щеше да ме тормози. Мъжът ми и аз се разбирахме много добре и живяхме щастливо със сина ми. И до днес не мога да проумея защо натискът на обкръжаващата ни среда все повече се засилваше и накрая ни победи.

Завиждах на другите японци в Ню Йорк (студенти и млади лекари), защото родителите често им изпращаха нори или чай от Япония.

Когато аз получавах писмо, в него имаше само недоволство и оплаквания. Постепенно започнах да се страхувам от тези писма.

В Япония е извънредно важно да правиш впечатление с красива външност. Никой не се интересува какъв си отвътре. Заминах за Америка, защото ми беше писнало от двуличието, непрестанните празни хвалби, злостното душене в делата на другите и несправедливите обвинения.

Първото ми излизане в чужбина ме отведе в Ню Йорк. Представях си първата нощ в хотела и всичко останало като на кино и слязох от самолета с лудо биещо сърце. Спонсорът ни беше запазил стаи в хотел „Марта Уошингтън“, където отсядаха само пенсионерки. В асансьора и в трапезарията срещяхме само стари жени.

Професорите и народните представителки, изпратени в командировка от културното министерство, настояваха да ги настаняват в хотели „само за дами“. Затова и при нас бяха решили, че две производителки на кукли ще се чувстват по-добре в хотел само за дами.

На следващата сутрин се запътихме към офиса на японската организация, който се оказа съвсем наблизо. Докато вървахме по Пето авеню, видях за първи път „Емпайър Стейт Билдинг“ (която вече познавах от филма „Кинг Конг“). Тъй като всички минувачи бяха американци (естествено!), аз ги запях любопитно като туристка. Скоро намерихме офиса.

Под патронажа на тази организация трябваше да покажем производството на японски кукли в изложбените й помещения на Пето

авеню и по време на международния мострен панаир в Колизея.

Очакваха ни директорът, заместникът му и ръководителят на рекламния отдел. Директорът учтиво се осведоми харесва ли ни хотела. Отговорихме, че сме много доволни. Било много спокойно, допълни скромно госпожа Озава.

— И вие ли го харесвате, госпожо Накамура? — попита ме рекламният шеф Ж.

— О, там гъмжи от стари жени. Много е досадно — отговорих, без да се замисля, и всички избухнаха в смях.

— Е, поне сте честна. Това е много хубаво. Да продължим така.

По-късно рекламният шеф Ж. винаги ме защитаваше. Бях му много благодарна, защото бях сам-сама в Ню Йорк и не познавах никого.

Искам да разкажа още нещо за пристигането и първите си стъпки в Ню Йорк.

В началото бях много изненадана, че хората имаха различни цветове на косите. Бях си представяла, че всички американци са руси и с дълги носове, но това важеше само да всеки двадесети минувач. Някои имаха кестенява коса, други сива, трети чисто черна. По-късно научих, че испано-американците имат катраненочерни коси, че италианките също са тъмни. По онова време още нито една от големите японски фирми не беше открила свое представителство в Ню Йорк.

Учудвах се също, че никой от спонсорската организация, даже директорът, нямаше секретарка. Разбира се, нямаше и телефонна централа. Бяха назначени само шест сътрудници и всички бяха затрупани с работа. Петдесетте години бяха трудно и мъчително време за японците. Беше им позволено да изнасят от Япония максимум петстотин долара, заплатите на служителите бяха около една десета от днешните.

Казват, че днес в Ню Йорк живеят около петдесет хиляди японски бизнесмени. Всяка фирма има по неколкостотин служители, офисите са елегантно обзаведени, в много от тях работят американски секретарки.

Ала преди тридесет години служителите на Марубени, които искаха да направят кариера, пълнеха огромни куфари със стока и заминаваха лично за Тексас, който тогава представляваше само

безкрайни поля с памук. Един служител на Марубени ми разказа, че около летището на днешната световна метрополия Далас се простирали безкрайни плантации с памук, а представителите на фирмата, които искали да постигнат успех, обикаляли и най-малките магазинчета и трябвало да имат нерви като въжета.

Мисля, че днешният ни световен успех — и с това благоденствието на Япония — се дължи до голяма степен и на пионерската работа на японските делови хора след войната.

Дойдох в Америка точно по Великден.

Пролетта в Ню Йорк започва истински едва след Великден. Първо разцъфтяват яркожълтите фрезии, след тях грейват черешовите дървета, по Петдесетница цъфтят трендафилите и люлякът, всичко наведнъж. След Великден мъжете и жените могат да носят бели обувки (по-рано не се виждаше нито един възрастен мъж в маратонки, както е днес).

Понякога около Великден пада сняг и нюйоркчаните са много изненадани от промяната на времето. Въпреки това обуват белите си обувки, макар че навън в снега носят ботуши.

За Великден на Пето авеню се провежда „Ийстър Парад“ и дамите всяка година си правят състезание коя ще носи най-екстравагантната и най-очарователната шапка. В годината на пристигането ми първото място бе спечелено от прекрасна смарагдовозелена шапка от сатен, украсена с малък кафез, в който цвъркаха две истински птички (мисля, че бяха папагалчета). Дамата носеше подходяща смарагдовозелена следобедна рокля от тафта, която отиваше много на русата коса и едрата ѝ фигура.

На „Ийстър Парад“ се виждат много хора с различни цветове на косите и пъстри шапки. Светлосини, ярко розови, червени... Пето авеню се превръща в модно ревю. Спомних си филма „Ийстър Парад“ с Джуди Гарланд, който бях гледала през 1950 година. Песента, дала заглавието на филма, отговаряше на духа на Ню Йорк и японските младежи много я харесваха. Сега за първи път в живота си видях истинския парад и като проста провинциалистка останах с часове на Пето авеню, за да гледам и слушам.

Организацията, която ме подкрепяше, беше полудържавна. Половината служители бяха чиновници, другите бяха набрани от

частни фирми. Директорът беше дошъл от частно предприятие, а заместникът му беше държавен чиновник. Първият директор беше много симпатичен и всички сътрудници го обичаха. Заместникът му обаче беше типичен чиновник с непоносим характер. Останах с впечатлението, че двамата бяха на различно мнение дори по най-дребните въпроси.

Впрочем в организацията работеше като домакин един много почтен черен американец на име Бил. Той беше там още от основаването ѝ. Ако се опитам да му дам бакшиш, защото ми бе помогнал да пренеса нещо тежко, отказваше категорично.

— Получавам достатъчно добра заплата и не вземам бакшиши — отговаряше той и скриваше ръката си зад гърба. Той вършеше всичко — чистеше пода и прозорците, носеше багажа, посрещаше гостите и ги изпращаше на летището.

Отначало изпитвах известен страх от едрия черен мъж. Никога не бях виждала негър толкова отблизо. Разбира се, бях гледала Нат Кинг Кол и Луис Армстронг в Япония, но те бяха на сцената. В Токио се срещаха отделни черни войници, но аз се стараех да не ги гледам в лицата. Бил беше първият негър, с когото се запознах лично.

Когато грамадният Бил се смееше, кръглото му лице с бели зъби изглеждаше почти детско. Той беше много симпатичен човек и всички японци и американци го харесваха.

Тъй като не вземаше бакшиши, отидох в единствения магазин за японски сувенири в Ню Йорк — името му беше „Катагири“ — и купих оризови кракери и фъстъци.

— Много подхождат на бирата, която пия вкъщи. И жена ми ги хареса — каза ми той. Много обичах да си представям как едрият негър и жена му пият бира и си хапват японски оризови кракери. Затова от време на време го питах дали има достатъчно и му носех нови пакетчета. Жена му често ми изпращаше благодарности.

Помещенията на организацията бяха разположени така, че директорската стая беше най-отзад, пред нея имаше доста голяма зала, в която бяха бюрата на служителите, а най-отпред беше стаята на заместника. Към помещенията водеше дълъг коридор, а на предната страна (към Пето авеню) беше изложбената зала. Директорът и заместникът му бяха сами в стаите си.

Организацията ми бе помогнала да дойда в Америка не само като гарантира за мен, а и като ме препоръча (в лицето на рекламния шеф) на няколко радио— и телевизионни предавания. Бях дълбоко благодарна на този мил човек и исках да се реванширам. Реших редовно да украсявам с цветя изложбената зала, кабинета на директора и този на заместника му. По онова време красивите гладиоли, герберите и лалетата струваха по около десет цента. Поставих в изложбената зала красива купичка за цветя, в директорската стая и в кабинета на заместника малки вази. При цена от десет цента можех да купувам по едно цвете на седмица, без да изпразвам докрай вечно празното си портмоне. В кабинета на директора често идваха клиенти и според мен дори едно-единствено цвете създаваше много по-приятна атмосфера.

При това забелязах нещо много странно.

Винаги, когато носех цветето в кабинета на заместника, той държеше телефонната слушалка до ухото си и следеше разговорите на директора. Той подслушваше разговорите на началника си! Тъй като нямахме секретарка и телефонна централа, само с едно натискане на копчето всеки можеше да чуе с кого и за какво говори директорът.

След като забелязах това, се почувствах много зле. Не можех да съобщя никому какво съм видяла. Запазих тайната, но бях много потисната и изпитах огромно облекчение, когато заместникът скоро беше сменен.

Явно сънародниците ми не можеха да се откажат от вредните си привички дори в чужбина... Стана ми много мъчно, че лошите качества на японците се проявяваха и в Ню Йорк.

В изложбената зала бяха представени различни японски стоки. Маски от театър Но, японски кукли, лакирани произведения, сето-керамика, клоазон, традиционни новогодишни барабани, чайни сервизи и т.н. Една японка, чието семейство беше емигрирало в Америка още преди две поколения, обясняваше изложеното на американските клиенти.

Младото момиче говореше несигурен японски. Английски беше майчиният ѝ език и тя го говореше, както аз говоря японски.

Според нея купичките за супа с лакова живопис Важима бяха „пластмасови купи“, а една прекрасна кукла, която представяше

принцеса Яегаки, беше наречена презрително „гейша гърл“, от което ми стана неловко.

За съжаление аз не бях назначена на работа там, само пишех обяснения на японски към стоките, за което не получавах заплата. В най-оживеното време помагах на рекламния отдел да адресират писмата. Не исках да вдигам шум около себе си. Въпреки това не можех да допусна лакът Важима да бъде обяснен като пластмаса, а принцеса Яегаки да бъде наречена „гейша гърл“.

За да не нараня чувствата на момичето, започнах да разказвам за японските танци. Обясних й, че историята на принцеса Яегаки много прилича на Шекспировата пиеса „Ромео и Жулиета“. Описах с подробности как лакираните произведения се изработват от дърво пауловниен (в Америка го няма) и се нанасят двадесет слоя лак. След това шарките се апликират със злато. Невъзможно е да се произвеждат масово, както е с пластмасата. Един занаятчия може да прави само по няколко предмета месечно.

Американските клиенти, които досега бяха захранвани от момичето с пластмаса и „гейша гърл“, започнаха да водят познатите си и преводачката започна да идва при мен и да задава въпроси.

Един ден ме заговори директорът.

— Госпожо Накамура, ако имате намерение да останете още известно време в Ню Йорк, моля ви да работите при нас. За съжаление не мога да ви плащам много, но няма друг, който обяснява така добре като вас.

Бях прещастлива. Разбира се, работех като модел и на панаирите, но те не ми носеха редовен доход. Тъй като трябваше да пращам пари на баба, мама и сина си, редовният доход, дори минимален, беше добре дошъл. В събота и неделя бях свободна. Работата в организацията продължаваше до пет следобед и ако побързах, след това можех да работя още пет часа на някой панаир, защото панаирите и изложбите на цветя бяха отворени най-малко до десет вечерта...

— Следващата седмица ще имаме конференция и ще предложа да ви назначим на постоянно място — обеща директорът и аз бях готова да го прегърна, толкова се зарадвах.

Но също като в Япония една водеща личност от министерството на търговията и индустрията веднага възрази, че съм бивша гейша. Един чиновник, който ме помнеше от приемите, давани от

министерството веднага след войната, изрази мнение, че една бивша гейша непременно ще създаде трудности на началника си. Директорът не беше в състояние да се бори с тях.

— Не стана, госпожо Накамура — обясни съжалително той.

— Вече много пъти съм преживявала подобни неща в Япония и съм свикнала. Не се притеснявайте — отговорих. Осъзнах, че дори в Америка ще се сблъскам непрестанно с лошите страни от японския характер. Разбира се, бях разочарована. Същия ден случайно срещнах на улицата чиновника, който бе предотвратил назначението ми.

— Какво правите, за Бога? Да се разхождате по улиците на Ню Йорк в кимоно... Ще ви убият! — развика се той. Защо да ме убият? Какво от това, че носех кимоно? Явно му бях трън в очите, макар че не можех да разбера защо не ме харесваше. Даже когато се поздравявахме, често ставаше безсрамен.

— Охо, колко сте се разхубавили. Явно е от доброто ядене.

По-късно си намерих добра работа и се зарадвах, че организацията ми е отказала. Ала в първите дни бях много ядосана, че по негова вина съм загубила мястото, което смятах почти за сигурно. „Назначаването на бивша гейша носи само трудности на шефа.“ Как е могъл да го каже! Кипях от гняв.

В онези години японките, които носеха традиционно кимоно и на всичкото отгоре говореха добър английски, бяха рядкост. Когато международният панаир, на който бяхме изложили куклите си, завърши, бяха организирани много други изложби и панаири в Колизея и Хилтън — панаир на коприната, изложения на лодки, панаир на филмите и фотографията, автомобили и цветя. Работех по една седмица или десет дни. Най-много харесвах изложбите на цветя в Колизея.

Тези изложби се организираха от търговци, градинари и архитекти, които идваха от Ню Йорк и съседните щати. Ароматът, който посрещаше посетителите на влизане в залата, беше замайващ. Градинарите от отделните щати носеха редки цветя и растения и изграждаха оригинални градини. Провеждаха се и състезания. На третия ден раздаваха наградите. Като модел в кимоно с широки ръкави, чадър за слънце и ветрило бях много търсена.

На панаира на фотографията представиха нов японски фотоапарат, който се продаваше много добре.

Един от водещите американски фотографи, въоръжен с десетина апарата, ми направи безброй снимки. Тъй като бях единственият модел в кимоно, бях винаги заобиколена от хора. Стоях, седях, въртях се наляво и надясно, чувствах се щастлива и малко смутена.

„Канон“ и „Яшика“ тъкмо започваха да завладяват пазара.

Американският рекламен специалист г-н Нусбаум от японския фотоцентър се грижеше трогателно за мен и ми носеше кока-кола или сладолед. През целия ден бях обкръжена от фотоапарати и нямах време да се нахраня.

— Не е редно така. Тридесет минути почивка! — викаше господин Нусбаум и ме отвеждаше зад завесата.

Веднъж един любопитен поиска да ме снима как пия кола, но г-н Нусбаум отказа и застана пред мен, при което се стигна почти до караница.

Имахме голям успех. Работих на тези изложби няколко години.

На автомобилното изложение „Дайхацу“ представи красива лекотоварна кола „Дайхацу Миджет“ (разходът на гориво беше само четири литра на 65 мили), която се купуваше главно от търговци на цветя, аптекари и магазини за сладкарски изделия. Задачата ми беше да раздавам проспекти на английски на клиентите и да обяснявам предимствата на автомобила.

Скоро си намерих работа в радиото и телевизията, за което също дължах благодарност на рекламния шеф. Явявах се в шоупрограми, които се радваха на добър зрителски интерес като „Джак Пауър Шоу“, „Ед Съливан Шоу“ или „Уил Роджър Шоу“.

В шоуто на Джак Пауър демонстрирах чайна церемония, за която ми намериха великолепни купички от епохата Шино. Джак Пауър взе една в ръце.

— Прекрасна е. Никога не съм виждал такава изработка. Ще бъде чудесно да пия сутрешното си кафе в такава купичка.

Веднага се обади едни японец и поиска Джак да се извини, защото е обидил японския път на чая. Джак искаше само да похвали красотата на купичката! Откъде можеше да знае, че за японците е неппростимо да се пие кафе от чайна купичка.

Веднъж излязох в едно токшоу с малка кърпа в колана, предназначена само за чайни церемонии. Когато по време на разговора я извадих, веднага се обади една японка и заяви, че е нечувано да се

говори с кърпичка в ръката, това било обида за японския път на чая. Отново трябваше да се извиняваме.

И в Америка японците се държаха с обичайната си дребнавост и прекаляваха с подробностите. Джак беше безкрайно учуден.

— Толкова ли са чувствителни японците?

Имах си причина да извадя кърпичката, докато говорех. Когато бях десетгодишна, майстор Нишикава Сензо от Шитая Ни-чоме ме научи да танцувам рокудан. Той се изпълняваше на музика като с кърпичка за чай в ръката. Не намерих нищо лошо в това, че отговорях на въпросите с кърпичка в ръка. Когато ме обвиниха, че съм обидила пътя на чая, се почувствах много зле.

Все пак шоу-програмите имаха голям успех. Те ми даваха възможност да изпращам пари на семейството си и да плащам наема на стаята си в Уест-Енд. Постепенно започвах да свиквам с Америка.

С хазайката си мисис Даймънд говорех само на английски и това ми се отразяваше много добре. Тъй като мисис Даймънд и дъщеря ѝ не знаеха нито дума японски, трябваше да се разбираме колкото се може по-добре на английски и за кратко време научих невероятно много.

Мисис Даймънд беше англичанка, починалият ѝ съпруг бил евреин. Той не бе настоял съпругата му да приеме неговата вяра и тя беше останала християнка. От нея научих много за американските нрави и традиции, за обичаите при кръщение, сватба и погребение.

Тъй като в Америка съществуват много религиозни направления, някои церемонии бяха различни дори в отделните семейства. Според японците всички християни са еднакви, но в Америка разбрах колко много се различават едни от други протестантите, методистите и католиците.

Много японци никога не бяха присъствали на американска сватба, погребение или бдение край мъртвия, макар че живееха в Америка вече десет или петнадесет години. Аз посещавах често сватби и погребения. Всяко семейство ги организираше различно в зависимост от религията си. Благодарна съм на мисис Даймънд, че ме научи на толкова много неща.

Работех неуморно. Сега, поглеждайки назад, се учудвам, че съм си намирала една след друга добре платени длъжности. Нося кимоно и

говоря добър английски и това се дължи на факта, че някога бях гейша. На панаирите и приемите се отличавах рязко от буржоазните съпруги и дъщери и всички ме харесваха, защото имам талант да организирам игри на думи и да разказвам весели истории, които разсмиват всички американци.

Тъкмо бях започнала да се наслаждавам на живота в Ню Йорк, когато ме постигна нещастие. Директорът на японската организация, който винаги ме бе поощрявал, се върна в Япония и на негово място дойде непознат. Новият директор Т. беше важна птица в икономическите кръгове.

И той беше много мил човек, дребен, галантен, веднага будеше доверие. Но жена му! Изглеждаше много над петдесет, косата ѝ беше почти бяла. Незнайно по каква причина изпитваше омраза към мен, макар че винаги бе живяла в Кантон и никога не сме се срещали.

На официалния прием по случай пристигането на новия директор дамата се обърна към мен с висок глас:

— Кимоното ви е прекрасно. Издава изискан вкус. Сигурно сте го носили и на ангажиментите си като гейша?

Погледнах я изненадано, защото не се познавахме, и побързах да се представя учтиво.

— Ах, вие сте съпругата на новия ни директор. Запознах се с него само преди един ден и се надявам, че ще работим добре. Много се радвам. — Но с това само влоших нещата.

— Много смело от ваша страна да се разхождате по Пето авеню с кимоно.

— Аз съм японка и не притежавам западно облекло — отговорих просто.

От този ден нататък жената на директора не престана да ме тормози. В Ню Йорк живееха малко японки и се срещаме на всички приеми. Естествено я канеха и на заключителните празненства след панаирите, на които работех.

— Тя е била гейша и говори много добре английски. Сигурно е научила езика от някой американски приятел — казваше високо тя.

Явно много държеше да ме бламира, щом говореше така за мен. Не намирах за нужно да крия, че някога съм била гейша. Но твърдението, че съм научила английски от американски „приятел“, беше повече, отколкото можех да понеса. Аз не спях, когато всички

нормални хора почиваха, за да можех да уча. И след всичко това да ме нарекат леко момиче, което спи с американски войници — това беше нетърпимо. Не можех да ѝ се противопоставя открито, защото беше високопоставена дама. Не можех да проумея защо една личност, с която изобщо не се познавах, гледа на мен като на неприятелка. Въпреки че беснеех от гняв, нямах никаква възможност да си отмъстя.

В деня след първия прием рекламният шеф ми каза съчувствено:
— Госпожа Т. явно се заяждаше с вас.

Другите служители, които седяха зад бюрата си, ми се усмихнаха окуражително и аз разбрах, че всички са чули забележките на дамата и много им се иска да кажат нещо по въпроса.

— Не разбирам защо трябваше да каже на всички, че съм била гейша. Та тя изобщо не ме познава. Понякога е наистина непоносима. Питам се защо — въздъхнах аз.

— Не се притеснявайте, Кихару. Тя е известна със злобата си — успокои ме господин К. После през смях ми разказа историята на дамата.

Веднага след пристигането на директора бил организиран интимен прием в негова чест. Той си пийнал и изпял пред гостите весела песничка. Между другото, имал много хубав глас. Жена му побесняла от гняв.

— Откъде знаеш тази песен? Сигурно си я научил от някоя гейша. Откъде знаеш песента? — развикала се сърдито тя. Така развалила доброто настроение на присъстващите и приемът свършил много по-рано от предвиденото — „само заради онзи дракон“.

— Докато живеели в Осака, директорът бил постоянен клиент в Кита но Шинчи^[1]. Нека сега си носи последствията — смееха се господата.

Директорът беше очарователен мъж и сигурно е бил любимец на тамошните гейши. Затова жена му настръхваше от ревност само при споменаването на думата „гейша“. Поговорката „Онова, което ти причинят в Едо, ще отмъстиш в Нагасаки“ може лесно да се трансформира в „Онова, което ти причинят в Осака, ще отмъстиш в Ню Йорк“.

Една сутрин директорът ме попита дали съм свободна следващия ден към девет. Отговорих утвърдително.

— Дъщерите ми ще се появят по телевизията в кимона. Бихте ли им помогнали да се облекат? — попита той.

— С удоволствие — отговорих.

Вече имах богат опит в обличане и гримиране на булки. Семейството ми живя дълго от този мой занаят. Разбира се, в Ню Йорк още нямаше японски козметични салони. Стана ми много приятно, че директорът ме помоли да облека дъщерите му.

— Добре, утре в осем ще дойда да ви взема с колата. Кимоната ще бъдат в кабинета ми — каза той и ме помоли да му дам адреса си. Поръчах му да вземе от изложбената зала голям сламеник, да го постеле на пода в кабинета си и да сложи голямо огледало.

— Много добре, много добре. Дъщерите ми ще се радват.

Директорът правеше всичко, за да ми намира добри ангажименти, и аз се зарадвах от сърце, че ще мога да се реванширам. Вечерта в седем и половина иззвъня телефонът. Обади се съпругата на директора.

— Госпожо Накамура, аз съм майката. Защо ме подминавате и настоявате вие да облечете дъщерите ми? — Гласът ѝ трепереше от гняв.

Загубих ума и дума. Едва успях да измъкна нещо за съпруга ѝ.

— Когато ви е помолил, трябваше да откажете. Аз съм тяхна майка и съм тук. Защо е нужно една абсолютно чужда жена да облича дъщерите ми? Къде е здравият ви човешки разум? Забранявам ви да се месите в семейния ми живот. Няма да ви позволя да се докоснете до дъщерите ми. В бъдеще не слушайте съпруга ми! — И тя тресна слушалката.

Ядосах се, че ѝ бях позволила да ме ругае така грубо, сякаш аз бях предложила да подготвя дъщерите ѝ за явяването по телевизията. От гняв и отчаяние избухнах в плач.

След няколко дни се състоя среща на японските съпруги, на която трябваше да присъствам. За разлика от днес, когато в Ню Йорк живеят десетки хиляди жени, тогава бяхме не повече от двадесет с японски паспорти. Разбира се, в тази цифра не влизаха японките, които бяха женени за американци или се бяха родили в Америка. В достопочтения хотел „Плаза“ се събраха двадесетина дами. Всички бяха съпруги на висши дипломати и ръководни служители на големите

експортни фирми (тогава в Ню Йорк имаше само седем филиала на японски фирми), както и служители в министерството на културата.

Не знам по каква причина бяха поканили и мен.

Когато пристигнах, госпожа Т. събираше сумите на рецепцията и показваше местата на дамите. Между всички тези високопоставени дами се чувствах не на мястото си и ми се искаше да не бях идвала, но сега вече не можех да го променя, затова седнах с лошо предчувствие на едно от задните места.

Бях единствената, която носеше кимоно.

— Присъстват дами, които живеят отдавна в чужбина, но някои от тях са дошли за първи път отвъд океана, затова сме решили да организираме редовни срещи и да си помагаме взаимно — обясни красноречиво госпожа Т.

— Първо трябва да се опознаем. Моля, разкажете къде сте учили. — Дамите на по-добрите места започнаха да се представят една след друга. Всички бяха получили превъзходно образование.

Изби ме студена пот. Не ми оставаше нищо друго, освен да кажа истината. Накрая дойде и моят ред. Когато се поколебах, госпожа Т. се намеси:

— Госпожо Накамура, вие сте наред! — После се обърна към другите дами и поясни: — Госпожа Накамура е много смела дама. Живее вече доста време в Ню Йорк, но продължава да носи кимоно. Освен това говори отлично английски. Сигурно сте следвали филология? Кое мисионерско училище сте посещавали?

Макар че много добре знаеше коя съм, госпожа Т. целенасочено засегна най-болната ми точка. Сигурно така се чувства мишката, когато котката си играе с нея. Вдигнах глава и я погледнах право в очите.

— За мисионерско училище не може и да се говори. Напуснах училище, след като завърших основната степен, и на шестнадесет години започнах да се уча в Шимбаши за гейша. Бих могла да обознача образованието си като „Диплома на гейша от Шимбаши“.

Ала госпожа Т. не се отказа.

— Какво? Посещавали сте училище за гейши? Какво се учи там? — попита злобно тя.

Вече бях готова да мина в нападение и събрах смелост.

— Изучавахме музика, изпълнения на шамисен, танци и песни, също така изкуството да се води разговор и добри маниери. И най-важното, научиха ни как да създадем приятна и забавна атмосфера за клиентите, които канят уважаемите ви съпрузи. Ето такива неща се учат в нашето училище.

Госпожа Т. ме погледна злобно и заповяда на прислужника да поднесе вечерята.

Съседката ми беше много мила дама. Лицето ѝ беше красиво, говореше изискан японски и много добър английски. Полагаше големи усилия да заглади безсрамието на госпожа Т. Явно беше усетила злобата ѝ и се учудваше на търпението ми.

Скоро след това сложих в директорската стая красив жълт нарцис.

— Прекрасно е — зарадва се директорът. — Американските нарциси са толкова хубави. — Ала после се поколеба и помоли с несигурен глас: — Госпожо Накамура, ще ви помоля да не слагате повече цветя в стаята ми. — И като видя слисаното ми лице, обясни: — Заради жена ми. Нали знаете.

Безмълвно изнесох вазата и я поставих в изложбената зала.

И до днес не разбирам защо госпожа Т. беше толкова зле настроена към мен. Може би някоя от гейшите в Осака беше омагьосала мъжа ѝ или се беше влюбила в него? Сигурно беше като в поговорката „Който мрази монаха, мрази и расото му“. За мое нещастие се оказах близо до нея в Ню Йорк и в мое лице тя видя възможността да си отмъсти на всички гейши. Никак не обичам да си спомням за онова време.

---

[1] Кита но Шинчи, известен традиционен квартал на гейши в Осака. ↑

NAKAMURA'S GIFT SHOP^[1]

Непосредствено след идването си в Ню Йорк започнах да демонстрирам японски кукли в изложбената зала на организацията. По време на обедната почивка, обикновено към дванадесет, идваха особено много зрители. Все пак се намирахме на Пето авеню. Силният интерес към Япония, който съществува днес, беше още в зародиш, почти не се предлагаха японски стоки, затова изложбеното помещение беше препълнено с любопитни, които бързаха да се възползват от редкия случай.

Правехме демонстрацията два пъти, в обедната почивка и към три. Първия ден рекламният шеф ни представи един американец:

— Това е приятелят ми Робърт. Офисът му е точно насреща. Той обича Япония.

Приятелят беше дизайнер на мебели. Сближих се с него и през изминалите тридесет години нееднократно ми е помагал. (Известно време бях омъжена за него, но за това ще разкажа по-нататък.)

По онова време Робърт беше на тридесет и три години. Той беше първият, който ме заведе в изискан ресторант и на шоу в Бродуей.

По съвета на рекламния шеф се регистрирах в агенция за модели и се представих за двадесет и седем годишна. По онова време първокласните модели печелеха по 100 долара на час, останалите по 75. Като азиатка аз бях причислена към втората група и ми даваха по 75 долара. Агенцията ми беше посредник на рекламни снимки (главно за списания, плакати и за телевизията). Работех не повече от два или три пъти месечно. Позирането в художествената академия нямаше връзка с тази агенция и печалбата беше само за мен, тъй като сама организирах дейността си.

Намирах си една добра работа след друга, не ми беше трудно да изпращам пари на близките си и дори успях да спестявам. Много скоро забравих обидите на госпожа Т.

Един японски интелектуалец, абсолвент на университета „Тодай“, бе решил да отвори магазин за подаръци. Предложи ми да му стана съдружник, като вложи известен капитал. По онова време в Ню Йорк почти нямаше магазини с японски стоки.

Исках да работим съвместно още от самото начало. За да обновим помещението, посегнах на оскъдните си спестявания. (От носталгия пазя документите, подписани от първия ми делови партньор. Те са спомен от един много важен период в живота ми и първата крачка по пътя ми към американския бизнес.) Помагах да запълним дупките в стените с гипс и да боядисаме помещенията. Докато стоях на стълбата с четка в ръка и вързани ръкави на кимоното и боядисвах, непрекъснато се кисках. Знаех, че изглеждам много смешна, също като в легендата за Ошичи на върха на огнената кула^[2]. Разбира се, тук никой не знаеше коя е била Ошичи от огнената кула...

Магазинът тръгна добре още от самото начало. Благодарение на доброто му разположение идваха много клиенти, главно хора на изкуството от развлекателния бранш. Посещаваха ни Еди Албърт, Пол Нюман, Уил Роджърс Джуниър, Розмари Клуни и Мици Кейнър. Идваха и известни японци като Хасегава Казуо, Мишима Юкио и Уно Чийо, които не бяха от развлекателната индустрия. Госпожа Уно издаваше модното списание „Стил“. Обикновено идваше придружена от секретаря си Йойо. Първия път двамата окачиха на витрината табела с надпис „Стил, клон Ню Йорк“ и я фотографираха.

Един ден ми хрумна идеята да открия самостоятелно магазин. Не беше нужно да е голям — просто едно малко помещение, което да ми дава възможност да изпращам достатъчно пари вкъщи.

За щастие имах добри връзки с търговците на едро. В онези години беше необичайно една млада японка лично да поръчва стоки при търговците на едро. Спомням си с най-добри чувства търговеца от Ню Йорк Мерхандайз, Том и мистър Гровски от „Пасифик Трейдинг“. Мистър Гровски беше към средата на седемдесетте. Беше известен като голям скъперник и не правеше подаръци, но незнайно по каква причина ми даваше щедри отстъпки и винаги ми помагаше.

В Манхатън вече бяха открити няколко японски магазина, евреи и китайци също продаваха японски стоки. Исках да избегна конкуренцията им и потърсих помещение за магазина в Бруклин.

В онези години Бруклин беше много красив квартал. Там се намираще колежът „Бруклин“, на ъгъла на „Чърч Авеню“ беше известната гимназия „Еразъм“, жилищата бяха за заможни хора. Открих чудесен магазин на ъгъла на „Флатбуш Авеню“. Малко помещение, само около 26 квадратни метра, с витрини от двете страни, които по-късно му донесоха прякора „Буркан със златни рибки“. Така се появи „Накамурас Гифт Шоп“.

В същата сграда беше кино „Риалто“ и това беше много удобно. Робърт се зае с ремонта и обзавеждането, където беше силата му. Плащах наем на собственика на „Риалто“.

Магазинът се намираще вляво от входа на киното. Вдясно имаше малка закувалня, в която предлагаша сандвичи, хамбургери и хотдог. Сервираща кока-кола, севън ъп и сокове. На бара работеше семейна двойка на средна възраст, а тригодишната им дъщеричка Синди беше истинска кукличка. Сутрин, когато отворях магазина си, тя идваше при мен и искаше да помага. Понякога се настаняваше на витрината. Нищо не можеше да я отклони от намерението ѝ, а когато ѝ кажех, че нямам нужда от помощ, избухваше в жален плач. Не можех да ѝ устоя и я оставях да прави каквото си иска. Беше достатъчно да ѝ връча един парцал за бърсане на прах и тя се чувстваше като възрастна. Понякога ме нервираще, но беше толкова миличка, че бързо забравях яда си. Познатите ме обвиняваха, че съм твърде отстъпчива, но аз всеки ден чаках с нетърпение идването ѝ. Когато отивах в магазина, тя вече ме чакаше, втурваше се към мен и ме прегръщаше. Имаше повече доверие в мен, отколкото в собствената си майка, която беше твърде заета с работа. Тъй като у дома беше заобиколена само от възрастни, още преди да навърши четири години, Синди говореше като възрастна. Много е сладко, когато едно толкова малко момиченце говори като възрастна дама.

Както вече споменах, гимназията беше в непосредствена близост и след края на часовете магазинът ми се пълнеше с тийнейджъри. Влизаха и излизаха, пипаха всички изложени неща и не купуваха нищо.

Добре, че си имах малката пазачка. Когато момчетата и момичетата влизаха в магазина и започваха да оглеждат изложените стоки, иззад някоя етажерка изскачаше малко момиче и извикваше:

— Какво желаете, моля? — Дори само фактът, че малката се появяваше така внезапно и питаше за желанията и парите им, беше изненада за учениците. — Желаете ли да купите нещо? — питаше Синди. Ако ѝ отговаряха отрицателно, заповядваше строго: — Тогава не пипайте нищо. — И даже ги пляскаше през пръстите с малката си ръчичка. Учениците ѝ се сърдеха и я наричаха „глупаво хлапе“. Съседките ми смятаха, че съм дресирала много добре Синди. Това нямаше нищо общо с истината, но е факт, че докато тя беше там, не стана нито една кражба. Сигурно прямите ѝ въпроси за парите плашеха изкушените да откраднат.

Когато навърши четири години, Синди тръгна на детска градина и започна да идва при мен малко след обяда. Родителите ѝ често се извиняваха, че са я оставили при мен на отглеждане, и се реваншираха с подаръци, но за мен Синди беше просто едно сладко малко момиченце, с което се разбирах много добре.

През есента детската градина организира празненство, на което Синди се прояви като майсторка на трапец. Разбира се, тя само се разходи по сцената и в средата направи кълбо, но изявата ѝ беше безкрайно приятна. Облечена в лилава тюлена рокличка, с голяма фльонга в косата, за мен тя беше най-красивото между всички деца в градината. А фактът, че беше само четиригодишна и се изразяваше като възрастна дама, я правеше още по-интересна.

Впрочем директорката и възпитателките в детската градина останаха смаяни, когато се запознаха с мен, защото Синди беше разказала на всичките деца и възрастни, че си има една малка японска приятелка. „Аз си играя с нея всеки ден. Много е красива. Мисля, че е голяма колкото мен.“ Това било обяснението ѝ.

Възпитателките и децата очакваха да видят четиригодишно японско момиченце и когато майката на Синди ме представи, всички бяха много учудени.

— Ах, вие ли сте приятелката на Синди? — Смехът ни нямаше край.

В моя красив малък магазин имаше почти всичко, като се започне от японски купички за чай и съдове. Много си го харесвах. Излагах бебешки дрешки, жакети и кимона. На пазара тъкмо се бяха появили халати от тънък найлон с машинно избродирани тигри, Фуджияма и черешови цветчета, които наричаха „кимона“. Японските

юката и кимоно-жакети се продаваха много добре. Госпожа Иида Миуки, както винаги отзивчива, ми изпращаше платове за кимона с дребни шарки или по-големи пейзажи. Шиех сама всички дрехи, които носех по време на панаириите и като модел.

По онова време в Бруклин живееха много млади японки, омъжени за американски войници. Запознах се и с две момичета, които следваха в Бруклинския колеж. Всички те идваха често при мен. Тъй като копнеех за звука на японската реч, влизах в магазина ми поне веднъж дневно и скоро малкото помещение стана място за срещи на японците в Бруклин.

През пролетта семействата на японците отиваха на излет, за да видят черешовите цветове. Японската част на ботаническата градина в Бруклин беше малка, но пътят към нея беше обграден от черешови дървета. Гледката беше прекрасна. И днес съюзът на японците в Америка организира празник на черешовите цветчета. През есента посещавахме чудесния мотел „Пред планината“, изграден от японски архитект в стила на наколните жилища, за да наблюдаваме пъстрите есенни листа. Робърт беше купил голямо комби и често си организирахме пикници.

Когато реших да открия магазина, възникна проблем: не бях американска гражданка. Реших го, като се омъжих на хартия за Робърт.

Вече мога да кажа истината, тъй като и двамата не сме в първа младост. Робърт е служил в американската флота и е бил изпратен в Италия. На самолетоносача, потопен от германците, загинали двеста войници. Робърт оцелял, но загубил мъжествеността си.

Това не ме смущаваше. В Япония бях разбрала какво означава страстна и отчаяна любов. Вече не се интересувах от сложните връзки между двата пола. Желаях само душевна опора. Ако не се бях омъжила за Робърт, трябваше да си купя името на американски гражданин, за да мога да открия магазина. Затова бях много благодарна, че един заслужаващ доверие, честен мъж изяви готовност да води с мен живот, от който обичайната плътска връзка беше изключена. Освен това той пое основната работа по обзавеждането на магазина, от вътрешната архитектура до фирмената табела. Той беше моето спасение.

— Мъжът ви е американец, но е сдържан като японец — учудвах се познатите ми. Нямах намерение да им съобщавам

подробности. Естествено, че беше съдържан, нали не бяхме истинска двойка.

Магазинът процъфтяваше, едновременно с това ме ангажираха на всички панаири и дните минаваха като насън.

Понякога ме молеха да доведе още няколко японки. Заемах на японските студентки и съпруги кимона и оби, правех им прически и им обяснявах как да се държат. Получавах повече предложения, защото работодателите ми очакваха да им заведе още четири или пет японки с красиви кимона.

Демонстрирах икебана, провеждах чайни церемонии, правех рекламни продажби. Работодателите оставаха най-доволни, когато имаха на разположение повече японки.

Придружителките ми бяха много щастливи, че вместо да си седят вкъщи и да перат, да готвят или да сменят пелените, можеха да се облекат в красиви кимона и да работят в елегантна обстановка. Освен това печелеха по три долара и петдесет на час, даваха им обед и вечеря. Жените, които имаха свекърви, се радваха, че имат възможност да им дават собствени пари за гледането на децата. Понякога получавахме и рекламни подаръци.

Една от жените, които работеха с мен, беше изключително красивата Барбара Нагай. Баща ѝ беше японец, майката шведка, която някога спечелила пето място в конкурса за мис Америка. Барбара имаше класически черти на лицето и очевидно беше наследила най-доброто от двамата си родители. (Според мен децата от смесени бракове са много красиви даже когато родителите им не са такива.)

Когато Барбара дойде за първи път с мен на панаира за подаръчни стоки, реших да ѝ облека синьо кимоно с изрисувани черешови цветчета. В него тя изглеждаше невероятно екзотична и правеше силно впечатление. Беше толкова красива, че всички посетители се обръщаха след нея. Лицето ѝ беше с японски черти, но кожата ѝ беше много светла, а косата кестенява.

Докато работеше на панаира за подаръци, Барбара получи предложение за постоянна работа от един познат търговец на едро, който я въведе в света на сделките. Барбара научи много неща за вноса и износа и днес заедно със съпруга си, който е англичанин, ръководи голямата търговска фирма „Греъм Трейдинг“. Винаги казва, че само на мен дължи успеха си. Дъщеря ѝ Ким е по-красива дори от майка си.

Семейството поддържа голяма кантора, в която работят тридесет служители.

Благодарение на панаирите преживях много интересни неща и обиколих Америка. В началото работех само в Ню Йорк, по-късно ме ангажираха на панаирите за подаръци в Атлантик Сити (Ню Джърси), в Синсинати (Охайо) и в Далас (Тексас). Стигнах чак до Уинипег в Канада.

За магазина назначих една еврейска дама, която имаше достатъчно пари, но скучаеше. През лятната ваканция ми помагаша няколко гимназистки. Така не се налагаше да прекъсвам постоянното си пътуване между панаирите и ревютата.

Имах едно голямо желание: да доведе сина си в Америка, да го изпратя в американско училище, а после и в университет. Баба и мама бяха вече много стари и бях решена на всяка цена да доведе момчето си в Америка. Това беше целта на живота ми и работех неуморно, за да я осъществя.

Панаирът на коприната в Синсинати беше много важен за кариерата ми. Бях ангажирана от един американски фабрикант на коприна. В „Хилтън“ бяха построени повече от триста щанда на фирми за производство и търговия с коприна от всички щати. Предлагаша се не само платове, но и конци.

Моят щанд беше на американската фирма „Адвансид Силк“. Тя произвеждаше конци, с които шиеха кожени обувки и чанти. Директорът, мистър Филип, ме помоли да подредя щанда. В левия ъгъл направих малка каменна градина, вдясно окачих разцъфнали черешови клонки, на сандъчетата с черно-бяла шарка като шахматна дъска подредих различни конци, готови обувки и ръчни чанти. На черешовите клонки бяха закрепени листчета с името на фирмата. Организирах състезание между 311-те щанда и моят получи първата награда. След това фирмата ме ангажираше винаги когато излагаше стоките си.

На петия ден на панаира, след края на работното време (от десет сутринта до десет вечерта), мистър Филип покани всички свои служители на вечеря. Нощувахме в „Хилтън“, където се провеждаше панаирът. Хотелът беше отличен, но тъй като всеки ден вечеряхме и обядвахме в ресторанта му, тази вечер всички изказаха желание да

отидат някъде другаде и шефът, който познаваше много добре Синсинати, удовлетвори желанието ни. Събрахме се около двадесет души с шефа, сина му, един от членовете на надзорния съвет, началника на отдел „Продажби“, съпругите им и младите чиновници. Отидохме в големия нощен клуб „Бевърли Хилс“, който не беше в Охайо. Минахме по мост и се озовахме в съседния щат Кентъки. Клубът беше много популярен, във вечерното шоу се представяха изявени творци.

Разпределихме се в пет коли и потеглихме. Господата бяха в смокинги, дамите във вечерни рокли. Аз бях облякла лавандуловосиньо вечерно кимоно с пеперуди и седях между мистър и мисис Филип.

В началото малко завиждах на американските съпруги, които винаги придружават мъжете си на вечерните забавления. Когато японска фирма организира прием, не присъства нито една от жените на ръководните служители. Дори днес (1987) съпругите не вземат участие във фирмените приеми. Дамите отиват със съпрузите си на прием у посланик или консул, но почти никога не се явяват на приемите на търговските фирми.

След като заехме местата си в клуба, келнерът донесе менюто. Всички освен мен взеха аперитив. От шестнадесетата си година съм гейша, но винаги съм избягвала алкохола. Бях си създала правилото да не пуша и да не пия. Освен това гостите не обичат пияни гейши. Под влияние на алкохола могат да се случат твърде неприятни неща, например да ти се изплъзне нещо, което не си искал да кажеш. Много хора са на мнение, че гейшата трябва да пие, но повечето от гейшите, които пият, компенсират по този начин липса на теми за разговор и творчески способности.

При бар-дамите и хостесите е друго. Те ядат и пият, за да увеличат оборота... За гейшите беше и е неприлично и табу да ядат и пият пред гостите. И до днес нито пия, нито пуша. Явно тялото ми не приема тези отрови.

Онази вечер сътрапезниците ми се стараеха да прогонят умората с коктейл, докато дойде яденето. Прочетохме в менюто „пиле върху ориз“, освен това имаше стек и различни френски ястия. Мистър Филип предложи да изберем пиле върху ориз. Заедно със салатата ястието струваше 25 долара, което ме учуди безкрайно, защото в онези

години 25 долара бяха нечувана цена за чиния пиле с ориз. По-късно разбрах, че в цената са включени изпълненията на известните артисти. Все пак това беше по времето, когато едно пътуване с метрото струваше петнадесет цента.

Скоро започна изпълнението на комика Джими Дюран. Той беше минал петдесетте, главата му беше почти гола (като на Кингоро в Япония). Макар че голата глава беше фирменият му знак, тази вечер носеше катраненочерна дълга перука и зрителите умираха от смях. Обкръжен от десетина красиви танцьорки, той пееше весела песничка и играеше степ. Номерът беше наистина чудесен.

Следващият изпълнител беше Уейн Нютън, едва шестнадесет-или седемнадесетгодишен, който пееше с момичешки глас. Днес е на средна възраст и има много мъжествен дрезгав баритон. Комбинацията между седемдесетгодишния мъж, шестнадесетгодишната изгряваща звезда и красивите момичета беше много забавна и шоуто ни достави голямо удоволствие.

Към края на вечерта излязох до тоалетната. Всичко беше от мрамор, сякаш бях в дворец. Крановете бяха златни, водата струеше от рибешки глави. Една мексиканка ми подаде кърпа за ръце. Хората ѝ даваха по 25 или 50 цента. Днес в нюйоркските хотели работят предимно черни жени, тогава бяха главно изрусени испанки или мексиканки.

Когато излязох от тоалетната и случайно завих надясно, видях голяма и тежка кадифена завеса. Един мъж в смокинг и две дами във вечерни рокли изчезнаха зад завесата.

Обзе ме любопитство. Минах през завесата и видях стълба, която водеше надолу. Тръгнах след двете дами и господина и се озовахме пред блестяща черна врата. Господинът почука три пъти в особен ритъм. Вратата се отвори веднага и тримата се плъзнаха безшумно навътре. Тъй като много исках да видя какво има зад вратата, почуках в същия ритъм. Отвориха ми и ме пропуснаха да вляза.

Бях толкова изненадана, че едва не извиках. Пред мен се простираше огромна зала — намирах се в игрално казино. Имах чувството, че съм в зала за сумо в Токио. На четири места бяха издигнати кули, откъдето наблюдаваха по двама пазачи. По-късно научих, че измамниците се виждат най-добре отгоре.

В началото изпитах уплаха, после колебливо приседнах край една маса, защото младите мъже, които раздаваха картите, бяха много красиви и се усмихваха подканващо.

Масата беше като за ма-джонг. В залата имаше общо четиридесет маси. Един рус и замайващо красив младеж ме попита дали бих желала да опитам.

Трябваше да хвърля 25 цента в малка кошничка и да натисна едно число. Кошничката се завърташе и монетата изчезваше или се разтрояваше. Окуражена от любезната усмивка на младежа, хвърлих 25 цента в кошничката и натиснах числото седем. Кошничката се завъртя и се чу ясен звън на двадесет и петцентови монети. Следващия път сложих две монети отново на седем и този път спечелих два долара.

На съседната маса играеха карти. Играта беше примитивна. Ако картата, назована от играча, беше по-висока от онази, която изтеглеше раздаващият, той печелеше четирикратно повече от заложената сума. И там раздаващият беше красив млад мъж, който ме покани да опитам. Извадих банкнота от един долар. Впрочем повечето млади мъже приличаха на италианци. Преобладаваха тъмните красавци, но имаше и няколко с руси коси и сини очи, които ми направиха силно впечатление.

Играх на карти и спечелих четири долара; удоволствието от играта нарастваше и ходех от маса на маса, докато накрая двадесет и петте цента се превърнаха в 42 долара. Невероятно: наистина държах в ръка 42 долара, които междувреме бях разменила в банкноти! При това бях тук само от половин час.

Все още се учудвах на голямата си печалба, когато ме заговори грамаден мъж, приличен на боксьор, с ужасяващ белег на бузата и магарешки уши.

— Хай — поздрави той и показа големите си бели зъби.

Уплаших се до смърт. Реших, че искат да проверят дали не съм измамничка. Освен че бях японка, скромният ми залог от 25 цента бе нараснал на цели 42 долара. Мъжът с белега улови ръката ми и ме поведе към задната част на залата.

— Оттук — каза той.

Отвори ми вратата, която се намираще зад последната рулетка и се озовахме в елегантен салон, издържан в син цвят. Управителят на

казиното, около четиридесетгодишен господин в смокинг, който приличаше на Лоурънс Харди, се изправи и ме поздрави учтиво.

— О, нашата японска гостенка!

Очаквайки, че ще ме обвини за спечелените 42 долара, побързах да обясня:

— Започнах с двадесет и пет цента. После отидох на масата за карти. След това... — Оставих монетите и банкнотите на бюрото му. — Изведнъж станаха 42 долара... Извинете, аз не разбирам нищо от тези игри. — Започнах да заеквам.

— Няма нищо, няма нищо — отговори с мека усмивка управителят. — Имали сте щастлив ден. Но аз имам една молба към вас. Това нещо пристигна тази сутрин от Япония, от Нагоя. — Той ми показва игрален автомат пачинко и обясни, че иска да ме снима.

Скоро се появи фотографът и направи много снимки. На някои бях сама с автомата, на други с управителя. Накрая господинът ми благодари сърдечно, подари ми голяма кутия бонбони и ме изведе навън.

Семейство Филип и останалите бяха много разтревожени от отсъствието ми. Бях казала, че отивам в тоалетната, но се забавих много повече от обичайното. Мисис Филип решила, че ми е станало лошо, и отишла в тоалетната, но естествено не ме намерила. Никой нямал представа къде съм отишла. Синът на шефа изказал предположение, че съм била отвлечена от мафията, която беше всемогъща в този бранш, и всички трепереха от страх. Безкрайни бяха облекчението и радостта им, когато се върнах усмихната, под ръка с очарователния управител и с голяма бонбониера в ръце.

— Искях само да направя няколко снимки на тази прелестна японска дама пред японския игрален автомат, който получихме тази сутрин. Много ви благодаря — каза управителят и на сбогуване целуна ръката ми. — Моля, поръчайте си, каквото искате — обърна се той към компанията и даде знак на келнера. Когато започна следващото шоу, ни сервираха по едно питие за сметка на заведението. Настроението се повиши.

— Какво ви подариха? — поинтересува се мистър Филип и аз му показах голямата бонбониера. Показах и 42-та долара, които бях спечелила с моите 25 цента.

Под червената панделка, която украсяваше кутията, беше закрепен плик, в който намерих банкнота от 50 долара.

— За снимки на нюйоркски модел пред автомат пачинко петдесет долара са малко. Трябваше да поискате още петдесет — заяви мистър Филип и всички се засмяха.

След една година нощният клуб „Бевърли Хилс“, от който имах толкова приятни спомени, изгоря напълно. Често се питам какво ли е станало с красивия и любезен управител на казиното...

---

[1] Nakamura's Gift Shop (англ.) — Магазинът за подаръци на Накамура. ↑

[2] В тази легенда момичето Ошичи се подслонява в храм по време на голям пожар в Едо и се влюбва в един от служителите. За да го види отново, тя предизвиква втори пожар. Изобличават я и я изгарят. ↑

АГЕНЦИЯ ЗА ЗАПОЗНАНСТВА И ЖЕНИТБИ, ОСНОВЕН КЛОН НЮ ЙОРК

С времето завързах по-тесни връзки с някои от японците и американците, които посещаваха магазина ми.

Тъй като магазинът ми беше на тъгъл и се виждаше отдалеч (нали затова беше получил прякора „буркан за златни рибки“), влизаха много хора, не само японци, понякога случайно и от чисто любопитство.

Много млади банкови служители, начинаещи лекари и новоназначени адвокати бяха мои клиенти. В неделите често ги канех на обед и се забавлявахме чудесно.

По онова време в Ню Йорк имаше само три японски ресторанта, които бяха много скъпи и младите хора не можеха да ги посещават. Затова ги канех на домашно ядене и всички в един глас твърдяха, че е много вкусно.

Към „семейство Накамура“ принадлежаха Чиеко (която следваше английска филология в Бруклинския колеж), Фужие (омъжена за американец от немски произход с четиригодишен син), Фумико (мъжът ѝ беше норвежец) и Кайо (която беше разведена и живееше трудно с малката си дъщеря). Младата жена беше склонна към депресии и ние се опитвахме да поддържаме духа ѝ бодър. Към нашия кръг принадлежеше и госпожа Судо, неомъжена учителка по икебана. Изненадахме се много, когато разбрахме, че е минала четиридесетте, защото бяхме сигурни, че е най-много на тридесет. Госпожа Судо беше мила дама със спокойни движения и нежен глас. Младите хора много обичаха да я слушат.

Всички останали бяха между двадесет и двадесет и четири годишни. Макар да имаха съпрузи американци, младите японки говореха на различни диалекти: Фужи на шикоку, Суми на киушу, Фумико говореше като жителите на долно Токио, а Кайо беше от Осака.

Младите дами използваша магазина ми като място за срещи, тъй като копнееха да си говорят на японски. Разговаряхме на различни теми и често забравяхме, че ни чака работа.

Доктор Ишии, млад лекар, често ни правеше компания. Наблизо имаше общежитие за лекари, в което живееха доста японци. Той ме посещаваше почти всеки ден и на влизане викаше „Мамо!“, а аз го наричах „моя син, доктора“. Всички момичета изпитваха доверие към доктор Ишии и го наричаха „големия брат“.

Докторът не беше особено красив, но много силен и мъжествен. Видът му будеше доверие и аз бях убедена, че го очаква голямо бъдеще.

Днес, след тридесет години, доктор Ишии е сърдечен специалист, професор в един американски университет. Понякога му ходя на гости или той и съпругата му идват у нас. Както по-рано, той ме нарича нежно „мамо“ и това ме радва повече от всичко друго...

Тъй като „големият брат“ беше лекар, всички имаха чувството, че са в сигурни ръце и по всяко време имат право да се разболеят. Въпреки това само една от нас се разболя.

Един ден госпожа Судо, както винаги напълно спокойна, каза, че се чувства зле. Веднага повикахме доктора и той я отведе в болницата.

Лекуващите лекари бяха американци, а госпожа Судо не знаеше нито дума английски. Ала присъствието на доктор Ишии я окуражаваше и тя постъпи в болницата без възражения. Оказа се, че има миоми на матката и трябва да бъде оперирана. Докторът я увери, че операцията е лека, и всички се успокоихме.

Госпожа Судо остана доста време в болницата, която за щастие беше наблизо и можехме да я посещаваме всеки ден. Понякога ходех сутрин, друг път на обед, а понякога и вечер. Разбира се, имаше строго установени часове за свиждане. Ала тъй като болницата беше сравнително малка и устроена по европейски образец, пък и аз бях „майка“ на доктора, винаги ме пускаха при болната.

Направи ми впечатление, че винаги, когато влизах, докторът седеше до леглото на госпожа Судо. Това ме успокояваше и се радвах на вниманието му.

Госпожа Судо бе изписана, но известно време трябваше да се щади и ние ходехме да ѝ готвим.

След десетина дни докторът ми се обади по телефона и ме помоли да поговорим.

— Добре, заповядай в магазина — поканих го.

— Ти си единствената, с която мога да говоря за това.

Беше необичайно, че не се беше мяркал цели десет дни; може би имаше парични затруднения. Дали искаше да говори с мен за датската сестра, която го преследваше? Или беше решил да ухажва някоя от младите ми приятелки?

Като „майка“ аз, разбира се, бях много загрижена за бъдещето на така харесвания от жените свой син.

В крайна сметка се уговорихме да се срещнем в едно кафене.

— Искам да се оженя, мамо. — Едва сега разбрах защо не пожела да говори с мен в магазина, където вечно имаше хора. Попитах го коя си е избрал и той назова госпожа Судо.

Извиках невярващо. Той беше на двадесет и осем, а госпожа Судо на четиридесет. Решението му дойде неочаквано и ме изненада. Но ние бяхме в Америка, а не в Япония.

Нали самата аз се бях омъжила за човек, десет години по-млад от мен. Тогава роднините и обществото се бяха отнесли с мен като с престъпница. Прекарах трудни години и в крайна сметка избягах в Америка, за да не рухна окончателно. Бракът ни стана жертва на любопитството и злобните приказки на хората. В това отношение Америка е съвсем различна от Япония. Никой не мисли да разруши нечий брак, когато мъжът и жената са щастливи.

— Обмисли ли добре решението си? — попитах.

— Никога няма да намеря жена, толкова мека и женствена като нея. Не искам друга.

Трябваше да му кажа още нещо.

— Имам една молба към теб. Останете в Америка. Не се връщайте в Япония.

— Права си. Знам, че ако се върна в Япония, няма да бъда щастлив. Решил съм да ме погребат в Америка — отговори решително той.

Ако се бях запознала с Н. в Ню Йорк и ако бяхме живели тук, със сигурност нямаше да се разделим...

На следващия ден ми се обади госпожа Судо. Изглеждаше необичайно смутена и гласът ѝ едва се чуваше.

— Сгодих се за доктор Ишии.

— Моите най-сърдечни благопожелания. Моля ви само да го подкрепяте във всичко. Сигурна съм, че той ще постигне много в

Америка, но се нуждае от вашата помощ. Той е прекрасен човек — поздравих я аз.

На следващия ден разказах на момичетата и те се смаяха.

След седмица вече пътувахме с колата на Робърт към гражданското отделение, за да отпразнуваме сватбата. Робърт и аз бяхме свидетели на булката, а една приятелска двойка — на младоженеца. Празнувахме в италиански ресторант. Момичетата бяха въодушевени и всички искрено пожелаха щастие на младата двойка.

За бъдещите деца би било голямо разочарование да не могат да видят сватбени снимки на родителите си. Затова фотографирахме доктора в официалното кимоно с герб (впрочем той изглеждаше невероятно красив в кимоно-жакет и панталон) и госпожа Судо, която носеше бяло булчинско кимоно от американски брокат.

Днес, след тридесет години, тази снимка виси в салона на красивата им къща в Масачузетс. Докторът е станал много представителен мъж и е олицетворение на преуспял учен в най-добрите си години. Жена му изобщо не е остаряла, което не престава да ме учудва. Всички смятат, че тя е по-млада от него. Завиждам им. Двамата бяха благословени със син, който също ще стане лекар.

След тях двамата запознах още много други подходящи един за друг двойки. Разбира се, имаше и такива, които не се разбраха. Тъй като ожених доста хора, започнах да се наричам „Бюро за запознанства и женитби, главен офис Ню Йорк“. Минаха цели тридесет години оттогава и повечето от двойките, които събрах, водят щастлив семеен живот.

Четиридесет и пет годишнината на ботаническата градина в Бруклин беше значително местно събитие, на което се представих с още шест или седем момичета в кимона. Фуджи щеше всеки момент да роди, терминът ѝ беше само след няколко дни, но много държеше да участва.

Всички бяха загрижени да не би болките да започнат по-рано, но тя наложи своето и се качи на сцената с издутия си корем, неумело скрит зад ръкавите на кимоното.

— Фиданките, които преди петдесет години ни бяха изпратени от Япония, вече са големи дървета... Черешовите дървета във Вашингтон са също така красиви като дърветата в нашата ботаническа градина —

започнах на английски. Шест японки с чадърчета за слънце излязоха на сцената и представиха кратка пиеса. Бившият кмет на Токио, Озаки Юкио, изпратил черешови фиданки на град Вашингтон и на ботаническата градина в Бруклин. Както винаги, посетителите снимаха усърдно. На фона на разцъфтелите черешови дървета изглеждахме наистина прекрасно. Фуджи старателно криеше корема си зад чадърчето. Всички стояха прави, само тя седеше. Момичетата не преставаха да я дразнят:

— И да не ти хрумне да родиш точно сега! — Треперех от тревога за бъдещата майка, но представлението мина гладко и без произшествия.

След три дни Фуджи роди момиченце. Продължихме да си организираме пикници, грижехме се заедно за бебето. Имахме си една малка дъщеричка. Днес младата Фуджико следва право и иска да стане адвокат...

Магазинът и домът ми бяха любимо място за срещи на младите японци. Разбира се, те усещаха болезнено липсата на родителите си, някои се чувстваха самотни и чужди в голямата далечна страна. Младите жени, омъжени за американци, копнееха да си поговорят на японски. В неделя идваха много хора и макар че приготвях само прости ястия като оден, тонкасу и ориз с къри, всички хвалеха яденето ми. Оттогава минаха тридесет години, но жилището ми и днес е пълно с млади хора. В Ню Йорк вече има безброй японски ресторанти, но цените не са по джоба на студентите. При мен могат да си побъбрят на японски и да се нахранят с японско ядене и те ценят високо тази възможност. Всяка неделя къщата ми се препълва с японски младежи. Казват ми, че като се заобикалям с млади хора, пазя младостта си, и това сигурно е вярно.

Всяка неделя бързам да изясня един важен въпрос.

— Аз обичам да готвя, но мразя да мия чинии, затова ви моля да свършите сами тази работа. — След обяда младите хора се натъпкват в тясната ми кухничка и старателно мият чиниите.

Тъй като японските студенти често водят колегите си, разговаряме на много различни езици: японски, китайски, филипински, английски и испански. Някои са много несръчни с пръчиците (разбира се, това не са японците и китайците). Когато съм заобиколена от млади хора, винаги се чувствам прекрасно.

— Един ден някой от вас непременно ще получи Нобелова награда — казвам им. Онези, които преди тридесет години ядяха при мен ориз с къри и чорба, днес са преуспели личности. Станали са членове на надзорни съвети, директори, а онези, които бяха начинаещи лекари, сега са професори.

Когато съм в Япония, младите ми приятели идват да ме видят. Последния път (през юни 1986) много от родителите на младите ми приятели, както и бившите студенти, днес изтъкнати личности в икономиката и обществения живот, дойдоха лично в ревю-театъра на Шимбаши, където беше представена книгата ми.

Бях истински щастлива да ги видя.

Ню Йорк се е променил много оттогава. Преди тридесет години свършвах работата си на изложенията в десет, спокойно отивах да вечерям с колегите и спонсорите и след полунощ се прибирах вкъщи по улиците на Манхатън и Бруклин, без да се боя от нищо. Младите жени пътуваха съвсем спокойно с метрото в нощните часове.

Преди тридесет години Ню Йорк беше спокоен град. Престъпността беше ограничена. Къде изчезна градът, в който жените и децата се разхождаха спокойно ден и нощ? Беше толкова хубаво, толкова мирно... Днес никой не може да си представи онова благословено време. Винаги си спомням с копнеж за онези прекрасни години.

СИНЪТ МИ ИДВА В НЮ ЙОРК

Най-после успех.

Синът ми Масао щеше да дойде при мен в Америка. Процедурата по идването му се оказа невероятно сложна.

Трябваше ми американски гражданин, който да стане поръчител, трябваше ми и документи за имущественото му състояние, настоящата му работа и месечните му доходи. Всички документи трябваше да се представят в имиграционната служба. Друг куп документи изпратихме в Япония. От своя страна, синът ми трябваше да събере десетки документи и да ги представи в американското посолство, което след това се свързва с тукашната емиграционна служба. Синът ми трябваше да се яви в американското посолство в Япония, за да получи одобрение за пребиваването си. Накрая изпратих на Масао самолетен билет и зачаках пристигането му.

Цялата тази операция беше абсолютно ново преживяване и за мен, която и без това няхах представа от тези неща, и за Робърт, който беше поръчител, но не познаваше процедурата. Неочаквано дойде любезна помощ в лицето на Стенли Окада, който беше началник на пътническо бюро.

Той не само събра всички необходими документи в Ню Йорк, но и изпрати при сина ми в Токио свой приятел от Камакура, който уреди всички въпроси с документите. Освен това го придружи на интервюто в американското посолство и го изпрати до стълбичката на самолета.

По отношение на формалностите не можехме да очакваме много от едно шестнадесетгодишно момче, но благодарение на помощта на Стенли Окада синът ми най-после успя да отлети за Ню Йорк. Бях безкрайно благодарна на господин Окада, че се погрижи за всичко и не ни взе повече от дребните такси, които се плащаха в пътническото бюро. До края на живота си няма да забравя отзивчивостта му.

Докато синът ми беше още в средното училище, мама и баба починаха скоро една след друга. Много ми се искаше да отлетя за вкъщи, но с това щях да унищожа всичко, постигнато досега. (Молбата ми за безсрочно пребиваване тъкмо се движеше между инстанциите.)

Исках при всички обстоятелства да остана в Америка. Тъй като получих само телеграми с новината за смъртта, връщането ми беше излишно. Освен това, за да бъда докрай искрена, мама и баба бяха студени, жестокосърдечни жени, които ми бяха причинили много страдания преди и по време на войната, да не говорим след това. Ако се бях върнала в Япония, сигурно никога нямаше да замина обратно за Америка. Затова предпочетох да остана и да работя упорито, за да събера пари за идването на сина си.

Най-после успех. Аз, Робърт, майката на Робърт, Чиико и госпожа Судо се събрахме в комбито на Робърт и заминахме за летището да посрещнем Масао. Момчето ми беше станало голямо и изглеждаше като истински мъж. Когато заставах пред него и видях, че е станал по-висок от мен, очите ми се напълниха със сълзи.

Не ми беше лесно всеки месец да изпращам издръжка на сина си в Япония и освен това да пестя пари за пътуването му. Тъй като майката на Робърт имаше голямо жилище, обзаведохме две стаи за нас и за сина ми. Достави ми голямо удоволствие да сложа нови тапети, да купя хубав килим, ново легло и спално бельо.

Много отдавна имах намерение да го взема при мен в Америка и да му дам американско образование. Само заради това бях работила. И днес вярвам, че никой не може да се вживее в щастието, което изпитах на летището, когато най-после заставах лице в лице със сина си.

Ала Масао не изглеждаше особено щастлив и мълчеше упорито. Не поздрави нито Робърт, нито майка му, камо ли пък Чиико и госпожа Судо. В колата го настаних на първата седалка и седнах до него.

— Всичките ми приятели са много заети и въпреки това намериха време да дойдат да те посрещнат на летището. Няма ли да им кажеш добър ден?

— И без това не исках да идвам — отвърна той.

— Така ли? И защо дойде?

— За да ти отмъстя.

— Да ми отмъстиш? Защо?

— Защото ме остави сам толкова дълго време. Най-вече не мога да ти простя, че си била гейша. Освен това съм отвратен, че си се омъжила за чужденец.

Той наистина искаше да ми отмъсти.

Когато се опитах да му обясня, че без американски поръчител никога нямаше да дойде в Америка, че за откриването на магазина си трябваше да благодаря само на Робърт и че условията за емиграция в Америка са много строги, той отговори:

— Млъкни. Аз съм дошъл да отмъстя на мръсната си майка.

Робърт и майка му, които не разбираха японски, вероятно бяха очаквали, че синът ми ще ме прегърне, сияещ от щастие. Възцари се унило мълчание, двете ми приятелки не казваха нито дума. Чиеко и госпожа Судо ме поглеждаха несигурно. Можех само да им се извиня, че специално ги бях довела на летището. Срамувах се, като никога в живота си.

Вкъщи му показах двете стаи, които с толкова любов бях обзавела за него.

— Какви са тези работи? Не знаех, че ще живеем с чужденци — заяви обвинително той.

На следващия ден го заведох в магазина. Чиеко, госпожа Судо, Фуджи, Айко, Шизуко, всички го поздравиха сърдечно с добре дошъл.

— И какъв прекрасен японски говори!

Като майка, това ме зарадва много. Езикът и държанието, които беше научил от двете си баби, бяха безупречни. Представих го на всичките си приятели и, слава Богу, той отговори на въпросите им сравнително благосклонно...

Ала от този ден нататък за мен настана истински ад. Когато излизахме, той отказваше да върви редом с мен и минаваше от другата страна на улицата.

— Позорно е да имаш майка, която е била гейша. И на всичкото отгоре омъжена за чужденец. — Красиви думи употребяваше само пред другите. С мен се държеше отвратително.

Когато в магазина ми влизаха американски клиенти и им обяснявах какво предлагам (както го изискваше професията ми), той се оплакваше горчиво.

— Пфу, как любезничиш с американците!

Когато се срещнахме с хората от агенцията за модели, синът ми строго заяви на ученическия си английски:

— Тя е на четиридесет и пет. Лъже ви.

Получавах поръчки само защото се представях за тридесетгодишна. Защо му трябваше да ме нарече лъжкиня и да издаде

истинската ми възраст? Не разбираше ли, че ме лишава от доходи? Никой не може да разбере колко дълбоко бях наранена. Той наистина беше дошъл да ми отмъсти. И постигна всичко, което искаше.

— Ще се радвам много, ако останеш в Америка — казвах му.

— Да не искаш да работя в този проклет сувенирен магазин и да се кланям на американците?

— Не съм казала такова нещо. Магазинът ми е малък, но го поддържам, за да мога да се грижа за издръжката ти. Моето желание е да посещаващ американски университет.

— Аз съм тук само за да ти отмъстя — гласеше отговорът.

Синът ми се чувстваше като възрастен, но беше само шестнадесетгодишен. Не можех да му обясня, че с Робърт не сме истинска брачна двойка. Каквото и да казвах, той не ме слушаше.

Синът ми се отвращаваше от работата ми в магазина. Всичко в Америка го отблъскваше. Не правеше нищо, само се оплакваше и мързелуваше. Реших да го изпратя в близкото училище и положих много усилия, за да го запишат.

Не можех да затворя магазина си само защото синът ми бе дошъл в Америка. Започвах работа в десет сутринта. Заради киното имахме клиенти до късно вечерта и не можех да затворя в пет или шест, както правеха другите магазини. За щастие майката на Робърт готвеше на сина ми и така ме освободи поне от една грижа. Вечер се връщах къщи напълно изтощена и той се нахвърляше върху мен с горчиви обвинения. Повтаряше все едно и също.

— Няма нищо по-лошо от това да си роден от гейша. Освен това разведена по нейна вина. И омъжена за американец. Не мога да ти простя.

И така през цялото време.

Както вече писах, и до днес не пия алкохол и не пуша. Синът ми живя дълго време с баба и мама, отделен от мен, и нито веднъж не ме е виждал като гейша. Ходех на всяка родителска среща, присъствах на всички училищни и спортни празници...

Приятелката ми, гейшата Йошияко, пиеше като мъж и когато се връщаше от някой ангажимент с несигурни стъпки, синът ѝ, на същата възраст като Масао, бързаше да я защити.

— Бабо, не се карай на мама, че се е напила. Тя работи, за да може да ни храни.

Често си мислех за Йошияко. До пристигането на сина ми в Америка си изкарвах прехраната с честен труд и бях научила много неща. Въпреки това собственият ми син ме ругаеше всяка вечер и ме наричаше мръсна гейша. Нямах сили дори да плача.

Мъченията ескалираха. Синът ми нямаше никаква работа (тъй като не знаеше английски, почти не напускаше къщата) и по цял ден се въргальше в леглото. Когато вечер се връщах разбита въщи, започвах оплакванията:

— В Япония видях как един американец те целуна. Това беше мръсно. Оттогава изпитвам отвращение към теб.

В Америка мъжете и жените, които са близки, се целуват за поздрав по бузите, челото или устата. Миналата година разговарях с Едит Хансън и тя ми каза:

— За американците целувката е онова, което е поклонът за японците.

Масао не искаше да ме разбере.

— Ти харесваш, когато американците те целуват. Нали те видях в Япония. — Бях толкова отчаяна, че не можех да намеря думи за отговор.

Докато съм била в магазина, той намерил бележника ми и го прочел. Посочи ми бележки като „Хилтън, 13 ч.“ и „Плаза, 15 ч.“ и заяви, че това са уговорки за срещи с американски мъже. Бил сигурен в това.

В Япония също се провеждаха модни ревюта, макар и не в хотели, а главно в зали като „Йомиури“ или „Хибия“. Опитвах се да обясня на Масао, че много от американските панаири се провеждат в хотели, че собствениците ме ангажират да подреждам щандовете и да обяснявам на английски какво произвеждат фирмите им, но той настояваше на своето. Накрая упражни насилие. Поглеждаше ме заплашително, грабваше някоя дебела книга от етажерката и я хвърляше по мен или сваляше кожения си колан и ме удряше по рамото. Изпитвах адска болка, но не издавах нито звук. Не исках Робърт и майка му да разберат какво става. Молех го да ме остави да се наспя, защото съм уморена, но той отговаряше:

— Аз дойдох да ти отмъстя. Няма да те оставя да спиш.

Днес, 1987 година, в Япония се говори много за насилие в семейството, но то съществуваше и преди тридесет години. Синът ми

беше пионер в тази област.

Всяка нощ ме ругаеше до разсъмване, аз се извинявах и плачех. Наистина ме беше страх от него.

— Прости ми, прости ми. Утре рано трябва да отида в магазина, моля те, остави ме да спя. — Извинявах се без никакво основание и го умолявах да ме остави на мира.

Понякога синът ми внезапно ставаше и излизаше от къщи. Едно японско момче, което не знае английски и не познава града, непременно попада в ръцете на полицията, особено ако се разхожда посред нощ. В собствената ми къща би ми било все едно, но ние живеехме у Робърт... Нервите ми бяха опънати до скъсване. Тръгвах да го търся и насила го замъквах вкъщи. Или пък се изправях пред входната врата и го чаках до разсъмване.

Тъй като не спях добре и работех по цял ден, измършавях до неузнаваемост. Бузите ми хлътнаха, лицето ми беше невероятно погрозняло.

По това време в Ню Йорк пристигна Иида Миуки. Обиколихме града с колата на Робърт, разказах ѝ, че и синът ми е тук. При една от обиколките взехме и него. Тя много искаше да го види и вярваше, че и Масао ще се зарадва.

Ала той изобщо не отвори уста, през цялото време седя в колата, когато го заговаряха, не казваше нито дума.

Робърт се стараеше с всички сили да подобри настроението му, но момчето изобщо не реагираше. Аз бях готова да изтърпя всичко, но умирах от срам пред другите и много ми се искаше земята да се разтвори и да ме погълне.

Разбира се, госпожа Иида ме попита какво става със сина ми и аз се опитах да го оправдая с липсата на познания по английски, която го е довела почти до невроза.

Междувременно синът ми тръгна на училище. Макар че имаше трудности с езика, бележките му бяха добри. Името му често се появяваше в училищния вестник. За съжаление старанието му не трая дълго, но аз се радвах, защото си въобразявах, че това е многообещаващо начало.

— Хваща ме яд, когато гледам как учениците и ученичките се прегръщат и целуват по коридорите — гневеше се той. Как да му обясня...

Целта, за чието постигане бях работила да изнемога, а именно да доведа сина си в Америка, се оказа напълно погрешна стъпка. Мислех за бъдещето му и нито за миг не си представих, че ме мрази толкова силно. Най-важната причина за омразата му вероятно беше отказът ми да се върна в Япония след смъртта на баба и мама.

Едно обаче не мога да разбера. Във втората част на книгата, посветена на първите години след войната, вече разказах за бащата на момчето ми. Цели шест години не получих от него нито стотинка и работех упорито, за да изхранвам баба, мама и сина си. Не се самоубих с детето си, както направиха много други майки, а тръгнах на работа. Чаках завръщането на мъжа си и му бях вярна, ала когато най-послед се появи, той беше женен и имаше две малки дъщери горе-долу на възрастта на сина ни. След всичко, което ни стори той, синът ми не се сърди на баща си, макар че безотговорното му държание беше истинската причина за нещастията ни.

Синът ми никога не е обсъждал с мен поведението на баща си. И до днес се хвали, че баща му е ректор на университет и е получил орден. Тъжното е, че бащата не иска да вижда сина си, макар че Масао многократно го е посещавал. Бившият ми съпруг се съобразява много повече с чувствата на сегашната си жена, отколкото със сина си. Никога не му е помагал с каквото и да било.

Защо мъжете толерират тези ужасни неща? Как е възможно една жена да бъде обиждана и ругана от собственото си дете? Егоизмът на японските мъже беше дълбоко вкоренен у шестнадесетгодишното ми момче.

Но да се върнем на темата. Всекидневният тормоз продължи и макар че се стараех да изглеждам спокойна, не след дълго всички разбраха какво става.

Майката на Робърт обяви, че Масао има психически отклонения, и предложи да го заведем в клиника.

При всяка криза американците първо отиват на психиатър. Когато нещо не е наред, за тях е естествено да потърсят лекар. Помолих ги да почакаят още малко и се опитах да извиня душевната несигурност на Масао с незнанието на английски.

Намирах се в отчаяно положение и потърсих утеха от японския настоятел на будисткия храм и при един християнски свещеник. И

двамата ми заявиха, че синът ми трябва да ги посети лично. Естествено той отказа категорично. Отчаянието ми нарасна.

Случи се нещо много неприятно. Един ден в магазина влезе едра дама, която се оказа свекървата на Фуджи, по произход германка. Фуджи и мъжът ѝ живееха с родителите му (лекари от Германия). Майката дойде в магазина и каза, че иска да говори с мен. Заключих и отидохме в близкото кафене. Дамата ми заяви, че вече няма да приема Масао в дома си, защото синът ѝ не можел да го търпи.

Когато идваше в магазина, Масао се шегуваше и се смееше с момичетата. Бях много щастлива, че синът ми се усмихва и се забавлява. С мен изобщо не говореше, камо ли пък да ми се усмихне. Фуджи често го канеше да излезе с нея и двамата отиваха незнайно къде. Тъй като имах работа в магазина, не можех да отида с тях. Изпитвах радост от близостта му с Фуджи, защото смятах, че благодарение на нея постепенно ще свикне с живота в Америка. Ала свекървата на Фуджи се оплака, че двамата изчезвали в спалнята и дълго не излизали.

Още една проява на японската наивност. Американците не влизат в спалните на другите хора, а разговарят в дневната. Фуджи бе помолила Масао да влезе в спалнята ѝ и свекървата го бе видяла.

Стана ми болно. Не знаех как ще реагира синът ми, ако му кажа да се държи далече от Фуджи. Освен това се боях да не узнае, че майката на Робърт има намерение да го изпрати в клиника. Ситуацията ми се струваше безизходна, но трябваше да взема решение.

Тъй като синът ми постоянно подчертаваше, че държи да се върне в Япония, аз се отказах от намерението си да го пратя в американски университет. Може би наистина бях постъпила егоистично, като не се върнах в Япония след смъртта на баба и мама, но той ми отмъсти с лихвите. Ако продължавах да толерирам поведението му, щях да рухна. Стига толкова.

Осем месеца след пристигането си в Америка синът ми се върна в Япония. За щастие един познат се съгласи да заживее в къщата ми в Япония и да се грижи за сина ми. Семейството също имаше син, малко по-млад от моя. Отново започнах да изпращам пари за издръжката му.

Синът ми завърши университета, стана държавен служител, ожени се за добра жена и е благословен с две чудесни деца, за които се грижи с много любов. В крайна сметка мързеливият ми син стана

полезен член на обществото и за това трябва да благодари единствено на силната си воля. Мога само да бъде благодарна, че от него излезе добър баща на семейство.

Има много майки, които страдат от егоизма на синовете си. Твърде много момчета в пубертета се опълчват срещу собствените си майки, но ако имат достатъчно силна воля, със сигурност ще намерят правилния път. Нека да знаят това и да не се тревожат.

МИСТЪР БЛАНШ И ГЕЙШАТА ТОШИ

Мистър Филип (не този от Синсинати) беше издател на медицинско-фармацевтично списание. Лекарите, фармацевти, аптекари, но и музиканти, художници, артисти и др. се срещаха при него. На приемите му научих много нови неща и се забавлявах чудесно.

Мистър Филип беше на петдесет и четири години, с посивели коси и благородни черти — истински учен. Жена му беше изключително любезна. Носеше косата си на кок, не използваше грим, дрехите ѝ бяха скромни. Работеше с глина и вече беше направила няколко изложби. Мисля, че беше към петдесетте.

Седемнадесетгодишната им дъщеря Клео имаше дълга руса коса и свиреше на арфа. Синът Лео беше на петнадесет и свиреше на флейта. На всеки прием даваха домашен концерт — таткото на цигулката, майката на пианото, Клео на арфата и брат ѝ на флейтата. Истински оркестър.

В Япония дъщерите също свирят на пиано, а синовете на цигулка, и гостите са длъжни да ги хвалят, даже да свирят фалшиво. Ала музикалните вечери у семейство Филип бяха истинско удоволствие, особено соловите изпълнения на Клео бяха истинска наслада за ухото.

Когато гледах дамите от американската средна класа и нагоре, и то не само мисис Филип, намирах, че почти не се различават от нас, гейшите.

В Америка не е обичайно да канят гостите си в ресторант, предпочитат да се срещат вкъщи. При това домакинята полага много усилия да се подготви по най-добрия начин. Понякога ангажира готвач и сервитьорка. Домакините, които се гордеят с готварското си изкуство, гледат гостите си със собствени рецепти.

Даже когато е ангажирала готвач и сервитьорка, домакинята трябва да подбере покривки, салфетки и цветя за масата, да подреди гостите (не е редно хора, които не се харесват, да седят един до друг). Изкуството да се съобразиш с индивидуалността на всеки гост се овладява трудно. Да намериш подходящите думи за политици,

художници, журналисти или музиканти — това изисква усет и много упражнения.

В моята младост това беше една от най-големите трудности в обучението на гейшите. Случваше се някоя млада гейша възторжено да хвали вестник „Асахи“ на прием, даден от конкуриращия го вестник „Ничиничи“ (днешния „Майничи“). Друга забравяше, че се намира сред членове на организацията „Приятели на политиците“, и започваше да хвали демократическата партия. Наистина беше сложно. Свалям шапка на американските съпруги. Домакинята хвърчи като пеперуда от гост към гост и се грижи никой да не скучае. Ако обявят приемите ѝ за скучни, това застрашава успеха на съпруга ѝ. Добрата домакиня не се отличава съществено от популярната и обичана от гостите гейша.

У семейство Филип видях около седемдесетгодишен елегантен господин да седи сам в един ъгъл. Сякаш беше забравил, че се намира на прием. Отидох при него и го заговорих. Най-после вдигна глава и реагира.

При такива случаи американците по правило не се занимават с меланхоличните гости. Всички разговаряха оживено, само възрастният господин седеше настрана.

Тъй като около него нямаше никой, той се зарадва да ме види. Вероятно постъпих доста смело, като заговорих един напълно непознат и на всичкото отгоре тъжен гост.

След като разменихме няколко думи, към нас се присъедини госпожа Филип и ми представи госта си. Името му беше мистър Бланш, по професия ботаник. Преди четири месеца бе загубил жена си след тридесетгодишен брак. Изглеждаше дълбоко отчаян.

През двадесетте години всички говореха за балерината Айседора Дънкан. Тя имала много ученички и осиновила четири от тях, най-талантливите, на възраст около десет години. Дала им най-добро образование. Младият мистър Бланш се влюбил в една от тях.

Оженил се за нея още по време на обучението ѝ и ѝ построил къща в едно нийоркско предградие. Макар че Айседора Дънкан била категорично против, младата жена се отказала напълно от танцуването. Станала добра съпруга, готвела, перяла, гладела, украсявала жилището и садяла редки растения и цветя в голямата градина пред къщата, за да поощрява изследванията на мъжа си. След десет години вече никой не

помнел, че тази красива и всеотдайна съпруга някога е била балерина и е гастролирала на Бродуей. Тя станала идеалната съпруга. Дватама нямали деца, но били много щастливи един с друг. Внезапно ги постигнал тежък удар.

Младата жена получила мозъчен тумор. След първата операция се възстановила бързо, но равновесието ѝ останало нарушено. Вече не можела да ходи и мистър Бланш трябвало да ангажира сестра.

През следващите четиринадесет години я оперирали още девет пъти. През това време съпругът се грижел ден и нощ за жена си. Мисис Филип ми разказа с насълзени очи, че мистър Бланш бил най-всеотдайният болногледач на света, даже в болницата му се чудели. Продължил да преподава, но всяка свободна минута прекарвал с жена си.

Когато починала, той изпитал облекчение, че се е спасила от мъките. Не можел да гледа страданията ѝ и често ѝ казвал, че би искал да страда той вместо нея. Красивата му жена, бившата танцорка, починала след дълги години на страдания.

След смъртта ѝ всичко в къщата, от завесите до възглавниците, му напомняло за нея. Не можел повече да гледа любимите ѝ вещи. През четирите месеца след смъртта ѝ не бил способен да върши нищо, само дишал. Разказа ми с безкрайна тъга, че искал да продаде къщата и земята, да си наеме стая в хотел или мотел и да живее съвсем сам. (В Япония мотелите са само за нощувки по пътя, докато в Америка са чудесни малки хотелчета.)

Мистър Бланш ме попита дали съм чела вчерашния вестник. В един малък хотел в Ню Джърси една от обитаваните стаи останала няколко дни затворена. Накрая управителят я отворил със своя ключ и намерили седемдесетгодишен мъж, починал от инфаркт. Тъй като било много горещо, трупът бил полуразложен. Мистър Бланш прочел съобщението и се разплакал, защото бил сигурен, че и той ще бъде постигнат от същата съдба. Страхувал се от самотата, но не можел да остане в къщата, където всичко му напомняло за жена му...

Като видях, че очите му бяха пълни със сълзи, реших да направя нещо. В младостта приятелите ме наричаха „душеприказчицата Кихару“, защото утешавах и помагах на всички, които имаха проблеми.

— Ако сте решен да продадете къщата си, но не искате да живеете в хотел, защо не дойдете при нас?

В жилището ми живееха Робърт и две студентки от художествената академия, Нахе и Кино, в събота и неделя ни посещаваха много млади японци. Беше доста оживено, но поне бях сигурна, че господин Бланш нямаше нито за минута да се почувства самотен. Щях да говоря и с другите, но още отсега знаех, че гостът ще бъде добре дошъл и никой няма да повдигне възражения.

Като чу неочакваното предложение, мистър Бланш ме погледна с блеснали от надежда очи.

— Наистина ли? Би ли било възможно?

Обясних на мисис Филип, че имам свободна стая, че на масата винаги се събират много хора и е страшно весело, че момичетата, които живееха при мен, са много мили. Робърт имаше кола и щеше да помогне за преместването.

Мистър и мисис Филип бяха много радостни, че съм намерила такова добро разрешение. Това беше голямо облекчение за тях.

След три седмици мистър Бланш намери купувач за имота и къщата. Робърт отиде да го вземе и той се нанесе у нас с три големи куфара. Сумико, Нахе, Кино и други любопитни минаха да го видят и вечерта отпразнувахме идването на новия гост със сукияки.

Очите му отново овлажняха и той не спираше да ни благодари. След това заяви, че трябва веднага да научи японски.

Сутрин, когато сядохме на масата за закуска, всички го поздравяваха с „охайо гозаймасу“, добро утро, и му поднасяха кафе, препечена филийка и плодове. Мистър Бланш с готовност отговаряше с „охайо гозаймасу“. Речникът му се обогатяваше всеки ден. За всичко ни благодареше сърдечно с „аригато гозаймасу“ — много благодаря.

В началото ми направи впечатление на седемдесетгодишен, но се оказа, че е само на шестдесет и три. Видът му бързо се подобри и вече не приличаше на старец.

Когато наши близки приятели унгарци се ожениха, мистър Бланш и Нахе бяха свидетели от страна на младоженеца, а Робърт и аз станяхме свидетели на младоженката. След това отпразнувахме сватбата. Често водех мистър Бланш на гости у познатите си, за да се среща с млади хора. Момичетата, които живееха у нас, непрекъснато

си бърбреха с него и се шегуваха с опитите му да учи японски. Той им отговаряше, както подобава, и все повече се оживяваше.

Така мина половин година. От лицето на мистър Бланш бяха изчезнали и последните следи от тъга; изглеждаше поне с десет години по-млад.

Един ден ме помоли да си поговорим на четири очи.

— Аз обичах жена си с цялото си сърце, но се грижих за нея цели двадесет години и се чувствам безкрайно изтощен. През цялото време си мислех, че ще умра преди нея. Беше ми много трудно да гледам страданията ѝ всеки ден. Изтощен съм и физически, и психически. Много пъти съм си мислил, че няма да доживея следващия ден. Когато жена ми почина, изпитах голяма тъга, но облекчението ми беше още по-голямо.

Сега имам време за размисъл. Прекарах последните двадесет години в грижи за жена си и смятам, че сега е мой ред. През краткото време, което ми остава, бих искал някой да се грижи за мен. През последните дни често си мисля за това. Желанието ми е да се оженя за японка — заключи сериозно той и аз се смаях. — Имам една молба към теб. Не искам да ме сватосаш за някоя от японките, които те посещават.

У нас идваха предимно момичета, които бяха второ или трето поколение американки. Те изглеждаха като японки, но говореха само английски. Според мен именно някое от тези момичета беше подходящо, защото така двамата нямаше да имат проблеми с езика.

— Ако смея да изразя още едно желание... Бих искал бъдещата ми съпруга да е получила обучение на гейша.

— Защо, за Бога? — попитах изненадано.

— Искам да чете всяко желание от очите ми, преди да съм го изказал гласно. Искам да се движи грациозно. Най-голямото ми желание е да се оженя за гейша. Нека да не е млада жена като вас. Бих се радвал, ако е между четиридесет и пет и петдесет и пет. Ще бъде чудесно, ако ми намерите някоя възрастна гейша.

И днес се представям за двадесет години по-млада и казвам на всички, че съм на петдесет и три. По онова време всички си мислеха, че съм около тридесетгодишна.

Мистър Бланш искаше съпруга между четиридесет и пет и петдесет и пет, което означаваше, че сватосването ми щеше да бъде

малко по-различно отпреди. Тъй като годеникът беше вече на шестдесет и три и желаше да се ожени за възрастна гейша, трябваше да действам по различен начин, не като с досегашните двойки, които изпращах с кошници за пикник в зоологическата градина, за да се влюбят.

Голяма отговорност е да подпомогнеш един брак, затова се замислих сериозно.

Кого да избира? Опитах се да си спомня всички колежки около петдесетте и да си ги представя.

Една пиеше твърде много... Следващата не беше достатъчно красива. Третата беше хубава, но със свободен нрав и надали щеше да се научи да живее като буржоазна дама в Америка. След дълъг размисъл изведнъж се сетих за подходящия човек.

Това беше Тоши, най-добрата изпълнителка на утазава в Шимбаши.

Тя живееше срещу нас и изобщо не приличаше на жена от „квартала на цветята и върбите“. Изглеждаше като истинска дама, лицето ѝ беше винаги спокойно.

Мама и баба често хвалеха Тоши като почтена личност с изискани маниери. Тя имаше чудесен глас и соловите ѝ изпълнения бяха незабравимо преживяване. Когато се организираха танците азума, тя изпълняваше утазава с чувствения си, дълбок и мелодичен глас.

Бях убедена, че тя би била най-подходящата съпруга за мистър Бланш, но все пак не я бях виждала отдавна и не знаех как живееше сега. Знаех само, че дългогодишният ѝ благодетел почина точно когато заминах за Америка.

Написах ѝ писмо, в което предпазливо загатвах за намеренията си.

„Моля да ме извиниш, ако това писмо по някакъв начин те обижда. Един познат американски професор по ботаника има голямо желание да се ожени за гейша от Шимбаши, която не бива да бъде твърде млада, най-добре около петдесетте. Ти си най-подходящата.

Според мен ще бъдеш съвършената съпруга, но това е моето лично мнение, създадено, без да те питам, и след като дълго време не сме се виждали. Тъй като не мога да реша сама, прочети това писмо и ако сметнеш, че предложението не те интересува, препоръчай ми някоя

приятелка от Шимбаши горе-долу на твоята възраст. Още веднъж те моля да не ми се сърдиш за дръзкото предложение.“

След около седмица пристигна отговор. (Като си мисля сега за случилото се, става ми ясно, че е било съдба.)

„Много ти благодаря за предложението. След смъртта на благодетеля ми бях много самотна. Както знаеш, търсят се само млади гейши, а клиентите, които ценят нашето изкуство, стават все по-редки. Гейши на моята възраст почти не получават ангажименти. Дъщеря ми, която осинових още като малко момиче, се свърза с неподходящ за нея човек и ме напусна. Тъй като водя самотен и безотраден живот, много искам да се запозная с мъжа, който ми предлагаш. Мога само да се надявам, че ще ме хареса.“

Тоши беше изпратила две свои снимки в светливиолетово кимоно пред езерото с лилиите в парка на храма Мейджи.

Мистър Бланш се зарадва като дете, но тъй като беше чувствителен човек, се постара да обмисли въпроса от всички страни.

— Аз я харесвам, но може би тя няма да ме хареса. Трябва да измислим нещо необвързващо. Ще я поканя на световното изложение и ще ѝ изпратя билет за отиване и връщане. Ако не ме хареса, ще разгледаме изложението и тя ще може свободно да отлети обратно за Япония. Така никой няма да бъде наранен. Смятам да ѝ покажа всички забележителности на Америка.

Без да се бави, той ѝ изпрати покана и билет за самолета. Нахему каза, че е редно да ѝ изпрати и снимка, след като беше получил две от нея. Бързо повикахме един фотограф, приятел на Робърт, който направи снимка на мистър Бланш. Посъветвах го да облече индиговосиньото кимоно, което му бях ушила за Коледа. Имахме много зрители. Трите момичета помагаха при осветлението.

— Плешивината му блести — викаха сърдито те, или: — Кимоното трябва да бъде по-добре пристегнато.

Главното действащо лице беше изпълнено с въодушевление. Направихме десетина снимки. Изпратихме билетите, поканата и снимките в Токио. (Както и в случая със сина ми, пътническото бюро на любезния Стенли Окада уреди всички формалности.)

Най-после дойде големият ден.

Всички, и най-вече мистър Бланш, бяхме силно възбудени. Самолетът на Тоши пристигаше вечерта. Всички искаха да присъстват

на посрещането, за да могат да я видят и преценят. Типично за семейство Накамура беше, че хората от задните редици непрекъснато се блъскаха да излязат напред.

В колата на Робърт заеха места нагласеният мистър Бланш, аз и приятелят ни господин Макино. Той беше инженер, доктор на науките, и бе изпратен от Япония в една изследователска лаборатория наблизо. Хареса много мистър Бланш и двамата станаха приятели. Не разреших на нито едно момиче да дойде, за да не обидя останалите. Най-последно потеглихме.

Когато пристигнахме на летището, обявиха, че самолетът има дълго закъснение. Докато чакахме, падна нощта.

Като видях Тоши, облечена в светлосиньо кимоно с фини шарки и бежово яке, изпитах огромна благодарност за идването ѝ. Възхитих се от цялото си сърце на смелостта ѝ да прелети половината свят и да дойде в Ню Йорк, без да знае и дума английски. Мистър Бланш я поздрави галантно, отведе я до колата и я настани удобно.

Щом се прибрахме къщи, поведохме оживен разговор. Имахме да си кажем толкова много неща. Скоро се сетихме, че Тоши е много уморена, и решихме да отложим разговорите за следващата сутрин. Постепенно всички се разотидоха по стаите си.

На следващата сутрин мистър Бланш стана още в седем и половина и веднага отиде под душа. Тъй като всички бяхме уморени, двамата не можахме нито да се погледнат, нито да си поговорят. Когато станах, намерих Тоши облечена, гримирана и готова за срещата.

Мистър Бланш, облечен с юката, слезе по стълбата и аз харесах много освеженото му от душа лице. Тоши вдигна глава към него и лицето ѝ пламна.

— О, той прилича досущ на Ичимура!

По наше време артистът Ичимура Узаемон XV се славеше като най-красивият мъж в Япония и беше особено популярен в „света на цветята и върбите“. Веднага разбрах, че работата ще стане. Това сравнение беше най-големият комплимент за един мъж.

— Охайо гозаймаши — добро утро — поздрави мистър Бланш и се усмихна. — Цукаремашита ка? — Много ли сте изтощена?

Слънцето грееше в стаята и Тоши изглеждаше прелестна в сивосиньото си копринено кимоно.

Мистър Бланш каза, че трябва да си изреже ноктите, и ме помоли за нокторезачката ми. Когато му я подадох, Тоши помоли тя да му изреже ноктите и извади от колана на кимоното чантичката с принадлежностите си.

Всяка гейша носи в колана си такава чантичка. Тя е изработена от мека коприна и съдържа седем красиво изработени инструмента — ножичка, нокторезачка, клечка за почистване на уши, малка виличка, ножче, пинсета и пила за нокти. (На празника „седем-пет-три“ момиченцата носят чантичката в колана си, а на сватбата булките я слагат в отвора на деколтето си.)

Тоши седна срещу мистър Бланш и започна да му изрязва ноктите. Сцената беше неописуема — изпълнена с хармония, като на японска картина.

На третия ден двамата обявиха, че ще се оженят. Любовта бе пламнала от пръв поглед.

Преди време с мистър Бланш бяхме свидетели на сватбата на унгарката Жанет. Сега Жанет и мъжът ѝ станаха свидетели на младоженеца, а аз и Робърт бяхме свидетели на младоженката. Сватбата стана в църква.

— В добри и лоши времена, докато смъртта ви раздели. — Свещеникът изрече обичайните думи, младоженците трябваше да отговорят с „да“. Тъй като Тоши не разбираше английски, Жанет щеше да стои зад нея и да я подръпне за ръкава на кимоното, за да отговори правилно на въпроса на свещеника: „Заклевате ли се?“ Упражнихме се няколко пъти.

В деня на сватбата всичко мина без произшествия и младоженците потеглиха на сватбено пътешествие към водопадите на Ниагара. Макар че булката беше по-възрастна от мен, изпитвах безкрайно облекчение, сякаш бях омъжила собствената си дъщеря. Двамата заминаха в чудесно настроение към традиционната цел на нийоркчаните, които празнуват меден месец, аз също бях щастлива.

След като се върнаха от сватбеното си пътешествие, мистър Бланш нае двустайно жилище в голям блок, което, разбира се, беше твърде различно от японските двустайни жилища.

В Америка стаите са много по-големи от японските. Новобрачните имаха голяма кухня и прекрасна баня със сини плочки, както е в жилищата на заможните японци.

Тъй като Тоши беше голяма чистница, кухнята ѝ винаги блестеше. Всяка сутрин приготвяше обета на мъжа си и го слагаше в чантата му. Кутията със закуските беше от лак „Ваджима“, една от онези, които японците носят на излет по случай цъфтежа на черешите. Тоши подреждаше внимателно сандвичите, като много внимаваше за съгласуването на цветовете. Всички приятели на мистър Бланш говореха със завист за неговата „Japanese Lunchbox“^[1].

Мистър Бланш я показваше с гордост на другите професори, които обикновено си носеха хамбургери или нещо подобно в безличен кафяв плик и пиеха кока-кола от кутия. Някои държаха да си правят сандвичите сами, но носеха хляб, салам и сирене и ги приготвяха едва през обедната почивка. Затова всички се радваха на красиво подредените и вкусни закуски, които носеше мистър Бланш.

— Всички искат да видят кутията ми и да се запознаят с Тошико — казваше с гордост щастливият съпруг. — Следващата събота ще им я представя.

Както бе обещал, в събота мистър Бланш покани приятелите си на вечеря, приготвена от Тоши, и организира малък прием. Разбира се, и ние бяхме между поканените... Тоши се справи безупречно. И днес съм убедена, че една домакиня от средата на буржоазията не би успяла да се справи. Макар да не разбираше езика, Тоши беше грижовна и като истинска гейша от Шимбаши изпълняваше и най-дребното желание на гостите си. Отново си казах, че е имало дълбок смисъл, дето съпругите на почти всички значителни политици от епохата Мейджи, като Ито Хиробуми, Иноуе Каору, Мори Аринори, Муцу Мунемицу, Курода Кийотака и Окума Шигенобу, са били гейши.

Във всеки случай двамата не се уморяваха да пеят осанна за партньора си. Първо мистър Бланш:

— Тошико ме изпраца всяка сутрин до вратата на градината, казва „иттерасшай“ — върни се скоро — и ми маха, докато се скрия от погледа ѝ. Аз съм най-щастливият мъж в Америка. Мисля, че няма нито един съпруг в Америка, чиято съпруга го изпраца всяка сутрин до колата, сбогува се с него с „върни се скоро“ и му маха, докато замине. Когато се върна вкъщи, тя ме посреща в коридора и казва „Добре дошъл у дома“. Даже да претърсите цяла Америка, няма да намерите мъж, така обичан от жена си на стари години.

Разбира се, всички японци използват тези думи, но когато ги преведете на английски, нюансът е друг. Прекрасно беше, че мистър Бланш ги тълкуваше като знак на любов.

Сега идват хвалебствията на Тошико:

— В събота бяхме при майка му.

Макар и на 85 години, майката на мистър Бланш, беше енергична стара дама, която живееше в северния край на щата Ню Йорк със семейството на третия си син.

— Запознах се с братята и братовчедите му, но той е най-красив от всички. Вчера му купих синя риза. Цветът му отива много, нали е със сини очи.

— Права сте, вашият мъж е най-красив от всички — съгласи се Кино.

— Сини очи и плешива глава — допълни Нахе.

Момичетата се шегуваха и в шегите им имаше малко завист. Ала Тошико не преставаше да се възхищава от съпруга си.

— Толкова е мил. Когато съм уморена, винаги се грижи за мен. Умее да прави спагети, толкова са вкусни... Всяка вечер мие чиниите. Най-грижовният съпруг на света...

— Да, да, знаем — отговаряха момичетата.

Когато излизаха, мистър Бланш пазеше крехката Тошико като зеницата на окото си.

Оттогава минаха двадесет и пет години, но двамата се обичат все така силно. След този голям успех моята „агенция за запознанства и женитби“ придоби нова слава.

---

[1] Japanese Lunchbox (англ.) — Японска кутия за обяд. ↑

ГЕЙША В ТЕКСАС

Съвсем случайно един ден се запознах с необикновеното английско семейство Джеймс.

Мистър Джеймс беше фотограф, а жена му фотомодел. Двамата бяха минали петдесетте. Мисис Джеймс беше висока, елегантна и много красива, с опънати назад посивели коси. Все още работеше като манекен.

Дамите около петдесетте представят на ревютата най-вече кожени палта и за разлика от Япония са много търсени. В Япония предпочитат млади манекени, докато в Америка можете да видите на модно ревю елегантни седемдесетгодишни дами, облечени със скъпи палта от норки.

Най-много ми хареса, че и двамата обичаха да пътуват. Той беше световноизвестен фотограф, а и тя си бе завоювала име като манекен. Начинът им на живот беше единствен по рода си и абсолютно непонятен за японците.

Двамата живееха в огромна къща в Лондон, ала не се задоволяваха с английската столица. Преди двадесет години започнали да пътешестват по света. Когато пребивавали в чужбина, една година им се струвала твърде къса, но пет години вече били твърде дълъг период. Затова решили да живеят по три години във всяка страна. Има много хора, които обикалят света, но твърде малко са онези, които го обитават. Мистър и мисис Джеймс искали да живеят. Прекарвали три години в Рим, три във Венеция, после в Швейцария (в Люцерн), в Париж, Мадрид и Мексико Сити. Сега бяха в Америка.

Първоначално избрали оживения Ню Йорк, в който живееха хора от десетки нации. Тази пъстра смесица дала възможност на мистър Джеймс да направи стотици интересни снимки. После решили да отидат в Колорадо и да живеят далече от големите градове. През следващите три години възнамеряваха да минат по пътя на коприната, като след десет години да бъдат в Япония. Като слушах разказите им, вече не можех да седя спокойно.

Откакто синът ми се отнесе така зле с мен, бях много потисната. Разговорите с тази интересна двойка събудиха жизнеността ми.

Точно така, нямаше никакъв смисъл да си седя в Ню Йорк и да се отдавам на мрачни мисли. Където и да отида, със сигурност ще грее слънце. Можех да работя навсякъде. Дойдох в една огромна страна, а познавах само Ню Йорк. Онова, което бях правила досега, вече ми се струваше дребно и недостатъчно.

Трябваше да започна отначало. Да отида на друго място и да работя.

Реших се и продадох магазина си.

Намерението ми беше да отида в Тексас. По онова време Тексас се смяташе за най-богатия щат на Америка.

Там имаше нефт, тексасците наричаха щата си номер едно на Америка. Нищо чудно, че и аз се чувствах привлечена от това място.

Освен това Акико, една млада жена, която много харесвах и с която често работехме на панаирите, се омъжи за един китайски пастор и двамата заминаха за Тексас. Когато получих писмо, в което ме канеха да им гостувам, жаждата ми за пътешествия пламна с неудържима сила.

Наскоро бяха убили президента Кенеди, светът постепенно започваше да се променя. Пред магазина ми постоянно седяха пияни негри (ако опиша по-подробно преживяното с тях, цензурата няма да пусне книгата ми). Белите клиенти почти не смееха да влязат. Понякога се опитвах да се оплача, но черните започваха да крещят.

— Забравихте ли, че вече имаме равни права с вас?

Днес онази част от Бруклин, където беше магазинът ми, е обитавана изключително от черни. След като продадох магазина, заминах при Акико и пастора. Оказа се, че живеят в малка каравана.

В Япония не може да се види подобно нещо. Караваната беше много практично обзаведена. Хората пътуваха с нея навсякъде, с течение на времето бяха възникнали цели селища. По правило една такава каравана има три помещения. Всичко е вградено — легла, шкафове, хладилник, баня, кухненски мебели. Тъй като всяка каравана е самостоятелна подвижна къща, обитателите ѝ не се карат със съседите си, а когато децата им пораснат, си набавят по-голяма. Тъй като земята в селищата е разделена на парцели, някои хора садят пред караваните красиви цветя или зеленчуци. Колата е паркирана зад

караваната. Вноските не са по-високи от наем за жилище. Според мен тази система е чудесна. Ако имаше нещо подобно в Токио, и стари, и млади щяха да бъдат безкрайно въодушевени.

В новия дом на Акико кухнята и банята бяха в средата, вляво от тях бяха дневната и спалнята, а в дясната страна имаше малка стаичка, в която можех да пренощувам.

Разгледах и някои от караваните на съседите. Повечето собственици бяха млади хора. Продаваха се и евтини модели с по две стаи, например за възрастни жени, които са останали вдовици и живеят от малка пенсия.

Във всеки случай хората в караваните имаха много повече лично пространство в сравнение с обитателите на големите блокове в града. Младите двойки пазаруваха за възрастните, а когато излизаха вечер, старите се грижеха за децата, макар че в началото изобщо не се познаваха. Това е немислимо в Япония.

В Америка живеят редом много раси и е съвсем нормално да си помагат.

Акико и мъжът ѝ говореха помежду си само на английски, тя с японски, той с китайски акцент. Бяха прелестна двойка. Разведоха ме навсякъде и желанието ми да работя в този щат се затвърди.

Накрая намерих връзки с Южния методистки университет. На един прием се запознах с прекрасен скулптор от италиански произход, който преподаваше в университета. С негова помощ ме назначиха да изнасям веднъж седмично лекции по азиатска философия. Професор Винсент приличаше много на Жул Бринер, но беше по-красив от него.

В дните, когато изнасях лекциите си, той идваше да ме вземе с колата си. Имаше изключителен профил и докато пътувахме, аз го наблюдавах възхитено. Той ме водеше на всички приеми, които се даваха в града. Професор Винсент преподаваше история на изкуството. Моите лекции се провеждаха в доста отдалеченото крило по философия, въпреки това в обедната почивка се срещаме и сядаме заедно в кафенето.

За пореден път се убедих колко прекрасна страна е Америка. В Япония веднага щяха да тръгнат злобни клюки, но в Америка никой не се вълнува, когато види, че двама души се срещат често, хранят се заедно или се возят в колата на единия или другия.

В Япония всеки се чувства в правото си да бърка с груби ръце в живота на другия. Защо ли?

Благодарение на професор Винсент ми дадоха възможност да чета лекции и в Тексаския държавен университет. Доходите ми бяха твърде малки и не можех да изпращам пари в Япония. Трябваше да си потърся и друга работа.

По онова време в Далас имаше процъфтяващ японски ресторант, където ме назначиха като управителка.

Ресторантът беше огромен, с повече от десет келнерки. Всички служители бяха от една будистка секта и дори пред клиентите се наричаха с особените си религиозни имена. Освен това говореха високо за събранията си, без да се стесняват от присъствието на гостите. Разговорният им език беше доста небрежен, с мен също се държаха неучтиво. Всички келнерки бяха съпруги на американски войници. След войната в Япония пристигнаха десетки хиляди млади момичета, омъжени за американци от различни раси.

Жените, които днес са минали шестдесетте, са съпруги от Втората световна война, петдесетгодишните са от Корейската война, а четиридесетгодишните дойдоха след Виетнамската война. Те са жива илюстрация на военната история на Америка.

Първите военни съпруги бяха научили английски само от слушане. Жените, събрали смелост да се омъжат за американци и да дойдат в Америка, по принуда научаваха добре английски. Полюбознателните посещаваха курсове и се научиха да говорят граматически правилно, но повечето си останаха със слушането, затова жените на тексасците говореха с тексаски акцент, жените на италианците с италиански, а жените на испанците с испански акцент, което много ме развеселяваше.

Словоредът им беше неправилен, граматиката беше ужасна, понякога разбирах само една или две думи. За да разбере кой филм е гледала някоя от сервитьорките, трябваше да поискам програмата.

Когато гостите поръчваха сукияки, който се приготвя на масата, келнерките се провикваха високо „Дайте екстеншен кор“ и някой отговаряше, че нещата се намират в еди-коя си ниша. Това означаваше „екстеншън корд“, удължителя, който им беше необходим за приготвянето на сукияки.

Неприличното поведение на келнерките ме вбесяваше. Украсих всички ниши с навиващи се картини и икебана, но те оставяха котлоните за сукияки в нишите, подаваха чиниите през главите на гостите и така нататък. Аз съм жена, възпитана много строго в „света на цветята и върбите“, и ми е непоносимо да гледам как прехвърлят ястията през главите на гостите.

Нито една не се въодушеви особено от предложението ми да коленичи, когато сервира. Тъй като помещението беше много елегантно, специално обзаведено от един японски дърводелец с татами, копринени възглавници за сядане, хартиени врати и дърворезби, грубото обслужване, което по би приличало на кафетерия, изглеждаше крайно неподходящо. Цените бяха поне три пъти по-високи от тези в американските ресторанти. Собственикът настояваше келнерките да носят прилични кимона, пристегнати с оби. Когато не говореха, те изглеждаха много добре, като истински японки. Всички бяха омъжени за военни, семействата им се състояха от американци и досега се бяха старали да изглеждат като истински американки. Ала колкото и да се стараеха, те имаха проблеми с езика и американските нрави. Аз бях голяма изненада за тях, тъй като говорех и правилен английски, и изискан японски, и знаех как да се държа на обществено място.

Собственикът на ресторанта беше второ поколение японски емигрант.

В книгата на Стайнбек „Гроздовете на гнева“ по време на жътва или за построяване на дига се събират стотици наемни работници, а яденето се кара в лагерите с камиони. Жените и децата от лагера помагат за разпределянето му. Първите собственици на ресторанта получили поръчки за всекидневно снабдяване на наемни работници с храна и трябвало да започват работа още през нощта. Това им донесло много пари и децата им бяха милионери.

Това бяха най-работливите от всички японци второ поколение, с които се запознах в Америка. Имаха филиали в Хюстън и в още три тексаски града, които бяха под ръководството на децата им. Освен всичко друго, те бяха много предвидливи, защото тогава не можеше и дума да става за японски бум, а те непрекъснато откриваха нови японски ресторанти.

Стана ми много мъчно, когато професор Винсент замина за Мексико. Той ме покани да го придружа, но аз знаех, че ако замина с него, никога вече няма да се върна в Тексас. Един ден със сигурност щяхме да се оженим и да останем в Мексико, но аз обичах Америка и исках да направя още много неща в живота си... Затова се разделихме като приятели.

В деня преди заминаването му студентите и преподавателите организираха прощално тържество, на което му подарих кърпа с изрисуван мотив от японска дърворезба — той обичаше японските дърворезби. Можеше да си я сложи в рамка и да я окачи на стената. Бях много трогната, когато зелените му очи се напълниха със сълзи...

След три години професорът почина в Мексико от мозъчен тумор. Запомнила съм го като възхитителен, интелигентен и красив мъж.

Но да се върна към работата си. Дейността ми като управителка на японския ресторант не беше главното ми занимание. Много повече внимание посвещавах на лекциите си в университета. Тъй като нямам докторска титла, работех като гост-доцент. Един път говорих за хайку на Кагано Чийо:

*Аз се надигам
аз лягам безпокойна —
мрежата за комари е прекалено голяма.*

Това хайку е написано, след като поетесата овдовяла. Първо нарисувах на дъската японска мрежа срещу комари, защото в Америка не знаеха какво е това. Докато бяхме в Индия, също използвахме предпазни мрежи, които покриваха цялото легло. И те не бяха като японските. В Япония доскоро се използваха мрежи, големи колкото четири татами, предвидени за цялата стая.

Мрежата има подходяща големина за двама, но след смъртта на съпруга жената лежи под нея сама. Тя се мята неспокойно по цяла нощ и се пита защо мрежата ѝ се струва толкова голяма. Когато обясних, че

това е израз на дълбоката тъга от загубата на любимия съпруг, някои студентки се разплакаха.

Прочетох и друго известно хайку:

*Барабанът на кладенеца
стърчи заплашително
Трябва да взема вода от другаде.*

Това стихотворение също изразява чувствителността на жената. В Америка никой не познава този вид кладенци, затова трябваше отново да рисувам на дъската.

Обясних и няколко стихотворения вака, например едно от Оно но Комачи^[1]:

*В лекия си сън / видях / любимия
откакто го видях / вярвам в сънища.*

Само жените могат да се вживеят в тази атмосфера.

Преподавах и музика. В друг факултет се обучаваха оперни певци, диригенти и оперни режисьори. Изнесох лекция за „Мадам Бътерфлай“. Когато Пучини започнал японската си опера преди петдесет и девет години и определил ролите, той не знаел що е японска музика. В Италия имало много китайци, но съвсем малко японци.

Един приятел го посъветвал да попита в японското посолство в Рим и Пучини веднага заминал за столицата. Когато обяснил желанието си на посланика Ояма Йосуке, той повикал съпругата си и я помолил да изсвири на композитора някои японски мелодии.

Хисако, така се казвала жената, донесла шамисена си и засвирила. Пучини бил възхитен и останал в посолството цяла нощ, за да запише нотите. За щастие съпругата на посланика била бивша гейша.

По тази причина занесох на лекцията шамисена си. Докато обяснявах произхода на музиката, изпълних някои популярни мелодии.

В първо действие мадам Бътерфлай излиза на сцената и разказва на Пинкертон и Шарплес за живота си. Мелодията се нарича „Ечиго Жиши“ (Лъвският танц на Ечиго). Освен това Пучини преработва множество мелодии за шамисен, и то на места, където никой не очаква, така например в сцената след сватбата мелодията е „О-Едо нихомбаши“ (Мостът Нихон на Едо), във второ действие — „Сакура“ (Черешови цветове) и „Миасан, миасан“ (Принце, принце), а в трето действие — „Каппоре“ (Хоп-хоп).

Тъй като допълвах обясненията си с изпълнения на шамисен, не само оперните певци, но и бъдещите режисьори и диригенти слушаха с огромен интерес.

От гледна точка на университетското ръководство аз бях много гъвкава и многостранна преподавателка.

В Америка често идваха преподавателки и учени с висше образование и научни степени, изпратени от културното министерство да изнасят лекции. Дамите бяха достойни, сериозни личности на средна възраст с дебели очила и тъмносини костюми. Аз застъпвах съвсем друга „мода“. Обикновено носех нежнорозово празнично кимоно, ходех с вдигната коса и използвах красиви украшения за главата. Американците имат усет към красивото. Затова всички американски университети ме ангажираха с удоволствие.

За разлика от Япония, в Америка академичното образование не се надценява, на преден план са винаги индивидуалните постижения.

Никой не се интересуваше дали бях следвала английска литература в някой женски университет, или бях получила обучение на „гейша от Шимбаши“ — главното беше, че изнасях интересни и поучителни лекции.

Дейността ми не се ограничаваше във висшите училища. Преподавах и на малките ученици.

В основните училища преподавах оригами, а в средните — производство на кукли (правехме кукли от американски щипки и хартия). Особената ми сила беше в общуването с деца с психически отклонения. Всички се учудваха на уменията ми. Децата веднага се изпълваха с доверие към мен и това ме радваше безкрайно. Във всички заведения, в които съм работила като доброволка, персоналът твърдеше, че никоя друга учителка не е била така обичана от децата. Често ме питаха каква е тайната ми.

---

[1] Оно но Комачи, поетеса от епохата Хейан (794–1185), принадлежи към шестимата най-добри поети и към тридесет и шестте най-добри поети, както гласи японската класификация. Смята се за легендарна красавица. ↑

ТЕПАНЯКИ В ДЖОРДЖИЯ

След като професор Винсент замина за Мексико, бях много самотна.

Накъде да се обърна сега? Целта ми беше Джорджия. В Атланта, най-големия град на щата, живееха много интересни приятели. Мъжът беше художник и произхождаше от Италия, жена му беше американка. Бях се запознала с тях скоро след пристигането си в Америка на панаир за японски стоки. Там бях изпълнила японски танц и бях свирила на шамисен. Представянето ми беше спонсорирано от концерна „Хъдсън Бай“ с цел да запознае канадците, които по онова време никак не се интересуваха от Япония, с част от японската култура. Патронажът бе поет от японското генерално консулство. Срещнах семейната двойка само веднъж, но си разменихме снимки, после те ми писаха от Атланта и с топли думи ме поканиха да им гостувам. Години наред пазих имената им в сърцето си.

И в това отношение съществува голяма разлика между Япония и Америка.

В Япония се употребява изразът „охацукe от старата столица“ (извинете, скъпи киотци), който описва дипломатичните, несериозни покани.

Без да иска, някой е казал изречението: „Ако дойдете в Киото, непременно ни посетете“. Ала ако поканеният наистина дойде, домакините охкат и се чувстват обидени.

Когато гостенинът се сбогува, домакините казват: „Какво, вече искате да си тръгнете? Хапнете още малко охацукe.“ В преносен смисъл това означава, че гостът трябва да вечеря със семейството, но ако той си въобрази, че наистина са го поканили, остава много разочарован.

„Безсрамие. Този наистина остана за вечеря“ — смеят се зад гърба му. Този вреден обичай е разпространен в цяла Япония.

В Америка канят на гости определени хора само когато са сигурни, че искат да се видят с тях и да станат приятели. Никой не изказва покани от чиста учтивост.

Знаех, че споменатата семейна двойка ме бе поканила от сърце. Той беше известен художник (рисуваше главно птици) и двамата живеяха в чудно красива долина. В последно време там издигнаха много къщи и на пръв поглед мястото изглежда съвсем градско. Но допреди десет години крайните квартали на Атланта бяха същински малки села.

Къщата на семейството беше сива постройка, вдясно от коридора беше изградена тераса с решетки, където летяха птици от всички краища на света. Те имаха достатъчно място и не си пречеха. Фазаните от Малайзия и индийските пауни бяха особено красиви. Художникът беше нарисувал прекрасни птици за много обществени сгради в Атланта, за банки, университети и музеи. На картините му се виждаха водни птици, които плуваха в ослепително синьо езеро, екзотични птици с огромни криле, които се носеха над облаците, всичко в омагьосващи цветове. Птиците, растенията, поляните, водата и небето навяваха романтично настроение.

Когато поздравих майката на художника, 85-годишна дама, с „Кара, кара мама миа“, единствените италиански думи, които знаех, тя ме прегърна и целуна.

Останах известно време в красивата им къща в долината. Двамата ми помогнаха да получа поръчка за една лекция седмично в университета на Джорджия.

Освен това си намерих работа в магазин за цветя, който се намираше в партера на хотел „Регенси“. Собственикът ме хареса. Там се научих да правя букети за различни поводи. Освен мен в магазина работеше един любезен стар господин, който ми показва как се украсяват с цветя църкви и маси по различни празнични поводи.

Освен в университета изнасях лекции и в „Айви Колидж“.

Тъй като цветарският магазин получаваше най-много поръчки в съботите и неделите, няхах почивни дни. Дотогава познавах само правилата на училището за икебана „Кориу“. Сега за първи път научих какво може да се направи със зелена хартия, тел, дантели и панделки. Репертоарът ми се обогати много. Придобитите тогава познания са ми полезни и днес.

Често казвам, че животът ми се търкаля като снежна топка. Колкото по-дълго продължава търкалянето, толкова повече сняг полепва по топката и пази вътрешността. Всеки нов пласт има

специално значение и обогатява предишните. Където и да отида, късметът не ме напуска.

Един ден срещнах мисис Чао, китайка, която имаше тепаняки-ресторант точно срещу магазина за цветя. В началото работодателят ми често ме канеше на вечеря там и китайската дама беше много любезна. След като и шефът ме похвали пред нея, те реши да ме помоли за услуга.

Мисис Чао беше следвала философия в Калифорнийския университет. В продължение на петнадесет години била разделена от мъжа си. Той бил в Пекин, а тя в Хонконг. По онова време никой нямал право да напуска комунистически Китай и мисис Чао живеела в постоянен страх за съпруга си. Освен това майката на мистър Чао била съвсем сама на света и снахата трябвало да се грижи за нея. Когато най-после се събрала с мъжа си, двамата рискували живота си и избягали в Америка. Взели със себе си и старата си майка. Работили до изнемога, докато успели да открият ресторант за тепаняки, който имал голям успех. Седемте келнерки бяха американки. Мисис Чао много държеше да поработя при тях. Лекциите в университета бяха само веднъж седмично. В магазина за цветя свършвах в пет часа вечерта и след това бях свободна. Така приех предложението на мисис Чао да работя в ресторанта ѝ.

Ножът за тепаняки реже добре и когато човек е свикнал да си служи с него, не е тежък. Станах известна с това, че докато приготвях тепаняки, връзвах ръкавите на кимоното си с розови панделки. Тексаското говеждо беше също така крехко и вкусно като месото от Кобе и масата ми беше най-търсената в целия ресторант.

Намазвах стридите с лимонов сок и докато другите келнерки режеха чушките на големи парчета, аз ги разрязвах на тънки кръгчета и ги гарнирах с моркови във форма на черешови цветчета. Имах най-различни идеи. Затова при мен идваха много гости и всяка вечер имаше опашка за масата ми. Понякога им се налагаше да чакат по два часа. Собствениците бях въодушевени. В неделя масажирах тайтай (майката на мистър Чао).

Тъй като ми беше твърде далече да пътувам всеки ден от къщата в долината до града и обратно, мисис Чао ме прие в жилището си. Разполагах с красива стая, голяма шест татами, обзаведена с легло и

мебели в китайски стил. Не ми вземаха наем. Мисис Чао ме караше с колата до университета. Магазинът за цветя беше насреща...

По онова време печелех много пари и със спестеното успях да си купя малка къща в Ню Джърси и да посетя Япония. Освен това се наслаждавах на сърдечно приятелство. Бях заобиколена от много добри хора.

След като поработих известно време в ресторанта, една изискана възрастна двойка пожела да се запознае с мен. Оказа се, че са прочели статия за мен в някакъв вестник.

В статията се казваше, че мисис Фъргюсън ме е препоръчала в театралното училище на Далас. Това не беше истина, защото в Далас бях преподавала в Методисткия университет. Срецнах семейство Фъргюсън на един прием у професор Винсент. Мъжът беше най-големият строителен предприемач в Тексас, а мисис Фъргюсън беше известната английска филмова артистка Гриър Гарсън.

Пиесата „Сънят на славея“ (мюзикъл за деца, за който бях предложила декорите) имаше голям успех в амфитеатъра на Далас. Семейство Харис (той беше ректор на университета в Маями) беше запазил грижливо статията за представлението. След края на войната двамата живели три години в Киото и веднага заговорихме не принудено за спомените си от старата столица. Така получих покана да преподавам в университета в Маями.

Отдавна изпитвах копнеж да видя Флорида и веднага приех любезното предложение. С помощта на семейство Харис заминах за Маями.

КОТКАТА ШАМИКО

Във Флорида няма зима.

Затова много хора от студените области, като Ню Йорк, Вашингтон и Бостън, си купуват вили във Флорида. Възрастните хора пестят пари през целия си живот и след като се пенсионираат, заминават за Флорида с всичките си спестявания и държавната пенсия. Там всеки ден карат лодка, ловят риба и играят голф. Почти всички хора на средна възраст имат желание да завършат живота си във Флорида. Тъй като идвах от Япония, където има четири напълно различни сезона, бях силно привлечена от мисълта да живея на място, където е винаги топло.

Маями Бийч почти не се различава от японския курорт Атами, само че е много по-голям. На брега са издигнати стотици скъпи хотели.

Зад тях са построени стотици по-малки хотели. Човек си мисли, че е стигнал до края, когато изведнъж се озовава пред нови хотели. Неописуема гледка. Всички големи хотели имат частен плаж (там се пекат само гостите на хотела). Между хотелите се тъпчат ресторанти, бутици и барчета.

В „Папагалската джунгла“ гъмжеше от папагали, които изпълняваха фантастични номера. Бяха направили още „Джунглата на маймуните“ и ферма за змии. Най-интересно ми беше в аквариума, където три делфина показваха изкуството си. Треньорката им беше много красива и те дори я целуваха.

Аз бях възрастна жена и въпреки това ръкоплясках въодушевено, а какво да кажа за децата? Така ми се искаше да събера всички японски деца и да ги поканя да видят делфините! Градината с папагалите също беше прекрасна. Звездата между тях умееше да кара кънки и велосипед...

Купих си къща в спокойния университетски квартал и когато имах лекция, отивах пеша. Така плащах по-малко, отколкото за жилище под наем. Срокът за изплащане на къщата беше тридесет години, което беше много удобно.

Приех в дома си няколко японски студентки. Съвсем сама в голямата къща с градина щях да се чувствам самотна. При мен винаги се срещат млади хора. Предпочитам в дома ми да живеят бедни японски студенти, вместо да живея сама. Така и те, и аз имаме полза. Днес къщата щеше да бъде пет или шест пъти по-скъпа, но тогава (1970 г.) платих само 5 000 долара първоначална вноска.

Къщата имаше голяма градина с манго и лимони, четири стаи и слънчева тераса, известна с името „Флорида рум“. Тя беше обградена със стабилна ограда, нощем можехме да спим навън и да наблюдаваме небето. Това беше прекрасно. Къщата ми харесваше много и се чувствах щастлива в нея.

Събирах плодовете на мангото и ги оставях известно време в хладилника. Така бяха особено вкусни. Всички ги харесвахме, оприличавахме ги на таки с аромат на благовонни пръчици. В пилешката или рибена чорба изстисквах пресен лимонов сок и ястието ставаше много вкусно. Тъй като Флорида е заобиколена от всички страни с море, винаги имаше прясна и евтина риба, особено риба тон и бонито. Хващаха и много диодони, но тук ги смятаха за неядливи.

На третата сутрин след нанасянето ми в къщата стана нещо странно. Както е обичайно в горещите области, входната врата беше от стъкло и приличаше на широки жалузи.

Събудих се към шест и видях зад стъклото сянката на котка. Надигнах се и забелязах, че се е настанила съвсем сама на площадката пред вратата.

На кого ли беше? Знаех, че ако я пусна вкъщи, вече няма да се отърва от нея. Затова казах на Тецуко, която живееше при мен, в никакъв случай да не я вкарва вкъщи.

Ала котката не се помръдваше от мястото си. Откъде ли беше дошла? В никакъв случай не беше скитница, защото беше много красива и изглеждаше някак изискана. Козината ѝ беше бяла, мишосива и черна, очите бяха ясни. Хвърляхме ѝ остатъци от яденето си, темпура, сварен спанак, хрян в соев сос и тя се нахвърляше жадно върху тях. Макар че не я пускахме вътре, не се помръдваше от мястото си. Всяка нощ заспиваше спокойно пред вратата.

Живеехме на 76-а улица. На съседната живееше датско семейство с две деца, които ходеха в средното училище. Бабата също

живееше при тях. Семейството обичаше котки и имаше пет. Котката, която бе дошла да живее пред прага ни, беше тяхна.

Всеки ден ѝ казвах, че е крайно време да се прибере вкъщи, като ѝ обещавах, че ще получава само от вкусната специална храна за котки.

— Ако останеш тук, няма да ти даваме нищо друго, освен изостанали темпура и сварен хрян. Отивай си вкъщи, бързо!

Ала котката ме поглеждаше равнодушно и не се помръдваше от мястото си.

На четвъртия ден не издържах.

— Ти си една глупава котка. Ако не искаш да ме послушаш, ще направя от теб шамисен — заплаших я аз. Знаете, че за шамисен се използва котешка кожа.

Оттогава студентите, които живееха при мен, и съседите наричаха котката Шамико и все се смееха, че за малко не са я направили на шамисен.

Шамико беше странна котка. Имах чувството, че самата тя не знаеше, че е котка. Една сутрин отидох в супермаркета, който беше на около триста метра от къщата ми. Винаги когато излизах от къщата, Шамико седеше на любимото си място, поглеждаше ме и мяукаше. Когато тръгвах към изхода, скачаше след мен. Тецуко, която ме придружаваше, се учуди безкрайно, че Шамико е решила да дойде с нас.

— Сигурно ще се върне — успокоих я аз и влязохме в супермаркета, за да напазаруваме.

— Божичко, Шамико е още тук — извика по едно време Тецуко. Шамико седеше пред входа и чакаше.

Аз не обичам котки, но тази беше наистина очарователна. По пътя към къщи срещнахме датската дама, която ни махна весело с ръка, за да ни спре.

— Името ѝ е Пинки, но вече не реагира, когато я викам. Отказва да яде котешка храна от консерва. Сигурно е станала японска котка — обясни развеселено тя.

Котешката храна, която давах на Шамико в датското семейство, беше много скъпа. Макар че консервите бяха специално подбрани — с вкус на месо или риба, спагети със сирене, — тя предпочиташе да се храни с нашите остатъци...

Японските студенти — петима млади мъже и пет млади жени, — които живееха при мен, следваха в университета на Маями и в един от тамошните колежи. Тъй като в околностите на Маями имаше чудесни плажове, в свободното си време предприемаха излети с автобус или със собствените си коли. Когато оставаха някъде по-дълго, изпращаха картички и не забравяха да поздравят и Шамико.

Така нашата Шамико стана известна и сред японците, и сред американците. Когато продадох къщата, помолих наследника си да се грижи за Шамико. Може би след заминаването ми тя се е върнала при датското семейство...

Студентските празници в университета бяха много интересни и весели. Откривахме щанд с пилешки шишчета — якитори — и Тецуко и още три момичета продаваха в кимона с вдигнати и вързани ръкави, препасани с червени престилки. На щанда ни се предлагаха още темпура и сукияки в картонени чинийки по петдесет цента порцията. Едно шишче струваше 25 цента.

Всички студенти продаваха специалитети от родината си. Ирландците предлагаха тлъсто барбекю, тайландците избираха вкусни национални ястия, кубинците правеха паеля и горещият ориз с миди беше невероятно вкусен, а китайците приготвяха юфка.

Много хора идваха на японския щанд, привлечени от аромата на пилешките шишчета. Студентите носеха къси кимона и се стараеха да привлекат колкото се може повече клиенти. Доходите се даряваха на университета. Японският щанд имаше най-голям оборот. Аз приготвях ястията и ги рекламирах пред гостите.

— Японска храна, деликатеси — гърмеше младият Кирихара, загърнал силното си тяло в късо кимоно.

— Двадесет и пет цента, двадесет и пет цента — викаше Йошии, който продаваше пилешките шишчета.

Цели три ноци бях шила кимоната на момчетата и червените престилки и панделките на момчетата. Забавлението беше наистина чудесно.

След тази първа проява участвах и в студентския празник на колежа. Набързо разучих японски танц с Тецуко и Мицуе на фона на песента „Гион Коута“, самата аз танцувах Окичи^[1]. Двама студенти от Осака представиха хватки от джудо.

Университетските празници в Маями бяха много популярни, градът също ги спонсорираше. На площада беше инсталирано огромно виенско колело, също като в Коракуен^[2]. Имаше още люлки и други атракции, каквито се срещат по панаирите. Идваха и много хора отвън.

Японските специалитети се продаваха отлично.

Тогавата стана още една интересна история. Нобуко беше една от най-красивите студентки. И тя беше вързала ръкавите си и без спиране пържеше темпура. Това е уморителна работа, затова се сменяхме на всеки тридесет минути.

Момчетата бяха отишли на тайландския и италианския щанд да похапнат. Аз надзиравах нашия щанд, докато Тецуко и Мицуе се возеха на виенското колело. Нобуко също искаше да се повози, но едните тъкмо бяха слезли, а другите се бяха нахранили обилно и не се намери компания.

— Качи се сама — предложи Тецуко, но Нобуко не искаше.

— Редно е някой да придружи Нобуко. Струва само 25 цента — намесих се аз.

— И на мен ми се вози, хайде да се качим заедно — обади се един млад мъж и се приближи.

Това момче беше завършило университета и сега работеше в голяма фирма в Маями. Той беше вече възрастен, но все още изглеждаше като студент.

— Знаете ли, Нобуко няма с кого да се качи на виенското колело. Бихте ли ѝ правили компания. Ето ви два пъти по двадесет и пет цента — помолих аз.

— Разбира се, с удоволствие. Имам достатъчно пари да платя. Обещавам ви да се грижа добре за нея.

Изпитах облекчение.

По-късно двамата се ожениха в една от църквите на Маями. Уших ѝ красиво булчинско кимоно, в което изглеждаше прелестна. Както виждате, и в Маями се проявих като умела сватовница.

Но да се върнем при Шамико. Собственичката ѝ ми каза, че според човешките измерения котката е на около 25 години и се намира в разцвета на женствеността си. Освен това била призната красавица. Срещу мен живееше възрастна двойка с голям котарак на име Кейси,

снежно бял и много дебел, защото го хранеха обилно. Кейси хвърли око на Шамико.

Съседите ми отдясно бяха осемдесет и пет годишна жена, синът ѝ и жена му. Старата майка винаги говореше за своето „бебе“ и един ден я попитах кое е то. Оказа се, че е шестдесетгодишният ѝ син, който вече беше оплешивял. Май много не приличаше на „бебе“, но тя го наричаше само така. Когато говореше за „жената на моето бебе“, това беше петдесетгодишната ѝ снаха. Плешивото „бебе“ беше представител на фирма за фармацевтични продукти, а жена му беше болнична сестра.

И те имаха голям светлокафяв котарак на име Том. Той също се влюби в нашата Шамико.

Това стана през една пролетна нощ. Котките тичаха в градината и мяукаха протяжно. Изведнъж се чу крясък, сякаш убиваха някого. Когато Том или Кейси се доближаваха твърде много до Шамико, тя настръхваше и се хвърляше да хапе. Борбата беше много жестока, Шамико се защитаваше от нападателите с всички сили и Том и Кейси мяукаха сърцераздирателно.

Когато се разсъмна, излязох навън и намерих по цялата градина бели и кафяви котешки косми. Шамико ме погледна многозначително, после измяука нежно за поздрав. Явно нашата котка беше много добродетелна. Бе отхапала половината ухо на бедния Кейси и беше откъснала цели участъци от козината на Том, така че се виждаше червено месо.

Това ми напомня за друга история. Добрата ми приятелка Мичико имаше котка на име Сузи. Тя имаше много любовници и раждаше на всеки четири месеца по три-четири котенца.

Всеки път Мичико носеше котенцата в парка и ги подаряваше на минувачите. Едва успяла да намери подслон за котенцата, Сузи раждаше нови. Мичико беше много нещастна.

Когато ѝ разказах за битката на Шамико с котараците, тя поиска непременно да узнае как съм я научила да се пази. Отговорих ѝ съвсем искрено, че на нищо не съм я научила. Шамико просто не обичаше котараците, дори се ужасяваше от тях. Веднъж един американски приятел ми каза, че Шамико не е нормална. Котка, която дращи и хапе мъжките, за да се защитава, е увредена. А аз съм била наивна. Явно и при мен нещо не е наред. Сигурно беше прав.

Вярно е, че кучетата и котките имат повтарящи се периоди на разгонване, но Шамико изглеждаше „чиста, почтена и красива“^[3].

Бедните прокудени Кейси и Том можеха само да я гледат с копнеж и да мяукат жално.

Един ден докато преподавах в Орландо, стана нещо неприятно. Някой проникна в къщата ми. Ако си бях у дома, със сигурност щях да преживея голям страх.

Един от младите хора, с които дружах, беше господин Ямагучи. Той и до днес ме нарича „мама“. Ожени се за очарователна жена и имат чудесна дъщеричка. Този господин Ямагучи живееше тогава при мен. Тецуко, която живя най-дълго в къщата ми, се омъжи за американски хирург и господин Ямагучи зае мястото ѝ. По време на кражбата не бил у дома и когато се върнал към единадесет вечерта, намерил входната врата отворена и стаите преровени. Дълго време се утешавах с мисълта, че престъпникът е бил много по-нещастен от бедните собственици.

Моята къща беше обзаведена по японски, значи нямаше какво да се краде. Американските семейства имат антики, кутия със скъпоценности в спалнята и различни други неща, ценни за крадците. Моята къща беше постлана с татами, единствените украшения бяха свитъци с картини и цветя. Имах два скрина, в които съхранявах кимона и оби. Те струваха поне десет хиляди долара, но американският крадец нямаше полза от тях. Ако ги беше взел, щяха веднага да го хванат. Беше преровил всички чекмеджета и бе попаднал само на неразбираеми, дори гротескни неща като долни колани, кордели за оби, подплънки за гърба, таби и бельо за кимоно, както и голям брой шнулове и коланчета. По някое време явно му е писнало, защото беше изчезнал, без да вземе нищо.

Сигурно това е била първата му кражба и после е бил здравата наруган от шефа си.

— Там нямаше нищо, което си струва — вероятно му е казал той и отчаяно е изброил безползните шнурчета и парчета плат, с които са били пълни чекмеджетата. Сигурно след това шефът го е посъветвал да си смени професията. Всъщност аз се тревожех повече за крадеца, отколкото за нас.

— Да не е оставил някоя улика? — попитах студентите.

В стаята на господин Ямагучи също не липсваше нищо. Фотоапаратът му беше оставен на леглото, но престъпникът явно не го е видял. Вече бях сигурна, че не е имал необходимия за един крадец усет към ценни вещи.

Животът в Маями наистина беше богат на събития.

---

[1] Окичи (1841–1890), гейша и любима на американския посланик Таунсенд Харис, която загива трагично след заминаването му. ↑

[2] Коракуен, увеселителен парк в Токио. ↑

[3] „Чиста, почтена и красива“, японският идеал за момиче в годините преди войната. ↑

ВСЕКИДНЕВИЕТО НА ЕДНА ДОМАШНА УЧИТЕЛКА

В Маями имах много интересни приятели. Така например един симпатичен руски православен свещеник говореше гладко японски и можеше да пише хирагана и канти^[1].

— Работех в църквата „Свети Николай“ в Канада. Всяка вечер обикалях антикварните магазини. Всички в квартала ме познаваха — разказваше ми той.

Свещеникът пушеше и пиеше без мяра. Беше на около четиридесет и пет години и изглеждаше много добре. Черното расо му стоеше отлично и беше много привлекателен за жените.

— Не съм виждала отец, който има такъв успех сред дамите — дразнех го аз.

— Да, аз съм Иисус Христос суперзвезда — отговаряше през смях той.

Благодарение на него получих добро място като домашна учителка при едно семейство в Коконут Гроув.

Жилището на семейството се намираше на единадесетия етаж и от прозорците се разкриваше чудна гледка към Кей Бискейн (острова, където беше вилата на Никсън, известна с името „Белия дом на Маями“). Точно пред къщата беше пристанището за яхти. Изгревите и залезите бяха прекрасни, но бурите бяха направо великолепни. Когато светкавиците прорязваха небето, аз си казвах, че си струва да живееш в такъв скъп апартамент дори само заради гледката.

Работех като домашна учителка на две момиченца, едното в първи, другото във втори клас. Бях пресметнала, че познанията ми по английски ще стигнат за още две или три години. Ала когато голямата стигнеше до шести клас, вероятно щеше да се наложи да се откажа. Химията и математиката (особено на английски) не бяха моят свят...

Двете момиченца имаха по-малко братче на две и половина години, което обичах като свое дете. Нощем не заспиваше, ако не го люлеех. Всъщност ме бяха назначили само за двете момичета, но поех и грижите за малкия. Той ходеше с мен дори в тоалетната и не ми оставяше дори пет минути за личен живот.

Имах чудесна стая с климатична инсталация, телевизор и баня. Сутрин се настанях удобно на масата пред препечена филийка и английски чай с мляко и се заглеждах към струпаните над морето буреносни облаци. Чак ми ставаше съвестно, че получавам заплата. По-правилно беше аз да плащам, че от време на време учех с момичетата, водех ги на басейна или заедно си хапвахме невероятни вкусоти.

Домакинята приличаше досущ на младата Дебора Кър. Когато говореше по телефона с роднините и познатите си, често се хвалеше с мен.

— Нашата японска домашна учителка е прекрасна и работи много съвестно. Децата я обичат повече от мен. Наистина беше дар от Бога, че я намерихме.

Привлечен от тези хвалебствия, един ден ме потърси управителят на сградата.

— И ние имаме три деца. Нямате ли приятелка, която би могла да се грижи за тях?

Без да го осъзнавам, бях издигнала имиджа на Япония. Няма ли кой да съобщи за това на културния министър?

Както винаги, ходех само в кимоно и облеклото също допринасяше за популярността ми. Тъй като американците бяха свикнали със строгите немски или английски възпитателки в тъмни костюми, една усмихната млада японка (никой не знаеше на колко години съм в действителност), облечена в красиво кимоно, винаги будеше внимание. Повечето възпитателки биеха децата и им крещяха, но аз имах свой собствен метод да общувам с учениците си.

Отдавна знаех, че умея да въртя мъжете на пръста си, но бях много изненадана, че общувам така добре с малки деца. Върховото ми постижение беше вечер, когато представях на питомците си японски приказки в солово изпълнение. Малкият отказваше да заспи, ако не беше чул приказката за духовете, които излизали от коша за пране. „Трите прасенца“, „Пинокио“ и „Пепеляшка“ му бяха скучни. Моите истории бяха много по-въълнуващи. Понякога идваха и двете момиченца и лягаха при него в леглото.

— Къде остана първото костенурче? — настояваха те и слушаха със затаен дъх разказите ми. Понякога и четиримата заспивахме в леглото на момченцето.

Една сутрин срещнах в асансьора елегантна дама с бели коси. Поздравих я и тя каза:

— Аха, вие сте прехвалената японка възпитателка. Бих желала да поговоря с вас в приемната. — Слязохме долу и тя продължи: — Дъщеря ми има голяма къща в Маями Бийч. Семейството разполага с лодка, каравана, икономка и готвачка. Какво печелите в момента? — попита надменно тя.

Усмигнах се безмълвно в отговор.

— Много бих искала тримата ми внуци да имат учителка като вас и съм готова да ви плащам двойно.

Явно се беше стигнало дотам, че богатшите наемаха японски домашни учителки като професионални бейзболисти.

— Аз съм приятелка на мисис Мириам и не работя за пари. — Не можех да приема предложението. Бях много привързана към двегодишното момченце и не се интересувах от друго място.

Разказах на мисис Мириам за разговора с дамата и тя беше много трогната.

— Една американка веднага би приела изгодното предложение. Вие наистина сте ми изпратена от Бога.

При тази похвала не можех да отида другаде, даже да ми плащаха тройно.

---

[1] Хирагана, подобно на катакана, е сричково писмо, докато канти са произхождащи от Китай писмени знаци, т.е. пиктограми. Знак, че свещеникът знае много добре японски. ↑

С КОЛА ПРЕЗ АМЕРИКА

Постепенно започнах да усещам, че ми липсват стимули за живот. Хранех се добре, мързелувах, бърбех на бебешки език с малкия, учех прости граматични правила с момичетата — това не ме водеше доникъде.

Естествено в Маями имаше чудесен театър, където представяха мюзикли от Ню Йорк. За съжаление съставът беше скромнен. В „Кралят и аз“ не излизаше Жул Бринер, в „Анатевка“ не виждахме Зеро Мостел. Ролите се изпълняваха само от хора кияи-но-о.

Понятието кияи-но-о трябва да бъде обяснено. В кабуки на сцената седят няколко прислужнички в едноцветни розови кимона с черни сатенени колани, които са вързани косо отзад. Всяка от тях изрича по една дума в определено изречение.

Първа прислужничка: Мо сотто (малко)

Втора: кочи е (насам)

Трета: кия (ела)

Четвърта: и-но-о (моля)

Ако свържем думите правилно, изречението ще прозвучи горедолу така: „Елате малко по-близо.“ Ала четирите прислужнички произнасят думите поотделно. Те не са звезди, само статисти.

Повечето от турнетата в Маями — до седемдесет процента — бяха с участието на такива кияи-но-о (разбира се, имаше и изключения като Карол Бейкър и Чарлс Бронсън). Артистите, които на Бродуей бяха втори състав или се разхождаха по сцената, без да говорят, получаваха правото да изпълнят главни роли в Маями. Разбира се, някои от тях бяха много талантиливи и през следващия сезон получаваха по-големи роли. Истината е, че в американските мюзикли, които отиват в Япония, също играят много артисти кияи-но-о. Само че японците дори не го подозират.

Копнеех за културния живот в Ню Йорк. Страшно ми се искаше да посещавам добри концерти и театрални постановки. Освен това исках да видя отново приятелите си. Живеех вече четвърта година в Маями и започваше да ми става скучно.

След като реших да се върна в Ню Йорк, изведнъж се разбързах. Трябваше да продам къщата, която си бях купила, и да си събера багажа. Първата ми работа беше да се обадя на фирмата за недвижими имоти, която беше уредила формалностите по покупката на къщата. Имах късмет, защото посредниците бяха много мили и отношенията ни бяха не само служебни, но и приятелски. Всичко се уреди без проблеми, успях да продам къщата си на почти двойна цена.

Осведомих се при една спедиторска фирма за разходите по транспорта. Сумата беше огромна: около десет хиляди долара. Това щеше да погълне всички пари от продажбата на къщата.

Обадих се на Робърт, който живееше в Ню Джърси, и му описах проблема си. Той ми отговори, че веднага ще заяви полет за Маями, и ме помоли да не предприемам нищо до пристигането му.

Робърт пристигна в Маями и уреди въпроса с присъщата си енергия. Наехме голям контейнер, напълнихме го с мебели и покъщнина, закачихме го за стария ми буик и бяхме готови да потеглим към Ню Йорк. Опаковахме грижливо отделните вещи и подарихме всички ненужни неща на студентите (непрестанно се чудех колко много вещи съм насъбрала). За да стигнем до Ню Йорк, трябваше да прекосим осем щата, а това означаваше да пътуваме три или четири дни. За щастие двама млади американски доценти също се готвеха да пътуват за Ню Йорк, така че взехме и тях в колата и щяхме да се сменяме на волана. Бях много щастлива, че имам на разположение трима силни мъже, които щяха да натоварят багажа. Всичко беше решено. Стана ми тъжно, че трябваше да се разделя с Шамико, и помолих младата двойка, която се нанесе в къщата ми, да полага особени грижи за котката. Качих се в колата заедно с Робърт, Клинт и Реймънд, двамата млади доценти, и потеглихме. Купихме хладилна чанта и я напълних с плодове, сокове, шунка и сирене за сандвичи.

Хубавото в това пътуване беше, че се хранехме не по хотели и ресторанти, а сред природата. Закусвахме в планините под зелени дървета и слушахме песните на птиците; на обед сядяхме на морския

бряг, където се разбиваха вълните. Нощувахме в крайпътните мотели. В Япония мотелът е най-обикновена крайпътна гостилница, докато мотелите по американските магистрали са изискани малки хотелчета с плувни басейни и ресторанти. Тъй като разстоянията в Америка са огромни, в мотелите нощуват старци, родители, младежи и бебета.

Една сутрин закусихме в близост до водопад и Клинт и Реймънд се изкъпаха в бистрите му води. Често имахме такива хубави преживявания. Беше съвсем различно от пътуване със самолет, когато не виждаш нищичко от природата.

От Маями магистралата минаваше през Джорджия, Южна и Северна Каролина, Вирджиния, Мериленд, Делауеър и Ню Джърси. Чак тогава идваше Ню Йорк. Едва при това пътуване разбрах колко огромна е Америка.

Около тридесет мили след Маями от двете страни на пътя се разпростряха безкрайни портокалови плантации. В Япония много харесват калифорнийските портокали, но и плодовете от Флорида са много сочни и вкусни. Впрочем тук отглеждат и много грейпфрут.

Тъй като тръгнахме рано сутринта, бях още сънена. Миналата вечер бяхме товарили контейнера и все още бяхме изтощени от усилията. Все още се хваля с издръжливостта си, но този път трябваше да си поспя. Докато наблюдавах прекрасните портокалови дървета, отрупани със зрели плодове, неусетно заспах. Седях на предната седалка, климатичната инсталация работеше отлично, по радиото предаваха нежна музика. Спах дълбоко и спокойно.

Реймънд ме събуди едва за обяд. Когато отворих очи и погледнах часовника, вече беше един и половина.

Огледах се и реших, че сме объркали пътя. Пътувахме вече четири часа, а от двете ни страни все още бяха портокаловите плантации. Отново осъзнах каква грамадна страна е Америка.

Спряхме на място за почивка. Щатът беше поставил дървени пейки и масички, за да могат пътниците да се нахранят удобно. Извадихме хляб, шунка, салами, домати. Краставиците ядохме по японски обичай с мисо. Великолепен обяд.

Тъй като и тримата мъже разбираха от изкуство, през цялото време разговаряхме за живопис — от Гоген до Утамаро. До границата на Джорджия, която дойде след около два часа, пътят продължи през портокалови плантации и гледката не се промени. От двете страни на

магистралата, която свързваше двата щата, бяха построени „зареждащи станции“ за портокалов сок. Прясно изстисканият и добре охладен сок се предлагаше в големи картонени чаши, а на някои места го раздаваха дори безплатно като местен специалитет. Пътниците, които бяха оставили много мили зад гърба си, приемаха с благодарност освежителната напитка. Някои молеха да напълнят със сок и съдовете им за вода.

Когато влязохме в Джорджия, местността се промени рязко. Веднага пролича разликата между богатия и бедния щат. В Джорджия добре поддържаните странични платна на Флорида се превърнаха в тесни, посипани с чакъл и обрасли с овчарска торбичка канавки. Разбира се, самата магистрала беше отлична, както във всички щати, само страничните платна бяха различни. Във Флорида често виждахме едри бели птици от рода на рибарите, изправени неподвижно сред моравата, покрай аутобана цъфтяха нежнолилави цветчета. В Джорджия местността беше гола и пуста, склоновете каменисти. На всяка граница ни посрещаше огромна табела: „Добре дошли в Джорджия“, „Добре дошли в Южна Каролина“.

Магистралата в Южна и Северна Каролина беше много зле поддържана. Във Вирджиния, Мериленд и Делауеър страничните платна бяха много по-добри, по моравите си играеха диви зайчета. В Джорджия и Южна Каролина не видяхме нито една птица.

Може би тези неща не зависят чак толкова от богатството или бедността на щата, колкото от управлението на щатските средства.

Пътувахме бавно и тъй като се сменяхме на волана, изобщо не се уморявахме. Напредвахме без произшествия. В един мотел на Южна Каролина имаше представление на Мери и Джими Озмънд. Ако бяхме малко по-добре облечени (всички носехме дънки, тениски и износени маратонки), непременно щяхме да ги гледаме. Ала представлението беше вечерно, в ресторанта на мотела, и видът ни беше крайно неподходящ. (Ако представлението беше на Питър Сийлър, сигурно щях да отворя контейнера и да си намеря официално кимоно!)

Във Вирджиния има огромен залив, Чесапийк Бей, над който е построен мост. Мостът е съставен от множество мостове, разположени един за друг. Тъкмо си прекосил единия и си мислиш, че си стигнал до края, когато виждаш следващия. От първия до последния мост пътувахме 2,2 мили. От двете страни беше океанът, по вълните плаваха

корабчета и рибарски лодки. Чуваше се и бумтенето на моторните лодки.

Накрая минахме през Мериленд, Делауеър и Ню Джърси. В Делауеър е седалището на известната фирма „Дюпон“ (там произвеждат всичко, от огромни атомни реактори до обувки от изкуствени материали, запалки и найлонови торбички). В Ню Джърси видях как фермерите сееха с помощта на самолети...

След като прекосихме осем щата, най-после стигнахме в Ню Йорк. Робърт ми бе наел малък, но много приятен двустаен апартамент, където пренощувахме всички.

С таксите за аутобаните, с нощувките в мотели (с конска опашка, дънки и тениска се представях за японска студентка и ползвахме намаление; освен това вземахме двойна стая, в която слагаха две допълнителни легла) и с храненията, които плащах за всички, дадох малко по-малко от 700 долара. И днес се радвам, че предоставих цялата работа по преместването на един местен човек като Робърт.

САЙОНАРА, АНДРЮ

В момента работя като консултант в операта. Тъй като повечето опери се представяха на италиански, миналата година (1986) започнах да уча и този език. Трябваше да знам поне основните понятия, за да мога да се разбирам с артистите на сцената, да им давам съответните знаци.

Как стана така, че влязох в света на операта?

Първоначално работех в домове за физически и умствено увредени деца. Там бяха събрани дечица от най-различни националности (нали бяхме в Ню Йорк) и всички ме даряваха с много обич и привързаност. Постепенно разбрах, че всяко дете е ценно само за себе си и заслужава да бъде обичано.

Там срещнах малката италианка Мия. Тя беше монголоид и съвсем мъничка. Мислех, че е най-много на осем години, а тя се оказа на четиринадесет. Имаше нежни кръгли очи и когато се покатерваше като бебе в скута ми, не можех да не я прегърна. Другите деца ревнуваха и се надпреварваха кое да се сгуши в скута ми.

Запознах се с майката на Мия и често ходех на гости на семейството. Таткото на Мия, Антонио Галбано, беше известен оперен режисьор, а до раждането на Мия майката била оперна певица. Явно двамата се бяха оженили доста късно. Той ми изглеждаше около шестдесетте, тя беше с десетина години по-млада от него.

Един ден направих за Мия кукла от хартия. Когато ми казаха, че тази вечер таткото ще се върне от Италия, понечих да се сбогувам, но всички настояха да остана и да вечеряме заедно. Насядахме около масата — бащата и майката, Мия, бабата и аз — и се насладихме на оригиналната италианска кухня (впрочем това е любимата ми кухня). Италианските домакини правят соса за спагети с месо в продължение на три дни, а домашно приготвените спагети бяха гордостта на бабата.

Докато се хранехме, госпожа Галбано разказа на мъжа си, че Мия е много привързана към мен, непрестанно говори за мен и не иска да ме пусне.

След това заговорихме за операта.

Преди войната, когато заговореха за опери, японците имаха предвид „Мадам Бъттерфлай“, „Бохеми“, „Сън в лятна нощ“ „Травиата“, „Аида“ и „Кармен“. Познавах всички тези опери и бях убедена, че знам всичко за операта.

— Имали ли сте възможност да гледате европейски опери в родината си? — попита ме бащата на Мия.

— Да, при нас също има оперни театри и аз много обичам операта — отговорих и изброих кои опери съм гледала в Япония.

Разказах, че в Япония има много певци, които пеят на японски (преди войната това беше задължително). Накрая го попитах колко европейски опери има.

— Най-старите рядко се появяват на сцената, а най-новите не са по вкуса ми. Мисля, че в момента по различните сцени се играят около 250 опери — отговори спокойно той.

Една не паднах от стола. Аз си въобразявах, че знам всичко за операта, а се оказа, че познавам едва 14 или 15 опери! Какъв срам! Като жабата в кладенеца.^[1]

— Ако искате да научите нещо за операта, най-добре е още утре да идете в някоя обществена библиотека. Аз също имам добра специална литература и с удоволствие ще ви заема някои книги. Имате ли желание да работите в операта? — попита господин Галбано.

Той беше оперен режисьор, а жена му имаше магазин за оперни костюми. Бях въодушевена от предложението.

Още на следващия ден последвах съвета му и отидох в близката библиотека.

Голямо беше учудването ми, когато разбрах, че известният Пучини (авторът на „Мадам Бъттерфлай“) никога не е бил в Япония. Вече споменах за това, но бих искала да дам някои подробности. Казват, че отишъл в Рим и се представил в японското посолство, за да разпита посланика Ояма Йосуке за японската музика.

Ако беше потърсил корейци или китайци, „Мадам Бъттерфлай“ щеше да изглежда съвсем различно и японската гейша щеше да изпълнява китайски или корейски мелодии.

Когато гледах операта, бях неприятно изненадана, че Сузуки призовава Изанами и Изанаги^[2] пред будистки олтар, а чичото на Бъттерфлай, който е будистки монах, говори с думите на свещеник от Шинто. Причината за това е, че Пучини никога не е бил в Япония. Ако

беше отишъл там, сигурно нямаше да направи тези грешки... Ала музиката е така прекрасна, че никой не забелязва тези дребни недостатъци. Сигурно аз съм единствената, която всеки път се дразни от недостоверните сцени.

В библиотеката, където ме изпрати господин Галбано, видях много снимки на оперни представления. В Копенхаген мадам Бътерфлай носеше износен юката. Представлението в операта на Ню Сити беше истинска катастрофа. Ако това беше училищно представление, можех да извиня ужасните костюми с мизерния бюджет, но в Сити Опера билетът струва петдесет или шестдесет долара. Въпреки това майката и лелята на мадам Бътерфлай носеха панталони до коленете и сламени шапки. Нещото, което трябваше да представлява сватбен воал, беше лепнато на челото на булката и тя приличаше на милосърдна сестра с касинка...

Толкова се ядосах, че отидох право при интенданта на Сити опера.

Исках да говоря с продуцента и да го помоля да промени поне някои детайли. В Япония никой не отива на сватбата на роднина, облечен като виетнамски бежанец, освен това японският булчински воал е съвсем различен от европейския. Ала можах да говоря само с фризьора и автора на костюмите.

— Вече четиринадесет години си служим с тези костюми и не можем изведнъж да ги променим. Вършете си вашата работа и не се месете в нашата — гласеше отговорът им.

Можех да си приказвам колкото си искам, но никой не ме слушаше. Колко жалко.

По тази причина, след като ме назначиха за консултант, започнах да произвеждам всички реквизити сама. Уших бяло сватбено кимоно, горно кимоно, булчински воал, донесох съдове за саке за ритуалната сватбена наздравица на младата двойка, нагласих будисткия домашен олтар, камбанката, плочката с имената на мъртвите, приготвих и черните кимона на майката и роднините, хаори и хакама за мъжете, освен това сервиз за пушене, каничка за чай, даже подложки за японските чашки.

Много вестници ме похвалиха. „За първи път видяхме една истинска японска «Мадам Бътерфлай»“. Или както писа един критик: „Днес за първи път гледах операта с истинско удоволствие и без

чувство за неловкост.“ „Качествата на консултанта допринесоха да гледаме една постановка, много различна от предишните. Свалям шапка на продуцента, който е бил достатъчно умен да ангажира японка.“

Бях много щастлива, а господин Галбано, който ме бе въвел в този свят, беше изключително горд с мен.

Когато бях свободна от представленията и репетициите, работех усърдно в домовете за увредени деца и в един старчески дом. Работата ме държеше в постоянно напрежение, въпреки това намирах време и за собствените си интереси. Тъй като с удоволствие шия и плета, имах занимания за цялото лято.

През това време небето спусна в скута ми един прекрасен подарък. Случи се на 2 юни 1974 година.

Първата репетиция на „Мадам Бътерфлай“ се състоя в голямата католическа църква в италианския квартал на Бруклин. Режисьорът Франко Жентилеска ме закара с колата си. Свещеникът ни чакаше на входа и тъй като всички го поздравяваха, аз също казах на италиански „Бонджорно, падре“. Той беше видимо трогнат, че една японка в кимоно го е поздравила на италиански, и продължихме разговора си, макар че аз знаех само няколко думи. Все пак успях да му обясня, че съм нещо като хореограф на „Мадам Бътерфлай“.

Свещеникът беше посещавал Япония и обичаше страната ми. Влязохме в църквата. От задната страна имаше вътрешен двор, зад него голямо помещение с чудесна сцена. Пианистът беше вече там, артистите се бяха качили на сцената и разговаряха с режисьора. Ролята на мадам Бътерфлай беше поверена на известна певица, която вече бях консултирала.

Бяха отворили няколко сгъваеми стола и аз зачаках знака на Жентилеска. Беше ранно лято, затова носех светлосиньо лятно хаори от тънка коприна. Тъй като ми беше доста топло, свалих хаорито, сгънах го и го оставих на стола зад гърба си.

На сцената започна репетицията. Четиридесетгодишен доста пълен мъж пееше с пронизващ тенор. До него стоеше млад, едър, красив баритон, който се включваше от време на време.

Дебелият се наричаше Гаetano и изпълняваше ролята на Пинкертон, младият красив баритон беше американският консул

Шарплес. Всеки, който ги видеше редом, би сметнал дебелия за Шарплес, а красавеца за Пинкертон.

След малко дадоха почивка.

— Трябва ви бяла коса, брадата също трябва да е поне посивяла. Постарайте се да изглеждате колкото се може по-стар — каза режисьорът на младия мъж.

Следях внимателно какво става на сцената и се чудех защо дебелият трябва да играе ролята на любовника, а младият Адонис се задоволява с ролята на старец.

След предварителния разговор дадоха почивка за кафе. Красивият млад мъж слезе от сцената и затърси нещо по сгъваемите столове. Профилът му беше възхитителен. Когато стигна до мен, попитах го какво търси.

— Нотите си. Оставих ги някъде тук и не мога да ги намеря — отговори той. Сетих се, че когато сложих хаорито си на стола, бях покрила зелена и доста дебела папка с ноти.

— О, прощавайте — извиних се аз, вдигнах своето хаори, подадох му търсените ноти и отново се извиних смутено.

— Няма нищо, няма нищо. — Той се усмихна на съкрушения ми вид. — Аз съм Андрю и изпълнявам ролята на баритона.

И аз се представих.

— Ах, вие сте мис Накамура. Чувал съм много за вас. Вие сте отличен консултант. Вчера слушах как сопраното Мария ви хвалеше.

Зарадвах се, че знае името ми. Оставих отново хаорито си на облегалката на стола, той взе нотите си и съвсем естествено седнахме едни до друг.

С гъстата си тъмнокестенява коса и дълбоките зелени очи Андрю изглеждаше фантастично. Побъбрихме малко, той ми разказа, че е на двадесет и пет години и няма нито родители, нито братя и сестри. Аз му казах, че също си нямам никого.

Скоро към нас се присъединиха Мария (мадам Бътерфлай), Синди (Сузуки) и хористите. Репетицията на първо действие под компетентното ръководство на Жентилеска беше свършила. Качих се на сцената и обясних на хористките как да разтворят чадърчето за слънце, като придържат ръкавите на кимоната, обясних им как да се покланят и да си служат с ветрилото.

— Ще повторим репетицията от самото начало, но преди това ще направим четвърт час пауза — обяви Жентилеска и всички слязоха от сцената. Отецът беше донесъл кафеварка и черпеше всички с кафе.

— Мис Накамура, желаете ли мляко и захар? — Андрю ми донесе чаша кафе и седна до мен. Малко преди началото на следващата репетиция ме попита дали имам време да обядваме заедно.

Не можех да повярвам на ушите си — той ме канеше на обед! Бях толкова щастлива, че едва не се разскачах като момиченце.

— Ако имате време, ще се срещнем в дванадесет и половина пред Карнеги хол във „Фонтана ди Треви“.

На следващия ден ръмеше дъждец. Носех дъждобран с цвят на глициния, под него виолетово кимоно с изрисувана река. Над главата си бях разпънала лилав японски чадър на змийски очи^[3].

Когато влязох във „Фонтана ди Треви“, заведение, което се намиреше точно срещу Карнеги хол, Андрю вече ме чакаше. Огледа с нескрито одобрение дъждобрана и чадъра ми.

Носеше камера и помоли да ме снима. Излязохме навън и направи много снимки пред ресторанта. После помолихме управителя да ни снима двамата. Тъй като Андрю беше висок повече от 1,80 м, аз му стигах едва до рамото.

Дамата в приемната ни придружи до маса в задната част на ресторанта, където никой нямаше да ни смущава. Във вазата беше поставена прекрасна розова пъпка, завързана с розова панделка.

Този дъждовен ден беше трети юни.

Оттогава отбелязваме трети юни като годишнина от началото на любовта ни.

Макар че и двамата пътувахме много, нареждахме нещата така, че да се срещаме поне два пъти седмично. Ходехме заедно на приемите, които даваха моите и неговите приятели и хората от операта. Нюйоркчаните са големи любители на всички видове приеми.

Постоянно бяхме заедно. На Коледа, на Великден, в Деня на благодарността, на празненствата за рождените дни на приятелите ни, на благотворителните представления на оперната гилдия. Ако отивах някъде сама, веднага ме питаха къде е Андрю. Ако той се появеше без мен, веднага го питаха къде съм.

Андрю преобърна досегашния ми живот с главата надолу. Обаждаше ми се всяка вечер; когато си ушивах ново кимоно, бързах да

го покажа първо на него. Получавах платовете от Япония и тъй като си шиех сама, с удоволствие се консултирах с него. Дори когато беше някъде на път, непрекъснато се търсехме по телефона. Придружих го на турнета в Европа и в много щати на Америка.

На 14 април следващата година стана нещо много интересно. Бяхме поканени на рождения ден на приятеля ни Карл, който беше от немски произход и известен дизайнер на костюми. Той бе сътворил костюмите на Баришников, който междуременно е известен и в Япония. Карл навършваше четиридесет и две и естествено двамата с Андрю бяхме между гостите.

Носех празнично светлосиньо кимоно с развяващи се ръкави и шарка на черешови цветчета. Черешовите дървета цъфтяха в цялото си великолепие (празникът във Вашингтон беше вече започнал). Кимоното ми се хареса на всички и ми направиха много снимки.

Когато обявих, че аз също имам рожден ден, Франко вдигна тост за четиридесет и втория ми рожден ден и го обяви пред всички. Явно беше изтълкувал „един и същи ден“ като „еднаква възраст“. Вероятно съм изглеждала младежки свежа в празничното си кимоно (тогава бях на шестдесет години). Андрю се зарадва много на четиридесет и втория ми рожден ден и ме поздрави сърдечно.

Оттогава двамата с Карл всяка година организираме общо празненство за рождените си дни. Всички приятели от балета, операта и изобщо от музикалния бранш вярват, че с Карл сме на една възраст. Междуременно и самата аз съм почти убедена в това.

Дружбата с Андрю беше неоценима за мен и ме обогати в много отношения. Той ме водеше на опера, на кино и мюзикли, които според него заслужаваха да се видят. Разбира се, посещавахме известни представления като „Котките“ или „Хорус Лайн“, но той харесваше много повече не така пищните изпълнения, а например „Пиаф“, където една френска звезда представяше живота на великата певица.

Андрю ме заведе на аржентинско танго и на много добри филми. Той не посещаваше популярните забавни филми, а избираше произведения, които според критиците бяха интересни и обогатяващи, после ми ги обясняваше. Изпитвах дълбока благодарност към този прекрасен млад човек. Наистина беше дар от небето да имам учител, който ми обясняваше просто и разбрано живописата, музиката и развлекателната индустрия.

Когато отивах в Токио, той ми се обаждаше всяка сутрин от Ню Йорк, Канада, Франция, Испания или където беше в момента.

Всяка сутрин си правех прическа за него, гримирах се за него и само за него обличах особено кимоно. Когато имахме среща, се вълнувах като малко момиче, изпробвах пред огледалото различни якички и избирах все нови и нови кордели за колана.

Всяка година на 22 декември в Кристал Руум на Уолдорф Астория се организираше бал на оперната гилдия. Андрю беше блестящ в ушития по мярка смокинг. Аз бях винаги до него в празнично кимоно с широки ръкави. Когато танцувахме валс, хората се спираха и ни гледаха.

Майката на Андрю починала, когато той бил седемгодишен. След това живял сам с баща си и старата немска икономка в голяма вила. Баща му бил англичанин и работел като адвокат в Тексас. Починал, когато Андрю бил на тринадесет години.

Момчето отишло в швейцарски интернат. Тъй като свирел добре на пиано, решил да стане пианист. Учителят по музика открил впечатляващия му глас и го убедил да учи пеене. След като завършил училище, Андрю се върнал в Америка.

Записал се да учи музика в университета в Тексас, след това посещавал музикалното училище в Ню Йорк. Благодарение на един професор, който се отнасял към него като към собствен син и управлявал оставеното от баща му наследство, студентският му живот в Тексас и Ню Йорк бил много приятен и след изпита имал добри професионални шансове. Професорът и жена му се грижели трогателно за него.

Често срещал семейството на професора на приеми. Възрастният господин беше почти на осемдесет години, но всеки месец пътуваше за Италия и Лондон, за да дирижира опери. Преди петдесет години жена му била примадона, но сега страдала от ревматизъм, не можеше да ходи и характерът ѝ беше станал много труден. С мен обаче беше винаги любезна.

В Япония хората щяха да клюкарстват до насита за мен и Андрю, да пускат зловни намеци по наш адрес, но тук всички ни гледаха добронамерено и никой не намираше, че разликата във възрастта е неестествена.

Понякога посещавах професора и жена му. Веднъж им занесох кукла, облечена като гейша, и те я харесаха толкова много, че я сложиха на пианото.

Когато Андрю имаше уроци, често отивах да го взема от дома на професора.

Понякога водехме професора в Централ парк и ядохме суши, които бях приготвила (носех ги в специална лакирана кутия, каквато японците използват за изложбите на цветя). Понякога седяхме край езерото или под разцъфтелите черешови дървета и аз се чувствах като в Япония. Беше прекрасно и през есента, когато листата на дърветата бяха пъстро обагрене. Особено харесвах хълмовете, на които си играеха катерички.

През зимата излизахме на разходка в парка с карета. Стелещият се сняг бързо засипваше следите от колелата на каретата. Колите бяха стари возила с един кон и висок покрив, кочияшът носеше пелерина и старомодна тривърха шапка като на Наполеон. Конят тропаше равномерно и ни унасяше. Главата ми беше увита във виолетова стола и почиваше удобно на гърдите на Андрю. И двамата наблюдавахме унесено танцуващите зад прозорчето едри снежинки.

Когато Андрю бил на шест години, баща му го довел в Ню Йорк и го возил с карета в Централ парк...

Тогава малкото момче си пожелало по-късно, когато стане възрастен мъж, да пътува с любимата си през снега на Централ парк. Затова всяка година чакахме с нетърпение снега и веднага наемахме карета, за да се повозим в парка.

Бях на седмото небе. Когато бях с Андрю, се чувствах като младо момиче. Той ме научи на толкова много неща и беше наистина възрастен, зрял човек. По-зрял от мен.

Когато има млад любовник, възрастната жена винаги се чувства претоварена. В Япония, а и в Америка, често се случва тя да го издържа. Андрю имаше много по-големи доходи от моите и от всяко свое турне ми носеше подарък. От Испания получих прекрасно ветрило и шнола за коса, от Италия камея (която използвах като брошка за оби), от Франция шнола за коса от Клоазен и т.н. На всеки подарък беше сложена картичка, на която беше написано: „На човека, за когото мисля винаги и навсякъде“. Чрез Андрю животът ми стана наистина достоен за живеене. От първата ни среща минаха десет

години и спомените ми са без изключение прекрасни. Макар и възрастна, аз бях необразована и научих много важни неща от Андрю, който беше толкова умен и добър...

През тези десет години разбрах много неща за живописиста, музиката, литературата и театъра и всичко благодарение на Андрю. Той ми даваше да чета книгите, които според него си заслужаваха да бъдат прочетени, водеше ме на театър, на музикални представления, на изложби и на кино.

Водеше ме само на представления, които самият той вече беше гледал и смяташе, че са добри. Затова не посещавах пиеси, концерти или филми, които бяха скучни.

Разбира се, японските съпруги не можеха да се удържат и ми задаваха твърде интимни въпроси за връзката ми с Андрю.

В японския клуб се бях запознала с три четиридесетгодишни дами с академично образование. Запознанството ни се ограничаваше само в размяна на учтивости. Често ги срещах на приеми у американски приятели. Нямам представа дали мъжете им бяха важни личности в японските фирмени представителства, или незначителни чиновници. Във всеки случай имах чувството, че трите образуваха клика.

Една вечер ме привикаха в един ъгъл.

— Къде е днес Андрю? — попита едната.

— Има представление в Мичиган — отговорих, след което госпожа Н. се ухили и каза:

— Накамура-сан е винаги там, където е и Андрю.

— Добре, хайде да я поразпитаме — настоя госпожа О.

— Не, не бива, такива неща не се разказват на публично място — възрази третата.

— Но нали именно вие пожелахте да узнаете повече за връзката им.

Много ми се искаше да им изкрещя, че не е редно да ме разпитват, но реших да се упражня в търпение и се засмях:

— Какво толкова интересно има? Питайте спокойно.

— Най-много ни интересува каква е връзката ви с Андрю и колко сте интимни — заговори направо госпожа О.

Ако бях от Осака, щях да им кажа да вървят по дяволите. Връзките ми с Андрю засягаха само мен. И най-близките ми

американски приятели никога не биха се осмелили да ми зададат този въпрос. Що за безсрамие? Така можеха да се държат само журналисти от жълтите вестници, стари клюкарки или жители на предградията.

— Мислете каквото си искате — засмях се надменно аз.

Жълтите вестници често съобщават, че някоя си четиридесетгодишна филмова звезда обича двадесетгодишен артист. Защо японците не престанат да се занимават с тези излишни неща? Няма ли си по-добра работа?

Явно тези съпруги на бизнесмени нямаха никаква работа, много от тях скучаеха и точно затова се интересуваха особено силно от живота на другите. Какъв отговор очакваха от мен, защо ме разпитваха по този начин за Андрю?

За щастие ние с Андрю живеехме в Ню Йорк. В Япония красивите ни чувства със сигурност щяха да бъдат стъпкани в калта и десетте години нямаше да минат така хармонично.

Както винаги, отпразнувахме Коледа на бала на оперната гилдия, а за Нова година бяхме канени у Карл. На бала на оперната гилдия в хотел „Плаза“ около Андрю се завъртя една ужасна тридесетгодишна американска пианистка, но остана много учудена, когато аз реагирах напълно спокойно. Във всеки случай балът мина чудесно, посрещането на Новата година също беше много весело.

След това трябваше да изнеса няколко лекции в университета на Мериленд. Върнах се в Ню Йорк на дванадесети януари. Когато Андрю ми се обади, тъкмо се занимавах с четирима японски ученици, на които преподавах пеене.

— Обадих се веднага, след като се върнах, и оставих съобщение на секретаря — казах му аз.

— Още съм в Кънектикът, но много искам да вечеряме заедно — отговори Андрю.

Учениците ми бяха дошли отдалеч, освен това трябваше да наваксаме няколко урока. Не исках да ги отпратя, без да сме си свършили работата, затова реших да си довърша урока. Андрю ме разбра веднага.

— Тогава ще отложим вечерята за по-късно. Все пак не сме се виждали две седмици.

Тази вечер една от ученичките ми ме отведе с колата си в италианския ресторант „Контрапунто“ на Шестдесета улица, където щяхме да вечеряме. Андрю ме чакаше.

Извиних се, че съм закъсняла, и изразих учудване, че тази вечер съм излязла толкова късно. Обикновено се срещахме към шест или седем и даже когато вечеряхме в неговия апартамент, гледахме да не закъсняваме. Следващия ден ни чакаше работа, освен това вечерта беше студена и миришеше на сняг... Както винаги, разговаряхме за работата си и за много други неща. Когато ме изпрати до вкъщи, вече минаваше дванадесет.

Както винаги, изчаках колата му да се скрие зад ъгъла, без да подозирам, че никога повече няма да се видим.

Сутринта на 25 януари Андрю загина при автомобилна злополука. Смъртта настъпила моментално.

Когато Карл ми се обади и каза „Андрю е мъртъв“, аз реших, че се шегува, и отговорих само „Аха“... Ала когато Карл със сериозен глас ме помоли да отида веднага в болницата „Рузвелт“, се разтреперих с цялото си тяло.

Не помня как съм взела такси и съм отишла в болницата, помня само, че много бързо се озовах отново вкъщи. Когато пристигнах в болницата, той беше вече мъртъв.

— Не, не! — пицях аз и отказах да го видя за последен път. Да видя със собствените си очи мъртвото тяло на Андрю — нямаше да го понеса. Като повтарях с пресекващ глас „не, не“, избягах навън, качих се в таксито и се прибрах вкъщи.

Не можех да повярвам, че е мъртъв.

Вкъщи се строполих на пода и дълго седях като вкаменена. Треперех и треперех, в главата ми беше празно. Колко ли време съм прекарала така?

Постепенно дойдох на себе си. Боговете ми бяха изпратили безценен дар, но само след десет кратки години ми го бяха отнели. Реших, че трябва да им бъда благодарна за възможността да прекарам десет щастливи години в толкова напреднала възраст.

Радвам се, че не видях мъртвото лице на Андрю. Не искам и да си го представям. Красивите му черти, меката кестенява коса, силното, мускулесто тяло — до смъртта си ще запазя в спомените си младия и красив Андрю.

Наредих на масичката снимките му, за да виждам красивото, усмихнато лице, и организирах самотно бдение над мъртвия. Изгорих най-скъпите благовонни пръчици... Андрю ги харесваше много и не се уморяваше да повтаря как хубаво ухаят.

Късно вечерта семейство Б. и Карл ми се обадиха, за да ми съобщят кога ще бъде погребението. Извиних се, че имам треска, и не отидох. Какво да правя на погребението, как да се държа? Не исках да вярвам в смъртта на Андрю.

Под предлог, че съм настинала, отказах всички уроци и лекции. Не помня колко време съм прекарала вкъщи. Сложих телефона точно пред себе си (явно дълбоко в себе си очаквах Андрю да се обади)... Тъгата ми се увеличаваше с всеки ден. Не можех да стана, не исках да се храня, не исках да се раздвижа.

В тази ситуация можех да изплача мъката си на един-единствен човек — Робърт. В Америка използват израза „да се наплача на рамото на приятел“. Когато отидох при него с празен поглед и не можех дори да се разплача, той ме прибра в дома си, нахрани ме и ме утеша.

— Андрю е мъртъв. — Досега бях мълчала, но пред Робърт се разхълцах неудържимо. Робърт не каза нищо, само милваше гърба ми. Той беше моето спасение. Вместо да говори нищо незначещи утешителни думи, той мълчеше, защото знаеше, че това беше най-доброто за мен.

По-късно научих от Карл, че когато се връщал от представление в една църква на Ню Джърси, Андрю се сблъскал с кола, която изскочила от страничната улица. Катастрофата станала на отбивката за Ню Йорк. Шофьорът бил шестнадесетгодишен негър без книжка, колата била открадната. Момчето тъкмо било отмъкнало колата и бягало, затова карало като лудо.

Тъй като празнувах рождения си ден заедно с Карл, Андрю никога не научи истинската ми възраст. Тази година през април щяхме да отбележим петдесет и третия ми рожден ден. Андрю беше убеден, че съм малко над петдесетте, и това беше щастие за мен. И затова му бях благодарна.

Андрю беше в началото на своя успех. Едва бе навършил тридесет и пет години.

Както знаете, оперните певци, особено баритоните, постигат успехи и слава едва след четиридесетата си година. Кариерата му се

развиваше толкова добре. Смъртта му беше трагична загуба не само за мен.

Когато след четири и половина месеца ме оперираха поради счупване на кост, а малко по-късно ми направиха операция от рак в Токио, непрестанно се молах на Андрю да ме закриля. Не изпитвах страх от операциите. Знаех, че ако умра, ще видя отново Андрю, и това ме правеше щастлива.

Когато вървя по улиците на Ню Йорк, понякога изпитвам такава тъга, че спирам и не смея да продължа. На Пето авеню, в Централ парк, в Грийнуич Вилидж, в Линкълн Сентър, в Рокфелер Сентър — навсякъде срещам Андрю.

Бяхме заедно само десет години, но за мен те бяха най-големият дар от небето.

---

[1] Според една азиатска поговорка „не можеш да говориш за морето с жабата от кладенеца“. ↑

[2] Изанами и Изанаги, шинтоистка божествена двойка, творци на Япония, които нямат нищо общо с будизма. ↑

[3] Японски чадър от навосьчена хартия, на ръба му е нарисувана червена или черна линия. В средата е поставена голяма тъмна точка, което създава впечатление за змийско око. ↑

ПОСЛЕСЛОВ КЪМ ТРЕТА ЧАСТ

След като прочетохте и третата част на мемоарите ми, бих желала да ви благодаря сърдечно за търпението.

След появата на първите две части, които завършват със заминаването ми за Америка, много читатели ме помолиха да напиша продължение и аз го направих с удоволствие.

Започнах историята на живота си с описание на Шимбаши в началото на епохата Шова и макар че никога преди това не бях писала, се постарах да представя достоверно „света на цветята и върбите“ преди войната.

Описах най-важните събития в живота си. Когато книгата ми бе посрещната с голям интерес, реших да продължа с годините след войната. Животът ми по онова време беше наистина богат на събития.

Тридесетте години, които прекарах в Америка, минаха спокойно и в сравнение с предишния ми живот не бяха особено богати на приключения. Живях щастливо и доволно в кръга на приятелите си.

Дори в чужбина японците продължават да бъдат зловни и изпълнени с омраза и това ме натъжава много. И днес, след тридесет години, първият им въпрос е кой университет е посещавал човекът, с когото току-що са се запознали. Японците ценят най-високо академичното образование и връзките между бившите състуденти. През последните години положението се променя към добро, но в основата си японският характер не се е променил. Според мен поне когато идват в Америка, е редно да прочистят мозъците си от тези предразсъдъци. Не съм ли права?

В продължение на тридесет години живях щастливо, защото американците са хора с добри сърца. Може би затова третата част на книгата ми, посветена на Америка, не е чак толкова интересна и богата на драматични събития.

Исках да опиша климатичните, географските и светогледните различия между Япония и Америка. През тридесетте години, откакто живея в Америка, посветих много време на задачата да предам на американците известни познания за автентичната японска култура.

Докато работех като консултант в операта и изнасях лекции в различни университети, давах всичко от себе си.

Стремежът ми винаги е бил да държа високо японското знаме. Това не се е променило и днес. Правя всичко, което е по силите ми, за да запозная американците с японската култура. Това е съдържанието на живота ми.

В последно време хората, които говорят лошо за Америка, се смятат за прогресивни интелектуалци, но аз харесвам Америка без уговорки. Влюбена съм в Америка и особено в Ню Йорк и се опитам да обясня защо харесвам толкова тукашния начин на живот. Смятам да напиша още една книга по темата и ви моля да я прочетете след излизането ѝ.

Май 1987, отново в Ню Йорк

Кихару

РЕЧНИК

Бонзай — буквално „десет хиляди години“, вик като „Ура!“.

Бонзаи — храсти, широколистни и иглолистни дръвчета, отглеждани в миниатюра в саксии, които се култивират чрез различни техники и приличат на джуджета.

Вака — японско стихотворение от петнадесет реда и 31 срички.

Гета — високи дървени сандали с отделен голям пръст.

Гинза — главната улица на Токио с важни магазини и алеи за разходка.

Данго — топки или кнедли, често от слепващ се ориз.

Дарума — представяне на Бодхидхарма (основател на Дзен-будизма) като човече без очи. Фигурата се подарява на различни празници. Получателят ѝ слага око и си пожелава нещо. Ако желанието се изпълни, слага и второто око.

Едо — име на Токио до 1868 година. Жителите на Едо се смятат за особено остроумни и шегобийци.

Икебана — изкуство за подреждане на цветя по естетически и философски правила. С икебана се украсяват токонома (вж. токонома).

Кабуки — граждански театър от епохата Едо (1600–1868) със строго определени роли, състои се от пиеса, музика и танц. Театър кабуки е създал истински артистични династии. Всички изпълнители са мъже (вж. оннагата).

Караоке — буквално „празен оркестър“. Любимо развлечение в Азия, при което мелодиите се изпълняват инструментално чрез стереоуредба, а гостите пеят текста по микрофона. Нещо като „игра на певци“.

Кацудон-шницел — свински шницели, нарязани на ивици и подредени върху ориз.

Кийомото — разпространен стил при изпълнение на шамисен.

Кото — тринадесетструнен инструмент, подобен на цитра.

Ма-дзонг — китайска игра на карти.

Майко — буквално „танцуващо момиче“, обозначение за ученичките гейши в Киото.

Мейджи-реставрация — 1868. Премахване на шогунатите и възвръщане на първоначалните права на императора.

Месокко-домбури — яйца и пилешко върху ориз.

Мисо — паста от печени соеви зърна, основна субстанция в японската кухня като подправка и доставчик на белтъчини.

Нагаута — народна балада с изпълнение на шамисен.

ННК — обществен телевизионен предавател с дясна насоченост.

Оби — широк ешарп от тежка материя, който се носи над кимоното и се връзва на гърба в различни форми. Сравни върбов оби, барабанен оби и т.н.

Обон — будистки празник на всички души през август.

Оден — пикантно ядене, подобно на гъста супа с рибни топчета, морски водорасли, яйца и т.н.

Окаме — маска на грозна жена с издути бузи.

Оками-сан — управителка на чайна, дом за гейши или риокан. Гостилничарка.

Омиаи — уредена първа среща на млада двойка, която трябва да се ожени.

Омочи — оризови сладкиши, направени от намачкан сварен ориз, много хранителни.

Оннагата — изпълнител на женски роли в театър кабуки.

Оригами — изкуство за сгъване на хартия.

Охацуке — сварен ориз, залят с чай.

Охироме — дебютът на всяка гейша, приключване на обучението ѝ.

Ошаку — церемониално наливане от страна на гейшите и ученичките, което е част от обслужването на госта. Ако гостът отпие глътка от чашата си, дълг на гейшата е веднага да му налее.

Ракуго — кабаретно изпълнение на къси разкази, комични, иронични и сатирични. И днес ракуго, което първоначално е било уличен театър, е популярно като радио— и телевизионно изпълнение.

Риокан — традиционна японска гостилница.

—*сан* — форма на обръщение, която се добавя към името и съответства горе-долу на нашето госпожа или господин. Употребява се и в семейството, и между добри приятели (вж. и —чан).

Сен — една стотна от йената.

Сенсей — майстор. Обръщение към учители, възрастни и уважавани личности.

Сукияки — ястие с говеждо месо и зеленчуци, което се приготвя на масата.

Суши — парченца сурова риба или яйце върху пресован, кисело подправен ориз.

Сумо — някога култова борба между огромни състезатели. В ново време професионална борба.

Таби — чорапи от плат с разделен голям пръст.

Такаразука — известен ревю-театър край Осака, в който изпълнителите са предимно жени.

Татами — плетени елементи за вграждане в пода, нормирани за японските стаи; произвеждат се най-често от оризова слама (90x180 см).

Темпура — зеленчук и морски плодове, леко запържени в тесто.

Тепаняки — парчета месо, които се приготвят пред гостите на гореща плоча. Ресторантите за тепаняки имат специални съоръжения за приготвянето на ястието. Гостите заемат местата си пред нагорещената метална плоча.

Тофу — сирене от соя.

Токайдо — най-важното шосе в епохата Едо (1600–1868) между Едо (днешния Токио) и Киото. Станциите на Токайдо са любими мотиви в дърворезбата.

Токивазу — стил в музиката за шамисен, подобен на балада. Използва се и в кабуки.

Токонома — ниша в помещение, украсена с цветя (икебана) и свитък с картина.

Тонкацу — паниран и нарязан на дребно свински шницел.

Укийое — дърворезби, които представят така наречения „люлеец се свят“ на чайните, на кабуки и на гейшите, т.е. на градските забавления. Разцветът на укийое е през 18-и и 19-и век.

Урасенке-школа — една от школите за чайна церемония.

Утаваза — вид балада.

Фугу — вид риба, чието приготвяне изисква особени познания, защото съдържа смъртоносна отрова.

Футон — матрак или дюшек, натъпкан с памук, който се слага на пода.

Хайку — стихотворение от три реда (5/7/5 срички) за моментно емоционално състояние или впечатление от природата.

Хакама — широк мъжки панталон, подобен на пола.

Хакобея — гардеробна или общо помещение в дома за гейши, където артистите и гейшите се подготвят за представянето си.

Хакоя — домашен прислужник в домовете за гейши, който извършва различни услуги, помага при преобличане, носи музикалните инструменти и т.н.

Хангиоку — буквално „полускъпоценен камък“; израз за гейша ученичка в Токио (вж. майко).

Хаори — жакет, който се носи над кимоното.

Хибачи — голям мангал с въглища в традиционната японска къща.

—*чан* — прибавяна към името форма на обръщение, която изразява доверие и привързаност.

Шакухачи — флейта от бамбук.

Шамисен — инструмент, подобен на китара, с три струни, дългашия, без напречни деления.

Шимада — празнична фризура с високо вдигната коса.

Шикансен — японски суперекспресен влак.

Юката — домашен халат или хавлия за баня от памук.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.